

OBRAZ MINULOSTI

MĚSTA

VLACHOVA BŘEZÍ

NAPSAL

PROF. JOSEF BROŽ,

ČESTNÝ OBČAN VLACHOVA BŘEZÍ

**Slovutným občanům města VLACHOVA BŘEZÍ,
milým rodákům a krajanům**

věnuje tuto práci

spisovatel.

Předmluva

Již v mládí bylo mou touhou seznati a v pozdějším věku i napsati dějiny svého rodného místa, povždy milého, než těžko bylo dopátrati se pramenů hlavně z dob pro národ náš i místo slavnějších, z časů předbělohorských. Nebylo jich v archivu domácím. Proto již roku 1825 stěžuje si pisatel pamětí farních Eman. Ašvic a dohaduje se příčiny, píše: „Že tak málo starých pamětí k nalezení, nebude divno tomu, kdo v příběhách Království Českého zběhlý jest. Balbín svědčí: „Co česky psáno bylo, za kacířské se drželo a bez rozdílu, zdaž dobré či zlé, spáleno a zahlazeno bylo“. Snáze bylo již po dlouhé válce 30tileté, kdy se pomalu vracel život obyvatelstva do starých kulturních kolejí a z kterých dob se přece uchovaly v archivu zápisy dbalých písařů městeckých. Probral jsem všechny případné spisy, a pokud rozsah mé skrovné práce vyžadoval, také jsem jich použil. Zámecký archiv byl již dříve buď odstěhován, buď zmařen. Jiné prameny obecnější, jež se vztahují i na širší děje vlasti a kraje, kterých jsem použil, uvádím vždy v textu v souvislosti s dějem. Nemohu však opominouti a považuji za vděčné jmenovati tu zvláště pana archiváře Frant. Teplého, vřelého milovníka rodného kraje našeho, neúnavného pracovníka především v dějinách sousedního Volyňska, jehož četné práce v tisku byly mi vítaným pramenem všude tam, kde zájmy a děje Vlachobřezska a Volyňska se stýkají, neb prostupují.

V Plzni a Vlachově Březí r. 1940.

Josef B r o ŝ .

OSÍDLLENÍ KRAJE A PRVNÍ DRŽITELÉ BŘEZÍ

Území našeho kraje v jihozápadní části země české, prostírající se mezi řekou Volyňkou a Blanicí, v jehož středu vytvořilo se původní panství vlachobřezské, bylo výsledkem staré kolonisace české. Možno tu sledovati však trojí období jeho, jak nám samy názvy osad naznačují. Severní část, zasahující do úvalu Volyňského, v němž se rozkládají osady s názvy rodovými, patronymickými či čeledními, patří rozhodně do nejstaršího období jeho, mnohé z nich sahají až do doby hradištní. Původně neoznačována jménem osada, nýbrž rod tu přebývající. Kde na př. vládl neb starostoval svému rodu Prieslav = Předslav, nazván rod Předslavici, později sídlo to Předslavice, Bohuňovo sídlo nazváno Bohuňovice, Želibor starostoval Želiboričům a Nakvas Nakvasovicům.

Podél řeky Blanice a přítoků jejích usadili se z různých příčin jednotlivci, oddělivší se od rodů, a založili si svá vlastní sídla, původně jednotlivé dvorce. Dvorec Budislavův či Budivojův, zkrác. Budkův nazýván později Budkov, Pěč, Pěčen založil si dvůr, později ves Pěčnov, výše nad ním usadil se Dach (Daniel) na dvorci Dachově a Mojek na Mojkově. Chlumané sídlili v úrodné kotlině, obklíčené lesnatými táhlými chlumy. Horouty, původně Herolty, nazvány podle Herolta (z něm. Gerhard).

Když nastala doba umělé kolonisace, kdy pán, šlechtic, získav za své služby neb zásluhy od knížete země či krále darované území, hleděl je učiniti výnosným osazením úročným lidem, kolonizovaná zbylá dosud půda vesnicemi, jež po zvyku své doby dostaly svůj název podle povahy půdy, neb jejího porostu. Byly to půdy celkem již méně výhodné, hornaté a lesnaté. Tak na horském pásmu, táhnoucím se od potoka Javornice a vsi podle něho nazvané až vzhůru k podhůří Boubína, založena řada osad, jež spadají přibližně do stejné asi doby. Tu nejniže v údolu při mohutném osamoceném stromu dubovém vzniklá osada pojmenována Dub, o něco dále Javornice, na výšině, porostlé lipami, založena ves Lipovice (správ. v jednot. čísle), v další objemné kotlině, polohou příznivé, uprostřed horských hřebtů, převážně břízami porostlých, založena osada Březí, výše ležící Doubrava připomíná bývalý porost dubový a daleko výše k Boubínu, kde dodnes plno lískoví pokrývá horské svahy (staroč. leščení), vznikla malá osada Lštění. I obojí Kozlí (Hor. a Dol., roz. Kozlí hora), kde si liboval dobytek chudých osadníků na listnatém porostu, dostalo po něm své jméno. Láz sv. Maří, nyní Svato-Maří, a Laziště značí rovněž horskou půdu, původně svah ladem ležící a Žárovná půdu, kde nízký porost byl za účelem vzdělání dřívě žárem připraven. Záblatí značí krajinu či osadu, ležící za blaty, mokřinami, a Zabrdí ves za brdy, skalnatými pahrbky.

V posledním období kolonizačním, as ve 14. století, zakládány i tu mnohé Lhoty (Lehoty, tj. osady na jistou lhůtu sprostěné dávek) a Újezdy, Újezdce (území koňmo objeté, ujeté za den). U mnohých těchto vesniček horských, zejména u obojích Kozlí, Mojkova, Lštění a j. zajímavě spatřiti posud políčka, obehnaná mohutnými, někde až 5 m širokými ohradami z kamene, dobytého z půdy, jako důkaz staleté úmorné práce, jak políčko muselo býti k obdělání připraveno.

Většina těchto osad v naznačeném území měla svůj počátek jistě ještě za dob pohanských, neb aspoň v dobách, kdy pohanský kult nebyl zatlačen novou kulturou křesťanskou. Dosvědčují to některé význačné názvy pomístné, jako Háje (nehájená místa na výšinách) u Pěčnova a Vráže, lesnatá výšina u Chluman, místo bohoslužebných úkonů pohanských. I pohřebiště, mohyly z doby slovanské, nacházíme v okolí, např. v lese u Budkova, kde se říká „V sosni“, asi z počátku IX. století, a v cípu lesa Luhu u Lipovice, z doby před IX. stol. Hradiště s příkopem a dvojitým nasypáním valem na ostrohu u vsi

Dvorů nad mlýnem Podedvorským na Blanici, pocházející asi s hrany 10. století, a hradiště s kamennými valy snad jen příležitostného účelem v lese Hradišti nad Dol. Kožlím.

Na další rozvoj mnohých osad, v našem kraji ležících, měla vedle plodnosti půdy nemalý vliv jmenovitě Zlatá Stezka a obchod, který se podle ní rozvinul již od šerého středověku. Vedle toho nemožno zapomínati, že rovněž již v dávných dobách, snad již za doby Slavníkovců, jejichž nejzápadnějším hradem byly Netolice, a jimž náležel neosazený kraj až k lesům šumavským, přispělo k prvnímu osazení jeho i rýžování zlata, po němž zbyly tu podél řeky Blanice a příkopů jejich nesčetné hromádky „sejpy“. Rýžování to provádělo se tu vedle rolnictví po celá staletí.

Buď výsluhou či výprosou od krále, buď vlastní mocí jako silný jedinec získal si šlechtic neb osazovatel, který býval také šlechticem, jistou pravomoc nad osadou. V prvních dobách slovanských vydobyl si stálé držení osady a vlastnictví někde i dávný starosta neb náčelník rodu, který zvýšil a upevnil si v ní svoji moc. V některých osadách udrželi se na větších statcích dlouho do potomní doby i mnozí svobodníci. Pro obranu vystavěl si pak vlastník na vhodném místě pevné sídlo, tvrz. Tak stalo se i na Březí.

První zprávy o osadě a držitelích Březí jsou dosti kusé. Teprve v poslední čtvrti XIII. století, tedy v době, kdy staroslovanské zřízení ustoupilo již novotám od západu, mocně k nám pronikajícím, zableskne nakrátko první paprsek psané historie do našich končin. Jako sídlo vladyk připomíná se v listinách ves Březí teprve když vládl v Čechách král Přemysl Otakar II. Roku 1274 jmenuje se totiž VERNĚŘ, CHYNA (VCHYNA) a MICHAL z BŘEZÍ, kteří tu seděli na nevelkém zboží a společně, v nedělu hospodařili. Bratři uvádějí se jako svědci na listině, kterou Vítek, pán z Krumlova, prodává nějaké paní Kristýně a synu jejímu Mikuláši z Prahy ves Strašeň u Sušice se dvěma mlýny a několika jitry pole. Podle druhé listiny prodala pak Kristýna tuto ves za 100 hřiven stříbra Valterovi, převoru Křižovníků v Strakoncích.*) Svědčí tu vedle pánů březských svými podpisy a pečetěmi ještě pan Bavor ze Strakonic, Jan z Dubu, Drslav, syn Viléma z Ostic (Hostic), Štěpán z Čestic s třemi syny svými, dále Slávek z Javornice, Jeník z Borčic, Jaroslav a Oblan z Blanice, Beneš z Mladíkovic, Vít z Vlkonic, Čekan z Miretic, Zdata z Hor, Rudolf s Budislavem, bratrem z Truskovic, Habřík s Vojtěchem synem z Doubravice.

Ze zprávy další jest jisté, že tu na Březí seděl ještě jiný svobodný dědiník neb zeman. Zvídáme z ní, že Vchynovi, Michalovi, Dobšovi, Janovi a Alberovi z Březí zastavil VALKOUN (CHVALKO) z BŘEZÍ dvůr svůj s dvěma dvorci kmetci (***) a dvorec v Nekvasovicích. Když pak syn onoho Chvalka neboli Valkouna z Březí, Lev, to chtěl roku 1318 vyplatiti, nechtěli mu dědin zastavených vydati, až k tomu právně donuceni byli. Zjevná tu snaha, jak šlechtic hleděl získáním majetku slabších své zboží i panství zvětšiti ve velkostatek.

Teprve po řadě let zase, roku 1359, 11. února připomínají se JAN, KUNRAT a JEŠEK jako držitelé Březí a zároveň patronové kostela zdejšího. K návrhu jejich dosazen jest Oldřich, syn Janův, za faráře ke kostelu tamnímu a spolu k filiálnímu kostelu v Husinci, smrtí předešlého faráře Chyna uprázdněnému. (Lib.conf. archiv Svatojiřský.) Jest to v památné době, kdy se rodí veliká historie českého jihu. Krátce nato totiž v sousedním městečku Husinci, přináležejícím tehdy v církevním ohledu ke zdejší farnosti, spatří světlo světa veliký oprávcе ducha i mravnosti, Jan.

*) Reg. II. 1226.

**) Kmetci dvůr, na němž hospodařil kmet neboli „host“, byl poddanský, nesvobodný dvorec selský, na rozdíl od svobodného. Kmeti hospodařili na něm jen dočasně, ne dědičně, jen do vůle pánovy. Dvory vrchnostenské, spravované ve vlastní režii, slují dvory poplužními.

Roku 1362 připomíná se na zboží zdejší PŘECH KÚS z BŘEZÍ. Podle jména byl asi z rodu Přečů z Čestic. Přečové byl rod na Volyňsku velice rozvětvený, jenž zde po dvě století na různých, větších i menších statech vládl. Původním sídlem jejich byly Přečovice u Volyně, odkud se rozrodili na Čestice, Něhošovice, Předslavice, Želibořice, Lčovice, Malenice, Láz sv. Maří, Ouhřice a Štítkov. Ve znaku měli kapra. R. 1375 uvádí se z nich na Březí LINHART, jenž měl i jakousi tvrz neb statek v Ouhřicích. R. 1380 byl purkrabím na Helfenburku. Zemřel r. 1393. (Teplý Fr. Volyň, 164.) Přečové z Čestic byli jednoho znaku i původu s neméně starým a vzácným rodem pánů z Hodějova.

Jest to jistě zvláštností českého jihu, že byl a dlouho do pozdějších dob zůstal vlastní drobného zemanstva, jehož se tu v pramenech 14. a 15. století mnoho připomíná. Nebylo zde dříve velkých panství a tak zcelených jako později, po větších vsích bylo tu hojně vladyckých zboží. Dobře se hospodařilo i na malých těch statečkách, na nichž majitelé žili způsobem prostým jako svobodný stav rolnický. Někdy dávali se i do služeb velkého panstva, velmožů Rožmberků a jinak jako purkrabí a úředníci. Oni tvořili tehdy jádro českého národa a v napotomných dobách husitských, nadšeni jsouce krajanem svým Husem a vedeni jedním z jejich stavu, taktéž prostým zemanem Žižkou, rozhodovali o osudech země a učinili se tak významnými v dějinách českých.

TVRZ I VES BŘEZÍ V DRŽENÍ MALOVCŮ

Zatím co domácí rod četně rozvětvených Přečů z Čestic ze svého rodného kraje pomalu mizel, usazoval se v této části vlasti neméně četný a znamenitý rod vladyků z Malovic. Jejich původní kolébkou byla tvrz v Malovičkách na Netolicku u rybníka, kde se dosud říká „ve valech“; její příkop a valy lze ještě sledovati. Kámen z opuštěné tvrze brán byl r. 1563 při zakládání rybníků na Libějovicích na stavbu hrází. V erbů měli půlkoně na modrém poli. Z Netolicka brzy získali i Libějovice a rozšířili se pak v několika větvích po českém jihu na východ i západ. Počátkem 15. století shledáváme se s členy toho rodu již v Pacově, v Chýnově, ve Březí, na Bělči, později po Kaplírích usedli i na Vimperce, Čkyni a Vys. Dvoře. Jiná pošlost Malovců usadila se na Dřítňi (Kosořové), v Borotíně a j. Ve svých potomcích žijí ještě v Rakousích.

Na Březí usadil se první toho rodu PETR s bratrem BOHUSLAVEM, o nichž máme jen zprávu, že prodali r. 1383 dědiny své ve Volenicích nějakému Stachovi, řečenému Bubnovi ze Zahrádky. Oba bratři se připomínají ve starých pamětech do r. 1402. Roku 1415 objevuje se syn jednoho z nich jako rozhodný a věrný přívrženec Husův a jeho učení. Jest to VLACH ze BŘEZÍ, jenž mezi mnohými zpečetil stížný list šlechty české ke sněmu Kostnickému, jímž se páni čeští a moravští s přivěšením 452 pečetí ohrazují proti nespravedlivému a potupnému upálení Mistra Jana z Husince a věznění M. Jeronyma z Prahy, sám čtvrtý Malovec. Že na českém jihu vznítilo odsouzení Husovo mysle velké většiny národa svědčí, že se na témž listu vedle mnohých vladyk, členů šlechty jihočeské, připojili z nejbližšího okolí ještě Jan z Předslavic, Petr z Drslavic, Jan z Radostic, Jan ze Zdanic (Zdenic), panoše, dědičný rychtář, Vilém ze Lčovic a Štěpán z Čestic. I náš Vlach připomíná se potom v rozličných jednáních, a vykonáváje služby sousedské, svědčí při různých smlouvách. Roku 1416 svědčí Janovi z Mikulovic, purkrabímu na Husi, Petr starší z Malovic a Jan syn jeho s Vlachem ze Březí. *)

*) Č. Čas. Hist. XXIII. 310.

Po Vlachovi (Vladislavovi) ze Březí a jeho potomcích, u nichž se jména toho s oblibou užívalo, začala se naše osada nazývat BŘEZÍM VLACHOVÝM, na rozlišení od jiných osad stejného jména. *)

Zdali a v jaké míře se zúčastnil Vlach činů v pohnutých dobách pozdějších na obranu kalicha a země České, nám neznámo, nikde v chudých letopisech těchto válek se jméno jeho neobjevuje, z jeho smýšlení však možno se dohadovati, že nečinným nebyl. Podobně nevyskytuje se v dějích a příbězích potomních ani jméno naší osady, tehdy ovšem ještě vsi, třebaže i tu možno se dohadovati, že i jí dotkli se nějak příběhové husitské vichřice. Jest tu jisto, že za bezpečnost tvrze i vsi před vítěznými voji Žižkovými ručilo pevné smýšlení a přchylnost pánova k věci kalicha. Leželot' místo uprostřed území, kolem něhož se rozkládala četná města i statky vrchností duchovenských a kde se odehrály mnohé pohnuté boje. Žižka zajisté pohyboval se poblíž, když si po vítězné bitvě u Sudoměře podrobil Písek a hned nato přitáhl k Prachaticům, jichž dobyl. Odtud protáhl krajem prácheňským a po slavných vítězstvích na Vítkově, u Vel. Boru a pod Vyšehradem octla se po druhé vojska jeho s rozhorleným vůdcem a mstitelem před věrolomnými Prachaticemi, by ztrestal zpupné měšťany za jejich hříchy. Zde vykonal strašný svůj soud nad zrádnými poněmčenými viníky, kteří se, zbohatlí solným obchodem, chovali odporně k demokratickému novému učení Táborských. Prachatice staly se pak husitské a také čistě české a pod velením a správou hejtmanů Žižkových jedním z hlavních opor Táboritů.

Jisto jest, že Žižka v prvních dobách válečné své činnosti sbíral lid selský z okolí se Smilem z Kremže na Záblatku a Husinecku. Také před Helfenburkem, pevným hradem Rožmberků, ležel jeho hejtman Chval z Malovic jistou dobu, chtěje nějak přepadem, když ne silami, se ho zmocniti.

Po Vlachovi seděl na tvrzi naší a vládl svému panství PETR VLACH z BŘEZÍ. Zdali ho nutila vlastní peněžitá potřeba, či z ochoty ke svým poddaným prodává r. 1435 svou horu Vráže s lesy a pastvinami poddaným vsím Chlumanům, Pěčnovu a Heroltům k věčnému užívání. Zvláštní listinou, která se dochovala, povoluje právo volného užívání pastvami, mýcením lesa i lovu svobodnému dědinníku Alšovi Netbalci v Heroltech, ovšem s podržením svého vrchního práva. Jako svobodník byl totiž Aleš v jiném poměru stavovském k vrchnosti. Na pergamentu svědčí a své pečeti přivěsili vedle Vlacha i sousední vladykové Chval z Lipovice a Hynek z Přílepu seděním na Bělči. **)

Vlachové ze Březí i v potomcích svého rodu projevují se vždy jako rozhodní husité a přívrženci učení svého velikého krajana a s nimi ovšem i jejich poddanské osady přiznávaly se k pravdě. Do širších dějin kraje i země zasáhá v dalších letech nástupce Petra Vlacha OLDŘICH VLACH ZE BŘEZÍ. Sotva byl mír a pevný řád v zemi České po dlouhých a nepokojných letech válečných moudrou správou národem zvoleného krále Jiříka z Poděbrad urovnán, počíná opět nový boj s mocí papežskou, s kterou se spojila ziskuchtivá vysoká šlechta domácí, obávajíc se o svou nadvládu v zemi. Působením předního náčelníka strany panské Zdeňka ze Sternberka a na Konopišti, spojila se proti Jiřímu s úskočným králem uherským Matyášem. Řím usiloval nejen o zrušení dávno povolených a tak těžce vydobytych kompaktát s přijímáním pod obojí, ale i aby Čechy přivedl opět k poslušnosti a v poměr, jaký býval před hnutím husitským.

*) Vlach jest zkrácenina ze jména Vladislav. Staří Čechové rádi zkracovali dlouhá svá jména. Jako z Vladislava stal se Vlach, Vlášek, tak např. ze Stanislava Stach, Stašek, z Václava Vach, Vašek, z Předslava Přeč, Příšek, z Jana Jech, Ješek, z Martina Mach, Mašek atd.

***) Originál této smlouvy chová posud majitel tohoto, druhdy svobodnického statku p. Jan Ledrer v Horoutech. Na statku posud udržel se název „u Halšů“.

Zásada svobody svědomí, mohutným vzplanutím husitským dosažená, měla být opět i se všemi opravami církevními v níveč přivedena. Jednota Zelenohorská se Zdeňkem Konopišským postavila se tu válečně proti králi a proti věrným jeho. I mocný pán na jihu českém, Jan z Rožmberka, zprvu příznivec králův, na nátlak a hrozby legáta papežského Rudolfa odpadl od krále. Od toho času pronásledovala jej zase strana králi věrná, města jihočeská Písek, Vodňany, Sušice, ale i mnohá drobná šlechta. První z nich byl hrdina náš Vlach ze Březí, jenž na své malé tvrzi nezdolně stál při svém králi, když jej vysoká šlechta opustila. S ním se spojil neméně odvážný bitec Jindřich Roubík z Hlavatce.

V kraji jihočeském vzplanula tím v roce 1468 úporná válka občanská, v níž se soupeři a straníci navzájem potírali, zboží sobě hubili, poddané přepadávali, jímali a k „holdům“ *) donucovali. Píší o tom dějepisci, ale podrobnější zprávy o záležitostech a činech obou stran podávají nám purkrabí Helfenburští, hlavně Vlašek z Mileňovic, jenž pánovi na Krumlov o všech pohybech nepřátel časté zprávy posílal.

Již roku 1468, 28. srpna vtrhli Němci z Pasova do kraje Prácheňského. Ten den lidem v Chlístově a lidem Viléma z Dubu všechn dobytek pobrali a značný hold 60 měr obilí a peněz 35 kop gr. uložili. Vilém z Dubu byl zajat na Kašperku. Na to hned 16. září 1468 vtrhli Němci opět do kraje, Vlachovi na Březí vše i s tvrzí spálili, a kterým nic nespálili, těm hold uložili. A ten den také Ahníkovi, neboli Hynkovi Budkovskému jeho ves spálili, že jest jediný sedlák na těch ohništích zůstal a druzí se mu rozutekli. Tu již vystupuje rázný Vlach častěji v útočení, lidi rožmberské zajímá, obírá a též k holdům donucuje. Tvrz svou po zrušení německém hned opravuje, plot zasutý nový okolo ní udělal a ji lidem svým i půjčeným od přátel silněji osadil. Sám již 10. listopadu osopil se v noci na tvrz Buška z Buzic v Nihošovicích, ztekl ji a osadil. I Rožmberku přátelští vladykové omlouvají se již, že nemohou pomáhati, a odpírají se v stranu králi nepřátelskou stavěti. Tak zejména Vilém z Dubu, ač byl vězněn, Sulek ze Zálezel a Mikuláš ze Lhoty Dubské. Taktéž starý sluha rožmberský Chval z Lipovic zdráhá se králi nepřátelství opověděti, s ním i Stebňák Kraselovský. Hrad Helfenburk zesiluje posádku. Purkrabí jeho nařiká, že má na hradě málo prachu a olova i soli a prosí pána o pacholka, jenž by s píšťalami (malými děly) uměl zacházeti.

Na druhé straně silně dotírá na Rožmberské Diviš Malovec na Libějicích, jenž jest na Písku hejtmanem, spálil v Krtelích 3 dvory a ve výpadech z Písku pokračuje.

Kolem 16. Juli 1469 Jan z Rožmberka se dovídá, že ve Vlachovi vyvstal jemu odvážný nepřítel, jenž bude chtíti za své škody odplatu. Sděluje mu Markéta z Dlouhé Vsi, kterak Vlach bude míti velikou pomoc. Avšak někdy v létě 1469 dobytý opět tvrze Vlachova od lidí Zdeňka ze Sternberka a obráncové její zajati. Podařilo se jim to asi s pomocí pana Jana Labutě ze Švamberka, od r. 1468 nového držitele panství Husského. Zajali mu i mnoho dobytka. Než i po této pohromě povstal neúnavný Vlach na nohy, zase opravil Březí a strojí se k novému odporu. Od přátel i krále slibuje se mu veliká pomoc a všude se sbírají na panství Rožmberkovo, aby je hubili. Král vyzval i okolní města tábořská, aby Vlacha neopouštěla. Vlach chce se nejprve mocně obrátiti proti panu Labuťovi. Vlachův přítel, pan Kaplíř na Wintberce, opovídá další boj proboštu Drkolenskému a starý Roubík z Hlavatce, Oldřich, také kdysi služebník Rožmberkův, opevňuje tvrz svoji Dubné (u Budějovic) a syn jeho Jindřich doby tvrze Čákova.

*) Holdy, nucené dávky naturální i peněžité, nucené rekvisice, také plat za ochranu.

Ze strany Rožmberské dějí se také útoky a činí se škody. Purkrabí helfenburský pobral lidi v Ražicích panu Lvovi z Rožmitála, vězní je na hradě a propustiti jich nechce. Táže se pána, má-li holdovati poddané Písecké. Oznamuje, že sousedé jeho, Koc na Dobrší a Bušek z Nihošovic nutí lidi královských vsí pod Helfenburkem, kteří se byli dali pod ochranu hradu, aby se jim poddali; neučiní-li toho, chtí je spáliti. Rožmberští činí překážky i dovozu soli a obilí do osad nepřátel. Na Helfenburce osazení jsou nyní dva purkrabí. Po Adamovi z Drahonice, jenž se přidržel zase krále, jsou zde Vilém z Ústružna a s ním Vlášek z Miloňovic, na čas i panoše Vilém z Tetova (Tetauer), který stal se pak nejv. hejtmanem polním pana z Rožmberka.

Dne 14. Aprile 1470 oznamuje purkrabí helfenburský, že Vodňanští zajali dva z předních jednotníkův, pana Jana z Rabštejna, prachatického a pana Labutě, husského. Dále, že ve Volyni se připravují k obraně, stěhují se se vším na kostel a na tvrz, jež obě tvořilo jednotnou pevnost, neboť prý pan Mikuláš Kaplír opověděl Volyňským a na ně se chystá.

Roku 1470, 19. dubna náčelník jednoty panské Zdeněk ze Šternberka, odbojník králův, pochvaluje si Janovi z Rožmberka, že jim štěstí válečné přeje, a co jim přibývá zámkův a nepřátelům zarmoucení. Než nebylo již daleko od doby, kdy povšechný dějin proud počal bráti opět směr králi Jiřímu příznivý a obracel se proti zrádnému a hrabivému králi Matyášovi Uherskému, jehož křižáci při vpádu do Čech zabíjeli i děti a myli se v krvi zabitých Čechů pro odpuštění svých hříchů.

Nihošovický Bušek z Buzic, přidav se k Vlachovi, stává se čím dále tím více nepohodlným Helfenburským a činí jim u lidu v okolí obtíže tím, že škodí vsím, které se daly v ochranu mocného hradu. V dubnu a květnu drancoval jim lidi v Lidmovicích a 22. Juni opětovně zajal všechn dobytek v Podhorovicích, v Lidmovicích a Visicích. Hned nato zajel za tím účelem do Radhostic a vzal také dvě krásy Čápovi ze Dvorce. Na časté a varovné dopisy obou purkrabí helfenburských nic nedává. Purkrabí Jan z Vlksic píše o tom pánu svému Rožmberkovi, že lidé, ucházející se o hold (ochranu), chtí hlavně, by je bezpečili před Buzkem, před nímž se strachují. Chlubí se, že peněz za hold neumenšuje, ale obilí přivětšuje. Potřebuje na hrad obilí. Některé vsi již ani holdovati se nechtí, obávajíce se Buška a výpadů ze Zvíkova.

Ve vojenských bězích i přátelé jedné strany měnivali své plány. Probošt Jan z Rabštejna, pán Prachatický, mocí sahá na poddané lidi rožmberské z Březského panství, kteříž své platy na Helfenburk odváděli. Probošt chce je bráti a škodí jim. Purkrabí zakročuje u pána svého, než bez účinku. Po roce opět žaluje, kterak probošt Prachatický hrozí lidem ze zboží Březského, že by je chtěl spáliti, jestliže k holdu nepřijdou.

Po dobytí tvrze Březské Vlach ocitá se jako hejtman na Sušici. Na Březí měl své úředníky, z nichž se r. 1472 připomínají Václav z Měnína a Vlk z Újezdce, jako purkrabí. Ze Březí i ze Sušice však válčí udatně stále. R. 1470, 22. Aug. oznamují opět zvědové helfenburští, že se na Sušici nepřátelé silně sbírají, pravíce na jisto, že by chtěli do kraje rožmberského vtrhnouti, aneb v Bavorově kostel osaditi (i kostely byly opevněny). Purkrabí rozkazuje, aby Bavorovští „pilni kostela byli a všickni na něm léhali“.

Na podzim r. 1470 sbírá se Roubík s přáteli velmi silně ve Vodňanech, mají několik set koní a pěších také. Jest s ním i Vlach. Chtějí prý někde zálohu udělati, aneb do kraje na dobytek jízdu udělati. Na Helfenburku častěji však již ozývá se nouze a vysílají se listy purkrabího o všelijakou pomoc k pánu i k okolním přátelům, zvláště k těm, kteří u pokoji sedí a války nevedou. Množí se z hradu i holdy a přepady vozů po silnicích. Avšak i pán, Jan z Rožmberka, jest již v nouzi a prosí o peníze na všechny strany, kláštery i legáta papežského, u toho ovšem marně, a zastavuje i klenoty.

R. 1471, v lednu Petr Kaplír ze Sulevic, pán na Vimperce, opouští jako spojenec Vlacha a přistupuje jako vězeň propuštěný ke straně krále uher. Matyáše. Pro Vlacha neměla

však ztráta valného významu. Brzy nato zemřel hlavní kámen sporů, statečný král Jiří sám, dne 22. března 1471. Po smrti králově trvaly však půtky a vzájemné útoky rozvířené šlechty i násilnosti její na poddaných ještě dále a nepřestaly ani volbou nového krále Vladislava polského (27/5. 1471). Zásadní boj mezi demokracií českou a aristokracií panskou, jejímž představitelem byl Rožmberk, chtěl být dobojován. V jižních krajích našich první slovo vedou opět Oldřich Vlach ze Březí a Jindřich Roubík z Hlavatec, který se stal mezitím hejtmanem na Netolicích, i se svým synem Oldřichem na Hluboké.

Tak již zase 28. Juli 1471 Vlach s jinými sebral se, maje mnoho pěších a na 50 koní a učinil zálohu u zámku Helfenburku. Odejel však, neučiniv žádné škody. Odtud jel do Vodňan. Helfenburští zajali mu druhého dne trubače, jehož vyslal do Bavorova; chtěl prý na zámek jeti. Privil, že Vlach s Roubíkem dělali zálohu v sobotu u Soběslavi a zase se vrátili na Vodňany.

Dne 6/9. 1471 prý pán Prachatický s Buškem z Nihošovic porazili Vlacha na Březí; zajali tři a Hrzka (z Budkova, syna) čtvrtého a 5 koní jim vzali.

Dne 17/9. 71. Purkrabí helfenburský dožaduje se o pomoc lidu jízdného ze Zvíkova, avšak marně. Měl této noci se svými pěšími půtku s Vlachovými pěšími, jich bylo 6 a Vlachových 18, takže z daru božího naši porazili Vlachovy, chlubí se, jali jich čtyři a 13 jich uteklo, ale přiznává: naši někteří velmi zraněni a zbroje jim zsekána. Prosí o něco kuší a šavlí pro své pacholky.

Dne 20/9. 71. Vlach s jinými svými přáteli sbírá se silně a tentokrát strojí prý se na Prachatice. Jan z Rabštejna vyžaduje si ke své ochraně a pomoci posádku polského krále, jež s mladým králem Vladislavem Jagelovcem přitáhla do Čech. Jel nato do Sušice s malým oddílem, ponechav na Březí více lidu. Za dva dny nato dává úředník rožmberský zprávu, že Hrzkův syn z Budkova a Měninický, úředník březský, s pěšími šli mimo město (?), bylo jich na půldruhého sta „té sběrné lotroviny“ a hnali jedinou krávu; byli v Drkolnách *), tam něco spálili a holdovali. Když přicházeli k Březí, Vlach prý nedočekal těch pěších a odjel z Březí, takže jim neměl co dáti jísti. A ti drábi hned rozešli se jemu, lajíce Vlachovi. Někteří byli ze Sušice, z Volyně, z Vodňan, z Netolic, z Bechyně. Ve vsích rožmberských pobrali všude drůbež.

Purkrabí Jan z Vlksic kázal, jak mu od Viléma z Tetova, vůdce Rožmberských, poručeno, pálení okolo Sušice a Rábí a tak lidi k holdu přinucovati. Za to vypálil Vlach chráněnci jeho Želízkovi z gruntů dvůr (v Javornici ?) a v Krajinsku dvě stodoly.

Po smrti krále Jiřího odpadla pro mnohé účastníky domácích válek příčina státi v odporu k jeho lidem a přestali pomáhati uherskému králi Matyášovi, přidržující se nově zvoleného Vladislava. Jediný Jan z Rožmberka stranil mu dále. Proto odpírá mu pomoc pán Strakonický, Jan ze Švamberka. S Vlachem se pak spojuje. Vlach přijel do Strakonice, maje sto koní, a tu noc ležel a pěší i s vozy za sebou čeká, neví se, kam se obrátí. Ale brzy sděluje purkrabí pánu, kterak ten Vlach z Březí ze tvrze Rovné dnem i nočně Vaši chudinu přílišně hubí a psuje a pořád odhánějí i odnášejí. Purkrabí opět učinil nad Vlachem pomstu, zajav mu a pobrav krávy.

Helfenburk stává se bez pomoci okolních osamoceným, a proto tím více dbá purkrabí na vyzbrojení. Odpírá rozkazu pánovu vydati odtud obě houfnice, jež jsou na hradě, že jsou velmi potřebné, kdybychom měli děly odpírati.

Dne 28. prosince 1471 srazila se helfenburská hlídka s nepřátelskými v Želibořicích. Bylo jich 10 a uzřeli, jak ve dvoře v Želibořicích vybíjejí. Bylo nepřátel bez jednoho dvacet.

*) DRKOLNY, bohatý klášter na pomezí českém v Horních Rakousích, u městečka Aignu. Rožmberk měl na něm jakési podíly a pak i proto, že probošt drkolenský byl chráněnc biskupa Pasovského Oldřicha, pověstného nepřítele „českých kacírů“.

Dlouho se spolu potýkali, až dva dobrá pacholky na místě ostali a dva zranění. A jich několik velmi zranili a vzali jim pavézu a dvě kuše a 4 šavle. Byli to lidé Dobeveského. Purkrabí za to chystá se mu opovědět a chce jemu všecko spáliti.

V lednu 1472 již opět zamýšlí Vlach podniknouti jízdu. Táhl silně s Klatovskými a jinými k Vodňanům, chystaje se vpadnouti někam do kraje, snad i s Roubíkem na škody vyjeti biskupu pasovskému a Rakušanům. V únoru přicházejí o nich zprávy, že oba, ještě s Tábořskými a jinými ve velké síle na Bechyni přijeli. Rožmberským naháněli tím mnohé strachy a nesnáze, ani i lidé Strakonického i Prachatického všude je špíží podporovali. V březnu opět Vlach s jinými chystal se do okolí Krumlova krávy bráti a páliť. Na Březí přitáhl lid pána z Riesenberka a na Rábí, spojence Vlachova, asi na 100 koní.

Dne 20. neb 21. dubna přitáhlo vojsko Vlachovo asi na 110 koních a půl druhého sta pěších k Svinům a k Novému Hradu a z jiné strany hlášeno, že leží s vojskem asi 800 pěších u Pacova a dvě kopě vozů a že jim ještě lidu přibývá. Voje Vlachovy a Roubíkovy předcházely strach a hrůza jako někdy voje husitské ve válkách husitských. Vtrhli pak do Rakous, kde ohrožovali různá města a hrady. Měli dobře na 2.000 lidí. Hlavně jejich nápor směřoval a platil proboštu Drkolenskému a městu Haselu. - I doma v kraji jest rušno a nepokojno. Jakýs Fridrich Tetauer z Prachatic hubil okolí. Kocovký na Hořažďovicu. Na Protivci Bohuslav Palada opevňuje si tvrz. Lidé pana Strakonického nechtějí na Helfenburk žádného obilí dodávati a jen špíží na Březí fedrují. Jan z Rožmberka bývá v úzkých o peníze a žádá jich na legátu papežském, asi marně. Sulek ze Zálezl jej upomíná o dluh a hrozí vlehnutím. K úplnému uklidnění myslí přes to, že na druhé straně králi uher. Matyášovi hrozí ještě mocnější nepřítel křesťanstva, Turek, nájezdy obracejí se zase do Němec.

Již dne 11. července 72 oznamoval Vlksický z Helfenburka, že pan Lev z Rožmitála se sbírá s Vlachem a Roubíkem, chtěje proti knížeti Ludvíkovi Bavorskému na Landshut táhnouti a sbírají se v Domažlicích. Pán Strakonický pak poslal své lidi s Vlachem na biskupa pasovského. Vlksický všude má špehy a o všech pohybech pilně pána zpravuje. Nezdá se, že valně v Němcích pochodili, neboť dne 5. srpna oznamuje opět purkrabí, že jest to bratrstvo s panem Lvem již zase přitáhlo a nevelmi dobře prý se jim vedlo, že však nejsou poraženi. A s tím Roubík a Vlach stěží táhnou do Prahy; že však slyší, že by opět z Prahy se tam zase strojili. Oldřich Želézko z Javornice, jenž s nějakou četou sloužil dosavad Rožmberským, chce vypovědět.

Na Helfenburku ozývá se opět citelný nedostatek. Pán Strakonický, Jan ze Švamberka, velmistr Křižovníků, nechce poskytnouti pomoc obilnou a na hradě dochází i maso, majít', prý, jen 11 krav a ty jedva nám pokrm mléčný dávají; posledního vola zabili, kteréhož přes všecku válku na zámku chovali.

V těchto nepokojích povolán pan Jan z Rožmberka dne 8. listop. 1472 neúprosnou smrtí z pohnutého svého života, po králi Jiřím hlavní kámen sporu. Že však i četní synové jeho zdělili jeho smýšlení protikrálovské, neukončily se ještě rozbroje k veliké škodě země. Než zdá se, že přece brzy nastává jakási únava. Janův nástupce ve vladařství, Jindřich, nachyluje se k smírnému jednání s Vlachem. Ten konečně jest ochoten vejíti v konečný smír, na nějž, jak se zdá, Rožmberští více čekají než Vlach a uvoluje se k jednání přijeti na Sedlec (u Netolic) 21. dubna 1473. Co ujednáno, nesdělují již prameny.

Trvalo přec ještě dlouho, nežli tato drobná válka mezi pány českými a i stavy rakouskými s císařem Bedřichem III. skončila a kraj k pokoji přišel. Avšak Vlacha nenacházíme již v popředí různých těch tažení a pútek. Dobrodružný a pohnutý život jeho brzy nato končí. Čteme tak v jednání hejtmana Hlubockého k panu Rožmberkovi o probošta Drkolenského, jemuž píše dne 13. Juní 1474: Také ano i Vlach nebožtík, když jest válku vedl s knězem biskupem Pasovským, knězi proboštu Drkolenskému bral a holdovati se jemu musil. L. 1475, 5. květ., Václav z Měnína, ouředník na Březí, vyměňuje zajatého posla rožmberského za zajatého posla svého Maštaliře, vězněného na Helfenburce.

Nedlouho potom opustil i Jan z Vlksic Helfenburk, byv jmenován purkrabím na Rožmberku. Málo let nato i Roubík rozžehnal se se světem, přimknuv se v posledním čase zase k Rožmberkům a králi Matyáši, jeho učinil i poručníkem rodu i statku svého.

A osud tomu chtěl, že i pevná bašta Rožmberského panství, hrad Helfenburk, velká opora nepřátel Vlachových, prodán zprvu Janovi ze Švamberka, mistrovi převorství českého na Strakonících za 55.000 zl. uher. s městem Bavorovem, Strunkovici a 9 vsemi, od něhož přešel r. 1477 na delší čas v ruce táboorského válečníka Václava Vlčka z Čenova, úhlavního nepřítele Rožmberků a Lichtensteinů v Rakousích, jejichž dědiny jako Vlach i Roubík napadával.

V Oldřichovi Vlachovi podává se nám osoba rázu 15. století, jedna z těch českých postav husitských a bratrských hejtmanů, jakých věk tento hojně vytvořil. Poznali jsme sice Vlacha pouze z jedné strany, jedině ze zpráv válečných jeho odpůrcův, ale natolik můžeme o něm se vysloviti, že proti jiným svým současníkům i přátelům, zejména vedle válečného soudruha Jindřicha Roubíka aneb Racka Kocovského na Horažďovicku, jeví se nám povaha jeho mnohem ušlechtilejší, rytířštější a stáležší v hájení své ideje, která u něho více rozhodovala než vlastní obohacení. Ač postižen dvakráte těžce od strany nepřátelské na svém neznačném majetku, nesmlouvá se s nepřáteli, neodstupuje od krále ani na chvíli, pevně a věrně slouží jemu, veden ovšem nezkrotnou záští proti nepřátelům kalicha, odpadlíku Rožmberkovi a proti zhoupci svého jmění biskupu pacovskému. Sám Vlach se válkou neobohatil, spíše utrpěl na jmění. Jinak třeba souditi o Roubíkovi, otci i synu. Jeho dobrodružná touha po výboji jedině vylákala ho z purkrabského úřadu na zapadlém hradě, Maidštějně, přočež opustiv svého pána, přidal se k nepřátelům jeho. Dobyv na něm Netolic, podržel si je i po válce až do své smrti, jakož i Hlubokou, jako prý náhradu za utrpěné škody. Na konec vrátil se se synem opět k Rožmberkovi. Roubík dovedl obrátit svůj plášť po větru.

V těchto neblahých válkách, vyvolaných panovačným Římem mezi stranami v Čechách, nejvíce ovšem trpěl lid selský podle přísloví: Perou se páni, sedláče, půjč vlasy. Než i statky malých i velkých pánů pohynuly, byvše oboustranně pustošeny. Malí se hojili na velkých. Sám však Rožmberk, jenž boje se klatby papežovy, nevěrně odstoupil od svého krále, maje nejvíce statků, nejvíce utrpěl, takže obtížen dluhy musil je zastavovati a nekonec i svůj mocný hrad Helfenburk s celým obsáhlým zbožím prodati.

Po Oldřichovi Vlachovi následoval na Březí potomek jeho JAN VLACH MALOVEC Z MALOVIC, jenž se připomíná v různých jednáních v letech 1502-1517. Zdá se, že nastoupil ve vládu jsa nezletilý. Jednát', jak připomenuto, v roce 1475 ještě za něho úředník na Březí Václav z Měněnía o propuštění zajatého posla Krumlovského za březského, na Helfenburce zajatého posla Maštalíře.

Dlouhotrvající války domácí a bojovný způsob života malé šlechty měly neblahý vliv na další poměry v zemích českých. Za slabé vlády Jiříkova nástupce Vladislava, jenž dosednuv staral se více o země uherské, kde sídlil, království České zanedbáváje, i za jeho syna, mladého ještě Ludvíka, přidružily se nové příčiny, jež vedly k pútkám mezi šlechtou a nižšími vrstvami lidu. Bujná šlechta, nemajíc odporu v síle vladaře, počala utlačovati lid selský a zkracovati práva jeho utužením poddanství a pohřbila opět svobody, válkami husitskými vymožené. Šlechta vymohla si zákonem, že jen ona měla býti lidem svobodným, a jiné třídy obyvatelstva, zvláště lid selský, určeny jen k služebnosti.

Mnozí zemané i rytíři napodobili pak bohatou šlechtu, a když nevelké často statky jejich na bujnější způsob života nestačily, oddávali se životu dobrodružnému, dávajíce se na živnost „rejtharskou“. Zakládali spolky lidí stejného nekalého smýšlení a s takovým tovaryštvem na silnicích loupežně přepadávali a na trzích obírali sedláky i městské obchodníky, v četných tlupách do městeček se vkrádali a je vybíjeli. Tento způsob života rozmohl se na všech stranách země, na Plzeňsku, Jihočesku i kolem Prahy. V lupičských jednotách družili se k sobě lidé všech stavů, rytířského, vladyckého i lid běžný, poddaný,

i zástupce povýšeného tehdy stavu panského zde byl, ba i jeden kněz nehodný (z Bílé Hůrky u Dřítně na Hlubocku) se našel k pomahačství.

V našem kraji Píseckém i Prácheňském prosluli živnostní rejtharskou hlavně někteří členové rodu Maloviců a z čechtických Václav Přeč „tovaryš znamenitý“, jenž seděl na Doubravici, tvrzi mezi Sušicí a Volyní. Mladý Zdeněk Malovec z Chýnova byl v jižních Čechách hlavou vladky, kteří na města nevražili, a kde jen mohli, jim škodili. Sebral na 400 tovaryšů, s nimiž se ukrýval po lesích, odkud své nekalé řemeslo prováděl. Tak počíhali si tito lotřící dne 27. července 1520 v lese Hajku u Bavorova a přepadli pod vůdcovstvím Zdeňkovým kupce táborské, vracející se z Bavor, na silnici blíže Blanice *), a několik jich pobivše, vzali jim zboží, mnoho postavů sukna různého, žoky s kořením a jiné zboží. O svůj lup dělili se pak v lese Bisanovci u Bušanovic. Bylo při nich asi 10 koní jízdých, t. j. osob šlechtických, mezi nimi účastnilo se pět členů rodu Maloviců, ostatní pomocníci sehnání z celého kraje. Ve smolné knize soudu táborského objevují se i mnohá jména jich z našeho okolí. Při tom vzatku Tábořských byl mezi jinými odsouzený Holého syn ze Želibořic, Říha šafář na Helfenburku, Alexandr Hodějovského pána z Prachatic. Sedláček z Hodějova, zabítý měl schováno u Ševčíka na Březí kus sukna vlčatého a 7 loket modrého blankytného, byl tu prý dlužen také krčmáři. Co lotři nakořtili prodávali také urozenému vladykovi Janu Boubínskému z Újezda, jehož příbuzní drželi hrad a statek Drslavice. Bratr jeho Diviš koupil později Dub, Lipovici a Dvorec. Urozený vladyka Jan i tovaryše ke vzatkům navozoval, ano i kostely vykrádati je učil a kalichy zloupené do Prahy židům prodávati dal. Mnozí z těchto lupičů šlechtických byli po dobytí jejich tvrzí jati a v Praze popraveni.

Jméno našeho Jana Vlacha Malovce se mezi škůdci Maloveckými nikde nenalézá. Po něm následoval ve vládě syn OLDŘICH MALOVEC z MALOVIC.

Osada Březí byla posud vsí, ale ne nepatrnou. Již v těchto dobách zabírala již dnešní náměstí, které objímalo farní kostelík, již v pol. 14. století připomínaný. K vývoji přispívala jí zajisté příznivá poloha její na starodávné obchodní cestě prachatické, jež náležela k nejdůležitějším ve střední Evropě. Směřovala hlavní tratí z Bavor ku Praze a spojovala obě pohraniční města, Prachatice s Pasovem. Proto také v těchto dvou městech soustředil se brzy všechen tehdejší obchod, v němž nejdůležitějším předmětem byla sůl. Pasovští ji přiváželi z města Halle nedaleko Solnohradu, z Pasova pak vozili ji soumaři do Prachatic. Nebyla to však jen sůl, dovážely se tehdy z Itálie jemné cizí tkaniny, vzácná koření a vína. Od nás vyváželo se hlavně obilí, máslo, sýry, slady, dobytek i zlato. Do Pasova nesměli soumarové prachatictí přijížděti s prázdnou, vozy i mezky měli míti „ládované“ obilím a máslem. Pro svou výnosnost nazvána byla brzy cesta „Zlatou stezkou“.

Od hranic zemských až do Prachatic potřebovali soumaři i půl třetího dne, jak dosud jest v živé paměti Volarských. Přenocováno bylo v Čes. Žlebech a ve Volařích, na sta nákadů procházelo tudy denně a ty nemohly se bráti po více než tři dny, počítaje i bavorský hvozď, krajinou zcela pustou, nemohouce tolik živobytí s sebou vézti. Byly tedy v těchto místech osady tak staré, jako stezka sama, v nichž hospody pro soumary byly a jejichž obyvatelé cestu „hatili“, t. j. tam, kde byly močály, kmeny lesními vyplňovali a schůdnou činili. Od Volar vedla Zlatá Stezka přes říčku Blanici nad pozdějším hradem Husí u Blažejovic, kdež byl druhý most, nyní „Bierbrücke“ zvaný. První byl přes Vltavu, „Soumarský most“.

*) Zde opodál Vel. Blanice na okres. silnici stojí posud zasazené tři kamenné desky ze XVI. stol., které označují místo přepadení tábořských kupců, na nich nápis již nečitelný a vyobrazené různé zbraně, v kameni vytesané. Lid nazývá toto místo posud „Na Tábořském“.

Mnohá města jihočeská brzo postřehla důležitost této obchodní cesty vzhledem k bohatství z ní plynoucímu a proto hleděla směr její na sebe potáhnouti, neb aspon sklad solní si zříditi. Nacházíme ji proto již v počátku 15. věku rozvětvenou na trojí silnici. Vedle prachatické vznikla silnice vimperská a záblatská. Všechny tyto silnice scházely se v Bavorově a šly odtud jako jedna dráha k Písku a pak ku Praze neb Vltavotýnu a k Moravě, za starších dob přes Netolice. Že trať přes Prachatice vedoucí skýtala nejkratší spojení s jihem českým, byla i nejživější proti ještě starší „boubínské“. Prachatickým vymohla brzy jejich vrchnost, probošti vyšehradští, hlavní a jediné skladiště solní, privilegium, jež jim od mnohých čes. králů bylo znovu potvrzováno a na základě jehož oni s okolními městy časté měli spory, ba privilegia svá i se zbraní v ruce hájili.

Vedle výsadní silnice, jež vedla z Prachatic přes Strunkovice na Bavorov, odbočovala ještě silnice, která vedla k Husinci na Vlachovo Březí k Želibořicům a Předslavicům, za nimiž se připojovala na starou cestu „německou“ a šla dále k Strakonícím. Veliká spotřeba žita na pálení kořalky, ječmene na slady a ovsu pro koně soumarské měla velký vliv na polní hospodářství přilehlých míst i celých krajů a nejen to, v místech těch usazovali se i řemeslníci, kováři, koláři, sedláři, zakládaly se obchody a hospody. Tak i osada Březí, jsouc podoblíž tak bohatého města i živé obchodní cesty, prospívala a rostla pod ochranou svých pánů Malovců tolik, že viděl pán její Oldřich Malovec to na místě žádati o povýšení její na městečko, což mělo v těch dobách nevšední význam. Privilegovaná městečka měla svá práva tržní, jakož i mohla své potřeby právní vlastní pečeti opatřovati. Právo městecké mělo i nemalou důležitost v tom, že podle tehdejších řádů mohli se svobodně i řemeslníci usazovati a v cechy se sdružovati, jakož i své výrobky na domácích svých trzích vykládati a odbývati. V poddanství svých pánů ovšem městečko naše zůstalo.

Majestátem daným na hradě pražském v pátek po sv. Stanislavu (10. května) roku 1538 vysadil král Ferdinand I. na žádost Oldřicha Malovce z Malovic ves jeho Březí na městečko, nadal je pečeti, totiž modrým štítem, v němžto vzhůru vzpjatý kozel šerý vyskakuje, maje rohy a kopýtko na všech čtyřech nohách stříbrné, a přidal právo, aby zeleným voskem pečeti mohli. K tomu nadal a vysadil jim tři jarmarky, jeden na den sv. Apolináře, druhý na sv. Lidmilu a třetí na sv. Mikuláše. (Čtvrtý trh výroční vymohla si obec Vl. Březí mnohem později.) V originále privilegium zní takto:

„My Ferdinand z Boží milosti Římský král, po všecky časy Rozmnožitel Říše, Uherský, Český, Dalmatský, Charvatský král, Infant v Hysspanij, Arcikníže Rakouské, Markrabie Moravský, Lucemburské, Slezské kníže a Lužický Markrabie etc. Oznamujem tímto listem všem, že jsme prošeny od Slovutného Woldrzycha Malovce z Malovic na Brzezy, věrného našeho milého, abychom wes řečené Brzezy za městečko vysaditi a znovu vyzdvihnouti, při tom i některými dalšími milostmi našimi je obdařiti ráčili, k jehožto snažné prosbě náchylni jsouce s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím Mocí královskou v Čechách vysadili jsme nadepsanou ves za městečko a tímto listem vysazujem a vyzdvihujem, chtěce tomu, aby obyvatelé jeho nynější i budoucí všech těch milostí a svobod užívali a užiti mohli a moc jměli, kterýchž jiná městečka v království našem Českém mají a jich užívají a užívati mohou i v budoucích časech bez všelijakých překážek. A k tomu, aby se v něm všelijací řemeslníci osazovali a řemesla svá dělali a jich užívati mohli, jako pekaři, řezníci, sladovníci, kováři, súkenníci, ševci a jiní všelijací obchodníci. Kterémužto městečku Březí tak jakž se svrchu od nás vysazenému a obdarovanému tyto další milosti a obdarování z mocnosti naší královské činíme. Napřed, aby měli erb neboližto pečeť jmenovitě štít modrý, v němž vzhůru spietý kozel šerý vyskakuje, majíc rohy a kopejtka na všech čtyřech nohách stříbrné, tak jakž to všecko rukú a vtípem umění malářského lépe a dostatečněji uprostřed listu tohoto jest vymalováno a ... vysvětleno, kteréhožto erbu a pečeti purkmistr a konšelé

městečka Březí, nyní i budoucí mají a moci budou v všelijakých potřebách obecních užívati a i listy i jiné potřeby zeleným voskem pečeti, pokudž a kdyby toho potřeba kázala. A k tomu také týmž obyvatelům městečka Březí Jarmarky tři roční, jeden na svatého Apolináře, druhý na svatou Ludmilu a třetí na svatého Mikuláše s osmi dny pořád zběhlými a freyunkem obyčejným dáváme, kterýchžto milostí svrchupsaný obyvatelé městečka Březí nyní i budoucí moci budou vždy jmíti. A erbů našich i pečeti našich králů Českých i jiných všech lidí všelijaké překážky, při tom příkazujíc všem ouřadům poddaným našim království Českého věrným milým, abyste často psané obyvatele městečka Březí nyní i budoucí při těchto všech milostech a svobodách jměli, drželi a neporušitedlně zachovali. Však proto chceme, aby toto dání a obdarování naše bylo bez ujmy jednomu každému jeho spravedlnosti. Tomu na svědomí pečeť naši královskou větší k listu tomuto přivěsiti jsme rozkázali. Dán na hradě pražském v pátek po svatém Stanislavu leta Páně tisícého pětistého třicátého osmého a království našich římského osmého a jiných dvanáctého.“

Ferdinand, Rex

Jiří Žabka z Lymberku,
sekretář v král. Čes.

Tímto vysazením přidružilo se městečko Březí k několika jiným v nedalekém sousedství již starším privilegovaným městečkům. Byla to tehdy častá snaha vrchností a snad v našem případě poháněla i jakási řevnivost vedle vlastního užitku. Již o rok dříve povýšena na městečko Čkyně Janem Malovcem z Chýnova a na Winterberku, menší jistě rozlohy, ale stejně významná svým položením na stezce vimbersko-volyňské. Ba jen málo později, r. 1544 připomíná se městečkem i ves Malenice, která však nepodržela své hodnosti dlouho, klesnuvši po zpuštění ve válce r. 1619 opět na pouhou ves.

R. 1544 povýšeny svou vrchností Tábořskou i ves Lhenice, ležící na stezce linecko-netolické. Text vysazující privileje jejich jest úplně souhlasný s oním městečka VI. Březí. Bavorov obdržel majestát na výroční trhy k prosbě Viléma z Rožmberka r. 1552. Strunkovice, položené na hlavní cestě z Prachatic do Písku, staly se městečkem již r. 1351. Záblatí dostalo právo městecké od krále Václava IV. r. 1400 a zároveň dovoleno mu opevniti městys zdmi a založiti novou silnici solnou do Pasova. Zdá se však, že k nákladné výstavbě zdí hradebních asi nedošlo, neboť výnos ze silnice byl nevalný, jsa brzy omezován Prachatickými, kteří odvolávali se vždy na starší zvyklosti a privilegia. Starším městečkem byl Husinec, stal se jím již před založením hradu Husi r. 1341, k jehož panství byl přidělen. Svoboda týkala se však jen polovice jeho, té, která vede k řece, ke brodu, směrem na Prachatice, kdežto druhá část, vedoucí k Vimperku byla poddaná, ale i tato v pol. 16. stol. svobody té nabyla.

Zajímavá jest pro Březí Vlachovo volba erbovního znamení, kozla – ono mělo svůj heraldický význam, vztahujíc se symbolicky ke jménu osady. Představa zvířete spojována tu přirozeně s místem, porostlým březovím, stejně jako vznikl místní název osady Kožlí, jak již zprvu podotčeno. Podobně i u Čkyně brána ve znaku, zavřená a dvěma zbrojnými oděnci hájená, připomíná tu bránu zemskou, střeženou ozbrojenci. Taktéž štěp ve znaku městečka Lhenic odvozen jest od jejich dávno pověstného ovocnářství.

Ke slovu „freiunk“: Po jarmarce, který ve většině měst trvával celý týden, povolen ještě frejunk, t. j. volný trh nějaký den, neb celý týden. V té době, čeho neprodal cizí prodavač, musil z města vyvézti. *) Památkou na tak dlouhé trhy s frejunkem jest ruka s mečem, jež dodnes na radnici ve VI. Březí před jarmarkem bývá vztyčena a zde po celých

*) Winter Zikm. Kulturní obraz čes. měst. I. 614.

14 dní při vchodu vyvěšena zůstává. Znamení to, že za dnů tržních nastával přísnější řád a soudní pravomoc nad výtržnostmi jarmarečními a všelijakými zloději, taškáři či měšořezci, kteří na trhy hojně se dostavovali. Rychtář s konšely zasedali nepřetržitě.

Téhož roku, kdy bylo vydáno privilegium o vysazení, byl také založen pro nové městečko nový urbář, v němž obsaženy byly všechny poddanské povinnosti, poplatky a dávky k vrchnosti, tehdy ovšem ještě dosti mírné. Tento urbář, když došlo v pozdějších časech, jmenovitě pobělohorských, ze strany vrchnosti k protiprávním zvyšováním robotních povinností městečka, po zvyku doby se „ztratil“, takže když došlo r. 1730 ke sporu obce s vrchností o výši robotních povinností a Vlachovo Březí se tohoto urbáře dovolávalo, prohlásila vrchnost, že o něm nic neví, že byl asi zničen „per injurias temporum“. *)

Konfiskace roku 1547, kterými král Ferdinand I., první Habsburk, pokutoval odboj šlechty a měst českých za to, že nechtěli poskytnouti pomoc vojenskou mimo zemi proti nekatolickým stavům německým, nedotkly se nijak březského panství. Citelně postihla však panství sousední pana Petra Malovce z Chejnova na Vimperce, který musel odevzdati králi celé panství vimperské, k němuž náleželo asi 30 vsí vedle mnohých dvorů kmetských. Také dvory v Libotyni a Včelné a zápisné vsi Nakvasovice Hoř. a Dolejší, Želibořice a Oujezdec (část).

Oldřich Malovec byl posledním mužským potomkem rodu toho po meči na Březí. Dlouhý život svůj dokončil r. 1561 a pochován byl v kostele březském. Památku jeho hlásá zde posud kamenný náhrobek z bílého mramoru, se znakem půlkoně a nápisem v gotické minuskulí, zní: LETHA PANIE MDLXI V SOBOTU PRZED NEDIELÍ MASOPUSTNÍ UMRŽEL GEST UROZENÝ PA WOLDRZYCH MALOWECZ Z MALOWICZ A NA BRZEZY A TUTO LEŽY GEHO DUSSY PAN BŮH RACZIZ MILOSTIW BYTI. AMEN.

Zemřel bez mužských potomků. Jím končí vláda vrchnosti celkem dobré na poddané a věrné národu a králi. Panství Březské zdědila jediná dcera Oldřichova Kateřina. Byla provdána za Jana Pouzara z Michnic, ale byla již vdovou při smrti otce svého. Nějaký čas držela statek otcovský. Poněvadž pak dcera její Anna byla manželkou Jana Vchynského z Vchynic, postoupila mu Kateřina, mezitím vdána Bořitova z Martinic, r. 1569 panství nad majetkem svým. Panství toto tehdy bylo ještě neveliké, přináležely k němu vedle tvrze se dvorem a městečkem ještě vsi Chlumany, Pěčnov, Horouty, Kožlí oboje, Uhřice, Doubrava, Nakvasovice (necelé) a Lhotka.

Doba dlouhé a pokojné vlády posledního člena rodu tak vlivného a činného projevila se, jak možno souditi, i v přestavbě tvrze březské, jež byla nutna po dvojím vypálení a opravení za Vlacha. Jistě tedy Oldřich Malovec, hově nezbytným požadavkům nové doby, podnikl novou výstavbu tvrze z kamene. Jest to část nynější budovy zámecké k severu obrácená a nevelkými okny, řídce v ploše severovýchodního průčelí rozestavenými, jež zřetelně se liší od pozdějšího, jihových. křídla zámku.

Jan Vchynský nedlouho vládl na Březí. Již roku 1570 prodal je Jakubovi Černínovi z Chudenic a na Líšťanech.

MĚSTEČKO ZA ČERNÍNŮ A ŽÁKAVCŮ ZE ŽÁKAVY

Nový pán Jakub Černín z Chudenic, jeden z potomků staročeského rodu Drslaviců, který v 16. stol. značně rozrozen na různých tvrzích na Plzeňsku se usadil, sídlil od r. 1547 na Líšťanech (okr. Stříbrský), jež získal se svou manželkou Eliškou Bohuchvalovou z Hrádku.

*) Archiv minist. vnitra (Privil. P 106 W 38).

Koupiv VI. Březí, i sem častěji k pobytu zajížděl. Z jednoho pobytu jeho uchovala se zajímavá zpráva o jeho pútcce s prachatickými měšťany solaři v r. 1573, jež svědčí, jak často se střetli tito obhájci výhradního obchodu solného se svými sousedy, jimž solné výsady bývaly opravdu solí v očích. Latinský list z r. 1573 vypisuje spor jeho s Prachatickými, když chtěl jejich clům se vyhnouti a mýto projeti, takto: Jakub Černín z Chudenic, pán na Líšťanech a Vlachově Březí, poslal úředníka svého Lazara z Klemhemplu s pěti vozy, pěti koňmi a s tolikéž lidmi pro sůl do Pasova. Prachatictí, jejichž mýto na Zlaté stezce Černín častěji proti jejich výsadám objížděl, zvěděvše o tom, poslali proti úředníku jeho, když z Pasova se vracel, několik svých hlídačů, aby obrátili jej na silnici prachatickou. Lazar z Klemhemplu, dostav zprávu o tom, co se proti němu chystá, a obává se prachatických hlídačů, uchýlil se do Volar. Odtud vyzval svého pána, aby hájil svého statku před Prachatickými, jinak že jej oloupí a že ve Volarech bude ho očekávati. Jakmile o úmyslu Prachatických Černín zvěděl, hněvem popuzen, hned svolal zvonem poddané svého městečka Vlachova Březí ke 32 osobám a zbraněmi je opatřil. Sám pátý na koni a ozbrojen vydal se s nimi do města Volar. Když se v Prachaticích dověděli, že se Jakub Černín vypravil proti jejich hlídačům a že raději zbraní chce se hájiti, nežli by sůl s povozy a koňmi dal pobrati, byli měšťané rychle zvonem svoláni a někteří z nich ozbrojivše se vytáhli proti Černínovi a u vesnice Kratušina se s ním setkali. Nastalo nejprve mírné vyjednávání a od prachatické rady městské vytykáno mu, proč se odvážil cestu zakázanou a odsouzenou obnovovati, a spolu mu oznámili, že sůl a vozy jsou mu zabaveny. Tu se pán počal divně sápati a k zbraní míti, pravě, že se raději dá na kusy rozsekati, než by sobě tu sůl dal vzíti. Vida však, že přesile neodolá, a pohnut domluvami od služebníků svých, poddal se Prachatickým, upustil od té soli a žádal, aby koně a poddaní jeho byli propuštěni. I propuštěn byl i poddaní jeho a Prachatictí, vzavše těch třímecícma prostic soli s 5 vozy i koňmi do města svého zavezli.

Nastala pak o tu věc těžká pře, kterouž konečně urovnal Vilém z Rožmberka, pán Prachatic tak, že Prachatictí ne z povinnosti a z přinucení, ale pro dobré sousedství věci ty pobrané panu Jakubovi po roce navrátili.

Šlo tu o cestu Volarsko-Záblatskou, kterou Záblatským kdysi vymohl na králi Václavu IV. pán jejich Zikmund Huler z Orlíka, pán na hradu Husi, kterou však Prachatictí na základě svých starších privilegií popírali a po níž dovozu soli zabraňovali. Každý z Volar sůl vezoucí měl městem Prachaticemi projeti a tu za zboží mýto neb clo zaplatiti. Kdož by předeepsané cestě a tím i mýtu zdejšímu vyhnouti se chtěl, ztrestán býval odnětím koní i nákladu, neb pokutou peněžitou, kteréž na vydržování stezky, neb na opravu hradeb používáno.

Po smrti otcově r. 1589 nastoupili v dědictví jeho dva synové, Karel a Jan Ondřej, kteří oba Březí drželi. Z nich Karel mlád sešel se světa a vlády nad statky ujal se bratr Jan Ondřej. Oba zanechali po sobě památky ve svých kostelích. Ve farním chrámě vlachobřezském visí posud na věži velký zvon „Karel“, litý slovutným tehdy zvonařem pražským Brikcím z Cinperka r. 1592, a ve farním kostele v Líšťanech mluví o jejich přízni krásná cínová křtitelnice z r. 1596. Černínové byli katolíci. Za nich vystavěna byla, soudíme, na vršku za městem původní kaple sv. Ducha, v době, kdy farní chrám drželi ještě faráři pod obojí.

Jan Ondřej Černín zemřel r. 1616. Syn a dědic jeho, Jan Karel zažil první hrůzy války 30tileté, která tehdy, ještě před Bílou horou, v jižních Čechách vzplanula a zde nejkrutěji zuřiti počala.

Když chytře promyšleným náboženským útlakem a nápirem jezuitů, bezohledným porušováním majestátu Rudolfova z r. 1609, jímž evangelická konfese česká byla potvrzena, a stranicstvím obou katolických místodržících Martinice a Slavaty, jakož i známými z dějin událostmi násilného zboření nekatolických kostelů v Hrobech a v Broumově opatem tamnějšího kláštera rozžat byl odpor českých stavů proti novému králi, štyrskému arciknížeti a nábožensky nesnášlivému Ferdinandovi II, vychovanci španělských jezuitů, došlo ke

známé defenestraci obou místodržících a vypuknutí povstání, msta svrženého krále obrátila se především proti jižním Čechům, jež ze všech krajů českých postiženy byly nejdříve. Ještě před bitvou bělohorskou byly tyto naše kraje mnohonásobně popleněny a zpustošeny.

Vojsko stavovské, české, zprvu vydatně odolávalo náporům císařských. Císař také nelenil a vyslal v srpnu 1618 generála Buquoise a Dampierra s vojskem Zlatou stezkou do Čech. Když Budějovice Buquoisem obsazeny, došlo k vítězství jeho nad vojskem stavovským u velkého Záblatí u Netolic, ale zato Mansfeld osvobodil Prachatice od císařských, bylo jich však brzy zase dobytto Marradasem. Dampierre a Buquoi zvolili Písecko za dějiště válečných operací a tu zakoušel náš lid válečné bědy v míře nejtvrdsí, cizácká soldateska loupila, plenila a páčila, kudy táhla. Hrabě Dampierre v březnu 1619 táhl z Krumlova ku Březí Vlachovu a pak k Týnu n. Vlt. Komisaři kraje Prácheňského, dávající direktorům zprávu do Prahy, praví, že přes 200 vesnic vyplenil a spálil. Podmaněna města Prachatice, Vodňany a Volyně. Všude položeny posádky 400 – 500 mušketýrů, odkud činily časté výpady do okolních míst. V tu dobu též Jáchym Novohradský z Kolovrat maje okolo sebe do 500 podobných škůdců, ze zámku svého Vimberka do toho vůkolí s nimi štráfy dělal a obyvatele téhož kraje šacoval. Obojí strana loupila. Uhři sehnali v našem kraji kořisti na 300.000 zlatých, což Buquoy sám přiznal.

Na těchto neustálých průtahů vojsk domácích i cizích, kdy různá oddělení přeletovala krajinou naší, vždy k veliké zkáze a záhubě lidu, spálena jest i tvrz Březská a s ní celé městečko zkázou trpělo. Nepíše nikdo bližší údaje této pohromy, ale stojí zde neklamný důkaz této spousty ve skutečnosti, že se nezachovalo v městečku ani v zámku nic, co by mluvilo o době a minulosti před touto úplnou zkázou. Neřku stavení městečka, ta jistě, většinou dřevěná, lehla popelem, ale není ani jediné písemné památky z archivů městečka a zámku, ani psaných privilegií z doby předbělohorské, až na jediné, to základní, o němž sousedé věděli, že jest jediným jejich pokladem a že může býti zase dokladem nesporným jejich práv do budoucnosti. Tvrz kamenná aspoň z většiny zdolala, stavěla se po uplynutí doby nová fara i kostel, o čemž píše pozdější zprávy. Pán tvrze, Jan Karel Černín, ze strachu před lýtým nepřítelem, ač katolík, ale přece nějak cítiv se vinen na povstání stavů, uprchl ze země.

Konfiskace. Potrestání stavův odbojných v království Českém konfiskováním statků jejich k zapravení výloh válečných bylo již na počátku povstání ještě před porážkou bělohorskou ve Vídni ustanoveno a proto již při prvním vpádu císař. vojska do Čech byly od císařských vojevůdcův statky povstalcův k ruce císaře ujímány a za sumy peněz, k vydržování vojska půjčené, zastavovány. A tak když hrabě Buquoy a kníže bavorský Maxmilián vojsko stavovské z jižních Čech vytiskli, ujata jsou od nich k ruce císaře nejenom města mocí vzatá, jako Písek, Prachatice, Vodňany a. j., nýbrž i všecka panství hlavních odbojníkův, jakož i statky všech osob, kteréž k stavům odbojným se připojili, neb jenom ze strachu před císařským vojskem od statků svých ušly. Proto vysláni byli do všech těch krajů komisaři, aby statky účastníků vzpoury zvláště ze země zběhlých k ruce císaře ujali, do správy král. komory převzali a spolehlivým osobám k správě svěřili. Tak don Martin Huerta, nejv. wachtmier a komisař, dne 18. pros. 1620 ze Sušice všem vůbec známo učinil, že jménem císaře statky, někdy náležející panu Karlu Černínovi, Vlachovo Březí, panu Mikuláši Budkovskému Budkov a Lhotku Choch., pánům Jiříkovi a Zdeňkovi Malovcům Čkyně, pánům Petrovi a Jindřichovi Malovcům Bohumilice a panu Oldřichovi Malovci Ždíkov k správě poručil a svěřil Vítovi Pelhřimovskému, jehož rychtáři, konšelé a poddaní ve všech věcech poslouchati a jím se řídit měli.

Jan Karel Černín z Chudenic na Líšt'anech a Vlachovém Březí neúčastnil se vzpoury a nebyl odsouzen při komisi Confiscationis, proto statek jeho, k němuž náležela tvrz pohořelá s dvorem poplužním a městečko Březí, pak vsi Chlumany, Horouty, Pěčnov, Uhřice, Doubrava, Kožlí a část vsi Nakvasovic – potom Černínovi navrácen a r. 1623 prodán za

39.000 kop míšenských Jindřichovi Žákovci ze Žákavé a na Hradišti. *) Černín směl jen za tím účelem a s povolením císařským sem zajížděti.

Toto navrácení statku vlachobřežského rodině Černínovské nestalo se však lehce, naopak s mnohými bylo spojeno útrapami a těžkostmi. Anna Černínová, roz. z Příchovic, vdova po neb. Janu Ondřejovi Černínovi z Chudenic, zemřelém r. 1616, byla nucena obracet se zvláštním memoriálem z 22. Oct. 1621 a opětovanou úpěnlivou prosbou na knížete Karla z Lichtensteina, k plnomocenství nařízeného komisaře a místodržícího císaře, jsouc v chudobě s nezletilými sirotky a tlačena věřiteli pro dluhy, jež její neb. manžel udělal, přes 20.000 kop míš., by statek Březí Vlachovo, který jest již nejvýš vybraný a zmenšený, jí a rodině její zase postoupen a navrácen byl. Statek březský v převratných těch letech, sama neví, jakým způsobem, an její manžel svou věrnost J. M. Cís. nijak neporušil, zabral soused, držitel panství vimperského pan Jáchym Novohradský z Kolovrat a držel jej tak dlouho, dokud asi z vyšších míst nebyl k navrácení vybídnut. Jisto jest, že provedl svůj neoprávněný zábor o své vůli, hodlaje takto své vimberské zboží jím znamenitě zvětšiti. **)

Žákavci ze Žákavy, staročeský rod vladýcký, jehož kolébkou byla tvrz a ves Žákava v Plzeňsku, odkud se však záhy vyprodali, seděli na Pacelicích, potomci měli také Lažany. V Žákavě na Blovicku, u Nezvěstic posud možno viděti pozůstatky býv. tvrze, později v sýpku proměněné a dnes přidělcům rozdělené. Koncem 16. století koupili Srbice, ves a tvrz vých. od Kolovče na Klatovsku, kde též od r. 1580 většinou sídlieli. Jindřich Žákavec st. držel také Hradiště. S manželkou Annou z Chudenic zbyli synové: Václav Lev, Vilém a Jindřich mladší. Tento získal Vlachovo Březí. Zemřel poslední z bratří r. 1636 a v srbském kostele pochován. Nad dětmi nezletilými, Divišem Lvem, Janem Vilémem a Ferdinandem Františkem byla poručnicí Lidmila Kateřina Žákavcová z Mitrovic, máti jejich, po její smrti měla je Eliška Vratislavovna ze Žákavy a pak od r. 1643 pan Karel Žákavec, bratranec mladých pánů. Když pak Diviš Lev r. 1650 let svých dosáhl, uvázal se v obě panství sám, poněvadž oba jeho bratří násilnou smrtí sešli.

Persekuce náboženské. Za vlády Žákavců, Jindřicha ml., kteří byli ovšem katolíci, nastal k dovršení béd a ponížení národa vedle hospodářského útisku ještě útisk mnohem krutější, pronásledování pro náboženství, protireformace. Vítěz bělohorský využitkoval vítězství svého lépe nežli naši předkové za dob husitských. Řím tlačil, aby nastala zase jednota víry, jaká byla před válkami husitskými, ať to bylo státu a mravnímu stavu národa prospěšné či nikoli. Jižní Čechy byly buď husitské, buď katolické, obě strany byly tu zastoupeny, ale většina obyvatelstva hlásila se ke straně podobojí, také Jednota českých bratří byla tu čteně zastoupena.

Nejprve vypovídání byli nekatoličtí kněží a učitelé a zakazováno přijímati pod obojí, bez ohledu na to, bylo-li dosti kněží katolických, tak že mnohé fary zůstaly bez kněží, jako vlachobřežská i menší okolní. Křty v řeči české všude zastaveny a zavedeny latině, jako jest dosud, sňatky uzavíratí jinověrcům zakázáno, mrtvé k hrobu kněží nedoprovázeli, důchod štolý však přece brali a co podobných nelítostných vymyšleností. Vypuzení kněží pod obojí dlouho skrývali se po lesích i dobrých lidech šlechtických, pokud i na tyto nebylo dokročeno, aby přinášeli občas útěchu těžce zkoušenému lidu. Poddaní leckdes se bouřili pro přílišnou přísnost a kladli houževnatý odpor. Ve Vlachově Březí nechtěli sousedé ještě r. 1629

*) 1 Tom. Bílek. Dějiny konfiskací v Čechách.

***) 2 Archiv ministr. Vnitřní (Sign. SM: C 19 /135).

k zpovědi, roz. k usní. I přitáhlo na ně za tím účelem 80 mužů vojska pěšího i jízdného a přes jejich odpor trýznili je tak dlouho, až povolili. *) Tvrdošíjný byl lid v Husinci, kdež se r. 1628 zapřísáhli, že ubijí každého, který by pod jednou přijímal. Zoufalý odpor Lčovických zlomen vojensky, když posláno tam 100 pěších a 50 jízdných. Proti nelítostným misionářům jezovitským, španělským to synům Loyolovým, i proti vojsku zvedli týraní zoufalci i obrannou zbraň. Tak r. 1629 potloukli sedláci císařské vojáky poblíž Leskovce u Bavorova a 21. března toho roku u Bušanovic, kdež se postavili 55 pěšákům a 25 jízdným. Nevýslovně trápený ožebračelý lid podleský pozdvihl se proti každému, koho za nepřítele považoval. Když potom nehody nejen neulevovaly, ale i se množily, utíkali venkované do Bisanovce, do Mlak k Helfenburku, ba i do pustin k sv. Vojtěchu, kdež ovšem, zvláště za zimy živořili a povahou zdrsněli. Těžko všecka utrpení našeho lidu vypsati. Jezovité pomocí vojska a nesnesitelných krutých nátisků i žalářování konečně přemohli ten hluboce nábožensky a mravně založený lid jihočeský. Stalo se tak nakonec mírným ponaučováním, když práci kazatelskou na Prácheňskou ujal český ušlechtilý jezuita Vojtěch Chanovský z Dlouhé vsi, a šetrným i laskavým chováním k osadníkům vikáře a děkana v Prachaticích Jana Blovského z Menštýna. I vlastenecký jezuita Bohuslav Balbín s úspěchem na Prachaticku působil. Staré tradice husitské, tábořské i českobratrské již v následujícím pokolení vymýceny a kraj Prácheňský i celé jižní Čechy, někdy nejkacířtější území tohoto království, staly se ze všech krajů českých nejkatoličtějšími. Vydatně pomáhaly k tomu i četné kláštery, za tím účelem zvláště v jižních Čechách hojně zakládáné.

Hospodářské poměry za války 30tileté a po ní. Živnosti a obchody v městečku poklesly. Do učení k řemeslu nesměl se nekatolík přijímati, činnost cechů poklesla, nebo přestala docela. I solní obchod přes Prachatice utrpěl velké újmy, veden pak přes Linec k Týnu nad Vltavou, a tím i veškeren ruch po Zlaté Stezce, an zpětný obchod obilím a plodin do Pasova také ustal a tak Zlatá stezka s koncem 17. století úlohu svoji dohrála.

Před válkou, jež začala u nás v kraji již před bitvou bělohorskou, nebyl hospodářský stav lidu selského nijak tíživě ani dávkami úročními, ani povinností robotní. Neznáme sice povinnosti ty z mnohých panství a panstvíček, tím méně z městečka Vl. Březí, neboť urbář vlachobřezský, v němž povinnosti ty byly obsaženy, se později z pochopitelných důvodů ztratil, ale na štěstí máme náhodou v ruce dva listy starého urbáře předbělohorského ze vsi Budkova, z časů, když vládl zde ještě starý, původní rod Budkovských z Budkova, jemuž byl stateček konfiskován. Na jednoho usedlého připadalo tu asi 2 kopy až 3 kopy grošů podle velikosti gruntu, celoročního platu ouročního, kromě nepatrné, občasné berně zemské. Taktéž ani pracovními povinnostmi nebyli sedláci budkovští nijak přetěžováni. **) Vycházelo tu na usedlíka 10 dní roboty o žních a pouze 1 – 2 dni o sklizni luk. Naturálních dávek odváděli Budkovští po 4 slepicích. To byli asi povinnosti v kraji obvyklé.

Za války 30tileté a po ní nastaly sedlákům horší časy. Nejen že se ztenčil počet hospodářů ve vsích i poddanských městečkách, jednak tím, že mnozí sedláci opustili své statečky, zpustošené vojsky, představující si obtíže dávání ročního platu z nich, a nad to i daně, jinde též i z příčin náboženských, nastal tedy statkovým vrchnostem čas z míry nepříznivý, neboť úbytkem poddaných poklesl díl jejich ročních důchodů a zmenšil se rozsah plnění roboty. Pro pokles ceny peněz pán více potřeboval a proto hleděl si zvětšiti, kde se jen dalo, i panskou půdu na újmu půdy selské. Přivlastnil si při každé příležitosti nejlepší

*) Podle J. A. Komenského Historie persekucí.

***) Brož Josef: Ze zlomku urbáře vsi Budkova z poč. 17. století. Časopis pro dějiny venkova. Roč. XXIII. 1936.

pozemky ke svému dvoru, což mělo přirozeně za následek zmnožení robotních dnů. Největším zlem pro sedláky bylo však zřizování celých nových dvorů panských. Nejen že tu sedláci, jejichž půda se pánu hodila, podělení půdou horší a menší, ale uloženo jim nové břemeno, tuto půdu robotně obdělávati.

Tak jisto jest, že za Žákavců založen nový dvůr panský v Chlumanech. Zabrán k tomu grunt neb. Martina Vondráška, na němž dvůr postaven, k němu pak obráceny ještě grundy: Slavíkovský, Kuklovský, Kůsovský, Šatavovský a Ondřeje Hlávky. Stejně ve Lhotce Chocholově vyzdvižen nový dvůr z 5ti selských dvorců: Vyšatova, Hankovce, Patloky, Píchy a gruntu Matouškova. Později, když se Diviš Lev Žákavec, prodáv Vlachovo Březí, usadil na Želibořicích, zřídil z celé vsi Žabrakova panský dvůr, příslušný ke statku Želibořicím. Zřizováním panských dvorů a zmenšením selské půdy utrpělo ovšem i příslušné kostelní záduší, neboť páni zdráhali se desátky na ně připadající odváděti.

Podle pozdější knihy gruntovní, taktéž i jak Registra zádušní fary vlachobřezské z r. 1662 udávají, bylo ve Vlachově Březí devět domů, od nichž byla pole, aspoň částečně, k panskému dvoru obrácena. Stalo se již za vlády pana Diviše Lva Žákavce, jenž se ujal panství po svém otci Jindřichovi Žákavci r. 1650, neboť dotud spravovala je vdova po Jindřichovi paní Lidmila Kateřina Žákavcová z Mitrovic a po její smrti paní Eliška Vratislavovna ze Žákavy. Byly tu ke dvoru obráceny grundy: Tuchorovský (Truhlářovský), Houskovský, Drnkovský, Holcovský, Pernikářovský, dále grunt Jana Hlavy, Jana Stránskýho a Pavla Šímy. Z mnohých těchto gruntů zbyly jen chalupy s malou výměrou polí. V registrech uvádí se i pustý grunt Pavla Kapala. Pusté grundy uvádějí se zejména na vesnicích, k panství příslušných, na př.: V Nakvasovicích Dolních jmenuje se Mikšovská chalupa pustá, v Nakvasovicích Hořejších grunt Kuchtékovský a Vojkovský, pustý, v Kožlí Horním Švarcovský grunt a Tomáš Kolář, v Kožlí Dol. Mejdovský pustý, v Uhřicích pusté grundy Horšovský a Šimánkovský a chalupa Vykysalova, v Budkově Mráz, nyní pustý a Tomášek. Ves Doubrava uvádí se v zápisech těch let celá pustá, jmenovány jsou tam grundy: Křištofovský, Šindelářovský, Caltovský, Slavíkovský, jinak Zelený a Kotrcovský.

Následkem toho i změna v osadnictvu ve městečku i vseh nastala veliká, hospodáři se vystřídali. I tu uvádíme podle zádušních registrer ve Vlach. Březí:

na Drnkovským hospodaří nyní (r. 1638) Marek Foitl,
na Kapalovským nyní Mikuláš Žemlička,
na Soukupovským nyní Ondřej Dolskej,
na Jirsovským Lukáš Hora,
na gruntě Bartošovským nyní Jan Jirsa,
po Jakubovi Holubovi nyní Jakub Velek
po Diviši Zachovi nyní Bartoloměj Žid
Jiřík Kožešník, nyní Diviš Lízal,
Vít Žid, nyní Mikuláš Pikolomin,
Diviš Hlávka, nyní Jiřík Vitoun,
na gruntu Jana Hlavy, nyní jen chalupa, na níž Šebastian Kožešník,
Nikodym Řezník, nyní Matěj Pařízek,
Martin Tesař, nyní Matěj Němec, po něm r. 1668 Prokop Ziobský,
Tobiáš Kotek, nyní Jiřík Eger,
Adam Zítek, nyní Jiří Šimánek v Chumenech,
Filip, nyní Tobiáš Čapek,
Václav Čeněk, jinak Berenta, nyní Jiřík Eger,
na Tucharovským nyní Štěpán Kukla,
na Brůžkovským Tomáš Svoboda,

na Truhlářovským Jirka,
 Mikuláš Roubal, nyní Matěj Lad,
 Bartoloměj Novák, nyní Michal Lendl, má též grunt Adama Ladovic,
 Vít Žídek, nyní Mikuláš Žemlička,
 Matouš Lízal, nyní Jan Vytlučka,
 Kolář Čenkovic, nyní Vavřinec Neumylka,
 Jiřík na Holcovským, nyní Matouš Šťástka,
 Šíma, zeť Krejčího, nyní Alžběta, vdova po neb. Šťastném, pasákovi,
 Jíra Mastil, nyní Jan Hrubec,
 Václav Zemánek, nyní Rathaus (stával dříve v uličce za nyn. Obecním hostincem),
 pole užívá Jiřík Eger (panský písař).

Ze seznamu toho jest patrné, že v roce 1662 bylo aspoň 30 gruntů ve Březí, které změnily svého majitele, a že noví tito usedlíci namnoze drželi dva i tři grunty. Ze jmen bývalých držitelů, označujících řemesla, jak bylo tehdy zvykem, možno souditi i na značný úbytek řemeslníků, usedlých v městečku. Jest zjevno z toho, že v době války 30 leté obyvatelstvo zdejší ve většině své se vystřídalo, nemnozí zbylí zůstali jako nemajetní chalupníci, neb domkáři, popustivše své jmění obyvatelům novým.

V okolních vesnicích byly tyto proměny rovněž značné, tak v Budkově: byl hospodář Míšek, jeho dvůr ujal Diviš Čejka Mastil, krejčí, po něm Matouš Tesař, Štefl, nyní Jan Broulín, Jaroš, nyní Václav Toušek, Vítek, nyní Fridrich Brandl (Němec), Kouba, nyní Martin Pícha, Vacek, nyní Jiří Králíček, Pavel Písař (asi býv. pánů Budkovských), nyní Fridrich Brandl.

V Ouhřicích: Na gruntě Bozděchovském usadil se Jiřík Velíšek, na Jiříkovským Vít Vojtěch, na Slibkovským Ondřej Hrubec, na Koubovským Ondřej Holub, na Davidovským Vít Cibulka.

V Kožlí Dolním: na gruntě Vavř. Čermáka usadil se Daniel Šána, na gruntě Jana Kubíka Vojtěch Mareš, na Horovským Martin Žofka.

V Nakvasovicích Dolních usedl Smíšek Jiřík na Kubanovským, Ondřej Brož na Kočovským, Jan Tkadlec na Čarkovským.

Ve Lhotě Chocholaté: Dříve Matouš Hlávka, po něm Vít Nečina, Havelka, nyní Řehoř Matějka.

Mnohá jména těchto nových usedlíků během půltřetího století zase zmizela z těchto obcí, ale mnohá žijí posud mezi námi, neb uchovala se aspoň na domě jako druhé jméno „po chalupě“.

Svévolné přimnožování robot, jež začaly vrchnosti poddaným ukládati, bylo v době 30 leté války zjevem téměř všeobecným. Rostla tudíž nechuť k robotním přimnožkům i v našem městečku, zvláště když v privilegiu jeho nic o nich nebylo psáno. V té nouzi odvážilo se i sousedstvo vlahobřezské podati písemnou stížnost a žádost, memoriál, přímo k císaři, tehdy již Ferdinandovi III., opominuvši však první stolici vládní, krajské hejtmany. Nezachoval se nám sice obsah této ponížené žádosti, ale doklad o ní máme z ruky samotného pana Žákové, jenž píše císaři:

„Nejmilostivější Císaři, králi a Pane, Pane můj dědičný! Porozuměl jsem tomu, že jsou Poddaní mojí z města Vlachova Březí nějakého spisu proti osobě mé podali a sobě do osoby mé něco W. C. Mosti však neprávem stěžují. Abych já věděl, co sobě do mne V. Cz. Milosti stěžují a zdaliž jejich slušná žádost jest neb ne, na to svou odpověď také dáti mohl.

Z té příčiny W. Czís. Mosti za to poníženě a poddaně prosím, že Ráčí W. Cís. Milost týž spis jejich poručiti nejmilostivěji vyhledati a mne jako k odpovědi na něj dání

Communicírovati. Poroučejíce se W. Cz. C. Milosti nejmilostivější ochraně, W. Cz. C. Milosti nejponiženější věrný a poslušný poddaný

Diviš Lev Žiakawecz z Žiakavy

Nejjasnějšímu, Nejnepřemoženějšímu Czísaii Uherskému a Českému a Králi Pánu, Pánu mému nejmilostivějšímu Nejponiženěji podaná žádost ode mne

Diviše Lva Žiakavce z Žiakavy

9. Now.: L652 *)

Zdali J. Mil. Císař žádosti pana Diviše Lva vyhověl čili nic, nevíme, ale pochybujeme, stejně jako že podaná stížnost vlahobřezských dosáhla příznivého výsledku.

Diviš Lev Žákavec však přes všechno své úsilí nebyl s to v těžkých dobách poválečných udržeti se na zděděném statku. Tížen četnými dluhy upadal, až nucen byl r. 1656 odprodati Vlachovo Březí a zakoupiti se na menších Želibořicích. Želibořice, jež obsahovaly tvrz se dvorem a veskou, ves Bušanovice, Dol. Nakvasovice, Újezdec, Konopiště a dvůr Žabrákov; koupil r. 1661 od Ferdinanda Arnošta Hýzrle na Drahobuzi za 16.500 zl. rýn. Než ani tu nepobyl dlouho a prodal je brzy, ztrativ na nich, r. 1666 novému pánu na Vlachově Březí, panu Karlu Leopoldovi hrab. z Millesima za 14.500 zl. rýn. Nový majitel připojil je pak navždy k panství březskému.

VLÁDA HRABĚTE Z MILLESIMA MĚSTU PŘÍZNVÁ **SVOB. PÁN Z WUNŠWICZ**

Hraběcí rod pánů z Millesima pocházel z Italie ze slavných markrabat Savonských z větve del Caretto. Štěpán z Millesima již r. 1624 se o to bral, aby dostal v Čechách statek z konfiskace. Syn Karel Leopold usadil se r. 1652 jako měšťan v Praze. Statek svůj Předboř (ves u Říčán) vyměnil roku 1656 za Vlachovo Březí, koupil Dol. Lukavici, r. 1666, jak praveno, Želibořice a s první manželkou Františkou Eusebií Hyzrlou z Chodův (+1669) vyženil Chov, Peruc a Čestice. Peruc prodal a za to koupil r. 1671 Svojetín, r. 1675 Budkov a r. 1676 vyměnil si Vlachovo Březí za Vilémov, z něhož učinil svěřenství. Druhá jeho manželka Johana Eusebie Žďárská, ovd. Myslíková, držela r. 1675 Zruč, Habry, koupila Čechtice a Křivsoudov a držela do času i Pacov. Karel Leopold z Millesimo zemřel ok. r. 1685 jsa velice zadlužen. **)

Vláda Karla Leopolda hrab. z Millesima znamená pro městečko Vlachovo Březí v mnohém ohledu již příznivější dobu, bohužel jen na čas. Jako Diviš Lev Žákavec potvrdil i on doslovně výsady z r. 1538. ***) O záduší, dobou válečnou zchudlé, zasloužil se založením nových register. Ale především prospěl městečku nebývalým stavebním ruchem, který se za něho široce rozvinul, a pomohl vytvořiti obraz města, který ještě dnes upoutá svým celkovým dojmem. Stavební ruch vyvrcholil především v nové výstavbě farního chrámu, postaveného na místě starého románského, snad v předcházejících dobách válečných pohořelého. Stavěno již v duchu nového slohu, z Italie k nám, ovšem s jistým zpožděním pronikajícího, ve slohu italské renesance. S novým slohem přicházeli k nám do Čech houfně italští stavitelé s dělníky i pomocnými řemesly a namnoze se zde i usazovali. Z křestních matrik seznáváme také jejich jména. Zejména žil tu po řadu let jistý Lorenzo, nazvaný Vlach, jehož možno právem považovati za stavitele prostorné lodi chrámové s věží. Obě postranní kaple, jež doplňují malebný obraz chrámu, prozrazují honosný sloh barokní, jenž vykvetl

*) Archiv minist. vnitra v Praze. Fond NM.W.94.1.

**) Ottův Slov. naučný.

***) Originál na pergamentu, krasopisecky vyzdobený, jest uložen v měst. histor. museu v Plzni, kam jak se dostal, neznámo.

v Čechách za působení obou Dienzenhoferů, patří již době vyspělého baroka a vybudovány byly kolem r. 1735. Postupně po chrámu, již ve způsobu barokním, vznikla rozměrná, v obraze města dominující budova panského pivovaru a vkusným štítem zbodaná Hořejší hospoda. Též nové křídlo zámecké budovy, v němž na stěně chodby pod omítkou nalezeno velké písmeno M (Millesimo), náleží té době. Městečko mělo do té doby také svůj pivovar, ovšem menší, který snad po zřízení velkého pivovaru panského zanikl.

Za poměrně zlepšených poměrů vzrůstala se i řemesla a řemeslníci zakládali si své živnosti. Hraběcí vrchnost měla je k tomu, aby se seskupovali opět ve své staré pořádky. Nejprve vyzdvižen jest znovu cech skoukenický, kteréž řemeslo přišlo zde záhy k značnému rozkvětu. Cech má své artykule, povolené roku 1670. Brzo po soukenickém založen byl cech řeznický a pak také cech šesti řemesel, zvaný „rajcech“, k němuž přináležela řemesla těžká, truhláři, kováři, zámečníci, puškaři a pod. Pomocnou rukou přispěla tu druhá maželka hraběte, paní Johana Eusebie Žďárská, ovd. Myslíková. Jako držitelkyně města Pacova dala si od tamních cechů poslati opisy jejich artykulí, podle nichž sestavili si zdejší řemeslníci artykule vlastní.

Neméně zavděčil se hrabě Leopold Caretto-Millesimo Vlachobřezským i tím, že dne 15. pros. r. 1674, tedy ke konci své vlády ještě, ulevil městečku na robotách, jež obtíženo bylo tehdy již robotou každodenní.

Panství vlachobřezské, do jeho doby neveliké, rozšířil hrabě Millesimo přikoupením nových, v rozsahu nevelkých statků šlechtických v okolí. Vedle Želibořic, již zmíněných, přikoupil r. 1667 Tvrzice od Ctibora Václava Chřepického z Modliškovic. Ke Tvrzicům patřily vsi Bohonice, Vsechlapy a Kamenná, které od panství Březského pak se již více neodloučily. V držení velkostatku vlachobřezského přišla po více letech opět i Lhotka Chocholatá, která v poslední době, oddělena byvši od panství Budkovského, utvořila se ve vlastní panstvíčko se dvorem a tvrzí a byla ve správě paní Volfomíny Hýzrlové z Chodů. Tvrz jako sýpka stojí tu podnes, kdežto ve Tvrzicích byla brzy po kupu, ježto ve dvoře překážela, rozmetána. Roku 1675, ježto na konec své vlády na Vlachovo Březí, přikoupil hrabě Millesimo také panstvíčko Budkov od pana Václava Michala Xav. Hýzrle z Chodů, rytmistra J.C.M. Rod tento, nabyv z konfiskací slušného jmění, pomalu zase tísněn dluhy z něho odprodával, až zbyly panu rytmistrovi jediné Černětice.

Roku 1676 vyměnil si Karel Leopold hrabě z Caretto-Millesimo značně rozšířené své panství Vlachovo Březí za Vilémov (městečko v hejtm. Čáslavském), jehož držitelem byl Matyáš z Wunšvic, a jím nastupuje za vládce městečka a panství Vlachova Březí nový rod, však pouze nakrátko.

Rod z Wunčwic pocházel z Míšně. Matyáš z Wunšwic obdržel majestátem r. 1661 starožitný stav rytířský království Českého a r. 1675 vyzdvižen do panského stavu. R. 1673 koupil Vilémov, kterýž si vyměnil r. 1676 za Vlachovo Březí. Vychovanec jezuitův byl velikým ctitelem Jana Nepom., jemuž dal stavěti sochy na několika místech, zejména také v Praze na Kamenném mostě. Matyáš svob. pán z Wunšwic prodal panství r. 1680 Gundakarovi z Dytrichšteina za 145.000 fl. a 1500 fl. klíčného.

MĚSTEČKO ZA KNÍŽAT Z DIETRICHSTEINU

Konečně přicházíme do poslední doby minulosti dějin Vlachova Březí, do poměrně dlouhé vlády knížecího rodu Dietrichsteinů, která zde trvala až do vymření větve po meči. Rodu tomuto po meči Březí ještě za naší paměti patřovalo, jsouc od r. 1689 panstvím nápadním. Dietrichsteinové, větev pův. rakouská, přestoupila na víru protestantskou, ale vnuk zakladatelův, Gundakar (+1690) stav se zase katolíkem, povýšen jest s bratrem r. 1684 do

stavu říšských hrabat a r. 1686 říš. knížat. Usadiv se v Čechách, koupil r. 1676 Budyni a Libochovice s Pátkem, r. 1680 Vlachovo Březí a skrze první manželku svou Isabelu Konstantii hrab. z Kvestenburka dostal se v držení Nepomyšle. Ze všech těchto statků zřídil svěcenství rodinné, kteréž odkázal Ferdinandovi z větve mladší. Větev tato vymřela r. 1825. Ferdinand (+1636), syn Maxmiliana, synovec kardinála Frant. Dietrichsteina, vyrovnával se bohatstvím předním pánům v Čechách a na Moravě. Zemřel r. 1698. Syn nejstarší Leopold + 1708. Po něm dědil druhý syn Ferdinandův, Walter Xaver František, jenž zemřel r. 1738. Walterův syn Karel Maxmilian (1702 – 1784) zdědil r. 1769 po svém dědu Jiřím Křištofovi z Pruskova nejen statky jeho Pruskov a Chřelice, nýbrž i příjmení a znak. Karlův syn Karel Jan (* 1728 - +1808) převzal svěřenské statky ještě za živobytí otce a r. 1781 opustil státní služby. Karlův syn František Josef (*1767 - +1854). Jeho syn Josef (* 1798 - +1858), jenž založil Čes. prům. jednotu, z manželství svého s Gabrielou Vratislavovou z Mitrovic, pozůstavil jen dceru Terezii (*1822), která provdána za hraběte Jana Bedřicha z Herbersteina (+ 1861), dostala Budyni, Libochovice, Vlachovo Březí, statky některé na Moravě, v Uhrách a Dol. Rakousích, Mikulov, Lipník, Polnou a Žďár. Tím přešla vláda nad velkostatkem vlachobřezským na rodinu hrabat Herbersteinův.

Dietrichsteinové, jako všechna tehdejší vysoká šlechta, ač měli velké statky po svém strýci kardinálovi a biskupu olomouckém na Moravě, kupovali nová teritoria na dluh, nejspíše v tom úmyslu, že by z přízně dynastie mohli z nich zřídit hrabství, nezávislá na moci českého krále, ale ovšem závislá na moci císaře německého. K výhodným nákupům namanulo se mu tehdy i několik statečků v okolí Vlachova Březí.

Gundakar hrab. z Dietrichsteina ke svým statkům panství vlachobřezského přikoupil od Václava Michala Xav. Hýzrle z Chodů r. 1684 statek Předslavice, kterým spojen tak navždy s panstvím tím. Hýzrlé drželi pak v naší krajině krátký čas nato ještě Černětice, ale brzy nato se odtud vyprodali. Roku 1685 koupil od Františka Jiříka Doudlebského z Doudleb panství Čepřejovice a Nihošovice s vesnicemi Střítěž, Neuslužice, Zorkovice, Nová ves, Sudkovice a Milejovice.

Gundakar z Dietrichsteina, zemřelý r. 1690, a dědic jeho, synovec Ferdinand kníže Dietrichstein, spojili v rukou svých ku Březí skoro všechny vesnice někdejších Králováků na Volyňsku. Gundakarovi při zákupech vykonal znamenité služby vrchní hejtman ve Březí J. Matyáš Nejedlý z Karzenberku (Kohnberku); toho však Ferdinand dal do výslužby, a to z příčin zvláštních. Ustanovil nového vrchního do Březí, vladyku z Tábořska, Pavla Ignáce Sádlo z Vražného, kterému dal jako svému plnomocníku rozšířenou jurisdikci, ponechav si jen schválení jeho podniků. Sádlo ustanovil nový urbář a nový odhad selských gruntů a zařizoval nová popluží panská. Ujal pusté nebo příhodné selské statky a spojil je ve dvůr v Jiřeticích, Střítěži a Doubravě. Z některých pustotín vzhledem k robotě nastrojil chalupy, aby při dvoru žilo více chaloupkářských podělníků, pracovníků nežli sedláků. V takových vesnicích se nezanechává gruntů obecních, ale ouhrnkem za pastviny ovčím (panským) se určují. Staví cihelny a vápenice, aby těžil i průmyslově, třeba ve způsobě dost primitivní.

V přikupování celých menších statků šlechtických pokračoval i Ferdinand z Dietrichsteinů. Zajímá nás zvláště sousední statek Lipovice. Držel jej po Lokovi z Netky nějaký čas současně s Budkovem pan Václav Michal Xaver Hýzrle z Chodu, ck. rytmistr. Od něho jej koupil r. 1672 Jan Maxmilian Lipovský z Lipovice, jímž se dostala Lipovice v držení původního rodu, ovšem jen na nedlouhý čas, neb po smrti Majdaleny, vdovy Lipovské, prodal ji syn její František Karel Lipovský, tížen věřiteli, r. 1693 Ferdinandovi knížeti z Dietrichsteina. Od té doby patřila Lipovice k panství Březskému.

Roku 1695 koupil kníže Ferdinand Dietrichstein od rytíře Františka Bohuslava Sedleckého z Oujezdce stateček a dědictví zpupné Dáchov za 3.200 zl. rýn. Stateček ten držel před Sedleckým ryt. Jan František Chlumčanský z Přestavlk. Podle popisu dvorce bylo tu: Dvůr ze tří sedlských a z jedné chalupy vyzdvižený, v letech 1693, 17/12. vyhořelý, orné

půdy na tři obury za 96 strychů (žita sejí na zimu 30 str.), loučný 40 vozů, dojníc 18, jalového 15, sad dosti prostorný, v něm višně, švestky, slívy a některý štěp. Poddaných 4 a chalup 5, hospoda v dobrém odbytu, lesů pro stavení pěkného jedlového, smrkového dosti. Sedláci odvozuji úročných husí 11, item ovoce dávají.

Z pustých živností i vsí dělány panské dvory všeobecně, již v době pobělohorské. Tak zřízeny dvory vedle vpředu již uvedených, i v Doubravě a za vlády Viléma Vitanovského z Vlčkovíc r. 1640-50 ve Stříteži. Kdy založen dvůr z vesničky Doubravy, přesného data nevíme, neboť ještě r. 1662 se uvádí tato ves jako pustá, z níž užitku nevychází ani k záduší ani vrchnosti. Oprávněné bylo by tedy domnění, že ves spustla za vpádu nepřátelských v předchozích válkách. Snad nedlouho po jmenovaném roce založen tu dvorec. Byl však to dvůr málo výnosný, ovesný, spíše ovčín a netrval dlouho zde ani ve Stříteži. R. 1692 poručil kníže Ferdinand Dietrichstein oba dvorce pro malou výnosnost zrušiti a robotnými sedláky je osaditi. V tom roce, podle zprávy, vyseto u dvorce doubravského ovsa 30 strychů. Selo se na tři obury, bylo tedy při něm asi 90 strychů orné půdy, ostatek leží ladem a pustina. Právo kompaskuální, t. j. společné pasení ovcí na pozemcích, vymínila si vrchnost i nadále.

Některá jména šafářů na dvorci doubravském známe z knih matričních. R. 1672 byl tu Jiřík šafář, r. 1681 Jan Šána, r. 1691 opět Jiřík šafář. Po zrušení dvora uvádí se zde Jiřík Jozef, a ještě r. 1703 Ondřej Jozef. Soudíme z těchto dvou jmen, že dvůr stál na místě nynější selské živnosti č. p. 4 a že šafáři Jozefovi byl propůjčen, neboť podnes se říká lidově na této usedlosti „u Jozefů“, dnes Toušek. Jest to také jediná usedlost ve vsi, kde při stavení stojí zvláštní sýpka na obilí.

Přibýváním panských dvorů vznikla při panstvích rozsáhlá latifundia a vrchnosti svalovaly na malý počet zbývajících sedláků mnohem větší povinnosti, aby pozemky ty mohly býti obdělány. Nutily poddané k robotám dotud nebývalým a rozšiřovaly počet dní robotních často až do míry nesnesitelné. Aby získala vrchnost více pracovních sil, drobila velké selské statky ve dva menší i pro druhého syna, čímž vzešel jí také dvojí roční ourok, ze staré i nové živnosti stejný. Jindy za příčinou zvýšení počtu pěších robotníků radíval úředník otci sedláku, aby na zahradě postavil synu chalupu a přidal mu k ní kousek pole na doživotí neb i do věčného držení. Tím způsobem z velkých někdy statků selských vznikaly po vsích vesměs malé živnůstky.

Vrchnost prováděla rozšířené rybní hospodářství na četných kdysi rybnících, četnějších než dnes, ke svému pivovaru pěstovala chmel na vlastní chmelnici na Bousovách u Zahorské, ve velkém pěstovala len a zelí. Při všech těch podnicích museli robotníci pomáhati, při lovení i sekání ledu a vození do pivovaru, okopávání zelí a plení i drhnutí lnu.

Vedle nemírně zmnožených povinností robotních způsobovalo sousedům městeckým nemalé obtíže i ložírování stálého vojska, rozloženého tehdy po panských dvorech a v sousedských domech soukromých, ježto ještě kasáren nebylo. Nad to i značné kontribuce vojenské, které měly vlastně platiti vrchnosti, svalovány byly na poddané.

Nedivme se proto, že v první polovině 18. století došlo konečně ke sporu utiskovaného městečka s vrchností v souvislosti se žádostí Vlachova Březí za confirmaci, t. j. potvrzení privilegia z r. 1538. Městečku šlo tehdy především o to, aby se mohlo odkazem na toto privilegium zbaviti tíživých a nebývalých robotních povinností. Proto také se hlavní snaha vrchnosti nesla k tomu, aby popřela platnost tohoto privilegia, zrušeného podle jejího tvrzení proto, že bylo uděleno městečku před českým povstáním. Tehdejší majitel panství Walter Xaver z Dietrichštejna projevil ochotu uznati městečku jen ta privilegia, jež mu byla udělena po českém povstání, ale ani on nenamítal tehdy nic proti výročním trhům Vlachova Březí, jež byl ochoten uznati. Pokud šlo o roboty, odvolával se, jako se tehdy se strany vrchnosti zpravidla dalo, na to, že městečko až dosud tyto roboty konalo, a když se proti tomu Vlachovo Březí odvolávalo na staré urbáře, zejména na urbář založený r. 1538, v nichž nebylo o zvýšených robotních povinnostech zmínky, byla jejich existence, jak bylo uvedeno výše,

vrchností prostě popřena. Když pak úřední komise, na níž záleželo rozhodnutí, odmítla i staré svědky, nabízené městečkem, postavila se na stanovisko vrchnosti a navrhla místodržícím, aby byla městečku potvrzena jen některá práva – ovšem kromě sporné robotní otázky (:Privil. P 106, W 38:) A tak na návrh komise, který vzali za svůj také pražští místodržící, potvrdil císař Karel VI. reskriptem ze dne 22. prosince 1731 městečku Vlachovu Březí kromě řemeslných cechů a městské pečeti také tři výroční trhy, stanovené na tytéž dny, jako podle privilegia z r. 1538. Pokud šlo o robotní povinnosti, odvolal se císařský reskript na rozhodnutí z 30. prosince 1726. (Toto se však ve spisech českého místodržitelství nepodařilo nalézt.) *)

Rozhodnutí císařské odvolává se tedy na privilegium, jež udělil poddanému městečku kníže Walter Xaver. Poddanské povinnosti vypsané z privilegia Waltera Xavera, sv. římské říše knížete Dietrichsteina vydaného r. 1726, 30. pros., v nichž byly na vybídnutí zvláštní vyšetřující státní komise knížecím vládcem aspoň v nejtísnivějších odstavcích poněkud zmírněny a roboty ulehčeny, jsou vypsány v knize pergamenové v sedmi odstavcích. Příznačné tu pro dobu a míru úpadku práv přirozeného jazyka českého jest, že tato privilegia po prvé psána jsou již německy. Podávám je tuto ve volném překladu, vynechav pouze rozměrný titul knížecí a obšírný úvod. Zní:

Za prvé: Má moje poddané městečko podle svých člověčenských povinností každoročně dodnes povinovány a placený příděl (Geldcontingent) 150 fl., jednoho padesát zlatých, do panských důchodů i nadále odváděti.

Za druhé: Z každého domu měli dosud v čase žní dva ženci po 9 dní k panskému dvoru vlachobřezskému na robotu vysláni býti; z těchto 9 dní slevuji tři dny, takže napříště z každého domu dva ženci jen po 6 dní robotovati budou při vrchnostenské stravě, jaká i vesnickým poddaným se podává.

Za třetí: Měli doposud městečtí sousedé za povinnost 80 sáhů dříví do pivovaru dovézti, dále lovení rybníků, pletí trávy ze lnu, sázení hlavatice a vyřezávání zelí na panských polích, jakož i sekání ledu a dovážení jeho do zámeckého sklepa; z toho ze všeho je osvobozuji.

Za čtvrté: Dosavadní neomezené posílkování omezují do té míry, vedle níž vlachobřezští sousedé budou povinni pouze poslat k přinášení pivovarních palet, a když třeba, i zdejšímu hejtmanu poslat ke krajskému úřadu (do Písku) dodat, jakož i posílky do okolních poddaných vesnic bezplatně obstarati.

Za páté: Podle dosavade používaných povinností má i nadále každý vlachobřezský majitel potahu za povinnost v podzimním setí 4 dny, slovy čtyři dny, v jarním setí rovněž 4 dny se svým potahem od rána do večera, kromě dvouhodinového krmení v poledne, obilí zaorávati. Dále mají vlachobřezští občané za povinnost panskou louku, Vohradu jmenovanou, při stravě v sena a otavách posíci, usušiti a svézti, chmel spolu s vesnickými poddanými očesati, a jak dlouho bude potřebí, i mlatce do panských stodol za obyčejnou mzdu dodat, jakož i ve městečku obývající tesaři a jiní řemeslníci jsou povinni za levnější mzdu dosud obvyklou, kdykoli vrchností budou dožádáni, pracovati jíti.

Za šesté: Bude vlachobřezské městské obci z každého v městečku vyčepovaného čtyřvěderního sudu piva z vrchnostenského důchodu 15 krejcarů poskytováno, avšak aby městecká obec tento peníz podle knížecího Leopoldinského dekretu, vyd. ve Vídni dne 9. Decemb. 1700, k opravám městeckých domů použila a v každém roce, jak tohoto peníze užila, počty vykázala.

Za sedmé: Jsem také spokojen, když vedle oněch svrchu obsažených i jiná právům vrchnostenským neodporující privilegia a výroční trhy, které Jeho Cís. a Král. Majestátem potvrzeny budou, jmenovitě: aby se všelijací řemeslníci v městečku usazovati mohli, různé

*) Podle vyjádření Archivu ministerstva vnitra rep. Čsl. z 28.I.1938.

živnosti provozovali, purkmistr městečka pečet', jakož i městské knihy na městském úřadě bez překážky v opatrování měli a je v náležitém pořádku za případného dohledu vrchnosti, zdali se tak děje, vedli.

Dáno ve Vídni dne 30. Decemb. 1726.

Podepsán: Walter First von Dietrichstein a Josef Zaungertler, sekretář.

Vládoucí tehdy hejtman panství vlachobřezského, Jan Václav Hnědec, odevzdáváje listinu obci dne 17. máje 1727, připojil milostivě dodatek: Na učiněnou mou poníženou zprávu obdrželi tito Privileg: a jsou jim z mé ruky, totiž primasovi a konšelům vydané, začej aby se aspoň budoucně pomodlili, žádám.

Po celé další století nebylo měněno na zbylých, dosud ještě velmi tíživých povinnostech téměř nic a tato knížetem Walterem vydaná privilegia bývala při každé změně vlády dále potvrzována. Jakousi opravu, však k nevýhodě městečka směřující, nacházíme přece v následujícím dekretu císaře Karla VI. z 22. Decemb. 1731, vedle něhož mohou se sice v městečku všelijací řemeslníci, jako pekaři, řezníci, kováři, soukeníci, ševci, usazovati a v cechy sdružovati, avšak s výjimkou sladovníků. Dostí pozdě vzpomněla si totiž vrchnost, že má v městečku svůj vlastní pivovar a nepřejí si, aby se bývalý obecní pivovar opět vzmohl, toto omezení si vyhradila.

Až r. 1744 vzchopují se zase vlachobřezští sousedé, když vrchnost po dlouhých 56 letech se v poddaném městečku objevila, k podání nové nejponíženější žádosti za úlevy. Ve své také již německy složené suplice projevují především nelíbenou radost, že vysoce osvícená knížecí milost Karel Dietrichstein opět v odedávna vinšovaném a od Boha vyprošeném zdraví zdejší hory osvítiti ráčila a nás chudé obyvatele vlachobřezské tak milostivě navštívit ráčila, srdečně vinšující, aby vys. osv. knížecí Milost zde milostivé zalíbení a kontent naleznouti ráčila. Shrnujíc své prosby ve čtyřech bodech, osmělují se žádati:

1. O milostivé ulevění robot při „štikání“ chmele.
2. By jim vráceny byly obecní porostliny, dílem ve Vyšohájích a druhý díl Dubí, též Janovic les, kterých Vlachobřezští od starodávných časů vždy pokojně a beze vší překážky k obci užívali. Těch nynější pan hejtman *) z té jediné příčiny, že při Rectificationis-Comissi jich neoznámili a sobě připsati nedali, jich k knížecí milostivé vrchnosti jest potáhl.
3. Stěžují si na vymáhání značných poplatků, dříve nebývalých, které městský synek, jestliže k jinšimu řemeslu, než otcovu se dáti chce, vždy panu hejtmanovi i kancelářskému složití povinen jest a nápodobně když vyučený na vandr vydati se chce, ač jiná městečka k takové povinnosti se nepotahují.
4. Stěžují si na vymáhání velkých úroků do důchodu knížecího, každoročních 48 rýn. zl., v bývalých privilegích neobsažených, které tak bolestně platiti musí.

Zdali bylo obci v jejích úpěnlivých žádostech vyhověno, neb vyšla-li naprázdno, nikde jsme se nedočetli. Skutkem však jest, že má obec dnes v zadním Dubí vedle velkého lesa panského ještě malý kousek lesa obecního, a i v memorialu zmíněný Janovic les, nynější „Janovská“, byl již v potomním katastru Josefínském jako panský majetek zapsán.

*) Byl to hejtman Václav Hnědec, jinak zbožností slynoucí a na zbožné úmysly pamatující úředník, jenž zde po 28 let vládl a po té hejtmanem v Libochovicích se stal.

O přivlastňování si půdy obecní, selské neboli rustikální k ruce panské, či za dominikál, vyprávějí dále nejen tradice, dodnes v lidu udržené, ale i na př. poznámky v josefinském katastru v seznamu pozemků. Poznámky ty naznačují na př. posud, že bývával v majetku obecním a pak v rozepři s vrchností nejen nynější les, tehdáž porostlina březová Podměstská, ale i březová porostlina, Skalka jmenovaná, při hranici ke Konopišti ležící a rybník „Struský“, (Pstruhský), ležící nad rybníkem Cihelským při výtoku potoka Libotyňského z lesa Hradiště, jak po něm hráz dosud patrna. I část lesa za rybníkem tím bývala dříve obecní. Tehdy však bylo rozhodnuto vesměs ve prospěch vrchnosti.

Dařilo se poddaným nevalně všude tam, kde byla vrchnost vzdálena, nesídlila v místě a jen zřídka mohla se o stavu a poměrech panství očitě přesvědčiti. Tu páni úředníci, zejména vrchní, bývali všemocní. Za dob patrimonialního zřízení, kdy se v rukou úřadu vrchnostenského soustředila moc a práva dnešního politického úřadu I. stolice, okresu se soudem i úřadem berním, bývalo i úřednictva větší počet. Za dob knížete Waltera Xavera byli zde úředníky nebo jak se tehdy úředně nazývali, officíry hejtman panství, důchodní, purkrabí a obroční s několika písaři a ostatního služebnictva dvorského. Asi sto let poté, r. 1820 působili zde: vrchní Pavel Truxes, aktuar Vil. Sonnleiter, kancelářští Vil. Vojtíšek, Gust. Zatočil a Vojt. Pátek, dále důchodní Jos. Raský, Bened. Pauli, Fr. Svirák a Fr. Draždík, písařové. Sládek, zahradník, myslivec, dvorný, bednář, vrátný a šafář, kteří bydleli mimo zámek, v domech emfyteutních, panských. Známy básník z doby probuzenské Frant. Turinský, jenž zde jako soudní justiciář při vrchnost. úřadě působil v letech 1824-26, bydlel v čísle 5 na náměstí.

S pojmem slova zámku spojena bývala přirozeně vždy představa něčeho, co vzbuzovalo u poddaného obyvatelstva úctu i strach, poníženost i časem odpor. Na zámku sídlila neúprosná přísnost i strohá panovačnost. Postrachem byly tam při vrátnici dva aresty, Záblovna a Strejcovna, nazvané tak po jménech význačných vězňů. Žid Zábl, řezník, počínal prý si tak odbojně, že musil býti mocí spoután a železy opatřen. Roku 1802 opovážlivý sedlák mladý Svatek pro písničku o robotě „Bratři, bratři, buďme dnes veselí, radujme se! Nouze nám přestala, robota nastala, radujme se!“ byl na 14 dní do vězení o chlebu a vodě podle práva odsouzen. Ani národní píseň, málo pichlavě pozměněnou, nesměl si robotník zazpívat!

Zkazky dědů vypravují dále o pověstném vrchním „Červeném“, kterak byl zlý a stejně zlí byli i zámeční drábové neboli mušketyři. Jak mušketyr, maje lískovku na knoflíku zavěšenou, uměl na robotách pracujícím nadávat a je pohánět. Vrchní „Červený“ padl prý o choleře, naposled zemřel on a velký silák Rumpila z Chumen, vrchní byl poslední, po něm již nikdo víc neumřel. Podle data toho (cholera u nás zuřila po roce 1830) skrývá se za touto přezdívkou as vrchní Gregora. O tomto vrchním „Červeném“ se vypravovalo dále, že po smrti strašil, lidé viděli ho prý v noci na chodbě zámku, ba jednou i u „Matulkoc kříže“ (na rozcestí do Uhřic a k Nakvasovicům). Jediná to odvěta bezmocných poddaných za utrpená příkoří.

BERNÍ ROLLA A KATASTRY

Za účelem zjištění berní půdy a počtu i kvality berních poddaných po válkách zavedl sněm český soupis usedlých i půdy, pomocí jenerální visitace a země prozkoumána několika visitačními komisemi. To se stalo ponejprv berní rollou v tétech 1653-1655, jakož i pozdější revisitací. Podrobněji zjištěn však hospodářský stav poddaných teprve Katastrem tereziánským za cís. Marie Terezie z let 1713 a později Katastrem josefinským za Josefa II.

Z údajů berní roly i katastrů seznáváme jména a počet poddaných, velikosti jejich usedlostí, druh a bonitu půdy, počet dobytka a řemesla. Hodnota půdy v naší krajině uvedena vesměs jako špatná.

Čís. řad.	Jméno hospodářů dle Berní roly z r. 1654	Výměra pozemků strychů	Dle Terez. katastru z roku 1713	R. 1713 byl v držení				Mohou dobytka chovati						Řemesla	Platí z něho	
				polí		luk		koně,voly,krávy,jal., ovčí,sviň,koz								
				str.	věrt.	sená	vozů otavy									
1	Vavřinec Foit	24	Vavřina Foit	26	-	7	3	-	4	4	3	3	1	-	-	-
2	Matouš Šťástka	15	Matěj Šťástka	26	3	8 1/2	1	-	2	3	3	2	1	-	kolář	1,30
3	Lukáš Hora Jiří Hora	15	Pavel Hanus	20	1	8	1	-	2	2	2	3	1	-	-	-
4	Řehoř Lád	20	Jan Kosmata	17	1	5	2	-	2	3	2	4	1	-	-	-
5	Na Matěje Foita	15	Mikuláš Spěváček	12	-	5	1	-	2	2	1	2	1	-	tkadlec	3,--
6	Vavřinec Holec Jakub Holec	20	Tomáš Holec	15	3	6	3	-	2	3	2	4	1	-	-	-
7	Jiří Srchel Pavel Srchel	20	Frantz Srchel	17	2	5	3	-	2	2	2	3	1	-	krejčí	1,--
8	Matěj Matouš Jindř. Matouš	15	Petr Kloužek	23 1/2	-	4	1	-	2	2	2	3	1	-	tkadlec	2,--
9	Matěj Vrlovec	21	Vavřina Broulim	22	-	1	-	-	4	2	3	4	1	-	tkadlec	∅
10	Jiří Křížek	30	Bartol. Pícha	29	-	10	2	-	4	4	4	5	2	-	soukeník	2,--
11	Šimon Ždichynec Štěpán Ždichynec	14	Jiří Zedník	23 1/4	-	5 1/2	1	-	2	2	1	2	1	-	soukeník	2,--
12	Václav Kovika Šimon Kovika	24	Tomáš Lád	19	-	7	3	-	2	2	1	3	1	-	hrnčír	2,--
13	Vavřina Švancar	27	Vavř. Švancar	26 1/2	2	12	6	-	4	4	4	4	1	-	-	-
14	Eva Bečkova Jakub Bečka	21	Pavel Velek	20 1/2	-	6	3	-	2	2	2	2	1	-	-	-
15	Ondřej Štěrba, Mart. Štěrbovký	24	Matěj Kriza	28	-	9	1	2	2	3	2	2	1	-	-	-
16	Na Zemánkovským	15	Ondřej Lád	17	-	4	2	-	2	3	1	6	1	1	-	-
17	Na Štěpánovským	10	Kašpar Foit	19	-	7	2	2	-	2	3	4	1	-	-	-
18	Tomáš Karas Karasovský	15	Jiřík Pavlík	15	2	7	2	-	2	2	1	2	1	-	-	-
19	Na chalupě Stránského Matěj Tkadlec	15	Carel Kodym	6	1	1	-	-	2	1	-	2	-	-	řezník	1,30
20	Od Bečvářovský	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
21	Jan Němec	13	Řehoř Valda	20 3/4	-	6	1	-	2	2	3	3	1	-	-	-
22	Matěj Velík	13	Pavel Dejmek	14	3	4 1/2	2	2	-	3	2	3	1	-	pekař	3,--

49	Nikodým Pařízek	5	Matěj Pařízek	9	1/2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
50	Ondřej Vytlučka Jan Vytlučka	6	Ondřej Pařízek	6	2 1/2	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
51	Václav Šenkýř Jiří Šenkýř	4	Kašpar Černý	2	3 1/2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
52	V nově osedlý	-	Šimon Študlar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
53	-	-	-	-	-	-	štěpnice 1/2v.řt.	-	2	1	-	2	-	-	-
54							-	-	2	2	1	2	1	-	zámečník 2,--
55							3/4v.	-	2	1	-	1	-	-	-
56							1/4v.	-	-	1	-	-	-	-	zedník 1,3
57							1/2v.	-	-	1	-	2	-	-	-
58							1/4v.	-	-	1	3	2	1	1	-
59			Matěj Žipek	-	3	-									
60			Jiřík Pícha	2	1	1									
61			Dorota Černá	3	2	1									
62			Josef Šťástka	-	1 1/2	-									
63			Jan Velek												
64			Vít Nedbal												
65			Matěj Mastil												
66			Matěj Bečka												
67			Tom. Vrlovec												
68			Ondřej Karas												
69			Jan Rozporka												
70			Bartol. Urban												

Summa summarum všeho při níže psaným městečku Vlachově Březí se vynachází jak následuje:

Předešlý vejsevek 469 str. 2 věrt. – Nynější vejsevek 44 str. 2 věrt. prostřední půdy, 690 str. 1/2 věrt. špatné půdy, 1 str. 2. věrt. ladem ležící, 5 str. pustý a zarostlý. Sena vozů 236 1/2, votavy 78 1/2 vozů. Sady neb štěpnice 20 str. 1/4 věrt., chmelnice 1/2 věrt. – Mohou dobytka chovati k potahu 10 koní, 106 kusů volů, krav 124, jalovic 80, ovčích 126, sviň 46, kozy 6 kusů.

Mají rybníky a dávají násady na vejťah 9 kop 30 kusů.

Mají svý vlastní mlejny na nestálé vodě 2 složení. (Mimo těchto dvou sousedských mlýnů stávaly ovšem již v 17. stol. a později dva mlýny panské, Starý a Nový mlýn.)

Řemeslníci mají ročně výdělku 78 rýn. zl.

Kostelních a zádušních polí užívají a dávají 3tí mandel 3 str. 2 věrt.

Před komisí visitační k panskému dvoru od poddaných gruntův vorní pole a luka potažena: polí vorních 12 str., luk 0.

Mimo lesů, padrtí, který se pastvama užívají, jejich vlastních pod 104 provazců.

Item vrchnost šenkýřům propustila dle Revisitací k letu 1690 pod 5 strychů polí.

Hans Görg Grosz, Hauptmann
zur Wällischbirken.

**ROBOTNÍ POVINNOSTI A PLATY MĚSTEČKA KE KONCI VLÁDY
MARIE TEREZIE**

Těžké robotní povinnosti, upravované často bezvýsledně robotními patenty za minulých vladařů, ustálily se po zmírnění v posledních letech vlády císař. Marie Terezie (r. 1773) na následující míře, jak udává Seznam robotní městečka Vlachova Březí (Robot. Verzeichniss, Zem. Archiv):

Karel Z u n a (nyn. č. 2, Conser.) konskrip. (No 4) platí daně 7 Rýn. 27 kr., zvolil povinnost daňovou podle starých privilegií, má tudíž každoročně nezměnitelnou činži robotní odváděti 1 Rýn. 48 kr., dále při jarním setí 4 dni a při podzimním setí další 4 dni s 1 koněm nebo 2 voly od rána až do večera orati, o žních po 6 dní dvěma osobami rovněž od rána do večera ruční (pěší) robotu vykonávati, nicméně i louku Vohrada jmenovanou v senách i otavách posíci, usušiti a svěsti a panský chmel s ostatními vesnickými poddanými očesati. Dále:

Nyn. čís. domu	Jméno souseda	Conscrip. číslo	Platil daní r. 1773 Rýn.zl. kr.	Naturál. roboty	Stabilisovaná robt. činže podle privilegií Rýn. kr.
8	Matěj Zuna	10	15,00	Mají každý jako hořejší Karel Zuna všechnu shora uvedenou naturální robotu vykonávati a mimo toho vedle psanou robotní činži odváděti.	3,36
9	Jakub Žipek	11	6,27		1,48
11	Anton Pícha	13	19,51		3,36
12	Kašpar Jindra	14	21,30		3,36
13	Jakub Žipek	15	15,42		3,36
15	Vdova Mariana Boukalová	17	20,12		3,36
16	Dominik Jelínek	18	22,60		3,36
18	Joh. Zuna, pekař	20	15,60		3,36
19	Jakub Hrubec	21	7,15		1,48
20	Vdova Jindřiška	22	7,00		
27	Anton Šťástka	27	15,18		3,36
31	Vdova Anna Paulova	31	16,30		3,36
32	Bartoloměj Hanus	32	15,42		3,36
33	Matěj Bauer	33	17,42		3,36
34	Johan Kosmata	34	14,39		3,36
37	Vdova Anna Matoušková	36	14,18		3,36
38	Vojtěch Študlar	37	12,12		3,36
39	Matěj Hlávka	38	6,51		1,48
40	Joh. Holec	39	16,12		3,36
45	Anton Lad	44	14,48		3,36
46	Adam Matoušek	45	8,00	1,48	
50	Josef Cibulka	49	16,00	3,36	
54	Tomáš Valda	53	10,00	3,36	
74	Josef Procházka	67	5,27	1,48	
75	Matěj Kloužek	68	6,18	1,48	
84	Martin Borek	73	7,36	1,48	
86	Franz Čapek	75	5,48	1,35	
97	Matěj Lenz	90	18,12	3,36	

100	Josef Klimeš	91	11,42	Mají každý jako hořejší Karel Zuna všechnu shora uvedenou naturální robotu vykonávati a mimo toho vedle psanou robotní činži odváděti.	3,36
110	Frantz Studlar	85	4,42		1,43
130	Jakub Vrdlovec	97	7,30		2,8
117	Joh. Zuna, krejčí	79	13,18		3,36
103	Wentzl Zuna, krejčí	93	9,60		3,36
144	Anton Jindra	109	14,54		3,36
145	Joh. Zuna, mlynář	108	10,36		3,36
162	Adam Cibulka	121	6,60		1,46
164	Jos. Bauer	122	16,30		3,36
165	Joh. Frantz Pícha	123	22,27		3,36
168	Anton Formánek	124	12,30		3,36
169					
170	Vdova Kateř. Blahovcová	125	6,18		1,6
172	Matěj Čuda	127	9,42		1,48
173	Tomáš Lad	128	18,39		3,34
178	Martoloměj Zedník	131	18,51		3,36
186	Tomáš Spěváček	137	11,30		1,48
187	Matěj Čapek	138	9,57	1,48	
52	Jakub Miksa Consc. No 51 platí daní 2 Rýn. 24. kr., volil starou povinnost podle privilegií, má tudíž roč. 1 Rýn. 3 kr. stálou robot. činži platiti. Dále o žních 6 dní pěší (ruční) roboty 2 osobami od rána do večera konati, vedle toho louku Vohradu o senách i otavách sklízeti a panský chmel s druhými vesnickými poddanými očesati.				
67	Matěj Holec	65	4,60	Mají jako hořejší Karel Zuna všechnu shora uvedenou naturální robotu vykonávati a mimo toho vedle psanou robotní činži odváděti	-,46
77	Vdova Dorota Hrašová	70	3,42		1,30
87	Martin Čapek	76	3,54		1,30
105	Matěj Klimeš	96	3,27		1,30
171	Leopold Broukám	126	5,90		1,30
175	Tomáš Pikolon	130	3,00		1,30
183	Wentzl Zuna	134	5,33		1,30
70	Jakub Papeš	64	3,24	Nekona žádná natur. roboty nýbrž jen platí.	-,46
Obec platí zbývající peníz					6,51
Výsledek podle privilegií					150 Rýn – kr.

Domkáři konají pouze posílky pro pivovarní palety a v nutných případech vrchního hejtmana i do krajského úřadu (do Písku), aneb když třeba do poddanských vsí vlahobřezského panství bez odměny. Podruzi nekonají žádných robot. Osvěžení (chléb a pivo) požívá z jmenovaných měšťanů jako dříve podle privilegií o žních 30 osob denně.

Bartoloměj Scholtz, vrchní panství.

F. von Bieschin,
král. krajs. adjunkt.

Panství vlachobřezské za Dietrichsteinů nabylo v posledních dobách svého trvání největší rozsáhlosti. Patřilo k němu kromě městečka 34 vesnic, neb jejich částí a bylo k němu 14 dvorů panských. Byly to vsi: Oujezdec, Ouhrice, Bohonice, Budkov s dvorem, Bušanovice, Chlumany s dvorem, Čepřejovice s dvorem, Dáchov s dvorem, Doubrava (dvůr zrušený), Jířetice s dvorem, Horouty, Kamenná, Konopiště, Kosmo, Kožlí Dolní, Kožlí Horní, Lhotka Chocholatá s dvorem, Lipovice s dvorem, Milivice s dvorem, Miloňovice s dvorem, Nakvasovice Dol., Nakvasovice Hor., Nová Ves, Pěčnov, Předslavice s dvorem, Neuslužice, Střítež (dvůr zrušený), Sudkovice, Tvrzice s dvorem, Vlachovo Březí s dvorem a zámek, Vojslavice, Všchlapi, Žárová, Želibořice s dvorem a Zorkovice.

Obyvatelstvo Vlachova Březí bylo k vrchnosti v poměru poddanském, ovšem chráněno do jisté míry svými privilegii, čehož u vsí nebylo. Převzal-li, či koupil dům s živností kdo, buď syn po otci, či cizí člověk, byl dům se všemi pozemky odhadnut (ošacován) v jisté ceně a v té novým držitelem přijat. Odhadní cena zůstávala trvalou potud, pokud nebyl dům znehodnocen, na př. požárem neb těžkými lety, sešlostí, naopak stoupla, byl-li dům zlepšen, přestavěn. Odhadní cena rozdělena byla mezi všechny nápadníky toho gruntu, tj. otce výměnkáře, bratry a sestry stejným dílem a všechny ty příbuzné nevybavené, neb i jiné věřitele a dědice, kteří jakýkoliv nápad či právo na dům měli. Stejný díl ovšem odečten i novému hospodáři z kupní ceny. Kupní cena pak nemusela býti splacena najednou, nýbrž odváděna novým držitelem v jistých předem stanovených ročních splátkách nebo-li vejruncích úřadu až do úplného zaplacení. Nebylo-li nápadníků, příbuzných neb dědiců, odrazily se dluhy, ostatní pak rest na milostivou vrchnost připadl. Podíl zachován i vzdáleným dědicům, synům na vojně a pod.

Prvním nápadníkem a dědicem býval za starodávna syn nejstarší, avšak postupem dob, aby za trvání vlády nástupce spíše bylo možno jemu živnost vyplatiti úplně, byl určen za prvního dědice syn nejmladší. Ostatní zůstávali při hospodářství, pokud se nepřiženili jinam, neb šli na řemeslo (u městských synků).

Byl-li dům zpustlý, ohněm zkažený, byl mnohý nový nápadník i arremtem přinucen jeho se ujati, zříditi jej a živnost vzdělávati, tu pak byla mu nápomocna peněžitě i obec a vrchnost, jež si dluh svůj na domě pojistila. Naopak, majetek mohl i nepořádnému hospodáři odňat a jinému prodán býti, rovněž provinil-li se kdo proti běžným zákonům neb mravnosti, byl i odnětím gruntu potrestán. Nepolepšitelný viník mohl býti i z obce vypovězen, by jako psanec bloudil světem. V právním tomto zřízení učinil změnu až Josef II.

ZÁLEŽITOSTI CÍRKEVNÍ

Kdy a kým farní chrám ve Březí Vlachově, zasvěcený Zvěstování P. Marie, byl založen, nedá se přesně zjistiti, rozhodně stalo se to již v dobách, kdy věnování uvedené světicí bývalo zvykem, to jest v prvních stoletích křesťanství v Čechách. Bylyť nejstarší kostely zasvěcovány nejen sv. Klimentu, Petru a Pavlu, sv. Jiří, ale i úctě P. Marie.

Kostely, zejména farní, zřizovaly vrchnosti světské nákladem svým, ovšem s pomocí osadníků, a patřily jim dotud, dokud se samy vlastnictví ve prospěch církve nevzdaly. Vrchnosti měly k nim i právo podací, tj. podávaly neb dosazovaly k nim kněze, aby jim vychovával poddané. Za to osadníci byli povinni dávatí faráři desátek, tj. desátý díl z úrody zemské, hlavně z obilí, který obyčejně se odváděl v podobě obilních snopů a určoval počtem jejich. K požitku biskupa platil se „podymné“, daň z jednoho dýmu domového, tj. obydlí osadníka. Již první biskup pražský Dětmar přijal za normu, že bude mu placeno ze všech popluzí (hospodářství s 1 párem volů) po 50 snopech zimního a po 50 snopech jarního obilí.

Tehdy až 50 snopů dalo výmlatem korec zrna. Kdo měl méně tažného dobytka, platil polovinu. Podymné platil i bezzemek.

O farářích při kostele březském zvidáme ponejprve z knih konfirmačních, založených arcibiskupem Arnoštem z Pardubic, v nichž byla zapisována jmenování a dosazování kněží k obročím. Když léta 1359 dověkoval na faře březské farář Chyna, byl po něm podacími pány, jimiž byli vladykové, bratří Jan, Konrád a Ješek ze Březí, na faru zdejší dosazen syn prvního z vladyků, Oldřich. Tehdy patřil ke farnímu kostelu ve Březí i filiální kostel v Husinci. *)

Z těchto fakt možno i s jistou bezpečností vyvoditi, že zde ve chrámě březském přijat byl do lůna církve křesťanské velký syn a rodák husinecký Jan, narozený as 10 let po té (1369) a že snad i tímto farářem Oldřichem byl křtěn, ježto filiální kostel v Husinci byl až poč. 15. století za Sigmunda Hullera z Orlíka, tehdy držitele Husského panství, k němuž i ves Lažiště přináležela, k farnosti Lažištské připojen.

Původní kostel březský byl ovšem stavěn ve slohu své doby jako jednodlní románská stavba. To dokazuje původní románský portál, jehož část se objevila při poslední opravě chrámu č. 1935, pod omítkou jižní zdi lodi nynější renesančně barokní stavby.

Podle nejstaršího rozdělení země na děkanáty (vikariáty), patřilo VI. Březí k děkanátu volyňskému, jenž byl součástí archidiakonátu bechyňského. Děkanát Volyňský obsahoval bez filiálek 24 fary neboli plebanie. Soupis jejich dochoval se nám z let 1369 – 1405 a naznačuje, kolik jednotlivá záduší odváděla tehdy papežského desátku, tj. na vydržování nejnádhernějšího tehdy dvora papežského; tak: Volyně odváděla 1 – 2 kopy grošů čes., Bohumilice s fil. kostelem ve Vimperku 21 gr. č., Bavorov s fil. kostelem v Blanici 1 – 1 1/2 kopy gr., Prachtice 72 gr. až 2 kopy 24 gr., Čestice 42 gr., Lažiště 18-24 gr., Jenin 1/2 – 1 kopy, Svatý Vojtěch (u Lštění) 6 – 12 gr., Ždíkov 9 gr., Kraselov 9 gr., Vacov 6 gr., Dobř 6 gr., Strunkovice 6 gr., Bílské 24 gr., Sv. Maří v Lázu 15 gr., Březí (Vlachovo) 24 gr., Malenice 15 gr., Čejetice 5 gr., Paračov 30 gr., Štěkeň 9 gr., Předslavice 30 gr. Záblatí 12 gr., Hoštice Šum. 5 gr., Čkyň chudá nedávala pravidelně ničeho, jednou 3 gr., Vlachovo Březí nebylo tedy z posledních poplatníků papežské vlády.

Nebývalo tehdy zasahování papežského dvora do správy zemí, obsazování církevních úřadů a výnosných obročí, svatokupectví a j. uvolňovalo mravní kázeň duchovenstva a roznítilo brzy nespokojenost a odpor lidu, mravních jednotlivců a horlitelů, až nakonec vyvrcholilo ve vystoupení velikého myslitele a karatele zlořádův Mistra Jana Husa, jakož i věhlasného obhájce jeho učení Jana Žižky z Trocnova. Učení Husovo bylo rozhodným pokrokem v myšlenkovém vývoji lidstva a pohnulo národ jeho k velikolepému zápasu nejen za věc jemu svatou ale i za věc obecného pokroku. Ve hnutí pohusitském přihlásili se k učení svého krajana hned v první době i vladykové březští a všechna okolní šlechta, zvláště zemané. Spravedlivé rozhorlení své dosvědčili svými podpisy a zavěšením pečeti na stížném listu ke sněmu Kostnickému, v němž se ohražovali hlavně proti ohavnému a nešlechtnému upálení Mistra. Na stížném listu připojilo se 452 jmen z celé země, z nichž byly 102 podpisy šlechty jihočeské, kraje bechyňského, největší to poměrně počet.

Jestliže jižní Čechy v XV. století byly nejdůležitějším sídlem a ohniskem hnutí husitského, sídlem nejrozhodnějších směrů strany podobojí, udržovala se tu přece také strana podjednou ve značné síle, a to hlavně vlivem klášterů, v některých městech jihočeských četněji než jinde zakládaných. Ale většina obyvatelstva hlásila se od válek husitských

*) Doslovný překlad zápisu z knih konfirmačních: L.1359, 11. února Oldřich, syn Jana ze Březí, k návrhu Jana, Konrada a Ješka ze Březí ke kostelu tamtéž a spolu k filiálnímu kostelu v Husinci, smrtí Chyna, faráře uprázdňnému, jest zřízen.

k vlastní straně podobojí. Vedle ní se brzy značně rozšířila zvláště strana Českých bratří, založená na zásadách čistě Kristových, Petrem Chelčickým a jeho nástupci hlásaných. Tito, chtějící se řídit nepozměněným zákonem Kristovým a žítí po způsobu prvních křesťanů, pevněji byli spjati a ve své víře pronásledováni mnohdy i při trápení a žalářování katolickými vrchnostmi statečnou mysl projevovali a raději muka snášeli, než by odstoupili. Takovou pevnost víry projevil na př. Jiřík Volyňský, jmenovaný z Volyně, hlava jejich v našem kraji, jehož r. 1513 ve Strakonících dal pan Jan Strakonický z Rožmberka trápiti pro víru. Přezděli jim „pikharti“. Mnozí z nich uchylovali se do hor, aby vzdálení hluku světského unikli pronásledování, mohli sloužiti Bohu a v klidu žítí podle zákona Kristova.

Velikou posilu Českým bratřím na Prácheňsku přinášel v l. 1508 – 1519 bratr Matěj, prostě zvaný „poustevník“, řemesla někdy kožešnického z města Žatce. Ten, usadiv se s jinými několika druhy v hornaté krajině u sv. Vojtěcha pod horou Boubínem (n. ve Lštění), žil zde poustevníckým životem. Odtud roku 1519 zaslal do Prahy psaní k purkmistru a radě, ve kterém horlil proti nepravostem ve všech stavích a povoláních, světských i duchovních, spatřuje ve vzrůstání se jich znamení nastávajícího trestu Božího a zkázy světa. Spatřoval v tom ve všem dílo Antikrista a napomíná ku pokání. Odešel odtud brzo do Prahy, kde přes mnohé zákazy kázal na různých veřejných místech, pod širým nebem, a ač pronásledován a stíhán, našel pro pobožný život mnoho přívrženců. V kostele farním u sv. Vojtěcha v lodi vsazen do zdi náhrobek s nápisem: „Léta 1521 v auterý po svatým Jakubu Ap. umřel urozený pan Jan Popovský z Bezejovic a na Popovicích, jsa zde na poušti mnohá léta život svůj jest v dobrým dokonal a tuto leží.“ Pod nápisem erb s kolem ve štítu i jako klenot. Jistě také jeden z bývalých horlivých druhů a stoupenců Matěje poustevníka, urozený rytíř a Český bratr.

Patrně, že fara vlachobřežská byla za všech nástupců prvního Vlacha ze Březí, podepsavšího stížný list, obsazována kněžími k podobojí církvi se příznávajícími. Působením luterských nauk z Německa k nám silně zasahujících, nastal ve straně českých bratří i starých utrakvistů, kališníků v 16. stol. jistý rozklad tvořením nového směru náboženského, zvaného novoutrakvismus. Tento náboženský směr zasáhl, zdá se, i do Vlacha Březí za posledního Malovce, Oldřicha. Vysvítá to ze stížnosti či žaloby kněze Jana Strnicze, faráře v městě Prachaticích, tehdy husitských, podané městské radě a konšelům, z strany manželky nějakého Matěje Pecze, roku 1559. Žaloba ta nachází se v městské knize prachatické a opis její v Memorabiliích fary vlachobřežské zní:

„Opatrní páni, páni a páni konšelé! Matezová Peczova jest v sobotu po sv. Mikuláši do domu svého kněze Mikuláše z Březí pod obojí přijala, kterýž jest Mathezi, muži jejímu pod obojí podal a při tom dvěma dítkám Wolfa kožišníka a Lídě Šatlové, ženě a dítěti jejímu; kdež taková věc nebyla jest v tomto městě nikdy dopouštěná. K tomu svedši ho z víry kázala ho pochovati na místě svatým, ne tu kdež se pod obojí pochovávají, kterýmž skutkem krchov a to místo svaté jest porušen.“

Z tohoto nápisu ovšem neplyne, že by Prachatice byly katolické, vždyť byly první, na které se obrátil vztek vítězu bělohorských. Farář starohusita ohražuje se tu proti novému vyznání, novohusitství a brání posvěcené místo krchova podobojí. Stará strana podobojí byla již vládou i církví v těch dobách za pravou uznána.

Při rozmanitosti vyznání, jež v Čechách v 16. stol. se rozmohla, panovala na mnohých místech i milá náboženská snášenlivost mezi katolíky, kališníky podobojí i luterskými a kněží jejich přisluhovali v kostelích i pod jednou i pod obojí způsobou. Za doklad poslouží tu farář v Předslavicích, kdež byla od dávna fara nekatolická a svatyně chrámová příslušela od půl katolíkům a od půl podobojím. Na lavici v lodi téhož kostela četl se ještě r. 1747 nápis, později vyškrábaný: Leta Panie 1562 usnula v Panu Katerzina vlastní manželka ctihodného kněze Pawla Wolyňského, fararze przedslawského, která dne 14. martii we sklípku

pochována gest. – Nekatolickými byly vedle již uvedených farností v okolí Vlachova Březí i fary ve Lštění, Sv. Maří na Lázu, Malenice a j.

Snaha některých katolických vrchností, vnutiti nekatolickým osadníkům faráře pod jednou, setkala se však s odporem a často také s úplným nezdarem. Když r. 1597 získal panství Předslavice pan Jindřich Hýzrle z Chodů a na Zálezlích, přísně katolický pán, chtěl na předslavskou faru dosaditi svého faráře, jménem Germana, tento však duchovní správu nepřijal. I dožádal kněze katolického Ondřeje Johanidesa Berounského, aby na tuto faru dosedl, což se i stalo od Havla r. 1600. Ale osadníci zdráhali se mu povinný desátek odváděti, ježto odpíral jim svátostmi podle jejich přání posluhovat. Ba i lidé z vesnic pana souseda, poddaní Jindřicha Chřepického z Tvrzic, z poručení jeho nejen že desátku náležitě neodváděli, ale pán pod přísným trestáním ani do kostela předslavského k službám božím jim docházeti nedovolil. *) Marně nový farář u své duchovní vrchnosti se zastání dožadoval. Arcibiskup v zemi tehdejší z devíti desetin nekatolické pomoci nemohl, takže farář musel svoji osadu nadobro opustiti. Fara pak některý rok prázdná zůstala a farníci raději chodili za svými náboženskými potřebami až do Malenic. Než i sám patron p. Jindřich Hýzrle tlačěn dluhy byl nucen opustiti svoji tvrz v Předslavicích, ježto zpustlá stala se k obývání neschopnou a spokojiti se s bytelnější tvrzí v Želibořicích. Tím i sláva Předslavic jakožto sídla panského zanikla.

Po vítězství katolického Ferdinanda II., když byli všichni kněží nekatolictví ze země vyhnáni a po zpusťování městečka vojsky císařskými, zůstala fara vlachobřezská dlouhý čas prázdná, a obyvatelé byli mocí nuceni choditi k bohoslužbám a výkonům náboženským i církevním do Prachatic, kde byla fara nejdříve obsazena. Jen někdy přicházel farář z Prachatic sem k občasné bohoslužbě. Stejně spustly i okolní menší fary. Roku 1624 na sjezdu katolického duchovenstva v Krumlově rozděleny opuštěné fary: k Prachaticům, kde byl farářem Jan Lopatský, přidány byly: Blský, patron Vilém z Říčan, Pfaffenschlag, Bavorov, Strunkovice, Vitěhíce, patron kníže Eggenberk, Blanice hraběte Buquoye, Vl. Březí Jana Žákavce, Dub Jana z Říčan, Husince a Laziště Jáchyma Novohradského z Kolovrat. Tento neblahý stav trval celé pokolení, lid při tom pustl a divočel.

Stav zádušního jmění poskytoval u nás obraz, jaký také na mnohých farnostech byl všeobecný. Polnosti a louky obdělány byly od záduší, tj. od vrchností, jež braly užitek, částečně zůstávaly ladem a zarůstaly. Desátky se neodváděly a úroky z četných krav zádušních zůstávaly rovněž zasezeny a promlčovaly se. Počty zádušní konány velice nepravidelně a po více letech, neboť stará registra o důchodech a platech v běžích válečných se ztratila, a nová zakládána na základě pamětí starých lidí s velkými obtížemi. Na fary opustlé, poněvadž domácích nebylo, voláni kněží z ciziny, zvláště z Polska pro příbuznost jazyka, často i nehodní lidé, poněvadž se hodný kněz držel doma, a i kněží z klášterů. Žádný farář nepobyl dlouho, řeholníci raději do klášterův se navrátili, než by se v pracích a starostech při zhublém obročí na faře lopotili. Od r. 1650 – 1687 vystřídalo se u nás 9 farářů. Když i po více letech osazena fara březská, zůstávaly ještě dlouho okolní fary po vsích prázdné a tu docházeli sem lidé za nutnými potřebami církevními z daleka. Jak matriky dosvědčují nosili sem ke křtu z neobsazené farnosti předslavské až z Kakovic, Čepřejovic, Javornice, Jiřetic, dále z Husince, ze Strunkovic a Kníže. Lhotky, Vítějovic, od Sv. Vojtěcha z vesnic Radhostic, Libotyně i Bolíkovice, dále z Černětic, Zálezel i Malenic.

*) K panství Tvrzickému patřily tehdy vesnice: Tvrzice, Bohonice, Kamenná, Všechlapy a Újezdec.

Resty platů zádušních podle starých register z roku 1621 mluví o jakémisi knězi Ladislavovi, jemuž ze zádušní pokladny vypomoženo na jiné jméno dvakrát po 30 groších 6 denárech za desátek jemu ještě patřící, jež si dva ručitelé (jednou soused Štěrba, starší kostelník, z č. d. 12) pro něho ze zádušní kasy vypůjčili. Byl tento kněz patrně poslední farář staré české víry utrakvistické ve Vlachově Březí, kněz exulant.

Farní matriky křestní, úmrtní i oddávkové zavedeny byly při kostele našem až v roce 1652.

Teprve rokem 1662 sepsána nová „Registra zádušní na všelijaké důchody, faře a škole přínaležející, ze starých register a hodných pamětí učiněná, za přítomnosti všech concalatorův a za vlády pana Karla Leopolda Caretto hraběte z Millisimo, pána na Vlachově Březí, Česticích a Peruci péčí Jiřího Heyna Soboteckého, panství Čestic a Vlachova Březí hejtmana, a u přítomnosti faráře Patera Jana Baptisty Janovského, kvardiana z kláštera Horažďovického, spolu kolatorů p. Václava Michala Hyslerle z Chodů a na Budkově, pana Antonína Václava Loga z Netky a na Lipovici, též p. Jana Kryštofa Rytera, písaře a správce pana Diviše Lva Žákavce na Želibořicích.“ Z těchto zádušních register výňatkem uvedeme:

Kostel farní v městys Vlachovém Březí, zal. Zvěstování blahoslav. p. Marie a při něm fara k bydlení pana faráře nedavno z n o v a v podstatě vystavená.

K témuž kostelu farní osadou přínaležejí: 1. Městys Vlachovo Březí, 2. Ves Chumena, 3. Auhricze, 4. Kožlí Hořejší, 5. Kožlí Dolejší, 6. Lhotka Chocholátá, 7. Ves Budkov J. M. Pana Hyslerle, 8. Ves Lipovice pana Loga, 9. Nakvasovice Hořejší pana Margkwarta na Dubě, 10. Nakvasovice Dolejší rozdílné vrchnosti.

K záduší přínaleželo: Rolí vorních: Porostlina, jenž prve pole bývalo za Velkým Dubím nad obecním polem, asi pod 1 strych. Při vsi Chumenech dědina odkázána od neb. Mat. Moučky na 5 dílů pronajatá v sumě 1 R. 56 hal. 4 den.

Z luk. Z jedné louky Martin Štěrba v měst. Vl. Březí platí roč. po 9 gr. míš. Item sousedé ze vsi Dol. Nakvasovic z jedné louky platí po 40 gr. Krav zádušních, jež se při tomto počtu vynašly a vynachází 58, z nich se platí ročně rozdílným platem a přichází ročně 6 Rýn. 48 hal. 2 den.

Z jedné krávy platilo se po 7 kr. roč., což bylo 6 grošů míš. V městečku jich bylo u sousedů 39 a ve vsích 9. Osadníci mívali po 1 krávě, někteří 2 i 3 krávy zádušní. Byl nedostatek dobytka. I tyto krávy, jež měly býti stálé, neumírající, proto železné zvané, se ztrácely, což nemělo býti. Každý, kdo ji ztratil, neb ji nechtěl míti, měl ji nahraditi, neb odevzdati, a dala se jinému. O nich zapsána paměť: V registrech záduší božího tohoto, konaných Anno 1644, psáno, že pan Jakub a p. Karel Černín odkázali k tomuto záduší 2 krávy, kde pak se týž krávy buď přijaté neb ne, poděly, posavad se neví, načež ještě aby se ptalo, na to bedlivý pozor míti přísluší. Více v letu 1657 skrze Jakuba Jirsu, tehdejšího správce panství březského po neb. p. paterovi Matějovi Tropinovi, tehdejším faráři březském, byly vzaté z fary do dvora zádušní krávy 4 a jalovice 1, kdež potom zase k záduší odevzdané krávy 3, i zůstává ještě k bedlivému vyšetření kráva 1 i s jdoucím a zasedělým nájmem, item jalovice 1.

Jiná paměť: Při konaném počtu seznało se, že několik krav se vzalo od lidí a takové prodané a tudy se kassirovaly, aby: Ježto takové krávy jmenující se železné, neumírající býti mají: Od žádného, pokudž by ten, kdo ji odevzdati žádá, jinšího hospodáře, který by z takové podstatné, jako i v odvozování platu práv byl, nevěděl, neb ji před rukami neměl, bez vědomí představeného správce kostelník starší nikdyž vyzdvihovati nemá. -

Vedením zádušní pokladny pověřeni byli, jak již naznačeno, dva kostelníci, starší a mladší. V neurovnaných dobách, kdy konány počty zádušní až po několika letech, i do hospodaření kostelníků mnohé byly stížnosti. Důrazně jejich neplechý připomínají se v počtu r. 1662 slovy: „Dále aby starší kostelník pod přísným trestáním bez vědomí milostivé vrchnosti, neb hejtmana, aneb správce dokonce žádnému nepůjčoval, neboť potom ani ouroků

ani kapitálu se nedostává a tím záduší jen do škody přichází.“ Mimo půjčování na svůj vrub hledali kostelníci pro sebe zisk i tím, že za peníze zádušní obilí, dokud lacinější bylo, skupovali a před novým zase prodávali. Počet vedoucí komisaři usnášejí se pak, by truhlice zádušní udělali se dala s třemi zámky i klíči, z nichž po jednom pan farář i primas městečka Březí měli, by tak jeden bez druhého peněz nevydávali.

Hotové peníze zádušní půjčovány byly lidem pod úrok. Tak paní Eliška Vratislavovna ze Žákavy dlužila od r. 1637 k záduší 40 Rýn. Nesplácela ani jistiny ani ouroků, tak že samy úroky z úroků činily již 33 R. 20 kr. O tento dluh bude se zapotřebí dopisovati, aby placen byl, píše písař zádušní.

Starý dluh k záduší asi 100 kop od r. 1623 měla i obec, tj. purkmistr a konšelé městečka VI. Březí. Měli oň i jisté spory s p. Žákavcem, patronem záduší, jemuž prý jej splatili, takže dlouho nevěděli, na čem jsou. Byvše upomínáni, vždy se odvolávali, že již ty peníze panu Žákavci odvedli. Až teprve r. 1672, tedy po 50 letech se vynašlo, že purkmistr a konšelé VI. Březí s rychtou Chumenskou a Ouhřickou dokazují, že co jim záduší půjčeno bylo, totiž 116 Rýn. 10 kr., na ten dluh odvedli panu Žákavci hotových 100 Rýn. 36 a 1 1/2 denáru.

Pan Žákavec zase položil protiúčet, dokládaje, že podle jeho vyjmenování za cihly, vápno, šindel a hřeb šindelní k vystavění fary vydal za 116 R 36 kr. 4 1/2 den. Co tuto dal více (tj. asi 16 kr.), k záduší milostivě daruje. Tak obci přec jen zůstává dluh starých 100 R 36 kr. 1 1/2 den. Byl pan Žákavec dobrý obchodník, ale ještě obratnější dlužník.

Zvláštním výrazem náboženského citu byly dary zbožných jednotlivců k záduší, jmenovitě v době stavby nového chrámu. Dály se často v podobě odkazů. Z mnohých odkazů uvedeno budiž: Pan Pater Lukáš Dvořák, někdy vlachobřezský a nyní velešínský farář, odkázal pohledávku u Ondřeje Hlávky ve vsi Chumenech 2 kopy 13 gr. 5 den. Pan Ctibor Ferd. Audražský z Kestřan a na Polánce odkazuje k záduší na místě Maryany Kuklovy z Pěčnova 50 kop gr. míš. Odkaz Doroty Šedinky na gruntě nebož. Martina Vondráška v Chumenech, z něhož dvůr panský učiněný, 3 Rýn. Dále r. 1666 Anna Straková, J. Mil. pana Lva Diviše Žákavce na Želibořicích hofmistrně, která sobě po smrti ležeti a pochována býti žádala v novém chrámu Páně ve Vlach. Březí, odkázala svých zasloužilých a spravedlivých peněz za p. Divišem L. Žákavcem 5 Rejnských. Odkazy tyto kromě p. Audražského těžko se i s ouroky scházely, zvláště dluh p. Žákavce nachází se dlouho ještě v pozdějších počtech nesplacený.

Na záduší pamatováno i dárky mnohem chudšími, vdovskými halěři. Tak v počtu r. 1673 nacházíme: Od p. Ondřeje B. Balouška, písaře důchodního, darovaných mladých včeliček jeden aul, kteréž se pokládají za 1 R. 10 kr., od Matouše Smiška z Hor. Kožlí darovaného vosku 1 věrdunk = 7 kr., od Doroty Všetěckovy ze vsi Auhřic darovaného přediva pro zvony na provazy za 6 kr., dne 6 Aprilis 1672 darována jedna slepice, za níž přijato 4 kr., dne 15. Juli t. r. od jednoho vandrovního sládka almužny svaté přijato 1 kr.

Jisté příjmy vynesly i prosby do pytlíčku a před chrámem Páně při službách božích, dále při pohřbích od zvonův, co kdo z lásky, aneb dle možnosti dá a za svíčky hrubé a malé voskové, skrze kostelníka dělané a prodávané.

Důchody a příslušenství k faře a panu faráři přináležející:

Rolí vorných 8 kusův, sumou pod 38 str. 2 větr. 2 mírky. Luk 9 kusů, na kterých klidil 22 vozů sena, votavy na nich, ježto jsou suché, nebývá. Pouze „trávník“ pod Novým mlýnem, na témž naklídívá se sena 10 1/2 vozů, votavy též mnoho. Louka tato pod plat jistý vrchnosti se pronajímá.

L e s ů : Nad městem nad dědinou panskou, slove Hájek, v němž dříví smrkového a březového.

Rybníček nad Mlynkovic ležící, do něhož násady kaprové vchází okolo 4 kopy. Hořejší strany, choboty. pan farář pronajímá. Vít Mlinka dává z něho 27 kr. roč.

Platu peněžitého. Ouroku	Sv. Jiřského	Sv. Havelského
Z městys Vlachova Březí:		
Vít Mlynka	15 grošů	15 gr.
Drnka, nyní Marek Fojtl	15 grošů	15 gr.
Kopalka, nyní Mikuláš Žemlička	7 grošů	7 gr.
Soukup, nyní Vondřej Dolskej	15 grošů	15 gr.

Vít Mlynka měl 1 robotný den k faře, patrně vznikly tyto grunty na půdě farní.

Z Hor. Kožlí ze tří gruntů, z nichž Švorcovský byl pustý, měl farář dostávat po 12 groších o Jiřím i Havle. Jiní ostatní všichni chalupníci „podymního“ po 6 den. aneb po 1 kr. povinni dávat ročně. K tomu všichni gruntovníci, chalupníci i nechalupníci. Kdo jen krávu chová, povinni dát „letníky“ (letní sýry).

Při kapliče nad Městys Vlachovém Březí založení sv. Ducha bývá pout v outerý velikonoční a svatodušní. Za tu každou službu Boží od milost. vrchnosti se dává panu faráři po 1 kopě míš.

Desátku na zrně dávaly Nakvasovice Dol. ze dvou gruntů, z nichž jeden pustý, po 2 prachatických mírách žita. Kožlí Horní ze 3 gruntů, z nichž 1 pustý, po 5 prachatických ovsa. Žita tam nemnoho bylo.

Desátku ve slámě odváděli sedláci z přifařených vesnic většinou po 25 snopech trojího obilí, nemnozí po 50 snopech, nejbohatěji sedláci z Lipovice, po 2 i 4 mandelech žita, ječmene a ovsa. Sumou z vesnic i z městys Březí sešlo se desátku obilního v slámě, počítajíc 21 snopů do mandele:

žita	4 kopy	26 mandelů	14 snopů
ječmene	4 kopy	16 mandelů	4 snopy
ovsa	4 kopy	26 mandelů	4 snopy

Ovšem někdy nedostal farář v těžkých letech po 30 leté válce z těchto žádaných dávek sotva čtvrtinu. Dobře tu připsal in margine v Registrech ještě ubožejší kantor: Utinam 4 partem acciperes miser Paroche, acciperes sicut et ego. Což česky zní: Dostaneš sotva čtvrtinu, ubohý faráři, tak jako já.

DESÁTEK PLYNOUCÍ Z MĚSTEČKA

Číslo domu nynější	Desátků obilných v slámě z městys Vlachobřezí	Žita			Ječmene			Ovsa		
		kop	mandelů	snopů	kop	mand.	snopů	kop	mand.	snopů
2	Adam Zuna	-	-	50	-	-	50	-	-	50
8	Dům Houskovský, pole ku dvoru panskému obrácený	-	-	50	-	-	50	-	-	50
11	Hlava neb Tucharovský	-	-	50	-	-	50	-	-	50
12	Ondřej Kryza	-	-	50	-	-	50	-	-	50
13	Jan Valda	-	-	50	-	-	50	-	-	50
15	Jiřík Švancar	-	-	25	-	-	25	-	-	25
16	Vavřinec Fojtl	-	-	36	-	-	36	-	-	36
18	Mikuláš Karas	-	-	50	-	-	50	-	-	50

19	Jan Hrubec dříve Mastil	-	-	50	-	-	50	-	-	50
27	Matouš Šťástka	-	-	50	-	-	50	-	-	50
28, 29, 30	Drnkovský dům, pole ke dvoru pan. obrácený	-	-	50	-	-	50	-	-	50
31	Matěj Němec	-	-	50	-	-	50	-	-	50
32	Jirsa, nyní Lukáš Hora, mandel po 15 snopách	-	4	-	-	4	-	-	4	-
33	Jakub Velek	-	-	50	-	-	50	-	-	50
34	Řehoř Lad	-	-	50	-	-	50	-	-	50
37	Jan Bečka	-	-	18	-	-	18	-	-	18
38	Truhlářovský, pole k pan. dvoru obrácený	-	-	25	-	-	25	-	-	25
39	Jan Jirsa (Bartošovský)	-	-	25	-	-	25	-	-	25
41	Vavřinec Holec, pole obrácený ke dvoru J.H.Mil.	-	-	50	-	-	50	-	-	50
45	Perníkářovský, pole ke dvoru obrácený	-	-	50	-	-	50	-	-	50
50	Jiřík Srchel	-	-	50	-	-	50	-	-	50
56	Bartoloměj Žid (Lokovský)	-	-	50	-	-	50	-	-	50
117	Jan Zedník	-	-	25	-	-	25	-	-	25
97	Jindřich Matoušovic (Předotovský)	-	-	50	-	-	50	-	-	50
100	Jiřík Soukup	-	-	50	-	-	50	-	-	50
103	Ondřej Kdolskej	-	-	25	-	-	25	-	-	25
130	Pavel Kapal	-	-	25	-	-	25	-	-	25
145	Vít Mlynka za Jiříka Soukupa	-	-	-	-	-	50	-	-	-
162	Ondřej Vrhlovec	-	-	25	-	-	25	-	-	25
164	Ondřej Smitka	-	-	25	-	-	25	-	-	25
165	Jiřík Křížek	-	-	50	-	-	50	-	-	50
173	Jan Stránský, pole ke dvoru J.H.M. obrácený	-	-	25	-	-	25	-	-	25

178	Dům Kovikovský	-	-	50	-	-	50	-	-	50
	Zemánkovský			?			?			?
	Bečvářovský			?			?			?

Farní chrám Zvěstování P. Marie stojí na místě bývalého kostela z doby románské, jak o tom svědčí ve východní zdi část tesaného pažení vedle vchodu na kruchtu, při poslední opravě objevená. Nynější chrám dal postavit pán panství Karel Leopold hrabě z Millesimo s pomocí své manželky, šlechtičny Frant. Eusebie Hýzrlové z Chodů v letech 1657 – 70. Skutek ten dosvědčuje spojený znak obou manželů, namalovaný na vítězném oblouku při klenbě chrámové.

O budovatelích renesanční lodi a věže podávají jisté zprávy křestní matriky. Tak r. 1657 stál kmotrem dítěti primasovu Lorenzo Vlach, italský stavitel, jež si hrabě z četných Italů, ve vlastech našich působících, ke stavbě povolal. Na bohatou stropní štukovou výzdobu, Boha Otce s anděly v oblacích nad kněžištěm pozván r. 1666 dlíci zde Jakob Mauer, štukatér. Jeho dítěti, zde narozenému, stáli za kmotry pán panství hr. z Millesimo a p. Oldřich Malovec na Zalezlích a Ždíkově. Varhany „pozytyf“, stavěl r. 1671 varhaník a měšťan z Nov. Města Pražského Daniel Crocy neb Groszl. Malířsky vyzdobili nový chrám známí tehdy dva čeští malíři: Petr Anton Anýž z Čes. Krumlova a Jiřík Vojt. Kubát z Chrudimi. Po jejich pracích však nezbyly stopy. Snad to byly prozatimní oltáře freskové, malované na stěnách.

Obě postranní kaple sv. Jana Nep. a sv. Barbory, vynikající ušlechtilým slohem barokním, jež souměrně k hlavní lodi se připojují, tvoříce uvnitř jakoby příční loď chrámovou, postaveny byly až kol r. 1735 stavitelem umělcem zajisté vynikajícím, jehož jméno posud nebylo zjištěno. *) Tyto poboční kaple postaveny za P. Felíře, faráře, když loď chrámová pro obě spojené osady, vlachobřezskou a předslavskou nepostačovala. Na stavbu tu vynaložil kostel všechny své kapitály, ba i z chrámu předslavského musel si vypůjčiti, nad to i do knížecího důchodu za stavební materiál dlužeb zůstal. Skupoval za tím účelem se značnou slevou i zádušní dluhy. „R. 1736 Tomáš Foyt povinen byl platiti k záduší vlachobřezskému 90 Rýn. 36 kr., činí na kopy míš. 75 R. 30 gr. 6 den., jež si na vystavení zpusťšeného domu svého (čp. 11) vypůjčil. Že pak k stavení kaply při chrámu Páně zapotřebí následuje, jakož i na uctívou žádost předjmenovaného hospodáře urozený pan hejtman Johan Václav Hniedetz s jednosvorným usnešením dvojí cti hodného J. Mt. pana faráře Josefa Prambhofera (Braunhofer) tu povinnost, totiž jmenovitě 73 kop 32 gr. jemu p. Tomáši Foytovi prodali, kdežto on Tomáš Foyt, jsouce žádostiv své hospodářství vyplatiti, bedlivost svou k tomu přičinil a za tu nadjmenovanou summu hotových peněz 20 Rýn. (tj. za méně než čtvrtinu), na které, jakož i napředjmenovanou summu od urozeného pana důchodního Maxmil. Lautzkého náležitě kvitovaný jest.“ (St. grunt. kniha.)

Na místě pravé, jižní poboční kaple stávala dříve o samotě na hřbitově kaple sv. P. Barbory se zvonkem, jímž se při pohřbech zvonívalo. Malby na klenbách obou nových kaplí, obrazy ze života sv. Jana Nep. a sv. Barbory, byly při opravě chrámu r. 1897 zabíleny a novou výzdobou nahrazeny.

*) Pravděpodobně to byl dietrichsteinský stavitel, architekt Moric Grimm, který v téže době, r. 1739 budoval pro Dietrichsteiny v Brně palác. I jeho syn, Frant. Antonín byl pro Dietrichsteiny činný, stavěl pro ně na venku zámky a patronátní kostely. Jest tedy možné, že otec Moric Grimm návrhy na obě barokní kaple pracoval. (Podle sdělení p. ing. arch. Stan. Sochora, ředitele Památk. úřadu v Brně.)

R. 1776 dokonán hlavní oltář z odkazu faráře Jana Huberta a daru hraběnky Marie Anny z Zuckeru, paní na Dubu. Obraz Zvěstování P. Marie byl malovaný ve Vídni na náklad kníže Karla z Dietrichsteinu. Z darů zhotovil řezbářskou práci Jan Ignac Homer z Dobré Vody u města Březnice. Trojokní za oltářem dal farář Brixia zazdíti ke škodě vnějšího vzhledu. V lodi stojí dva poboční oltáře, Navštívení P. Marie se sochami sv. Petra a Pavla z r. 1774 a po pravé straně sv. Linhartu, se sochami sv. Blažeje a sv. Mikuláše. Tento oltář postaven r. 1743 na odvrácení pádu dobytka, tehdež po válkách zuřícího. Oltář Cellenský, postříbřený, dal postaviti r. 1760 P. Jan Huber na náklad svůj a z darů poutníků mariacellských. Velké oltáře v pobočních kaplích, sv. Jana Nep. se sv. Václavem a sv. P. Barbory byly prý sem přeneseny z Mikulova, dietrichst. panství. Kazatelna zhotovena od řezbáře Vojt. Tilleru v Třesku r. 1754 za faráře Hubera za 50 zl.

V kostele pod podlahou jsou tři hrobky, sklípky, do nichž ukládána po starém zvyku těla patronátních pánů, pak úředníků vrchnostenských a příslušníků jejich rodin, dále i zdejší faráři, pokud zde zemřeli. Ve hrobce před hlavním oltářem první v novém chrámě pochován r. 1664 zemřelý pan Anton Log z Netky, spolujitel Lipovice a r. 1673 jeho manželka pí. Magdalena Benigna, roz. Častolárová z Dlouhé vsi, majitelka panství lipovického. Přála si zde spočinouti i r. 1666 zemřelá Anna Strakova, J. M. P. Lva Diviše Žákavce na Želibořicích hofmistrně, odkázavši záduší zasloužilých peněz 5 rýn. zl. R. 1677 uložena ve sklípku paní Kateřina Kynclova, matka faráře Jos. Jiřího Kyncla. R. 1686, 3/9. zemřel a pochován zde Jan Matěj Nejedlý z Khornberka, hejtman panství vlachobřezského a r. 1697 pan Pavel Ignác Sádlo z Vražného, nástupce jeho. R. 1693 zemřelý farář zdejší P. Václav Tadeus Frantz Černý. R. 1703 uložena v kryptě před mříží paní Markéta Maršáková, obroční a téhož roku pí. Joh. Barbora Groszova, hejtmanka. R. 1704 zemřelý farář Jiří Ant. Chmelenský a před ním zemřelá jeho sestra Lidmila. R. 1731 zemřel a pochován zde P. Matěj Felíř z Felsenthalu a r. 1742 jeho nástupce farář Jos. Braunhofer. Ve hrobce v nové kapli sv. P. Barbory k spánku uložena pí. Barbora, manželka Václava Hnědce, vrchního panství, který se o kostel i kapli velice zasloužil. Poslední z farářů v chrámu uložených byl P. J. Ant. Huber, který r. 1745 uložen před oltářem cellenským, jenž jeho snahou byl zřízen.

Věž kostela stavěna byla zároveň s lodí a až do let 60tých min. stol. byla zakončena cibulovitou bání červeně natřenou a hodinami na čtyři strany hledícími. Hodiny však náležejí obci, která také platí člověka, který je spravuje. Zábradlí na pavláčce bývalo původně ze sloupků dřevěných, ale r. 1818 byvši sešlé nahrazeno bylo novým, z cihel stavěným. Zde na věži bývala také světnička pro hlásného, jenž v noci požár ohlašoval. Když r. 1860 uznala krajská komise, že svršek věže jest chatrný, byla horní část její přestavěna a cibulovitá bání nahrazena vysokou jehlanovitou střechou ve slohu sice odchylném, ale přesto tvarem originelní a vkusem dobře působící.

Na věži visely až do světové války 4 zvony:

- 1) Velký zvon „KAREL“, již zmíněný, z r. 1592, o průměru věnce 4 m a šikmé výšky 83 cm. Skvostné umělecké dílo, zdobené čtyřmi světci: Janem, Filipem, Tomášem a Judou, andělíčky hlavičkami a amorety, značícími hudbu, vědu, umění a lov, vše propleteno bohatou ornamentikou. Dolní pás představuje v jemném reliefu výjevy ze života lidu, stříž ovcí, vaření v kotli a dojení kozy, střídáno vše krajinářskými a architektonickými obrazy, kvími hlavičkami a p. Znak rytířů Černínů z Chudenic, tři vodorovné pruhy, pod ním nápis: „Deus dat cui vult“ a podpis mistra: Slowutný Brykcý z Cinpergku, zvonář v Novém Městě Pražském tento zvon udělal.
- 2) Zvon zvaný Diviš, věnovaný Divišem Lvem Žákavcem, pukl, r. 1798 přelit a překřtěn na jméno Jan Nep.
- 3) Zvon „Maria“, zvaný v obecné mluvě „Lopatka“, byl u lidu velice oblíben pro svůj měkký, lahodný zvuk, byl též bohatě vyzdoben. Oba poslední zvony byly za světové války odevzdány k účelům válečným.

4) Umíráček.

Kolem kostela byl hřbitov s kostnicí. Když nařízením císaře Josefa II. zakázáno bylo pochovávat dále jak uvnitř chrámů, tak na hřbitovech kol kostelů, uprostřed osad stojících, založen byl na svahu nad městečkem pod kostelíčkem sv. Ducha nový hřbitov, k němuž vrchnost věnovala zde kus pole sládkova ve výměře pod 1 strych. Stalo se to r. 1784. P. Vojt. Kareš dal pak jak kostnici, tak zdi hřbitovní zbořiti a kosti do šachty pod kaplí sv. Barbory uložit.

O KAPLI SV. DUCHA na vršku za městem zmiňují se již Registra zádušní z r. 1652, že prý zde odedávna stávala. Podle všeho založena asi katolickými Černíny.

Zbožný Ferdinand III., když se mu podařilo pokořiti kacířské Čechy, věnoval celé království České ochraně královny nebeské a kult mariánský se šíří v druhé pol. XVII. století jako lavina. Vede jej ovšem především Tovaryšstvo Ježíšovo, všude vyrůstají ze země poutní místa, množí se zázračné obrazy, divotvorné prameny, stavějí se chrámy a kaple p. Marie, zrovna tak hojně v Čechách jako na Moravě. Zázraků mariánských byl plodným vynálezcem a tvořitelem sám jezuita Bohuslav Balbín (ČČH 1932/83, A. Rezek: Dějiny Čech a Moravy a j.).

V duchu té doby byl také sem r. 1702 jakýmsi poutníkem Janem Faltýnem, jenž v městečku příbuzně měl, přinesen z Říma obraz P. Marie s Ježíškem a v kapli jako zázračný uložen. Kníže Walter Xaver Dietrichstein dal pak na místě staré vystavěti novou kapli ve slohu barokním. Vrchnost pečovala dále o vysázení pustého vršku lipami. Počátkem 19. století mnoho zásluh o vysázení to si získal tehdejší panský důchodní Josef Raský.

V r. 1853 za purkmistra Jana Tischlera a děkana P. E. Aschvitze se svolením knížete Fr. Jos. Dietrichsteina postavena na náklad obce na výšině sv. Dušské KŘÍŽOVÁ CESTA, řada kapliček o 14 zastaveních a Kalvarií. Obrazy z utrpení Krista maloval zprvu na stěnu Frant. Mikule z Jinína u Strakonic a později, když malba sešla, znovu na plechu malovali místní malíři Frant. Matoušek, po otci vůbec Kadlátko zvaný, a Jan Boška. Sochu těla Kristova v Božím hrobě řezal samouk Matěj Kubašta, jeden z obou bratří řezbářů, hluchoněmý z Podedvorského mlýna. Obci náleží právo ochrany.

KAMENNÉ SOCHY, jež zdobí náměstí. Socha P. Marie, potírající hada, od neznámého tvůrce, zřízena r. 1774 na náklad obce vlachobřezské; v uměleckém podání dosti dobrá práce.

Socha Jana Nepom. na východním konci náměstí z r. 1794. Dal prý ji postaviti kníž. dietrichštejnský rada Frant. ze Sonnenfelsu z daru kněžny, manželky Karla Dietrichsteina. Sochu zhotovil Ignac Homer z Dobré Vody na panství Březnickém, podstavec a mříž kolem kameník Vilém Pek z města Blatné. Za práci a dovoz placeno 271 zl. 47 kr.

POSLOUPNOST FARÁŘŮ VLACHOBŘEZSKÝCH

Kněz Ladislav, podobojí, až do persekuce pobělohorské (?).

Fara as 30 let neobsazena. Faráři katoličtí:

Matěj Tropin podle Register zádušních do r. 1650. Podle matrik následují pak:

Batoloměj Pramer, řeholník z řádu sv. Františka nepochybně z kláštera horažďovického. Setrval zde asi

do r. 1655. Po něm P. Lukas Dvořák, dostal se odtud do Velešína;

do r. 1659 Jakub Jan Bramburský de Brandenburg, odtud dostal se do Vodňan. Ve Vřeskonících u Roupova má epitaf;

do r. 1663 Jan B. Janovský, kvardian minor. kláš. v Horažďovicích;

do r. 1670 Václav Bened. Čermák, řádu cisterc. z kláštera v Oseku. Za jeho času fara

- předslavská s Vlach. Březím spojena r. 1665;
- do r. 1672 Jan Nosecký,
- do r. 1680 Jos. Jiří Kinzl, dostal se odtud do Petrovic. První zaváděl na křtu jméno Josef, dříve jméno jen u židů obvyklé;
- do r. 1685 Jan Fr. Miškovský, Philos. et Theolog. magister;
- do r. 1687 Vít Jos. Koch, dříve farář ve Lhenicích;
- do r. 1693 Václav Thadeus Franz, nar. v Chrudimi, zemřel zde jsa 34 let stár;
- do r. 1704 Jiří Fr. Chmelenský, roz. ze Sušice, zemřel ve 44 letech a pochován ve sklípku v kostele vl. březském. Po něm prozatím administroval jezuita a missionář P. Václ. Gebhart;
- do r. 1731 Matěj Felíř z Felsenthalu, roz. z Prahy. Měl zprvu velké nesnáze strany předslavské fary, pro níž si držel kaplana;
- do r. 1742 Jozef Braunhofer, roz. z Budyně. Od něho založena stará pamětní kniha latinská. Zemřel 46letý;
- do r. 1770 P. Jan Ant. Huber, rod. z Volyně, před tím kaplan v Předslavicích. Častěji do Marie-Zell putoval.
- Do r. 1772 P. Carel Sadil, rod. z Polné v Čásl. kraji, kde 20 let kaplanoval. Za něho oddělena fara předslavská od vlachobřezské r. 1770. Dostal se odtud za děkana do Budyně.
- Do r. 1792 Jan Michael Brixa, roz. ve Zlonicích u Rakovníka. Muž nábožný a velmi horlivý v ouřadě svém. Otec chudých. Odebral se odtud za děkana do Budyně. Pro zásluhy byl již zde poctěn titulem děkana. Založil dvě stipendia pro zdejší a budyňské studující.
- Do r. 1809 Frant. Raffius, rod. z Vys. Mýta, býv. kaplan v Polné pak administrátor v Předslavicích. Když pro neduživost svou faru zastati nemohl, dán mu za administratora nástupce. Zemř. 1810 v Praze.
- Od r. 1809 – 1811. P. Frant. B. Pokorný, roz. v Polné. Raněn mrtvicí r. 1812. Byl hudebník dobrý, zvl. virtuos na violu a violoncello.
- Od r. 1812 – 24/8. 1824. P. Vojt. Kareš, administrator fary předslavské. Nar. v Neveklově, panství Tloskovského 12/4. 1777. Tento horlivý pastýř duch. mnoho dobrého zde způsobil, jsa muž dokonalý, podnikající, nedaje se obtížnostmi u protivníků proti usilování odstrašiti od předsevzetí dobrého, poněvadž nikde zisku vlastního nehledal. Jméno jeho zůstane u osadníků zdejších povždy v paměti vděčné. Smrt ho však v nejlepším věku v 47. roce života postihla následkem namáhající práce jeho.
- Tak napsal o něm nástupce jeho, osvícený vlastenec a národní buditel, srdečný podpůrce literatury české, přítel Jos. Jungmanna, jemuž i do Slovníka přispíval a jeho zde na faře po dvakrátě hostil. Vedle své všestranné a horlivé působnosti jako duchovní o kostel a jeho potřeby, o divadlo, pracoval Vojt. Kareš i v písemnictví. Napsal: Čest stolu Páně, překlad z Bernarda Galury, a knížečka o Lásce, přel. z Fridr. ze Štolberku. *)
- Od r. 1824 – 4/7. 1864. P. Eman. Aschwitz, nar. v Klatovech 1785. Zprvu kaplan pak i administrator zde. R. 1841 byl jmenován tajemníkem vikariátu prachatického a rok nato administrátorem toho úřadu a dozorcem národních škol. okr. prachatického. R. 1843 skut. vikářem. R. 1848 obdržel titul personálního děkana a r. 1851 za arcikněze vimberského ustanoven. R. 1858 udělen mu byl zlatý záslužný kříž s korunou při jeho jubileu 50ti let kněžství. Zemřel stár 79 roků. Jeho mravenčí píli veškeré spisy a knihy matriční v pořádek uvedeny a z velké části, dříve nečitelné, přepsány.

*) O Vojt. Karešovi viz: J. Černý, Jos. Jungmanna listy k Vojt. Karešovi, Čas. Musea kr. Čes., r. LXVI, 1890, a Frant. Rezková: Vojtěch Kareš, v měsíčníku VLAST roč. 1925.

Napsal velmi obsažná a výstižná Memorabilia fary vl. břez. v českém správném jazyce, v nichž vypsál nejen stav farního jmění a dějiny farnosti, ale podrobně i širší poměry v městečku.

Administrátorem byl na čas P. Jakub Krejčí, rod. z Písku, kaplan zdejší, načež působil zde od 1864 – 1875 Jan Mls, farář z Ječovic. po něm administroval zde Hasík a farářem stal se Vojt. Nahmer (+1883). Po něm obdržel faru domácí kaplan Jan Myslík, potomní děkan.

Farářové zdejší až do P. Matěje Felíře kaplana nedrželi, ačkoli od roku 1665 jak zdejší, tak velmi rozsáhlou faru předslavskou spravovali. Teprve tento farář donucen r. 1720 kaplana přijmouti. Tito kaplanové stali se později sídelními kaplany v Předslavicích a ve Vlachobřezí, ustanoveni bývali občas domácí pomocníci duchovní a fundační. Z nich zajímavě bude uvést P. Jos. Němejce, jenž sem přišel, když P. Ašvic farářem se stal. Pobył zde bezmála 20 let, až obdržel 1844 presentaci na farní administraturu ve Vojnově Městci. Že tak dlouho kaplanem zůstával, vypráví tradice takto: Kázal jednou o nestejném losu v životě lidském, a aby ukázal na nespravedlnost na světě v rozdělení majetku pozemského a na odměnu za to, čekající na onom světě, učinil tak slovy: „Čí jsou ta pole kolem městečka? Panská, odpověděl sám. A čí jsou ty lesy? Taky panské. A čí je to peklo? Taky panské.“ Někdo to naň udal u vrchnosti a kazatel socialista byl odsouzen na 20 let sedět na kaplance.

ŠKOLA patřivala do správy církve. Škola 17. století v městys Vlachově Březí podle Zádušních register byl malý domek, jež obec od Barotoloměje Popelky, jinak Měchury koupila a stávala na témž místě, kde dosud nynější stará škola. K téže škole náleželo polí neb dědín (jež prve ale k tomu domku nepřináležely), kantorovi, kterýž tu koliv jest, k dokonalému užívání:

1. Kus u Dlouhý louky od cesty k Novýmu mlejnu jdouc, vedle panského gruntu ležící, pod	1 str. - věrt. 2 čtvrti
2. Nad Bečkovou loukou a pod gruntem kněžským	1 str. 2 „ -
3. Naproti němu nad loukou Žákovskou pod	1 str. 1 „ -
4. Na Bousovách ležící vedle louky Karasovy a gruntu Buchtovského pod	3 „ - „ -
Summa	6 str. 3 věrt. 2 čtv.

Item louku u Radenína (Hradějna) pod Štěrbovským gruntem a Oulehlema kněžským pod sena 2 vozy.

Při tom má kantor posnopný, totiž obilí v slámě, v snopích, však co kdo jemu z lásky a dle obyčeje dá. K tomu jinší akcidenta, od křtu zápisný, Copulace, Colledy a od funusu. Kantor býval tehdy pověřen vedením matrik.

V outerý velikonoční a svatodušní bývá pouť při kapliče nad městys Vlachovém Březí, založení sv. Ducha, při týž každý službě boží za zpívání od milostivé vrchnosti dává se kantoru březskému po 15 kr., činí 30 kr. roč.

Posnopné, či desátek obilní v slámě, byl příspěvek od farníků za zpěv kostelní. V prvých dobách pobělohorských dosti neurčitý, nejistý, ustálil se během času. Obilí musely mu přifařené obce do stodoly zavézt.

Odváděly snopův:	Pšenice	Žita	Ječmene	Ovsa	Summa snopův
Městečko Vlachovo Březí	-	124	91	92	307
Ves Chumena	-	46	41	44	131
Ves Budkov	-	31	27	29	87
Ves Lipovice	-	15	11	13	39
Ves Lhotka	-	12	12	12	36
Ves Hor. Kožlí	-	12	9	12	33
Ves Dol. Kožlí	-	16	15	16	47
Ves Doubrava	-	8	-	8	16
Ves Ouřice	-	25	26	23	64
Ves Konopiště	-	5	4	4	13
Ves Hor. Nakvasovice	-	20	18	20	58
Ves Dol. Nakvasovice	-	18	18	18	54
Ves Oujezdec	26	26	26	26	104
Summa obilí	26	358	298	317	989

Již roku 1837 pokusili se sousedé městečtí o to, aby učitelovi to posnopné dávati nemuseli. Hlavní vůdcové odporu byli Jakub Matulka z č. 261, Matěj Zuna, soukeník z č. 117, František Hrubec z č. 19, Matěj Kloužek z č. 15 a Jos. Nedbal, soukeník, který ani pod věrtel polností neměl a posnopné tudíž nedával. Odvolávali se hlavně na to, že v zápisech gruntovních tuto povinnost nemají vyznamenanou, jako gruntovníci vesničtí. Vedli rekurs až k ck. guberniu, ale byli odmrštěni. Zato však učitelovi (Frant. Kopečkovi) krajský a vrchnostenský ouřad uložil daně císařské z gruntův školních ze svého platiti. Když posnopný nařízením císař. ke konci r. 1852 vykoupiti se muselo, tu posláni byli ke komisi vyvazující sousedé, kteří se učitele málo zastali, takže za obilí a 12 kop vajec a koláče po srážce třetiny vypadl vykupující kapitál na 1470 fl Conv. M., z něhož vycházející ourok vynáší na 5 % 73 fl 30 kr. C. m., které některý rok toliko za slámu obdržel. Úroky z jistiny této bral učitel až do r. 1870.

Pořad učitelů z prvních let protireformačních možno jakž takž sestaviti ze zápisů matričních, jichž byli tehdy kantoři správci. Ještě za pana Diviše Lva Žákavce r. 1652 byl na vlachobřezské škole kantorem Jan Rudolf Danmarin, jenž zapsán několikrát i jako dožádaný kmotr novokřtěncům s Jakubem Ládem, primasem a j., jindy jest kmotrou i manželka jeho, Anna Danmarinka, kantorka.

R. 1664 uvádí se již jako svědek při křtu Michal Florian Wipera, cantor z Březí.

Roku 1680 zapisuje do nové křestní matriky kantor ten čas vlachobřezský Jan Fabian z města Bavorova. Snad zde přerušil službu, neboť r. 1681 za nového faráře Miškovského nastupuje zde i nový kantor Jan Vilím Ksandr, ale r. 1683 zapisuje již zase do matrik Jan Fabian.

Kantor býval zpravidla i písařem radním a místním notářem. Zapisoval usnášení rady ve schůzích, při projednávání rozepří mezi sousedy, spisoval smlouvy tržní, svatební a testamenty.

R. 1687, 1. ledna nastupuje a roku 1688 objevuje se v matrice oddaných Matěj Listopad, cantor, syn Pavla Listopada z města Bavorova, s poctivou pannou Alžbětou, dcerou po nebož. Lukášovi Kotrbovi z téhož města, oddáni jsouce v chrámu P. bavorovském. Po smrti této manželky, s níž měl 4 dcery a jednoho syna, byl oddán r. 1702 s Alžbětou, pozůstalou dcerou po neb. Pavlovi Kasalovi, zase z města Bavorova. Svědkem mu byl sám p. hejtman panství Hons Jerk Grosz, důchodní Matyáš Rud. Nygrin, polesný p. Joanes Ferd. Gabler, p. Mart. Tomášek, purkrabí a p. Tomáš Václav Tůma, primator zdejší. Kantor

Listopad vedl dlouho obecní zápisy, od něho jsou psány r. 1698 nově založené gruntovní knihy městečka a j.

Po Listopadovi nastoupil Joh. Fr. Michailides, roku 1719 zemřelý. R. 1723 již v aktech podepsán bývá Adam Houra. O tomto v soudních zápisech rady stojí případ, kdy sám stál před konšely jako žalovaný, že by nějaké nedůvodné řeči skrze děti ve škole proti Petru Šťástkovi, sousedu zdejšímu a jeho manželce a také oni proti němu mluvili. Usmíření, ponecháno oběma dobré jméno a odsouzení podmíněčně 5 kopami grošů k záduší.

Roku 1734 zapisuje již v manualu Joh. Anton Šíma, kantor. Týž uchoval si pro budoucnost záslužnou paměť tím, že napsal pěkné pašije, posud na kůru kostelním chované.

O škole a učitelích stojí ve fassi faráře M. Felře na otázku, jak školy na farnosti jsou zaopatřeny a kým, odpověď: „Při chrámu Páně vlachobřezském stavení školní může býti (tj. způsobilé), avšak ale mistr školní v cvičení mládeže jest nedbanlivý.“ Kterému z té doby kvalifikace platila, nelze určit.

Další řady učitelů neboli školních mistrů možno se dopátrati jen řídce, jako zapisovatelé z matrik vymizeli, ježto tyto psány již faráři samými. Jedním z potomních nástupců byl tu jakýsi Falk (nevíme určitě léta). Kromě jména víme pouze, že jeho syn Quirinus byl cisterciákem ve Vyšším Brodě a pak profesorem theologie na pražské univerzitě.

V gruntovních knihách a pozemkových zápisech Josefinského katastru od r. 1773 psaných objevuje se jako pisatel obecní písař Martin Karel Borek, jistě také školní mistr. V těchž zápisech jozefinského katastru následuje po něm r. 1780 jakýsi Drechsler. Jest to patrně týž, jež uvádějí Memorabilia farní pod jménem Josef Traxler, který za děkana J. Mich. Brixy a faráře Fr. Raffiuse na triviální škole zdejší učiteloval. Syn jeho Josef Drechsler, narozený r. 1782, byl známý a svého času slavný „český muzikant“ a skladatel. Složil 16 mší, 6 oper a 22 jiných zpěvů. Tento syn Josef Drechsler byl učitelem i krále valčíků Joh. Strausse. Drechsler přišel jako 10letý hoch do Pasova, stal se zpěvákem v klášteře ve Florenbachu, pak studoval filosofii v Pasově, theologii v Praze, vrhl se na studium práv. Ale ani u těch nesetřval, nýbrž r. 1807 stal se ve Vídni divadelním kapelníkem. Brzy však zřekl se místa toho a živil se vyučováním hudby. Ještě několikrát změnil své postavení, než se r. 1844 stal varhaníkem hlavního kostela svatoštěpánského. Zemřel r. 1862. *)

Pamětní kniha školy vlachobřezské, neznajíc kromě pouhého jména Drechslerova osob předchozích, zmiňuje se až o dalším jeho nástupci, o jakémsi Pletlbauerovi, příšlém na naši školu z Vodňan, jenž pobyv zde nedlouho, vrátil se na své předešlé působiště. Udržela se o něm paměť, že nosil ještě podle tehdejší mody vzađu na hlavě cop.

Školní budova za tohoto učitele byla ještě přízemní a v ní vedle skromného bytu učitelova pouze jedna třída. Budova byla šindelem kryta a strop pokryt povalnicemi, kulatými trámcí. Každou sobotu odváděli žáci plat za vyučování po 3 krejcařích, či groš sobotálesu. Učitel chodil o Třech králích po domech s několika žáky a zpíval koledy. O vánocích posílal sobě sluhu po koláčích a pro koledu.

Staromódní osobou Pletlbaurovou s copem zakončuje se na škole vlachobřezské stará doba, v níž vládl úplně ještě spoutaný duch doby 18. století. Aby obraz její byl doplněn, připojíme zde i krátký výtah přísežní formule, se kterou vstoupil každý nový mistr školní do úřadu svého, naplněného ne tak odpovědností za vštípený pokrok ve vědění, ale více jako poslušný poddaný své duchovní vrchnosti. V přísaze své zavazuje se učitel, „že jako dobrý vyznavač katolictví povinnost jednoho školního mistra tohoto chrámu Páně a školy všemožnou pilností, jak při konání služeb božích, tak cvičení dítek dle samospasitelné církve, poslušnost duchovním správcům, jakož i příkladností života k mládeži svěřené zachovati

*) Zájmy Pošumaví, 1931, č. 25

chce, ale že dále chce víru katolickou jak v sobě, ve svých domácích, žákův školních a mládeži silně držeti, rozšiřovati, žádných kacířských knih nečísti, neposlouchati, v domě nedržeti, ano držitele takových věrně pronésti...“

Od r. 1791 na jednotřídní škole farní ustanoven za učitele Karel Kopeček, rod . ze Sušice, který zde působil až do r. 1834, a po něm následoval syn jeho František Kopeček, dříve učitelský provisor na městské vzorné škole ve Vodňanech a od r. 1829 zdejší provisor. Za Františka Kopečka stala se zdejší škola dvojtřídní, v r. 1864 trojtřídní a místnost pro III. třídu vykázána v I. poschodí radnice. Frant. Kopeček zemřel r. 1865. Po něm nastoupil syn jeho František Kopeček mladší jako řídící učitel. Učitelé té doby byli Jan Sankot, po něm Dominik Čurda a Jan Hilken (do r. 1876). Po Čurdovi Jakub Martínek do r. 1871 a po Martinovi místo podučitelské dostal Tomáš Podskalský. Od r. 1876 působil zde Jan Chlanda z Předslavic, posléze po Kopečkovi jako řídící učitel dívčí školy. Byl výborný houslista; + 1910.

V roce 1872 byla zdejší trojtřídní škola rozšířena na čtyřtřídní a v r. 1873 rozšířena na 6 tříd. Třídy některé umístěny byly v soukromých domech.

V září 1902 otevřena zde měšťanská škola chlapecká, pro níž vystavěna byla nová budova, a obecná škola rozdělena byla na chlapeckou a dívčí.

V dějinách novodové školy vlachobřezské zvláštní zmínky zasluhuje učitelský rod Kopečků. Zakladatel učitelské dynastie, Karel, vyšel již z nové modernější školy, ze vzorné školy v Prachaticích r. 1777 zřízené. Rod Kopečkův blahodárně působil na naší škole po dobu více než 100 let a členové jeho prosluli nejen dovedností vychovatelskou, ale zvláště okázalou milovností hudby a zpěvu, již prosluli nejen v chrámě, ale i v širším občanstvu. My starší máme ještě v živé paměti reprezentativní zjev posledního představitele tohoto rodu, řídícího učitele Františka Kopečka, nadšeného a rázného ředitele kůru, jehož zpěvné housle i jásavý tenor, jakož i skvělé výkony vycvičeného a četného sboru tak slavnostně s kůru zněly a mocně chrámem se rozléhaly. Frant. Kopeček zemřel již na pensi r. 1911.

ŽIDÉ NA OSADĚ VLACHOBŘEZSKÉ

Založení židovské obce kladou zdejší izraelité asi do polovice 17. století. Jest však jisto, že již před touto dobou městečko od židů bylo vyhledáváno pro svoji příznivou polohu na obchodní cestě z Prachatic do vnitrozemí, zvláště když na sousedním území, jemuž vládli Rožmberkové, židů trpěno nebylo. Víme na př. o Prachaticích, že jim vydal r. 1504 Petr z Rožmberka nařízení, aby v tom městě tomu pokolení židovskému byt a příbytek nijak dopuštěn nebyl.

Židy usadila zde vrchnost, buď Millesimové neb Dietrichsteinové, popřávši jim místa na svých gruntech a ustavivši je ve zvláštní obec, pod vlastním rychtářem, dovolila jim i zřízení synagogy („zboru“) a hřbitova v odlehlém místě za panským dvorem, na němž posud více náhrobních kamenů z té doby lze spatřiti. Vrchnost, přijavši židy, činila tak z důvodů především zjištěných, usazovala je ve svých domech, jež pro ně stavěla a z nichž značné nájemné vybírala. Měla v židech své stálé odběratele různých plodin hospodářských. Pěstovala totiž ve svých dvorech hojný chov ovcí a hovězího dobytka, udržovala četné rybníky a židé musili od ní kupovati vlnu, ryby, drůbež, kůže za stanovené od ní ceny. Žid byl i nájemcem panské vinopalny. Za to držela vrchnost nad nimi ochrannou ruku a často nadržovala jim i proti obci městecké. Za ochranu museli platiti zvláštní plat ochranný neboli „Schutzgeld“.

Jasně o povinnostech zdejších židů mluví smlouva, vydaná v Brně r. 1700, kterou kníže Walter X. z Dietrichsteinu povoluje strakonickému židu Mathesu Mellerovi zakoupiti si na panství ve Vlachově Březí domek, stojící vedle domku žida Israela Fandla, pro něho a jeho

potomky neb dědice za 150 zl., v němž buď sám, neb nájemce bydlet i a v něm všeliké obchody volně provozovati může. Jmenovaný žid má však dveře proti tamější kovárně (panské) a proti vedlejšímu, rovněž židovskému domku na svůj náklad zazdíti, aby úplně osamocen byl. Z domku bude do knížecího důchodu odváděti ročních 15 zl. činže, dům v dobrém stavu udržovati, ročně až 30 centů kaprů, vlnu z panských obcí a přebytný, vymýcený dobytek z panství, který jinak nebude zpeněžen, odebrati a prodati a i jiné všecky onera neb služebnosti bez odmluvy vykonávati, naproti tomu porážka dobytka jako dříve i dále za předepsati poplatek jemu povoluje. *)

Obec židovská měla býti, jak vyžadoval císař. patent z r. 1727, zcela oddělena od obyvatelstva křesťanského, proto vykazávají zvláštní místo před vchodem do městečka při silnici prachatické, pro židy tudíž výhodné. Ulici té posud se říká „v Židovnech“. Jak pověst praví, zavírána byla tato ulice ve dnech křesťanských svátků a slavností na řetěz, aby židé přítomností svou městečko nerušili.

Počet židů v městečku Vlachově Březí nebýval stejný. V první čtvrtině 18. století zapsány v knize gruntovní pouze tři domky panské, v nichž přebývali židé. Byli to žid Israel, Maulíček a Abrahám. Nájemcem vinopalů byl r. 1716 žid Šalamoun Lewi. Poměrně malý počet usazených zde židů byl snad následkem císař. nařízení z r. 1723, jímž dovoleno trpěti jen určitý počet jich v zemi a v obcích, a to jen tam, kde byli již před tím usídleni.

Roku 1747 bylo zde již 10 rodin židovských a v okolních vsích na panství vlachobřežském žilo po 1 neb 2 rodinách. Bylo to krátce po válce s Pruskem, kdy Marie Terezie všecky židy z království Českého vypověděla, poněvadž bylo proti mnohým podezření, že za války konali Prusům služby vyzvědačů. Avšak na mnohé protesty a prosby změněno toto rozhodnutí a pobyt jim opět v Čechách od císařovny povolen.

Za císaře Josefa II., jenž ulevil všem porobeným vrstvám v říši, poděleny i židé mnohými svobodami, kterými postavil je na roveň křesťanům. Židé museli přijmouti i svá stálá příjmení, ale domky jejich označeny byly římskými číslicemi. Za něho (v katastru jozefinském) zapsáno jest již 10 domů židovských, většinou již vlastních, zakoupených, i se školou, synagogou a špitálem. Byly to:

- Čís. I. Panský vinopal (stál na náměstí, nyní č. 4. hostinec „U Koruny“)
- Čís. II. Domek Rachel Isakovský (nyní č. 330)
- Čís. III. Dům Jakuba Frischla (nyní č. 331)
- Čís. IV. Domek Isaka Daniela (nyní č. 335 a 329)
- Čís. V. Domek Jakuba Fantla (nyní č. 336)
- Čís. VI. Panský domek pro židovskou školu a synagoga (nyní č. 6)
- Čís. VII. Židovský špitál (nyní č. 338)
- Čís. VIII. Dům Michala Mellera a Salomona Mellera (nyní č. 339)
- Čís. IX. Panský dům pro židy (nyní č. 341)
- Čís. X. Panský dům pro židy (nyní č. 346). Tyto dva domky byly ještě pronajímány.

Židů bylo však více, ježto byli nájemníky jednotlivých světnic, ba bydleli spolu i v podružství, ve společné světnici. Počet tento zdál se býti vrchnosti již dostatečným, proto když r. 1793 žádal Jakub Fantl vrchnostenský soud, by jemu povoleno bylo vzíti do domu nájemníka žida Gabriela Mautnera, který slibuje, že za něj dlužný plat za ochranu per 15 fl 36 kr. a jeho soudní útraty per 6 fl 49 kr. ihned by zaplatil, nepovoleno mu, ježto knížecí vrchnost nepomýšlí, aniž dovolí cizí židy trpěti a stanovený počet jich překročovati.

Židé, tvoříce v městečku samostatnou obec židovskou, nepodléhající správě městecké a jedině pod ochranu vrchnosti, měli i svého rychtáře, jenž vykonával moc soudní. Když r. 1790 nemohl žid. rychtář Daniel Popper pro své stáří již tento úřad zastávati, ustanoven byl

*) Německý originál smlouvy má ve sbírkách p. lékárník Jan Pokorný.

vrchnostenským soudem za jeho nástupce syn jeho Josef Popper, ježto dobře zachovalý muž jest a německé i české řeči, zvláště v německém písmě obeznalý jest, bude mu povinností spravedlivě jak k bohatým tak k chudým si vésti, při čemž mu vždy vrchnostenská ochrana poskytnuta a zaručena bude. Podepsán Isidor Baudis, vrchní a Aug. Sigl, justiciár.

V bohatších rodinách židovských měli i služebné, musely však býti rovněž židovského původu a vyznání.

Panská vinopalna bývala obyčejně pronajata židovi. Poněvadž stála na náměstí, nesměla okna nízko na rynek míti, nýbrž tak vysoko, aby na rynek viděti nebylo. Také nesměl vinopal dveřmi přímo na náměstí vycházeti, nýbrž zadem měl svůj východ. Poněvadž dům křesťanský obýval, měl za povinnost dávat faráři z krav „letník“ a k slavnosti Zvěstování P. Marie (o pouti) 6 citronů. Těch citronů dostával ještě p. Raffius, avšak při pozdějším pronajímání se na ně zapomnělo. Ostatně dávala zdejší obec židovská podle starého obyčeje faráři zdejšímu jménem koledy každoročně 1 fl 30 kr. I tu koledu přestala obec židovská od roku 1848 odváděti.

V důsledku privilegií a volností, císařem Josefem II. jim udělených, počet židů se v dalších letech ještě více rozmnožil, takže r. 1826 bylo již v městečku 21 rodin židovských, jež v ouhrnku činily 91 hlavu a obývali tu ve 12ti vlastních a v 8mi křesťanských domech. Jedna rodina byla v nájmu v Chlumanech. Hlavním zaměstnáním jejich byl obchod, především podomní. Zprvu směli v krámech svých prodávati jen židům a provozovali-li řemeslo, směli pracovati jen pro židy (krejčí a p.). Velice rádi provozovali i řeznictví, prodej piva a kořalky nebo-li pálenky, což však vedlo k mnohým rozporům s křesťanskými živnostníky. V době příznivého rozvoje řemesla soukenického v městečku našem chápali se židé obchodu se sukny, vlnou a provozovali dodavatelsví k armádě, tento obor byl úplně v jejich rukou, při čemž chudší řemeslníci byli nemálo utahováni. *)

S poklesem živností v místě v postupu 19. století klesal zde počet židů. Stěhovali se a odcházeli za lepším do Vídně, Uher a jinam, až se ztenčil tak, že židovská obec náboženská po světové válce se nakonec rozšla a židovský templ i se špitálem prodány soukromníkům k obývání.

DOBA NÁRODNÍHO PROBUZENÍ VE VLACH. BŘEZÍ

Ranní červánky národního probuzení pronikly brzy i do našeho zapadlého pošumavského městečka a zapustily zde pevně, díky buditelům, své kořeny. Působila tu především četba českých knih a nemenší zásluhu třeba přičísti i časnému založení ochotnického divadla, ve kterémž ohledu Vlachovo Březí nepatřilo mezi poslední.

K prvnímu buditelům uspaného lidu našeho patří tu kněz, mladý farář vlachobřezský Vojtěch Kareš, jenž se ujal správy duchovní r. 1812 a jemuž mocnou vzpruhou v buditelské práci byl sám patriarcha písemnictví českého Josef Jungmann. Jejich přátelský poměr navázán sice již r. 1805 z Litomyšle, kde byl Jungmann tehdy profesorem, ale ve vřelosti utužoval se teprve ve Vlachově Březí rokem 1814. Oba vzácní mužové píšící pak sobě častěji v roce, pravidelně ke svým jmeninám, jež nebyly od sebe příliš vzdáleny.

V. Kareš již jako kaplan v Předslavicích přeložil německý spis B. Gallury Čest stolu Páně a Jungmann stará se mu v Praze o tisk a vydání. Kareš přispíval Jungmannovi do jeho monumentálního Slovníka jaz. českého a Jungmann v témž listě z r. 1814 vytýká mu přátelsky, že mu již dávno neposlal nic do „Slováře“, na který Jungmann odevšad kamení a písek sváží. Bolestně si mu stěžuje, že celá práce nejvíc na něm leží a nikdo mu nepřispěje.

*) Obrázky z tohoto života viz ve spisku: J. Brož: Cechy vlachobřezské. Nákl. Města Vl.Březí.

Dojemně zní další jeho slova: Až umru, za mne by měli Čechové otčenáš se modlit, nebo se jim cele obětují neohlédaje se na sebe a svou rodinu, an bych již dále býti mohl, kdybych Čechem býti přestal, jako to činí druzí.

Pravidelně v listech svých zpravuje Kareše o všech zjevech a podnicích v literárním životě českém, při čemž pobádá jej znova, by také ze své literární nečinnosti se znovu vzchopil a v průčelí spisovatelův českých vstoupiti sobě zachtěl.

Kareš utvořil si brzy kolem sebe kroužek místních vlastencův, s nimiž sdílel všechny tyto zjevy v národním životě českém. Roku 1818 zavítal k němu do Vlach. Březí na faru jeho Jungmann jako host a pobyl zde po celé své prázdniny. Jistě tu okřál i kruh vlastencův, mezi něž se počítal i Fr. J. Sláma, kaplan a buditel český z Prachatic a přátelé v Husinci, na něž Jungmann v dopisech často vzpomíná.

V dalším listě, a to již z Prahy, kam se dostal za profesora, oznamuje Jungmann, že vyjde Presslův Rostlinář a první vědecký časopis český „Krok“, a r. 1820 zasílá mu svou Slovesnost a Klicperovo divadlo. Brzy nato chválí si v dopise papír, objednaný z papíren ze zdejšího okolí, že prý je lepší než v Praze a nejlacinější, a radí Karešovi, aby se ho držel. Byly tehdy papírny ve mlýnech v Těšovicích a Chlístově. Lituje, že je Vl. Březí od Prahy vzdáleno jako Rusie, že se nemůže k němu tak lehce vydati, ale zato zve Kareše, ježto má své kobylinky, k častější návštěvě Prahy.

R. 1820, 23/3. zasílá na faru zase již 4 výtisky své Slovesnosti a líčí nečinnost i spory mezi českými literáty, hlavně mezi jotisty a ypsilonisty. Ve svých dopisech pravidelně připojuje vřelé pozdravy Karešovu otci, kaplanu P. Ašvicovi a p. důchodnímu, jímž byl tehdy Jos. Racký, také člen družiny národovců. Spisek Karešův Gallurova Čest stolu Páně již vyšel z tiskárny a Jungmann jej obchodně vyřizuje, při čemž děkuje ze dar. Zasílal mu Kareš příležitostně do domácnosti nějaký hrách, krupky, ovoce, kvíčaly a pod. V listopadu zasílá po vozkovi 1000 exemplářů Gallury, jež si ovšem musí Kareš sám rozprodati. Radí však mu, aby tak učinil i pomocí konsistoře. Jan Svatopl. Pressl žádá, by mu ve Vlach. Březí i pro „Krok“ získal odběratele. Spolu ho žádá, kdyby on, nebo vel. p. Ašvic napsal pro něj technickou řeč, tj. terminologii soukenickou.

V. Kareš napsal, tj. přeložil druhý svůj spisek: Stollberga knížezka O lásce, o jehož vydání, censuru i tisk chce se mu Jungmann opět starati. Za práci připovídá Karešovi jako honorář několik výtisků. Literárních prací Karešových bylo však daleko více, ale zůstaly v rukopise. Spojení měl Kareš s mnohými spisovateli. Čelakovský posílal mu opsané básně, svoje i jiných spisovatelů, na př. J. Kollára, jež censura nedovolila vytisknouti, aby je mezi známými vlastenci uvedl ve známost.

Kareš při své horlivé činnosti o kostel i farnost i při své nemoci dělá obětavého širitel českých spisů. Odebírá pro sebe i jiné Kroka a hlavně mnohé odběratele získal pro nové, vzácné a záslužné dílo, Presslova Rostlináře, spis, jakého tehdy ani Němci tak dokonalého neměli. Odebírají ho důchodní J. Raský, kaplan Ašvic, v Prachaticích kaplan a spisovatel F. J. Sláma a jiní. Pressl mu zvláště děkuje a líbá ho, že mu umožňuje ten cenný spis vydávati. Dochází ho sem 7 černých a 7 malovaných výtisků ve 24 svazcích. Kareš si chválí F. Turinského první operu Angelinu.

Syn Jungmannův, Josefovič, též dobrý a hodný syn svého otce, byl zde na faře po dvakrát na prázdninách. Listem děkuje a žádá p. Kareše, zdali by nezískal ve Vl. Březí odběratele Kollárovy Sbírký básní Slávy dcera. Zašle prý mu na ukázkou 3 exempláře.

Tu již končí ten vřele přátelský poměr i spojení obou vzácných mužů. R. 1824 píše Jungmann, že slyšel od p. důchodního, že Kareš, jeho přítel, zase do nemoci upadl. Oznamuje mu konečné vydání jeho spisku „O lásce“ a vřele mu radí, aby ve své nemoci na sebe pamatoval a řádného doktora si zjednatí ráčil. Podepsán Jos. Jungmann, ctitel a přítel. Byl

konec krásného a plodného života Karešova. Dne 5. července píše Sláma Kamarytovi: Pan farář vlachobřezský těžce stůně. Modlete se, aby nám Bůh tak vroucího vlastence na delší léta popřál. Brzy nato V. Kareš zemřel dne 24. srpna 1824 jsa 47 let stár, následkem přílišného namáhání. *)

Druhý pramen, z něhož tryskalo a živilo se národní vědomí lidu v našem městečku VI. Březí bylo divadlo. Kdežto kniha povzbuzovala více vyšší vrstvy, vliv divadla pronikl dolů do širšího kruhu. Nebylo Vlach. Březí z posledních, kde vzniklo a působilo divadlo. Již roku 1816 podána byla žádost k vrchnostenskému úřadu farářem Karešem za propůjčení a úpravu prázdných stájů volských v panském dvoře, jehož pozemky byly tehdy pronajaty, k účelům divadelních představení, z nichž výnos by byl odváděn ve prospěch fondu chudých. Bylo to za vrchního Sonnleitnera. Nesporné zásluhy o první dobu divadla získal si mladý soused vlachobřezský Jan Vlastislav Plánek, vyučený truhlář, horlivý vlastenec a básník samouk, narozený 15/5. 1789 v ulici "na Kavčinci", nyní Plánkově v čp. 48. Pracoval tu zajisté ve společné snaze s farářem V. Karešem. Hrál se pak v tomto chudém útulku umění, v panském dvoře, podle her Thamových, Štěpánkových a Klicperových až do let šedesátých m. st. Plánek již od mladých let, jak praví ve svých Pamětech II., byl velkým milovníkem knih a horlivým čtenářem. Knihy si za ušetřený peníz rád kupoval a nejen četl, ale i jiným půjčoval, takže připravil si brzy v rodném svém městečku hojné čtenáře. **)

Žel, že tohoto mladého osvíceného řemeslníka brzy Kareš ze své družiny ztratil, když se Plánek odstěhoval (asi r. 1818) za lepším bytím do Strakonice. Tu v novém působišti stal se brzy důvěrným přítelem a povzbuzovatelem našeho jihočeského básníka Frant. Lad. Čelakovského, jehož přiměl i k tomu, že se oddal české Muse. Ve svém novém sídle vynikl pak J. V. Plánek nejen jako dovedný řemeslník, ale i svou velezáslužnou činností v obci, jakož i svým lidumilným smýšlením a pokrokovostí. Jeho knihovna obsahovala velký počet spisů všech směrů, hl. filosofických a dějepisných, českých i německých, jež mu Čelakovský z Prahy posílal, množství, jakým ani mnohý tehdejší vzdělanec nemohl se pochlubit. Zemřel 18. VI. 1865.

Jako událost prvního významu pro život ochotnického divadla vlachobřezského v prvních jeho desetiletích budiž uvedena ta okolnost, že do té doby spadá pobyt znamenitého tehdy básníka a prvního dramatického spisovatele vyššího slohu Frant. Turinského v našem městečku. Tento nadšený i nadaný dramatik, byv jmenován při knížecím úřadě zdejší právníkem neboli justiciárem, pobyl zde v letech 1824 – 26, tedy asi po tři roky, po nichž odešel 18. ún. 1826 v téže hodnosti na ditrichštejnské panství do Mikulova. U nás bydlel zprvu v zámku, pak v domě čp. 5 na náměstí. Tehdy známa byla již jeho truchlohra „Angelina“, vyd. r. 1821, kterou slavně pronikl v básnickém světě tehdejší, a zde dokončil šestiaktiviz dramatickou báseň „Pražané roku 1648“, již však z obav před censurou nevydal. Kromě svého básnictví znám byl v kruzích tehdejších vlastencův jako nadějný divadelní ochotník. Jak dalece zasáhl do působení našeho divadla, nemožno podati, nedochovaly se zprávy. Ve stájích panského dvora hrálo se divadlo až do let šedesátých, kdy ve dvoře, v nájmu vzatém, zase se hospodařilo.

Pro prostší vrstvy sousedstva a řemeslnictva působilo v městečku Vlach. Březí od starších dob, jistě ještě před divadlem světským, i druhé divadlo rázu náboženského, jehož představení měla ráz úplně lidový. Byla to „Komedije vánoční o Narození Syna Božího“, výtvar dramatického umění lidového, zdá se domácího původu, ježto nikde v okolí hrána

*) Čas. Musea král. Čes. R. LXIV. s.100, Listy J. Jungmannovy V. Karešovi.

**) Viz článek: J. Brož: Stánek umění ve stájích v Otavanu, roč. IV. Písek. Týž: Zápisky Jana Vlast. Plánka, Otavan r. X. 1926.

nebyvala, složená po způsobu her Václava Kozmánka, bakaláře, jaké byly v oblibě již v 17. a 18. století. Tato „Komedyje“ hrávala se v městečku vždy v několikaletých obdobích o vánocích. Hru ohlašoval oblečený betlemský pastýř o vánočním odpůldni práskáním dlouhým bičem na náměstí. *) Naposlady hrána ještě r. 1880.

„L. P. 1833 vyskytnul se proti všemu nadání Jos. Fridrich Stuchlý, přední ouředník u c. k. kněh-Revisi v Praze. Otec jeho p. Frant. X. Stuchlý. lékař vojenský, rodič vlahobřezský z domku pod No. Cons. 85, narozen dne 2. Decemb. 1758 opustil hned v mládí svou vlast a syn, který nikdy vlast rodu svého nespatriil, přes náchylnosti puzen, daroval ku vzdělání duchovních a učitelův i obyvatelstva v zdejší městečku znamenitý počet knih rozmanitého obsahu, z nichž mnohé veliké ceny mají. Chtěje, neznámý zůstat odeslal pod jménem Josefa Radomíra r. 1833, 300 spisů a čas po čase posílaje knihy rozmnožil do konce r. 1837 knihovnu zdejší na 1000 spisů, jejichžto katalog v archivu farním od P. Aschwitzte zhotovený se nachází.“ (memorabilia fary vl. březské) **)

ZE STARÝCH ŠARTEK ZÁMECKÉHO ARCHIVU

V koncích války 30tileté usadil se na tvrzi Budkově pan Václav Michael Hýzrle z Chodů, J. Cís. Mil. rytmistr, pocházející z české katolické šlechty Hýzrlů, kterýž rod získal v naší krajině z konfiskací lacino četné statky po pánech Hodějovských z Hodějova. Členové rodu drželi Černětice a Elčovice.

Pan Václav Mich. Hýzrle sloužil za mladých let ve vojsku, a přišed na Budkov, oženil se tu s paní Kateřinou, roz. Logovou z Netky a na Lipovici, dcerou pí Mandaleny, roz. Častolárové z Dlouhé Vsi, paní na Lipovici, kterýmž sňatkem byla na čas spojena obě panstvíčka v jedno.

Bylo těžko v těch dobách poválečných malé šlechtě na nevelkých statečkách hospodařiti. Po dlouhých válkách klesl výnos hospodářství, sedlák přetížen robotami a platy hynul, ba opouštěl i statek. Měl tu sice pan Hýzrle při dvoře pivovárek a vinopal, ale měl i krávy půjčené od záduší. Konečně tížen dluhy musel r. 1675 odprodati svůj Budkov a Lhotku Chocholatou i s tvrzkou panu Karlu Leop. hraběti z Millesimo, pánu na Vlachově Březí. Předtím již odprodal i Lipovici, majetek své choti, a odstěhoval se na zděděný statek Černětice s Předslavicemi, který mu odkázal strýc jeho Zikmund Hýzrle, když se byl dostal za děkana do Kutné Hory. Odevzdal mu je s tím jediným přáním, aby je svým synům, Ferdinandovi a Jindřichovi, uchoval. Než brzy musel i Předslavice odprodati Dietrichsteinům r. 1684.

*) Text „Vánoční komedije“ byl otištěn v Národop. Věstníku čsl. roč. XX. Hra znovu opakována při oslavách 400 letého povýšení osady Vl. Březí na městečko.

***) Byly tu tisky vzácné i ze 17. stol. na př. jezuity J. Tannera, lat. Historie m. Plzně.

Z 18. stol. Gelaria Dobnera Annales Bohemorum, Tham. Slov. jurist., Dobrovský, Lehrgeb. d. böhm. Spr., P.J. Šafařík, Geschichte d. slav. Spr. u lit. a j. Nepochopením posledních řídicích šk. byly knihy rozdávány a poslední zbytky pálili vojáci, když byl za války ve škol. budově zřízen lazaret.

Palacký věnuje Josefu Frydrychovi Stuchlýmu, c. r. praefecto offic. revid. librorum... in sui memoriam exemplář svých Dějin, napsal mu v dedikaci Pragae d. 24. Februarii 1837 významná slova: Sanctus amor patriae dat animum!

Zemřelý pan Zikmund Euseb. Hýzrle, než se stal děkanem kutnohorským, sám po více let svou faru předslavskou, jakožto vlastní spravoval, když však za děkana do Kutné Hory se dostal, aby fara předslavská za nedostatku kněží bez duchovního pastýře nebyla, tehda dožádal se hraběte Millesimo, který předtím Předslavice ku Březí koupil, jakožto Kollatora, by fara v Předslavicích k faře březské připojena byla.

Když kníže Dietrichstein Předslavice prostřednictvím komisaře pana Jana Ježovského z Lub koupil, stala se úmluva ohledně devíti poddaných předslavicko-černětických, však nedosti jasná, které rozuměla každá strana po svém, a to byl počátek sporu mezi panem Hýzrlem a panem hejtmanem knížecího panství vlachobřezského.

„Byvše“ jeden člověk, jménem Jan Nýdl se ženou a sedmi dětmi z téhož statku za předešlého držitele na hospodu v Kosmě, paní Lipovské z Lipovice náležející, za šenkýře do jistého času propůjčen, když tento čas vyšel, měl se šenkýř vrátiti na staré své panství v Předslavicích, k němuž poddanstvím patřil. Po vyjití času byla proto proň fůra od nové vrchnosti vypravena. Než pan rytmistr Hýzrle, či vlastně jeho bujný syn pan Ferdinand mínil jinak. Nežli knížecí fůra do Kosma došla, dověděli se dytrichštejnští vyslaní, že z Černětic dvě fůry a mladý pan Hýzrle sem s 15ti zřízenci přibyli, téhož člověka krčmáře mocně vzali a přede dnem 8. Juni odvezli. Zpupný černětický mládenec přivázal ubohého krčmáře provazem k sedlu a ubožák musel takto jako zločinec z Kosma až do Černětic při pánu jíti, provázen convoyí z poddaných černětických. Dytrichštejnští vyslaní museli se vrátit s nepořízenou.

Starý pan Hýzrle a pan hejtman vlachobřezský Matyáš Nejedlý z Khornberku žili do té doby spolu v dobrém sousedství, ba i kmotrovstvím spřízněni, od tohoto nerozvážného výstupku začíná mezi nimi nepřátelství, a knížecím hejtmanem vznášeny žaloby na vyšší stolice, k hejtmanům krajským i zemským. Čin ten považoval hejtman Nejedlý za skutek zřízením zemským zakázaný jakožto zabírání cizopanských poddaných. Ještě trpčeji stěžuje si v žalobě na druhý divoký výstupek mladého pana Ferdinanda samému otci jeho:

„Při tom Vaší Mil. s tou největší lítostí tajiti nemohu (o čemž sice J. Mil. P. P. král. hejtmanu pro uvarování většího zlého o zastání, náhradu učinění a takových nekavalírských neústupkův zastavení jsem psal), jak ještě mladý pán syn V. M. přijedouc dne 30. Juli na rejtharském koni do městy Vlachobřezí, (téhož dne byvši moje panička ze šestineděl u ouvodu v kostele božím a já byvše spolu zdejším panem farářem ještě po obědě při stole), sobě vedl, o čemž mně ani žádnému z nás, co činí, vědomo nebylo, neb jsme muziku poslouchali a ženskému tanci se dívali, až když se dvakráte ve dvoře panským pod okny J. Osv. Kníž. Mil. kanceláře vystřelilo. Tu jsme běželi k oknům, co by to bylo a kdo to učinil? Viděli jsme mladého p. Ferdinanda ze dvora ujížděti, pročež poslal jsem ihned pro purkrabího, co to činí, aneb jaký jest to manýr do knížecího dvora přijeti a takový kvalt učiniti. Purkrabí pak vypravuje, že jest mladý pán v hospodě lidí nutkal, aby šli nahoru a nejvíce šenkýře z té hospody, a když žádný nechtěl jíti, vsedl na koně a jezdil po městěčku, obě pistole vystřelil a hanebnými slovy vykřikoval, zase po třetí nabil a přijel do dvora opět vystřelil a zas tak vykřikoval. Přijeda do hospody šenkýře pistolí tloukl, jej haněl a tupil a toho vejš postaveného, jestli se mu nepostaví, že musí zabíti. Uvidouce to lidé, jak sobě provozuje, hejtmana tak scalibruje, ze ctiloupi a mluví, že musí vokna v zámku vystřílet, počal mu jeden domlouvati, aby sobě tak nevedl a raději domu jel, jeho tou pistolou udeřil a on jej s koně stáhl. Když vojáci moji v to se vkladli, kordy dobývali a po lidech sekali, tu kde se zdvihli vojáky popadli, na kaprála, který u ryhtáře při společnosti celé obce byl, traktíruje s nimi, zavolali. On hned vojákům kordy pobral a dobře ztrestal a mladýho pána, domlouvajíc mu dobře a vysvobodíce jej z té rvačky, domů poslal. O čemž mne nic nebylo vědomo a tím méněji na buben uhoditi dáti jsem mohl.

Račte to povážiti, zdali to kavalírský skutek učiněn, aneb mám-li já to scalirování, zhanění, odpovídání života mého a vypobídnutí kvaltu J. O. K. M. dvoru učinění, podaných

sbití trpěti a snáseti? A když mne v tom J. M. P. královský hejtman žádný náhrady neučiní, vše to na kancelář českou J. Exc. přednesu a J. Cís. K.M. v známost uvedu. Mohl i náky s tou příležitostí mord nevinný učiněn býti, jako v Budkově na jednom přechovávaném vojáku vykonaný a v lese zakopaným.

S tím zůstávám act. Cancel. J. O. Kn. M. panství vlachobřezského dne 1. Aug. 1684.“

Pan hejtman Mates Nejedlý opravdu píše další stížnosti krajským hejtmanům, Švihovskému do Nalžov a Dejmovi na Čížovou a snad i výše král. hejtmanům. Jak to všechno dopadlo, není nám známo.

Za dvě léta nato zemřel pan Mates Nejedlý z Khornserku a po něm za dvě léta i pan cís. rytmistr Vác. M. Hýzrle na Černěticích. Bujný syn jeho p. Ferdinand, nemaje již ani toho černětického panstvíčka, dal se potřebovati k vojsku. Černětice prodány a přešly pak sňatkem r. 1690 na Jana Vojtěcha Zádubského ze Šontálu, jehož rod vymřel až za našich časů r. 1875.

ZE ŽIVOTA SOUSEDŮ VLACHOBŘEZSKÝCH V 18. STOLETÍ

Za válek:

Jak se měli synkové vlachobřezští při rekrutyrce.

Vojenský život před 200 lety byl neveselý. Znamenal odloučení ze života občanského a rozloučení s domovem zpravidla na celý život. Vrátil-li se kdo z vojny, byl to již starý, nemožný invalida; nebylo tudíž mnoho těch, kteří by tenkrát byli šli na vojnu s lehkým srdcem.

Vojny vedeny byly v 18. století na všech stranách monarchie i daleko za hranicemi jejími, vojáků stále bylo mnoho potřebí. V městecké knize gruntovní vyskytují se na mnohých stranách zápisy o synech, neb bratřích hospodáře na vojně, jimiž se jim, kdyby se přece jen mimo očekávání navrátili, pojišťují podíly na otcovském statku. Z některého domu byli na vojně dva i tři.

Doba tehdejší měla pro odvod k vojsku ovšem jiné předpisy. Verbovalo se a chytalo se. Zvláště osoby, obci neb vrchnosti nepohodlné, bývaly takto učiněny neškodnými.

Postarati se o uložení počtu rekrutů bylo povinností vrchnosti, ta měla brance sehnati, hlídati a je do vykázaného místa odvodního dopraviti. Nebyl-li branec za schopna uznán a přijat, aneb utekl-li, musila se vrchnost neb obec postarati o nového. I to se stávalo. Mnohý, přijav smluvený „handgeld“, rozmyslil si to a utekl. Kousek takovýto provedl na př. husineckým rekrutem Johanem Matuška. Dal se zverbovati a slíbeno mu „na ruku“ 24 zl. Ale Matuška „vybravše na handgeltu 8 zl., před abmaršem utekl. Ty peníze i kostgeld pryč“, zapsal mrzutě písař radní tehdy do knih.

Vzhledem k takovým zkušenostem byl rekrut přísně hlídán a do místa odvodu vezen byl pod ozbrojeným průvodem, konvojem, pevně v poutech ukován. V těch bylo mu setrvati až do odevzdání vojenské moci.

Zajímavá událost z cesty za odvodem zapsána jest radním písařem v městeckém manuálu. Příhodila se s odvedenci panství ditrichštejnských z Vlachova Březí a z Budyně. Vlachobřezští vypraveni byli pod vedením syna panského důchodního, Nigrina do Prahy a tu zároveň s budynskými ubytováni byli v domě knížecím. Tu v roztrpké náladě své, popuzeni zlomyslným a urputným zacházením, ztropili výtržnost, za niž bylo jim se po návratu odpovídati.

Zima byla v neděli na večer v měsíci lednu. Branci umístěni byli v jakési nevlídné místnosti paláce, kde jim podestlali na noc hrachovinou. Kamna, v nichž dlouho netopeno, nehřála a k tomu ještě hrozně kouřila. Za dříví i za světlo museli zaplatiti, neboť teprve až

čtvrtého dne měli býti komisi odvodní představeni. Stále jsou pod dohledem konvojův, myslili na trapnou budoucnost. Únava po několikadenní cestě vozem, v okovech a v zimě vyloudila v nitru jejich city velmi rozhárané. A tu do toho vpadla ještě osobnost bezohledná a zlá, jež vhodila do ovzduší toho hořící jiskru odporu. Byla to domovnice knížecího domu. Sama komandantem v domě nastrčila svého muže, knížecího hausmistra Fridricha Martina pak jen jako formálního žalobce na rekruty a především na jejich vůdce, syna Nigrinova.

Zápis a examen po návratu jeho z neodvedených brancův před sborem konšelským městečka Vlachova Březí podává podrobnosti i časový nástin děje.

Zeptání: „Martine Kodyme, poněvadž za jednoho legrouta do Prahy dán a tam přijatý jsi nebyl, pověz svým dobrým svědomím celej začátek těchto povstalých handlův a dej hodnověrnou odpověď! Při kterým vojáku jsi ty ukován od cato do Prahy vezen byl?“

Odpověď: „Já jsem byl při Kašparovi Spěváčkovi až do představení a odvedení do pout ukován.“

„Kdy jste vy tam přijeli a na který den jest to představení začalo?“

- „My jsme tam v neděli na večer přijeli, tj. dne 10. Januarii 1706 a ve středu dne 13. Januarii představeni byli.“

„Kdo jest hausmistrovou na zem hodil?“

- „Kašpar Spěváček ní strčil, ona na hrachoviny upadla.“

„Z jaké příčiny jest on Spěváček to udělal?“

- „Že jemu šelem a psův českých nadala a že již se skrze kachlíky nekouří, pravila.“

Ostří žaloby a jedového jazyka paní domovnice mířilo jmenovitě na vůdce brancův, syna knížecího důchodního ve Vlachově Březí. Zakročoval on ve prospěch svých, jemu svěřených krajanův proti všemocné v domě osoby a domáhal se resolutně, by ona jeho rekruty zatím do úřednického pokoje vložirovala. To jí ovšem velice popudilo. Svědci rekruti však zřejmě jej svými výpovědmi chránili a věrně při něm stáli. Další výslech to napovídá:

„Co jest on vás lecrouty mocně neb hřešením do officírského pokoje přebývati dáti chtěl?“

- „Žádal ji, aby nás tam do officírského pokoje vložirovala, ona ale nechtěla.“

„Co pak důchodního syn, jakožto dodavatel vás, knížecí dům tak haněti a za nic míti, k tomu, aby jej spálili, řícti měl?“

- „O tom žádné povědomosti nemám a nic takového, že by co mluvit měl, jsem neslyšel.“

„Kolik osob od těch s vámi jdoucích Convoyův vás jest vartovalo?“

- „Tenkrát, když hausmistrovou Kašpar Spěváček strčil, nebyl při nás jenom Matěj Rožberk, sice vždy jinší čas, kteří konvoyírovali, vartovali.“

„Co jste vy pak při zahradě v knížecím domě ty prkna vyrazili, míníce tudy pryč utéci?“

- „To udělali Budyňský Lecrouti a prkna odtrhali, ale z nás to žádný neučinil.“

Také z konečného „zeptání“ vidno, že pro mladého Nigrina příznivě vypovídali i svědkové další, Jakub Michálek, „jakožto také vyhozený Lecrouť“ a Matěj Rožberk, „jako s nima býcí Convoy“.

Tak obzvláště Kašpar Černý, jenž podle zprávy kníž. důchodního syna všady, kde on šel, aneb byl, i on byl a chodil, vypověděl a přiznal svým dobrým svědomím, že tyto handle tak a nejináče se vynacházejí a zvláště že nic neslušného proti domu J. M. knížete mluveno nebylo. Vše i tělesnou přísahou bez ublížení svých duší potvrditi hotovi byli. Tím examen ukončen.

Skončila tedy vojna pro vlachobřezské rekruty při všech svízelných, jež bylo jim vytrpěti, celkem příznivě. Většinou „vyhození“ odbyli si vojnu tentokrát poměrně lacino a že i vůdce jejich, mladý Nigrin, bitvu o knížecí hausmistrovou též vyhrál. O výsledku žaloby na

ně paměti se již nezmiňují. Zápis o výsledku končí: Že tomu tak a nejináče jest, umínil si městecký úřad pečeti svou menší potvrditi.

V Městys Wlachově Březí. S vědomím celého aurzadu dne
22. Februarii Anno 1706.

VLACHOVO BŘEZÍ ZA VÁLKY BAVORSKO - FRANCOUZSKÉ v letech 1741 – 42

Po vypuknutí války o dědictví španělské, předešly to války sedmileté, za prvních let vlády královny Marie Terezie vpadla koncem r. 1741 spojená vojska francouzsko-bavorská z Bavor do české země a zaplavila četnými voji naše jihozápadní kraje. Obyvatelstvo bylo nuceno odváděti válčícím stranám, domácím i cizím, kdy která krajinu držela, jak peněžité tak i nesmírné dávky naturální a tyto potřeby dalekými fůrami za vojsky na určená místa dovážeti.

Městečko odvádělo od září roku 1741 potřeby vlastnímu vojsku královskému, nato od poč. listopadu až do vánoc vojsku nepřátelskému. Počátkem února roku 1742 zaujala opět vojska královská (česko-rakouská) postavení v úseku od Prachatic a Vlachova Březí k Bavorovu a Netolicům, kdežto oddíly vojsk kurfiřta bavorského a jeho spojence krále francouzského držely linii, spojující Bavorsy se středem Čech podél řeky Volyňky. Dne 2. února 1742 došlo tu i k bitce, jak dále uvedeme.

Ze zápisů píše městeckého a jeho výkazů neboli specifikací všech vydání vybíráme:

Vypsání vojanských příběhů, v kterých zdejší městečko velmi mnoho trpěti muselo, takže mnozí sousedé velikých vydání zakusili a někteří skrze to i do chudoby přišli, poněvadž vojsko Churfiršta Bavorského, krále Francouzského, krále Polského, spolu kurfiršta Saského a krále Pruského, spolu kurfiršta Brandenburského z jedné – a královny Uherské a České Marie Theresie vojsko z strany druhé v zemi této České zůstávali a na rozdílných místech proti sobě válčilo, tak že jedno nad druhým rozličně svou vůli provozující, česká města chvíli jedna strana, chvíli druhá strana v držení měla, jak z této následující specifikací, kam se co voziti muselo, něco k povědomosti vyrozuměti může.

Dne 3. Novembris 1741 do Budějovic pro francouzské a bavorské vojsko

ovsa	45 strychů
sena po 15 lib.....	505 otepí
slámy	121 otepí

Dne 13. Novembris zase pro vojsko bavorské a francouzské do Protivína

ovsa	43 strychů
sena po 16 lib.	513 otepí
slámy žitný	129 otepí

Item do Budějovic pro týž vojsko pšenice dáti se měla, taková tam po 3 rýn. zl. 39 kr. koupěna byla, městys zdejší peněz dáti muselo97 Rýn. 30 kr. 5 denárů .

Dne 21. Novemb. byli zde maršem Bavoři, přes 100 mužů, vydáno 50 otepí sena, 30 otepí slámy a 5 str. 3 věrt. ovsa.

Dne 10. Decembris do král. města Písku od obce zdejší vezeno pro vojsko bavorské

prken	48
ovsa	40 strychů,

ostatní věci, chleby, piva, cihly, dříví od vrchnosti z panství dané jsou.

- Dne 12. Decemb. do Vodňan ovsa 40 strychů
- Dne 13. Decemb. do Hluboký pro francouzské vojsko z městečka vydáno, totiž
 chleba po 2 libr. 1000 bochníků
 sena po 16 lib. 160 otepí
 slámy též 160 otepí
- Dne 15. Decemb. do Netolic pro to vojsko skrze Javornický sedláky odvezeno
 sena po 16 lib. 120 otepí
 slámy též 190 otepí
- Dne 19. Novembris přimaširovali do městečka bavorský vojáci, husaři, dragouni a Francouzové, 130 mužů, obrst se položil do zámku k panu hejtmanu, byli tu do třetího dne, na ty vojsko od sousedův:
 ovsa z obecní sejkky 7 strychů
 sena 100 otepí
 chleba 260 bochníků
- Dne 17. Decemb. zase přišlo bavorských 30 mužů. Ti v markytanovskej hospodě své jídlo a pivo dostali a dále marširovali.
- Dne 19. Decemb. do Vodňan od obce pro Bavyry a Francouze vydáno, totiž:
 sena po 16 lib. 8
 slámy 40 otepí
- Dne 11. Decemb. žita k semletí 20 strychů
 item 29. Januari 1742 20 strychů
- Dne 22. Decemb. do Libějic pro francouzskýho generála od obce
 kapouny 3
 kuřata 2
 vajec 30
 holoubata 2
- Dne 22 Decemb. do Hluboký pro Francouze od obce odesláno
 sena po 16 lib. 120 otepí
 slámy též 120 otepí
- Toto, i co z panství vezeno bylo, od husarů lotrinských neb královských k zajmutí přišlo a nížeapsaní sousedé tam zanechatí a opustiti museli, totiž:
Johann Švancar	2 vozy a	2 voly
Jakub Štístka	2 vozy a	2 voly
Martin Kosmata	2 vozy a	2 voly
Vdova Valdová	2 vozy a	2 voly
- Hovězí a ovčí dobytek na živě dávati se musel.
- Dne 26. Decembris u Čkyň cesty spravovány, zdejších sousedů tam bylo 24.

KRÁLOVSKÝ VOJSKO *)

- Dne 1. a 2. Aug. 1741 pro Karafiský kyrysary zde přes jeden rasttag jsoucí, vydáno pro 60 koní 180 otepí sena, 90 otepí slámy a 16 strychů ovsa.
- Dne 27. Septembris do Strakonice od obce dovezeno:
 mouky žitný 10 centýřů

*) T. j. vojsko Marie Terezie.

ječmene na zrně	11	strychů
ovsa	21	strychů
sena po 10 lib.....	190	otepí
slámy	90	otepí

Dne 16. Octobris míšený slámy, totiž pšeničný, ječný a ovesný do Velkýho Boru u Horažďovic a odtud až do Plzně skrze zdejší fůry dovezeno jest 90 otepí

Dne 27. Decemb. do Protivína od obce vydáno chleba 140 bochníků.

R. 1742, dne 2. Januari. Přimašírovali dragoni, Wirtenberský regiment 13 Compagnií, jež všichni v městečku až do 4 detto zůstali, a sousedé veliké soužení s nima měli. Když odtud do Prachatic odjížděti měli, každý sobě velké 2ie otepě sena u sousedův navázal, to na koni sebou vezl, k tomu několik for jim sena i ovsu přinuceně naložiti a vézti museli, těm všem samé městys vychování (vyživení) dáti muselo (:mimo od vrchnosti něco piva, masa passirováno:).

Na ty za ty 3 dni ovsu souseď vydali	226	strychů
Z obecní kontribuční sejkky	78	strychů
Sena pro 487 koní po 2 otepích vynáší	1694	otepí
Doma za 3 dni počítajíc sena	1800	otýpek
slámy	950	otýpek
Chleba z obecní sejkky	105	bochníků
peněz	15	Rýn. zlatých

Přestavníkům *) za ty tři dni pro koně vydáno obecního sena 180 otepí, slámy 290 otepí, ovsu 69 strychů. A tak (:mimo 1 hejtmana, 2 leitenantů a 120 mužů dragounů) do Prachatic a Husince odjeli.

Od 4. až do 21. Januari na těch 120 mužů a jich koně velmi mnoho vyšlo, poněvadž proti souseďům vždy příkrost činili. Hejtman, jenž v rathauzu zůstával, malý souseďy poselstvím na nejvyšší trápil a sice od žádného z nich nejmenší polehčení nebylo. Těm zase souseďé za 18 dní na 120 koní svého sena vydati museli po 16 lib. činilo 2160 otepí. K tomu ke všemu za ostatníma do Prachatic velmi mnoho každý den se dováželo, piva, chleba, masa, telat, ovcí, sena a slámy.

Z městys jenom počítajíc sena po 12 lib.	1500	otepí
ovsa	100	strychů

Dne 21. Januari po odjezdu dragonů ihned zase Gylany husarský regiment najíti se dal a v městys se rozložil, 10 Compagnií. Ti všichni zde zůstávali, na Commando do Chumen, Lažišť, obojích Nakvasovic, Bušanovic jezdili. Jim všem (:mimo chleba a masa:) souseďé vychování dávat museli, až do 8. Marti. Tak jednomu každému k povážení se zanechává, co s nima souseďé skrze 47 dní vystáti museli. Složeno pro ně od souseďů (:mimo vrchnosti z panství):

ovsa	160	strychů
sena po 10 lib.	1800	otepí
slámy jarní	1200	otepí
obecní seno 5 for za	240	otepí

Dne 2. Februari 1742. Francouzský vojsko dle důmění a zprávy v 200 mužů při vozích z Vimpergku do Volyně marširovalo a futráže vezlo, kdežto zdejší husaři dříve o tom vědomost majíce, z Prachatic dragony, z Bavorova husary ku pomoci v rychlosti povolajíce, k zabránění těch for v 900 mužův u Čkyň Francouzům se postavili, kdežto Francouzové svou opatrností tak se na odpor postavili, že zdi okolo kostelíčka Čkyňského k své ochraně užívajíce, z krchova proti husarům stříleními z malý zbraně dostatečný odpor činili a tak šťastně vítězství obdrželi, jak husary tak dragony k utíkání přinutíce. Jak mnoho mrtvých

*) Přístavníci, domkáři bez polí, kteří měli také vojsko ubytované.

zůstalo, pravda věděti se nemůže, sem ale husaři toliko 1 rittmistra, 1 corporala a 2 husary k pochování sebou přivezli.

Dne 10. Marti zase z téhož regimentu Gylanskyho 120 mužů do městečka se navrátilo, ti zase zde vychování měli až do ultima ditto skrze 21 dní. Téhož posledního dne Marti odtud pryč se odebrali s potěšením všech sousedův. Od sousedů jim složeno a vydáno za 21 dní, mimo co jim od vrchnosti se dalo, 550 otepí sena, 500 otepí slámy a 45 strychů ovsa.

Od 1. až do 13. Aprile nebyli zde.

Dne 13. ditto zase z Duba pan rittmeister Zahorák se 100 husary přijel a 15. ditto odjel, od Spleny regimentu. Pro jeho a husarský koně přidáno od obce sena 60 otepí, slámy 40 otepí, ovsa 5 strychů.

Ještě od Spleny regimentu v Netolicích někteří zůstali a zdejší na Commando ve vsi Hracholusky jsoucím chléb, seno a slámu dovážeti museli a tak dne 6. Marti z obecní stodoly od sousedův ze složeného sena jim dovezeno jest, totiž:

sena po 10 lib. 19 otepí

slámy všelijaký 19 otepí

Dne 15. April přijel pan rittmeister Samarossy s 100 husary, jemu pro jeho koně vydáno za 8 dní:

sena 54 otepí slámy 24 otepí ovsa 2 strychy

Dne 22. dito pan rittmeister Nemethi, jemu za 8 dní:

sena 30 otepí slámy 16 otepí, ovsa 1 str. 2 věřt.

Dne 29. dito, pan Zahorák, 8 dní:

sena 36 otepí slámy 18 otepí ovsa 3 strychy

Dne 6. Mai. Pan rittmeister Samarossy pro jeho koně:

sena 23 otepí slámy 14 otepí ovsa 1 strych 2 věřt.

Pro 2 koně od Francouzů za 5 dní:

sena 12 otepí slámy 10 otepí ovsa 1 strych

Pro husarský koně:

sena 97 otepí slámy 70 otepí

Do Netolic pro husary: sena 140 otepí

Dne 13. dito, pan rittmeister Nemethy:

sena 21 otepí slámy 15 otepí ovsa 1 str. 1 věřtel.

20. Mai pan Samarossy:

sena 10 otepí slámy 9 otepí ovsa 2 věřtele

22. dito odjeli všichni a zůstal zde wachtmeister s 18 husary. Ti za Elčovicí zajali krmných volů 14 a 1 krávu.

Dne 27. Junij od téhož Spleny regimentu 1 pan Leittenant de Uhs s 30 husary přijel a k Wimbergku na Francouze pozor měl, i tam dojel, na to 2. Julij Francouzi z Wimbergku v tichosti vymachirovali. Pan leittenant tam s husary jel, kdež až do 7. dito zůstal, pak zase sem přijel a s husary přes noc zůstal. Vydáno za 6 dní: sena 204 otepí, slámy 100 otepí.

Dne 15. dito do Drhovle vysláno pro armádu u Prahy jsoucí 100 otepí sena. Rozličně vydáno jest, totiž:

	Sena po 10 lib. otepí	Slámy po 10 lib. otepí	O v s a	
			str.	wěřt.
27. Martii 1742 do Husince pro kyrarský koně	-	53	-	-
6. April husarům do Hracholusk	19	19	-	-
Pro husary sem z Hracholusk a odjinud přijíždějící do hospody po kolikráte vydáno	32	30	2	1

Do wachstubby skrze celý čas u Jakuba Zuny	-	28	-	-
20. April. Panu Samarossy k vínu do Netolic vezoucímu na fůru dáti se muselo v noci	15	8	-	-
21. dito do knížecí stodoly odvedeno	150	150	-	-
V rathausu pro koně pana leittenanta	8	10	-	-
Skrze čas ten celý, kteří rozličně na foršpony vysílání byli, dle počtu vydáno	-	-	14	3
Item sena a slámy na vozy	60	70	-	-

N. B. Czo skrze ten čas pro dovážení za vojskem do Budějovic, Hluboké, Libějic, Vodňan, Písku, Tejna, až do Tábora, též Lišova rozličných věcí, jako chleba, obilí, sena, slámy, piva, masa a jiných victualí sousedé s svým potahem vystáti museli, to pro velkou těžkost vypisovati se opomijí.

Ve specifikaci této následující ještě další vydání za obilí a chléb pro vojsko. Toto jen jako příklad.

Největší vydání mělo městečko na hotových penězích na přípřeže, různá poselství a vydání vojsku za ubytování. Přípřeže a dovozy potřeb válečných sužovaly sousedy velmi. Jezdili buď sami, buď najímali sedláky z okolních vsí, často na vzdálenosti několikadenní, až do Plzně a do Prahy. Počítalo se za fůru na jeden den i s prázdnem při návratu asi 1/2 rýnského zl.

Dlouhá ubytování větších oddílů vojenských doléhala na obyvatelstvo rovněž měrou nemalou. Počítalo se na jednoho muže denně po 3 kr. a do každého stavení po 3 kr. na svíčky. Větší hospodáři mívali až 17 mužů pěších, neb 9 až 18 dragonů, či husarů s koňmi po více dní ve stavení na bytě.

Celkový účet za ubytování v této válce dle součtu písařova

činil	1316 Rýn.	42 kr.
Za fůry a přípřeže zaplaceno	711 Rýn.	26 kr.
Sena 727 Cent. 40 liber po 1 Rýnském	727 Rýn.	20 kr.
Slámy 5023 otepí po 3 kr.	251 Rýn.	9 kr.
Ovsa 691 str. 2 věrt. po 1 R.30 kr.	1037 Rýn.	15 kr.
Žita 42 str. 1 věrt. 2 mír. po 4 Rýn.	169 Rýn.	30 kr.
Ječmene 10 str. po 4 R.	40 Rýn.	-
Pšenice 2 str. po 6 R.	12 Rýn.	-
Hrachu 2 str. po 6 R.	12 Rýn.	-
Za 4 páry volů u Hluboký skrze husary vzatých po 40 R.	160 Rýn.	-

Summarum 4436 Rýn. 32 kr. *)

(Suma ta nezdá se býti úplnou, ježto některé položky za obilí a chléb zprědu uvedené, nejsou, snad opominutím písařovým, obsaženy.)

Požadované vojskem množství obilí nestačila chudá obec, odhadnuta berní na 11 1/8 celých usedlých, dodati, i dlužila se u vrchnostenského důchodu panství, tehdy knížete Dietrichsteina. Nové pohromy hospodářské, velký pád dobytka v roce 1742 a špatná úroda let nápotomních protáhla splácení dluhu, který nejen na vyživování vojska, ale i na kontribučenské povinnosti připadal, na několik let. Ještě r. 1746 měla obec nesplacený celý dluh – 115 strychů žita, 292 str. ovsa a 89 str. ječmene. Až ve třech následujících letech zapravena jeho povinnost a dluh ten r. 1749 kníž. obročním náležitě kontestirován neboli kvitován.

*) Jeden zlatý rýnský rovnal se asi 8 korunám našich peněz předválečných.

Z vypsání válečných příběhův současným pisatelem zajímavo jest pozorovati, že se náš písař nestavěl k nepřátelské straně nijak nepříznivě, spíše provází neláskou vojska domácí. Zjev ten možno si vysvětliti přízní, kterou vůbec francouzsko-bavorský vpád do našich zemí byl provázen, že i velká část šlechty ke straně kurfirsta bavorského se přidala a její i na krále (Karla VII.) korunovati se nechala. Náklonnost ta vyvěrala z nespokojenosti a z nesnesitelných tehdy poměrů hospodářských, jež za habsburské vlády v zemi naší panovaly. Proto též vyjadřuje se v dalších zápiskách kronikář o přítomnosti vojska královského v městečku našem vždy nelibě a vyslovuje potěšení, když se tlupy jeho z našich osad pryč odebraly a odtáhly.

O bitce u Čkyně, o níž se zmiňuje krátce náš písař městecký, víme více z francouzské knihy, vydané r. 1745 a psané patrně francouzským důstojníkem, účastníkem boje. *)

Na začátku února 1742 rakouští generálové obdrželi zprávu, že markýz de Ximenes, polní maršálek francouzské armády, zasílá z Volyně oddíl vozatajstva do Vimperka, místa ležícího v horách, které dělí Čechy od Bavor. Setnina sestávala pouze ze 60 granátníků a 150 jezdců. Na tuto zprávu zdvihl se oddíl rakouského vojska a pochodoval rychle k vesnici zvané Čkyň (fr. Chim), kde se francouzské vozatajstvo zastavilo. Přišli tam právě ve chvíli, kdy se Francouzové chystali pokračovati ve své cestě.

Důstojník, který velel Francouzům, zpozoroval nepřítele až v poslední chvíli a pomýšlel ihned přes přesilu na to, aby vozatajstvo bylo v bezpečí a bylo schopno vzdorovati tak dlouho, jak jen to bude možné. Rakouský voj čítal 200 kyrysníků se stejným počtem dragounů a husarů. - Francouzské vozy, naložené potravinami, postavily se za hřbitov čkyňského kostelíka, který tu stojí na výšině, obklopen hřbitovní zdí, jezdecko se postavilo po stranách vozů a velitel se 60 granátníky vešel na hřbitov. Současně vyslal jednoho jezdce k markýzi de Ximenes se vzkazem, že byl napaden nepřátelským oddílem, sestávajícím ze 600 koní a žádal jej o pomoc.

Rakouský důstojník vyzval francouzského velitele, aby se vzdal a dal se zajmouti s veškerým svým mužstvem, pohroziv mu, odmítne-li, že ho nabodne na meč.

Bylo mu odpovědí, že se ho nebojí a nato rozkázal rakouský důstojník, aby dragouni sesedli s koní, hnali útokem na hřbitov a husaři a kyrysníci jej obklíčili a francouzskou setninu, hlídající vozatajstvo, napadli.

Francouzští granátníci vypálili salvu na rakouské dragouny, při které bylo zabito asi 12 mužů a asi tolik jich bylo raněno.

Husaři a kyrysníci dosud nemohli podniknouti útok bodáky na francouzské jezdce, neboť s této strany byl hřbitov chráněn plotem a návrším, což již zabraňovalo přiblížit se víc než na dostřel pistole. Dragouni se pokusili přelézt zed' hřbitova několikrát, ale vždy byli odraženi.

Tři hodiny již trvala půtka, aniž bylo lze určit, kdo vyhraje. Obě strany prokazovaly stejnou udatnost, jedna v útoku, druhá v obraně, až konečně přišla z Volyně posila 250 jezdců, z nichž každý měl za sebou na koni jednoho pěšáka.

Markýz de Ximenes svěřil velení této posily panu de Montanbau, podplukovníku pluku d'Orléans. Tento důstojník, uslyšev střelbu, usoudil, že boj není dosud ukončen, velel sestoupiti s koní pěšákům, rozdělil je na malé čety a dal pochodovati přímo ke hřbitovu ze strany, kde se konal útok, a se svými jezdci vpadl do boku rakouských kyrysníků a husarů, kteří právě tak jako dragouni se dali ihned na útek, čímž boj rozhodnut.

Francouzové nepřítele nepronásledovali, pomýšleli hlavně na to, aby vozatajstvo došlo cíle až do místa určení.

*) „Histoire de la Guerre de Bohême“, vyd. ve Frankfurtě u Paula Lenclume r. 1745. Viz více ve Zlaté Stezce, roč. X, str. 94.

Rakušané ztratili v této bitce přes 50 mužů a asi 100 jich bylo raněno. Z Francouzů byl zabit 1 poručík a 12 granátníků, jakož i tolik jezdců a asi 20 mužů bylo raněno.

x

V drobných lesíkách selských mezi osadou Uhřicemi a Doubravou jmenuje lid jednu trať horského hřbetu, březinami a borovým porostlou, názvem „na Krchovech“. Název nelze vysvětliti jinak než tím, že jest památkou na nějakou potyčku, náhlé přepadení, neb srážku vyslaných hlídek z obou nepřátelských stran ze stejné doby, v níž padlí byli zde pochováni. Není jinak známo, že by se zde odehrávaly jindy děje podobného rázu.

A jiná pověst nevíže se opět jinam než zase k těmto válečným dějům v ztraceném našem kraji. Na osamělé cestě, vedoucí od vsi Uhřic k Mojkovu, leží po straně v křoví balvan, označený vyrytým křížkem. Tento vypráví, jak zde byl zabit voják, snad domácí, se svou milenkou cizí nepřátelskou četou, která ležela v blízké Libotyni. Byli to „červeňáci“. Francouzi tradičně nosívali červené spodky. Pověst vypráví i více o krutém řádění této čety v nedalekých Hosticích, odkud se vracela. *)

A což ty pomístné názvy „Na zabitej“ nad Libotyní směrem k Pržmu a stejný i u vsi Žárovné? Zdař i ty nevyprávějí o neblahých událostech vojínů obou stran ve válečných těch dobách tu se odehrávších?

VLACHOBŘEZÍ ZA VOJNY BRAMBOROVÉ

Třeskuté rány, jimiž král pruský Fridrich II. sbíjel hohenzollernskou moc pruské říše, dolehly nejvíce na Čechy a byly citelné až na českém Pošumaví. I zapadlé a v těch dobách bezvýznamné městečko naše pocítilo na svém těle úder, jakými „Velký Fric“ ve svém někdy líčeném přátelství, jindy zase zjevné nepřátelství ke své sousedce a panovnici našich zemí Marii Terezií se jevil.

V zápisech starého manualu městského z 18. století nacházíme mnohé črty, jimiž se slabým paprskem osvětluje v dějinách městečka temno té doby. Bědami vyplněna byla téměř celá dlouhá léta vlády císařovny a smutně zaznívaly po celém lidu českém smutné sloky písničky, tehdy vzniklé „Bude vojna, bude...“, dodnes nám známé.

Po válce bavorsko-francouzské přišla vojna sedmiletá a nakonec poté vojna „bramborová“.

Když roku 1777 vymřel panovnický rod bavorský, měl podle smlouvy rakouský rod děditi část Bavor. Ale to nebylo vhod králi Fridrichovi a proto vypověděl opět císařovně válku.

Příznaky nastávajícího sporu bylo lze pozorovati již dlouhý čas předtím a proto ihned sháněno mužstvo a odváděni rekruti po všech a zejména českých zemích.

Tenkrát nebylo ještě odvodních cedulek, po jejichž dodání se vojín sám a bez nucení k vojsku dostavil. Rekruti, nestačilo-li dobrovolné najímání neboli verbování, byli násilím chytáni. Vojín naverbovaný stál i více peněz, tenkrát 100 i více zlatých, kromě jiných smluvených požitků. Pak ani nestačili. Jak přišlo nařízení o rekrutování, hledal každý vojny schopný muž spásu v útěku, utekl do ciziny, neb skrýval se v lesích. Proto také se nejvíce rekruti chytali.

Každému panství uloženo bylo dodati jistý počet mužů a ty schytali buď drábové a mušketýři panství, nebo, bylo-li více naspěch, zavoláno na to vojsko. Vyhlídnuť byly předem hlavně osoby v obci, neb panství nepohodlné, pánům nemilé, pak i synkové neb čeled v hospodářství méně potřební. Chytalo se zpravidla v noci.

*) Viz „Zlatá Stezka“, roč. IV. 146: J. Brož. Co vypráví kámen při cestě v lesích Ouhřických?

Postrach a hnutí nemalé zavládlo v městečku Vlachově Březí, když zpozorováno v temné noci listopadové, že se dostavilo do města vojsko a v plné zbroji jalo se prohledávat přibytky klidně odpočívajících sousedů, kde tušilo, že může se nadíti kořisti. Lov se podařil. Zápisy v městské knize z těch neblahých let nám suše sdělují:

Dne 9. Novembris 1778 bralo se na vojnu skrze vojáky od slavného Thürheimského Regimentu v noci:

Z numeru	(Nynější číslo)	Jména rodičův a synkův	Byli odvedeni neb přišli nazpět:
69	(76)	Vojtěcha Nedbala syn Šimon	spátkem
79	(117)	Jana Zuny syn Jozef	spátkem
136	(185)	Jana Píchy, Strakoic, syn Jozef	spátkem
31	(31)	Pacholka Mat. Borka syn Matěj	spátkem
27	(27)	Pacholek Jozef Rožberk	vostal

Ještě se rozechvěné mysli ustrašeného sousedstva po hrozné té noci ani neutišily, již za tři dny nato opakoval se noční výjev poznovu. Mnozí totiž poradili se zavčas s Vaňkem a hledali spásu v útěku do lesa humny na Kančov, Janovskou, neb do hustého Hradiště a v domnění, že nebezpečí již minulo, příliš brzy důvěřivě se vrátili.

Výsledek druhého lovu zapsán v manualu německy. Tentokrát zatáhla tlupa vojáků sítě své od obou konců městečka. Jedná část zabrala v Dolejším koutě a druhá vzala si na starost Stránku, začavši od Mlinků; obě čtyři sešly se pak uprostřed městečka u zedníkovíc domu pod sv. Duchem. Kořist byla vydatnější, neboť v moci nočních lovců octlo se sedm lapených. Byli to: Mates, Žipka-Valdy syn z čísla 13, Vít Stejskal, pacholek Dominika Jelínka z č. 16, Mates Hanus, syn Bartoloměje Hanuse, souseda na domě číslo 32, Jakub Moravec, pacholek u Jägrovského, z č. 45. Na Stránce chytili Antonína Šímu, pacholka ze mlýna Mlinkovic, Augusta Spěváčka v čís. 124 a nakonec Jana Zedníka, syna Bartoloměje Zedníka, hospodáře na čísle 178 pod sv. Duchem.

Doposud stálo při odvodu při našich syncích štěstí. V Písku uznala odvodní komise s felčarem z první dodávky schopným pouze jednoho, Jos. Rožberka, z druhé ponechala si jen dva, Matesa Žipka a Matěje Hanusů, synky městecké. Ostatní přišli „spátkem“, aspoň na čas jsouce zachráněni.

Strojilo se k velké válce. Odvody a noční chytání branců dalo se tehdy v r. 1779 po celých Čechách, setniny vojska procházely po všech krajích a sháněly mužstvo. Tak po dvouměsíčním chození a honění po kraji prácheňském vraceli se prachatičtí od slavného Thürheimského regimentu dne 12. Januarii 1779 z musterunku zpět a v městečku zůstala kompanie pana hejtmana Prinzensteina přes noc „einkvartirovaná“, neprojevujíc tentokrát žádných zlých úmyslů, snad aby svým pokojným chováním mužskou část sousedstva ošálila.

Ale netrvalo dlouho, jen tři dny, 15. Januarii přišli vojáci a brali zase. Ulovili opět sedm synkův mezi nimi i starší, již známé. Octl se mezi nebohými opět Vít Stejskal, čeledín řezníka Dominika Jelínka. Tentokrát Vít Stejskal „wostal“. S ním chytili i Jakuba Moravce od Jägrovského, item jeho učedníka, jenž odeslaný do Tejna zase přišel. Dominikovi Jelínkovi vzali i druhého, Jana Jílka, tovaryše neb pacholka, ten však přišel zpátky. Matěj Hubáček, pacholek u Masáků, přišel též zpátky. Franc Klimeš, syn Jozefa Klimše (z č. 100) jim utekl, snad někde cestou. Rovněž Matěj Ždichynec na valše. Poznamenáno u něho krátce „není tu“. Divno, že vzali i Matěje Borka, čeledína u pana primasa. Primasem byl tehdy soused Adam

Matoušek na č. 46. Toho při prvním odvodu propustili, ale tentokrát „wostal“, jak připsala ruka písařova.

Noční chytání neustalo. Po třech dnech zase, dne 28. Januáři bylo opět několik chycených do Písku posláno. Byli mezi nimi i Franc Klimeš, jehož, utečence, podařilo se zase chytnouti, Václav Procházka z Dolejší hospody a po nich za některý den chycený Adam Norbert, synek zdejší, syn Stuckknechtky *), s druhými veden do Písku a „wostal“. Z devatenácti neb dvaceti pochytaných z celého městečka zůstalo a přiděleno bylo k vojsku pouze 9, ani ne celá polovina, což nedivno při tehdejších přísnějších požadavcích, kladených na vojáka. Vojáci měli tehdy vynikati nejen silou a postavou, ale museli míti i zdravé, silné zuby, aby patrony, koudel z náboje, jak tenkrát bylo, mohli ukusovati. Ostatně to svědčí o nevalné tělesné schopnosti tehdejší válkami a nouzí zbídačelé mládeže.

To byla tedy zbrojní pomoc Vlachobřezských, daň z krve, na poslední vojnu s Pruskem za Marie Terezie.

Proti pruskému vojsku, které vtrhlo do Čech, postavil se maršál Laudon. Když císařovna, aby zabránila novému krveprolití, přistoupila k mírnému narovnání roku 1779 v květnu v Těšíně, nedošlo ani k vážným bojům, kromě menších přestřelek po hranicích. Obecný lid, jenž nesmírně byl sužován od vojáků, nazval tuto nekrvavou válku vojnu švestkovou, jinak b r a m b o r o v o u, poněvadž prý vojáci v době podzimní tábořili v poli a kopali lidem brambory, které si pekli. Náš písař paměti městeckých nazývá ji p r a j s k ý m r u m l e m d v o u l e t ý m.

Zdali se odvedení vlachobřezští synkové vrátili po ní z vojny, jest více než pochybno. Nastala brzy válka s Nizozemskem, nato s Turky, nedlouho poté nekonečné a krvavé války francouzské. Tak dobývali naši synkové rakouské říši stále mnohých vítězství a trpěli v jejích porážkách.

Po odvedených zavřela se hladina všedního života, zbyly po nich jen tiché vzpomínky a beznadějně vzdechy nejbližších. Jen tu a tam po roce neb více letech, víc jako náhodou, přišlo dlouhé, rozvláčné psaní z vojny, jež obnovovalo po vzdáleném vojínu zájem v rodině a jejím okolí.

To ovšem nebyly jediné bolesti válečných dob. Doma prováděly se a vymáhaly válečné rekvisice, dávky naturální a tyto doléhaly na městečko stejně těžce a neúprosně. Tak již r. 1778 oznamuje zápis v manualu: Vedle nejvyššího Císař-královského ostrého poručení má pod přísným trestem až do 10. Apríle A. C. do Příbrami 1900 porcí sena se odvést; jedna každá porce musí i s pobřísem 11 lib. vážit těžké váhy, činí 190 centnýřů.

Na sousedy, byly dávky, jež jim byly těžkým břemenem, rozvrženy tak, že každý hospodář, majetník luk, odvede z každného vozu sena 6 porcí. Na to se mohlo dát třetí díl slámy (rušené). V těch letech bylo v městečku asi 142 domů hospodářských, ze sestaveného rozvržení víme i kolik kdo měl, neb aspoň přiznal loučného. Podle toho největší počet porcí činil 96, tj. za 16 vozů sena, jež odvésti měla vdova Boukalova na domě č. 15 (dnes Kloužek), 11 1/2 vozů sklízela Bartoloměj Lad (č. 173), po 9 vozech sklízelo 7 sousedů: Kašparovský, Krýzová, Kašpar Jindra, Dominik Jelínek a j. Obec sama ze svých luk přihlásila se se 7 forami, tolikéž i 5 sousedů ostatních mělo odvésti.

Mnozí hospodáři sklízeli jen 2-4 vozy, 17 sousedů přiznalo jen 1 neb 1/2 vozu a velká většina domkářů ani luk neměla, těch uvedeno víc než třetina, kteří z rekvisic vyňati. Celkem sečteno na toto vyzvání 304 1/2 fůry, z nichž se mělo k vojenskému magacínu do Příbrami odvésti 1830 porcí.

Tím však nehodlal se úřad spokojiti, byl by dostal méně, on chtěl dobýti co nejvíce. Rozvržení zmíněného vydalo se sousedům dne 23. břez. 1778, ale podle kurrendy z knížecí

*) t. j. vdovy po jízdním dělostřelci (Stuckknecht).

kanceláře p. rychtář Ždichynec poručení přinesl, že s lifrunkem se má čekat na další poručení; sousedí ale aby svou povinnost pohotově měli. Podle cedulky nato pod datum 24. Mart. změnila se tato repartice v ten způsob, že rozvrhla odvod píce podle užívání loučného, tedy asi podle výměry, jež na 314 for podle role, tedy asi o 10 for více, než bylo přiznáno podle sklizně. Počítaje po 6 porcích na fůru, vypadlo k rozvržení 1884 porce, které činí 188 centů 40 lib. Z tohoto množství třetí díl může býti ječné slámy.

Na tento předepsaný kontingent odvedlo se sousedy in natura 854 porce a za ostatní 1030 porcí zaplatil p. primátor jménem obce v penězích, porci po 10 kr 3 2/5 denárů, tj. 1 Rýn. zl. 48 kr. za cent. Odvedlo se to vše nějakému p. Radnickému z Horažďovic, nájemci válečných dodávek v kraji prácheňském. Tento J. Radnický, radní v městě Horažďovicích, byl řezníkem a vedle svých mnohých obchodů a živností provozoval i prodej suken po jarmarcích, pročež měl spory i se soukeníky okolních měst, Strakonice, Volyně, Písku, Březnice a j. Válečný výdělkář.

V druhém roce potřeby válečné a proto i dodávkové povinnosti se stupňovaly. Kromě sena vymáháno i obilí a mouka. Za rok 1779 bylo na městečko rozvrženo magacínu dáti podle cedulky p. důchodního, totiž: Sena za sousedstvo 491 ct. 80 lib., za obec 12 ctů 80 lib. Mouky za sousedstvo i za obec 230 měř 2 větele, množství to nikoli nepatrné, neboť jen dávka sena činila dobře dva a půlkrát více než roku minulého. Ježto z výtěžku horských polí zdejších nebylo možno tuto povinnost zapraviti, byla městečku částečně reluována. Na kontingent pak odvedlo se sena in natura 164 centy, tedy třetina, ostatní zaplaceno zase p. Radnickému penězi, po 1 R. 54 kr., za cent; přidražilo ovšem. Na mouku bylo repartováno 75 strychů žita, které sousedé složili a dílem v mouce, dílem penězi zaplatili po 42 kr. za strych. Ovsy sesypali in naa 125 str. 1 věrt. 3 mírky. Penězi zaplatili po 27 kr. 7 str. 3 věr. 1 m. Sleveno malým sousedům na strych 1 věrt. 3 mírky.

Sypáním obilí a dávkami sena a slámy nebyly ještě povinnosti občanů úplně vyčerpány. Obce byly povinny tyto zásoby odvézt do udaných magacínů, často velmi vzdálených. Vedle for poskytovaly obce dále i foršpony neboli příprěže k různým účelům; tak r. 1778 vykonalo se s převážením magacínu z Příbrami do Kolína 12 for, r. 1779 odvezeno ovsy do Příbrami 5 for, nebylo to všechno. Ostatní fůry nevykázal p. důchodní a nezapsal tudíž obecní písař, aniž bonifikaci za ně obci připadající.

Dvouletý prajzký ruml neboli vojna bramborová, též jinde Sukcesionvojna zvaná, byl ukončen mírem těšínským v květnu r. 1779. Vojska navracela se do svých obvyklých bydlíšť. Za těch časů ležela po městech a venkovských osadách nakvartýrovaná, poněvadž nebylo ještě stálých kasáren. Do Vlachova Březí přišla kompanie hejtmána Steinera od 3. batalionu slavného Thürheimského Infanterie Regimentu dne 22. Juni 1779. Na jak dlouho, nevíme. Obec měla s nečekanými hosty nemalé starosti i vydání s ubytováním pánů důstojníků a mužstva. Pana hejtmána umístila rada na radnici, kde na půdě usazena byla i hlavní stráž. Budova radní bývala za těch časů ještě přízemní, i bylo tu třeba mnohých zařízení a oprav. Tak v maštali byla položen podlaha pro 3 koně páně hejtmanovy. Kromě obecního dříví vydáno tesařům za 2 1/4 dne po 20 kr., za 4 prkna do té maštale, kterými soused Krištof Šolc, postřiháč, obci vypomohl, dáno mu 56 kr., k tomu kopu prkenných hřebů 12 kr. Dále napadlo včas slovtnou radu, že třeba zříditi, neb upravití pro pana hejtmána tajnou místnost. K tomu účelu za 4 prkna na S.V. Secret dáno 40 kr. a za 100 šindelného hřebu 7 kr. Odpad byl zanesen i dáno od otevření a zasej zadělání klůsu dvěma nádeníkům za 7 dní po 12 kr., činí 1 Rýn. 24 kr. a dvěma zedníkům od přikrytí toho klůsu po 3 kr. a za 2 prkna do vohstubby na půdu 20 kr.

Vcelku činilo vydání s ubytováním vojáků 6 R. 19 kr., jež obec zaplatila z posudného, to jest jako z pivního krejcaru nynějška. Co však vydali a útisku vystáli občané s bujnými a

málo tehdy skromnými vojáky, to nikde zapsáno není. Známo jen to, že když voják nedostal po dobrém, co chtěl, vzal si sám, a byl-li trestán, mstil se, třeba i ohněm.

Toť krátce vše z toho, co nám tehdejší písař městecký Kopp o té válce, celkem krátké, zaznamenal. Nebyla to léta nejhorší, ta zlá již minula a horší ještě po málo letech nato přišla. Vojna turecká a brzy poté dlouhé války francouzské, napoleonské. Co tu bylo třeba rekrutů a co předepsáno různých těch „liffrunků“ a for do různých „Krajsmagacínů“! Z vojen tureckých nemáme záznamů, nebylo v těch letech písaře při obci, zato z běhu francouzských válek vyplněny v manuálu dlouhé stránky vojenských nákladů, jež z nemajetného lidu našeho městečka byly vymačkány na větší slávu i čest rakouské monarchie. (Článek otiskl pisatel v Jihočeských Listech, r. XXVI., 1920.)

PŘED SOUDEM KONŠELSKÝM

Každého týdne scházeli se páni konšelé na radnici a zasedali k vykonávání soudu, neb vyřízení jiných obecních záležitostí. Dvanáct jich bylo na počet, jako měsíců v roce, nejstarší primas, neb primator zvaný, měl hodnost stárou, kdežto v předsednictví neboli purkmistrovství střídali se podle stáří každý měsíc, takže se v úřadu tom všichni v roce do zvolení nové rady vystřídali.

Před konšelskou radou soudily se až do dob jozefinských přečiny menší, tak asi jako dnes před soudem okresním. Byly to případy, jaké se v obyčejném životě sousedů nejčastěji vyskytovaly, hanění, nárek neboli nařknutí cti a poctivosti, hádky a bití. Též věci civilní, pře o meze, frejmarky či kupy nemovitostí a pod. Trestní zákoník neměl tehdy mnoho paragrafů. V případech mírnějších hleděl soud usmířiti odprošením neb odprosou. Touto byla uražená strana zase na cti a dobrém jméně opatřena, na kterýchž si naši předkové dali velmi záležiti. Aby zastaveny byly další hádky v jedné a téže příčině, ukládal soud souzeným záruku peněžitou, často nemalou a pohrozil skutečným trestáním tj. vězením. Odsuzovalo se již tehdy podmínečně. Jednání zapisoval od r. 1699 radní písař a kantor Matěj Listopad do manualu.

Hned z počátku na první stránce té knihy zapsán případ hospodské hádky na Dolejší, v níž sama šenkýřka Anna Vacková prý nešetrně se měla k váženému sousedu a spoluradnímu Kašparu Fojtovi, jehož na dobré poctivosti se dotkla a zhaněla, čehož nemohouce ona žádným způsobem dokázati tak jakož svědkové vysvědčovali, majíce to ouřad purkmistrovský v moci své ku porovnání takový smír mezi nimi se stal: Že ona jeho za dobrého, poctivého člověka má a na jeho dobré poctivosti, jakž ho urazila, jeho rukou dáním třikráte pro Boha odprosila a do smrti více téhož spomínati nechce. Napodobně on, což ji naproti tomu všemkoli urazil a proti ní přeřekl, ji na třikráte odprosil. A jestliže by který z nich to protrhl a obnovil, to by ouřadu se doneslo neb přezvědělo, teda ten, kdo příčinou bude 5 kop míš. ihned složití, též arrest vyměřený podstoupiti povinen bude. Kdyby pak z jiných lidí kdo to protrhl a vyčítal, teda ten, kdo by se toho dopustil, 1 kopu k chrámu Páně a 1 kopu vrchnosti složití, též arrest podstoupiti musí. Stalo se za ouřadu purkmistrovského p. Jiříka Pýchy, p. Tomáše Tůmy primatora, Václava Láda, Jiříka Láda, Vavřince Matouška, osob radních.

Za týden na to, dne 25. ledna 1699 soudili konšelé opět nadávku. Václav Suchan žaloval Kateřinu Pýchovou, když ona jdouc do Suchanova sadu pro vodu jej kluky, kurevníky a jinšími hančlivými slovy zhaněla. Důkazu ovšem nepodala a přisouzen jest jí arrest a ještě odprostiti musela.

Škorpení, nadávky a pomluvy zabírají nejvíce stránek manualu. Jen několik dní nato přišli před soud rozvadění sousedé Jan Černý a Matěj Kodym, ježto jest Kodym Janovi Černému bez nejmenších příčin prý kluků uvozců nadal a jej zhaněl. Kodym neseděl, jen odprosil a za dobrého a poctivého člověka Černého uznal.

A již dva dny nato soudili Zuzanu, dceru Matěje Kodyma, že jest ona Mikuláši Spěváčkovi zlodějš nadala, ježto prý jí, když jí plátů dělal, přízi pokradl. I ona arremtem trestána a odprositi musela.

Neminulo mnoho času a opět porovnával soud purkmistrovský Kašpara Holce, mlynáře na Janovic neboli Karvánkově mlýně, že jest on, Holec, neb Karvánek Mlinkového syna Vojtěcha v domnění, že mu žito s dobyt看em splatil, dvakráténásob zbil. On zase Vojtěch Mlinkovic Karvánkovi šelem nadal. Soud je usmířil tak, že se odprosili a zavázáni jsou 5 kopami pokuty a 6 dny arrestu.

Kyselost a zlá vůle panovala a protrhla se často mezi Petrem Lízalem (na č. d. 103) a mlynářem Kašparem Holcem. L. P. 1702, hned v prvních dnech lednových rovnali se před konšely pro hanění a jiné výčitky stran nenechání cizích věcí. Písař tyto a podobné malichernosti blíže neudával. Sousedé se smířili a zavázáni jsou pokutou 5 kop k chrámu Páně a 2 nedělemi arrestu. Nakvašenost mezi nimi trvala však léta. Ještě r. 1715 dne 29. Juni rovnali se opět před soudem proto, že Kašpar Holec hocha Lízalova hůlkou přes záda třikrát neb čtyřikrát udeřil, že jeho hříbata, když se na drahách pásli, honil a že jedno přes druhé jako divoká skákala, že se jim škoda státi mohla. Nadal mu i šelem, mordýřův i zlodějšův. A ježto tyto nadávky dokázati nemohl, jeho zase na cti opatřil a poctivé jméno navrátil.

Byl on pan otec Holec divný patron. A že jablko nepadne daleko od stromu, dokázal případ hned za několik dní. Dne 7. Juli 1715 totiž páni museli rovnati syna Holcova Jana s Kateřinou, manželkou Martina Zuny, tehdy mlynáře na mlýně Mlinkovském, že jest synek Holcův pachole Zunovo jednou prutem šupnul za to, že voly páslo na louce za Kněžským (Mlinkovic) rybníkem. Matka pacholete, dovědění se od lidí o tom, že jejího synáčka tak ubil, Janovi v cestu vyjdouc hančlivýma slovy se dotejkala a že by psa zabiti měl, mu vyčítala.

To bylo ovšem nařknutí povážlivé velmi, ježto psa zabítí směli jen pohodní, lidé tenkrátě nečestní. Ježto však vadivé Kateřině nikdo svědčiti nechtěl a ona to sama dokázati nemohla, za to trestána byla a Jana zase na cti zaopatřila a odprosila.

L. P. 1716, 16. Octobris páni nestranně soudili známého tehdy výtržníka Václava Faltina, jenž žida Šalamouna Lewi, panského vinopalníka, a i jeho ženu zhaněl, že jest zloděj, a nařkl, že dříví, které od milostivé vrchnosti ročně vysazeno má, rozdává a že jinší židé je od něho nosí. Za svou nepravdivou hubu Faltin 3 dni arrestu vystál a se židem rukou dáním se smířiti musel.

Váženého souseda a spoluradního Kašpara Fojta potkáváme v úradě nejen jako zasedajícího člena rady a primátora, ale i jako rázného obhájce cti konšelské! Pohnal on léta 1700, dne 5. Januari Matěje Tomáška ze Lhotky do domu radního, že jest Tomášek o Kašparovi mluvil, když bandu bratránka svého do Lhotky ke Stehlíkovi vyprovázel, že Kašpar lidi vyvádí jako biřic. Nebyl podle tehdejších názorů biřic pokládán za počestnou osobu. A proto Tomášek dotýkajíce se tu Jeho Vys. Osvícenosti knížecí Milosti, poněvadž Kašpar jurament na sobě majíc, jeho Tomášek zase, cokoliv mu slovy hanlivými na cti utrhl, náležitě dle práva výsady odprosil a s ním se smířil.

Páni konšelé knížecího poddanského městečka byli na svou čest velice žárlivi, nedopouštějíce nijak, by jejich právo jakkoliv snižováno bylo. Vesničané v slovutných pánech konšelech městeckých nechtěli nakonec přec jen více viděti, než poněkud zpanštělé své druhy, ježto měšťané, nejvíce rolníci, od nich leda ústrojem se líšili, a proto o privilegovaném panstvu často s nevelkým respektem mluvili, jim kabátníkův a podobných přezdívajíce.

Dovolil si Matěj, synek Bartoloměje Tomana ze vsi Libotyně vzácný úrad městyse Vlachobřezí pohaniti tím, když v Ouhřicích v hospodě u Všetečků s bratrem Všetečkovým, učedníkem Pavla Nedbala, mistra vlachobřezského, se pohádal, že o městeckém právu posměšný popěvek vyslovil a též o poctivém cechu šesti řemesel neuctivě se vyjádřil. A všech konšelův hanebnýma a nenáležitýma slovy se dotkl. Než páni na rathauze dovedli všeliké

nectné outoky rázně stíhati, takže kurážný synek Tomanův i s matkou brzy přišli s prosíkem, obávající se, že by věc ta na vrchnost jejich vimberskou, neboť byli poddaní knížete z Eggenberka, vznesena byla. On Tomanův Matěj pak všechny v radě přítomné pány konšely pro Boha i jeho odplatu svatou, i co jest koli věčně promluvil, aby mu to odpuštěno bylo rukou podáním lítostivě odprosil. Že do smrti své nic takového ani mysliti, neméně skutkem čeho podobného provésti více nechce. I také záruk pod 5 kop pokuty učinil a podobně i při cechu šesti řemesel („rajcechu“) podobný záruk ad votam vzat jest. To se stalo léta Páně 1700 dne 15. Octobris.

Britký popěvek čiperného synka vesnického nezapsán sice v kontextu žaloby, připsal jej však písař pouze in margine. Zníť:

Březští kabátníci mají tichý právo,
pan purkmistr honí krávy
a pan primas stádo.

Bližší vyličení pohan a nadávek, často nemnoho ušlechtilých, shledáváme v zápisech u osob prostých dosti zevrubná, ale málo šla písaři od péra, týkalo-li se osob úředních. Šetřilť opatrně jejich vážnost. Píše l. P. 1709 jen o „Porovnání mezi Kašparem Fojtem a Tomášem Tůmou skrze mezi nimi vzniklé hádky a pohanění rozdílného, též dotýkající se pánů oficírův.“ Šlo asi o nějakou nevraživost mezi konšelem sousedským Kašparem Fojtem a panským úředníkem neboli oficírem Tomášem Tůmou, obročním, jenž po léta jako primator v radě zasedal. Nebyla as malicherná příčina jejich sporu, anť smír zaručen 5 kopami a dvěma nedělemi arrestu.

Mnohé hádky a osočování osob úředních mívaly svůj vznik v hospodě. Nespokojenci při truňku nabývali odvahy, ale ztráceli rozvahu. Čteme v knize z pozdějších let, dne 13. Novembr. 1724. Tomáš Fojt, syn bývalého primatora Kašpara, v domě šenkovním na Hořejší hospodě při sňatku svatebním pana primatora Tomáše Lada hančlivými slovy bez nejmenší jemu dané příčiny veřejně potkal a že by partykářem byl a Contribucý přibíral a s ouředními propíjel. Na to mu i hanlivě chlapců nadal. Před ouřadem však svá slova zpátkem táhnouti musel a pana primatora i celý ouřad hned druhého dne po třikráte pro Pána Boha odprosil. Bylť on tajný kandidát radovství.

Soud konšelský byl však při všem sousedství ke všem stejně spravedliv a povznesen nad stranickost. Dovedl hájiti svou vážnost proti utrhačům, ale býval stejně přísný i sám na sebe, vůči svým spolučlenům v radě, zvláště stalo-li se před tváří venkova. Čteme případ nejeden. Tak l. P. 1700 když již pozdní sněh z úkrytu i cest lesních zmizel a obyvatelé březští, tak jako dodnes, rádi podnikali ve svěžím, křišťálně čistém jarním vzduchu pouť k sv. Vojtěchu, udála se nepěkná příhoda, která měla dohru svou před radou městeckou. Mikuláš Spěváček s Karlem Pařízkem, oba osoby zejména postavené, vyšli si dne 23. Aprile, to jest na den sv. Vojtěcha na pouť. Když domů z pouti šli zastavíce se v Libotyni u Tomana na trunk piva, což když se opojíc mezi sebou svádu učinili a to jeden druhého neuctivě haníc, plísnič, též i bitím k sobě přikračujíc. Že pak majíce na sobě povinnost J. Mil. Osv. Myll: z Dytrychstejna, pána nám poddaným milostivého, pročež oba dva do arrestu dáni a že v cizí obci tak se nechovali, jakž na takové lidi, kteří povinnost mají, náleží. Pro budoucí vejstupek jsouce trestáním zaopatřeni. A jeden každý jistou pokutu složití musel a tu před ouřadem náležitě smíření jeden druhého odprosil. Jsou i zaručeni pro budoucnost 3 kopami pokuty a příkřejším arrestem. Stalo se za ouřadu purkmistrovského p. Vavřince Švancara, též všech osob radních.

Docházelo k hádkám a křikům i na veřejné ulici, kdy se dali strhnouti k výbuchům vášně i lidé jinak vážní a zejména postavení. Stalo se l. P. 1708, dne 8. Februari, kdy osoby úřední, zámečník Jan Šťástka sám bývalý primator a nyní obecní starší Tomáš Václav Tůma, panský obroční, stali se viníky. Jan Šťástka zastával i úřad hajného obecních lesů a byl správcem věžních hodin. Vznikla mezi oběma hádka a nevole na rynku až i ke rvaní přišlo a

vokrvavení manželky Tomáše Tůmy. A tak Jan Štáštka nadjmenovaného Tomáše Tůmu, též manželku jeho a syny, dcery jejich, kterýho se dotýkalo náležitě dle nároku práv Litera 2:17, jakž za nárek následuje, odprosil a zárukou se uročují pod 10 kop míš., polovici k chrámu P. matičky Boží a druhou polovici k ouřadu purkmistrovskému a k tomu ještě skutečným trestáním stížení býti mají. Pro ukrácení hněvu božího a budoucí pokoj.

Svoji kapitolu v zápisní knize rady městecké mají mlynáři. Ve městečku byli čtyři, dva panští a dva sousedští, nad to ještě ve vsích okolních a měli s pekaři svůj vlastní cech. Nebyla to nepatrná věc, mohl-li některý zasedati mezi staršími cechu, pročež zvolení považovali se nad ostatní příslušníky pořádku neobyčejně povýšeni. Osvětluje nám to případ, který se udál a urovnával dne 3. Novemb. 1716 mezi Janem Vozabalem, mlynářem Lipovským, staršími cechmistry Janem Procházkou, mlynářem Budkovským, Pavlem Dejmekem, pekařem, Václavem Procházkou, synem Martina Procházky, mlynářem staromlejským, pro malé přivítání. Mlynář budkovský nemálo byl uražen, že jej Jan Vozabal v Strunkovicích v hospodě již sedě, vstoupivšího Jana Procházku přivítal pouze po sousedsku: „Vítám vás, kmotře mlynáři budkovský“. Pan cechmistr byl však zvyklý již na plný titul a místo poděkování Vozabalovi za to šelem nadal. Též s Václavem Procházkou do hanění Jan Vozabal přišel, neméně jeho manželka Jana Vozabalova starším cechmistrům pasáků nadala a aby na takové cechmistry S. V. nafakal. Též Pavla Dejmka hanlivými slovy a s vinšováním zlého, že cech vyzdvihnul a j. v. se dotejkala. Tak on Jan Vozabal na místě svém a své manželky rukou podáním jednoho každého odprosil a čest jim tak, jak oni jemu navrátil. Zaručení jsou 5 kopami do důchodu mil. vrchnosti a 3 kopami k jejich matce pokladnici. Stalo se za purkmistrování Bartoloměje Píchy, jinak Křížka.

Nedobrym sousedem ve Vlachově Březí býval Řehoř Valda, jenž koupil dům po Prokopu Ziobském (č. d. 31). Byl on nepolepšitelným kazimírem v obci. Sousedy soužil nectnými pomluvami a i pánům představeným drobil pořád do hrnka. Mámeť o něm zápis již z r. 1699, 15 Aprili. Z velmi nečestných věcí vinil on samého městského rychtáře Tomáše Štáštka. Že jest jemu rychtář po neb. otci jeho 12 zl. rýn. dlužen, že jest almužnu, kterou neb. otec Valdův z důchodu panského dostával, si ponechal a k svému užitku bral. I také některý sto hřebů šindelových, spálených, že sobě odněkud kdesi vzal. Před ouřadem nic však dokázati nemohl a odsouzen ponejprv k odprose a cti očištění i k záruce 10 kop míš.

Ale Řehoř Valda nebyl z měkkého těsta. Rychtáře ložního sice nechal, neboť 10 kop byla tehdy slušná sumička, ale brousil si svůj zlý jazyk na jiných sousedech, ba ani urozeného pana hejtmana nevynechal. Jak a čím se provinil, zevrubněji nevyličeno, ale odprosy i reversy, že již více nikomu ubližovati nechce, zaneseny pro věčnou paměť v knize městské. Přislíboval:

„Já nížepodepsaný, tak jakž jsem dne 13. Junii 1700 skrze mou lehkomyšlnou hubu a nectnej, falešněj jazyk mně představeného pana hejtmana, obojí jak purkmistrovský, tak rychterní ouřad na cti a proti nim, též proti Pánu Bohu zlořečením a celej obci těžce ublížil, a urazil, čehož nijakž svědomím svým ani hrdlem toho dokázati nemohu, tak napotom slibuji před Bohem a celým světem, též obci, že do mé smrti nic nejmenšího, co by proti těm všem vejš postaveným lidem a tomu nejmenšímu z obce a celého městečka mluvíti a pomlouvati se odříkám a na tento způsob, aby mně v ničem žádná milost a slitování nesloužila a moje milostivá vrchnost se mnou vedle své vůle a mého zasloužení činily a ihned z obce zdejší abych vyobcován byl. Že tomu tak a nejináče jest, to před ouřadem purkmistrovským a celou obcí zdejšího městys Vlachova Březí s podpisem jména vlastního mého dotvrzuji.“ - Řehoř Valda soused městys Vlachova Březí.

Jinou formulí musel odprosiť nehodný soused za své trucování a urážku pana purkmistra, jelikož to, co koliv mluvil, všechno nepravdu mluvil a lhal a že představenému nechce v ničem odporovati, nýbrž poslušenství a sousedství zachovati.

Item jiným odprošením pro jméno boží po třikráte žádal za odpuštění souseda Pavla Neumytku, že nechvalitebně a nectně nařkl jeho manželku, že by z panského rybníka od Nového mlejna nočně ryby krásti a domu nositi měla, čehož že ani svědky, ani svým hrdlem a svědomím dokázati nemůže.

Toto několikanásobné veřejné ponížení před tváří všeho sousedstva nenapravilo však ještě Řehoře Valdu. Pomlouval a utrhal lživě dále, ba tentokráte ještě p. obročního u vrchnosti, že už nit trpělivosti úřadu byla nanejvýš napjata a meč, jenž nad ním visel, měl už sužované městečko nehodného souseda zbaviti, ukazuje odprošení čtvrté.

„Já Řehoř Valda, téhož času sused městys VI. Březí, tak jakož jsem nejednou než mnohokráte, jakož toho kniha pamětní zápisův dokazuje, že jsem jak ouřad purkmistrovký, konšele a jinší lidi z obce skrze mou zlostnou hubu, trucování, nectný, falešný, utrhačný, horší nežli žihadlo ďáblovo jazyk, lstivě, falešně, vymyšleně nařekl a na svém urputně stojíce, ničehož dokázati nemoha, ani před P. Bohem, ani svědkama, ani sebou. Nýbrž co jsem kolivěčně, nectně, falešna, utrhačně kohokolivěčně se dotýkajíce na dobré cti a pověsti nařekl, jakož i představené officíry O. kníž. Mil. v podezřelosti a důmění měl a k tomu jsem je před vrchností lživě přednesl a posledně Vás, pane Tomáši Tůmo jsem nařekl o 6 Rýn., že byste je mně Vy vzítí a za sebou nechati měli, to jsem všechno jako zlý, falešný, lživý, utrhačlivý a čest ujímající člověk, již kolikráte přesvědčený a šelma lhal. Nechci více ničehož takového vymyšleně předsevzítí a mluvití, nýbrž vedle znění dekretu na můj spis daného pokračovati. A tak tímto odprošením všech společně, které jsem tak těžce na cti utrhl, pro Boha a svaté jeho milosrdenství prosím, by mně to pro odplatu blahoslavené P. Marie, všech božích svatých odpustili, nechci víceji napotom ničehož více dopustiti. Jestliže bych se pak čehož dopustil, teda dle znění dekretu téhož dne 4. Novembris 1707 za ouřadem purkmistrovským zůstávající, zbavený manželky a dětí pod Legruty beze všeho ohledu se mnou nechť se stane a i od dneška 15. Novembris živnost mou prodávám a pouštím a z poctivé obce zdejší, ze susedství skrze mou vinu a skutky mé zlé odstupuji. K tomu mně dopomáhej Pán Bůh všemohoucí, blahosl. P. Maria. Amen.

Nestalo se však. V knize městské není více o Řehořovi Valdovi zmínky. Starší zápis před touto odprosou, z r. 1704, kdy děje se zmínka, že Řehoř Valda jest do arrestu dán, že jest byl poslán s klisnou na firšpan do Čepřovic pro vyvezení pýchoty denemorský, on se v táboře v Čepřovicích i s klisnou schoval a nejel, nýbrž domů přijel. Jistě tento chytrácký kousek byl již vpočten do seznamu jeho hříchů. Jinak však praví nám kniha gruntovní, v níž jest veden hospodářem svého domu ještě v r. 1720. Snad se přece jeho zlá a urputná krev z něho vykouřila.

Sotva se uklidnila po Řehořovi Valdovi rozčeřená hladina myslí pokojného sousedstva a starostlivých hlav úředních, vyskytl se v obci nový rušitel pořádku. Byl to Jozef Šťástka, syn Tomáše Šťástky, jenž měl dům na náměstí, tam kde dnes hostinec „u Hvězdy“ č. 186. Otec Tomáš byl příslušníkem řemesla krejčovského, a že rád kráčel se zvyky doby, ukazuje, že své smlouvy kupní i postupní, třeba i svým synům, ozdobně dal psáti jako privileje a pečetil je sekrytem, prstenem, na němž skvěl se odznak jeho umění – žehlička. Syny měl tři: nejmladšímu postoupil dům, druhý Jozef zdědil domek k otcovskému statku přistavěný (č. 185) a třetí Petr Pavel vystavěl si sám domek na obecní půdě při dolejší straně náměstí, tam kde donedávna „u Petru“ se říkalo (č. 60). Petr Pavel posloužil platně i v potřebách obce. Byl r. 1733 vyslán do Vídně za obnovením privilegií městských, za kteroužto službu obec odpustila mu 3 kopy platu, jež ze svého domku dluhoval, a ourok z obecní cesty, jíž užíval.

Jozef nerad zdržoval se při klidném zaměstnání. Když zaveden byl r. 1711 k úhradě velkých nákladů válečných akcí, jakožto daň spotřební, jenž zdražoval lidu veškeré životní potřeby, stal se Jozef Šťástka pojezdým dozorcem nad výběřčími této daně „akcis überreiter“. Počínal si při tom tak povýšeně, že si naň stěžováno a žalován, jak v domě Petra Dejmků, městeckého accislokalisty, veřejně mluvil a vyhrožoval, že pan hejtman a poddaní z

celého panství pro neplacení akcísu za odvedený ječmen, který do důchodu knížecího na místě úroků a jiných dluhů dávali, pokutu složití musí. - Jistě, že za to od vrchnostenského úřadu pokárán, ale to mu zavdalo příčinu k novému brojení proti panským úřadům. Brzy stál před celým konšelským sborem, obžalován byv Tomášem Tůmou, panským důchodním a zároveň starším obce v příčině neodůvodněných těch řečí, když nad to p. Tomáše Tůmu pětkrát S. H. šelmou nazval. Též že by svých počtů se, kde sloužil, nevyvedl. Šťástka nemoha důkazu provésti, lhářem a cti utrhačem, lupičem cti poctivých lidí zůstal a jako k....a plakal. Konšelé však byli shovívaví a odpustili.

Než neminul rok a rovnali jej zase se samým písařem radním, kantorem Matějem Listopadem pro komediji, kterou Šťástka s jinými ještě na Listopada složil a k obveselení předváděl. Po kantorovi přišla ještě jeho ctná manželka a Jos. Šťátku obžalovala, co jest jí před 14 lety, kdy svobodná byla, jako také i před třemi lety, co v manželství jest, majíce on též svou ženu, její poctivost vzítí oumyslu byl. Týž rok na paní obroční Preysovou svedl řeči, že řekla svému manželu na synka páně hejtmanova, že týž všem hajným naporučil, aby jemu „mílu“ (jméli) na děláním lepu k ptáků chytání nosili, čemuž tak nebylo. Na poručení páně hejtmanovo Šťástka před obec předvolán a vyslýchán zapíral, ale opět usvědčen ze lži. A tak Šťástka se „v hubu bítí musil“ a lhářem zůstal. Odprosa tentokrátě nestačila, podstoupil arrest.

Nepolepšil se Šťástka ani tímto ponižujícím potrestáním. Brzy poté jest o něm zápis z 15. Octob. 1715: Jos. Šťástka jest ze žaláře propuštěn, který v něm 8 dní zůstal. Pro jeho nectnou a nešlechtnou hubu, lživý, cti dobrých lidí utrhačný, falešný a do konce lupičský jazyk, který netoliko zdejšího primatora a do konce p. hejtmana na pokoji nenechal, oba dva, jak primatora p. Tom. Tůmu, tak uroz. p. hejtmana Jiřího Grosza bez příčiny, jenom toliko ze svého vysokého ducha, domnívají se, že by poddaným nebyl, je oba na jejich vždy dobře zachovalé cti nemálo, nýbrž velice škalíroval. A když skrze svou nectnou hubu, lživý utrhačný nedobrý jazyk z arrestu propuštěn byl, na kanceláři knížecí před celým ouřadem, p. hejtmanem a p. primátorem s velikou prosbou a ponížeností odprosil, a kdyby se budoucně co takového buď proti svým vrchním, neb ouřadem dopustil, teda jak na těle též na měšci ztrestán a za jednoho nehodného člověka držán a jmenován býti má. - Nato se annály více nezabývají osobou Šťástkovou, ba dokonce jsou zápisy o něm v manuálu přeškrtnány. Snad se polepšil tak, že jeho činy i tresty hleděly se smazati.

Pomluvy, nadávky, zhanění a utrhaní na cti většinou vždy se po susedku vyrovnaly, skončivše buď odprosou, neb zárukou, pokutou podmínečně, v těžších případech, zvláště týkalo-li se osob úředních, i lehčím vězením. Zato těžce již od starých dob váženo zlodějství. Za stara bývalo i zločinem hrdelním. V době pozdější trestala se krádež vždy ještě těžkým vězením, často i zbavením majetku a vypověděním z obce. Že i takové případy se udály za tehdejších dob, plných bídy a nedostatků, dozvídáme se nejen z radního manualu, ale i ze současné knihy gruntovní. Krádež jako zlý skutek zanechala vždy nadlouho úhonu v pověsti provinilcově. I potomkům viníka bývalo pocítiti nemilosrdný šleh její.

Příklad takové nesmazatelné skvrny podává tajemná událost Diviše Šťástky. L. 1699 porovnává se před soudem Matěj Pařízek s Matoušem Šťátkou. Matěj Pařízek vyčetl Šťátkovi „nějaké domnění“ o nebož. Divišovi Šťátkovi, otcí to Matoušovu. - Jaké to bylo domnění, zápis šetrně zamlčuje, že to však nebyla pomluva lehká, ukazuje rozsudek, podle něhož po vzájemném odprošení zaručení jsou oba 20 kopami a arrestem čtyřnedělním. Tajemnou záclonu onoho hříchu nebož. Diviše poodhaluje „vejpis decretu z memorialu jeho“, vyžádaného jim od samého vrchnostenského úřadu. Při vyzdvižení cechu šesti řemesel nechťeli Diviše Šťátku „pro jakous pověst zlou“, ač mistrem zámečnickem byl, do cechu přijmouti. Až vrchnost sama nařídila, by do cechu přijat byl, neboť, ač byl čímsi vinen, však jsouce za to trestán a od dalších následků trestu absolvován, nemá to jemu nic na jeho cti škoditi. Datum dekretu v Praze 1672 s podpisem hraběte z Millesimo.

Avšak konec přihany ještě nenastal. Opětovně nacházíme o věci zápis až k letu 1722. Téhož léta psaného pohádali se Jiřík Študlar a Vencel Bozděch s Matoušem a Janem Šťástkou. Nařekli Študlar s Bozděchem jejich nebož. otce Diviše, „že by skrze nějaké vrchnosti odcizené domněle ryby duty na spravedlnost (tj. šibenici) voženy býti měly.“ To snad byl konečně onen zločin, za který synové po více jak 50 letech snášeti museli.

Smutná kapitola nastala, byl-li skutek viníkův již tak zavrženíhodný, že musilo se přistoupiti k trestu nejhoršímu. Tím bývalo vypovězení ze sousedstva i obce, nebylo-li ještě podkladu ke ztrátě hrdla.

Takový trest opravdu stihl souseda Matouše Cibulku. Dokázáno jemu, že prostřednictvím svého syna krádeže spáchané Karlem a Matějem Pařízkem přijímal. Bylo to r. 1730. Nic nepomohlo, že na slavnou apelaci se odvolal, prokuratory si vzal. Odsouzenec musel podepsati revers: „Já Matouš Cibulka spolu s manželkou svou a dítkami, bývalý souseď Vlach. Březí znám činím, že jsem pro své vejstupky skrze Matěje Pařízka do nesnáze k potupě přišel, kterážto na mne připadla, tomu se znám a to všecko Pánu Bohu poroučím. Já však na budoucí časy od sebe tuto všem, totiž: vzác. magistratu a celé obci shromážděné tuto písemně dávám, že se vši pořádností dobře spokojen jsouce nikdy proti tomu čeliti neb protestirovati chtíti budu.“ L. S. Mat. Cibulka.

Z ohledu tohoto vejš podotknutého vejstupku složil Matouš Cibulka ouřadu 50 Rýn. a ze sousedstva vyvržen jest a na místě té sumy 1 pole v tej sumě pozastavil Jozefovi Černýmu. Z kterýžto sumy následovalo toto vydání:

Obci za kontribuci a za výdeje skrze posly sem a tam	8 R	32 kr.
Do Strakonice p. prokuratorovi Varousovi skrze jeho kolikerou práci a psaní též k kníž. Mi., též k slavné Apelatí dáno	17 R	-
Item k ouřadu za častou s ním mající práci skrze 1 1/2 leta a rychtáři a konšelům jeho	18 R	20 kr.
Písaři za jeho psaní	2 R	-
Serbusovi	1 R	-
Item více do Strakonice na p. hejtmana poručení posláno	1 R	-
Při tom outraty	-	8 kr.
Item co přibíjeli ceduli na dům, utratili	-	21 kr.
Item kteří jednali v Strakonice, utratili	-	42 kr.
Item Antonín Cibulka, když k sousedství přistupoval	1 R	-

Summa 50 R - kr.

- I syn, jemuž hospodářství bylo postoupeno, musel slíbiti reversem:

„Já Jan Cibulka s manželkou též s dítky svými společného magistrátu snažně žádám, tak jak jsem společně skrze otce svého Matouše Cibulku v nářku a ouhoně interessován byl, nemohouce sobě nijakž pomoci, tak že skrze nářek interessován jsouce jak ze sousedstva tak v řemeslu již 1 1/2 leta stíhaný jsem. Z té tedy příčiny vinen se dávám a spol. magistrát skrze mé provinění za odpuštění žádám: Chtíte na budoucí časy života svého polepšiti a v sousedstvu na další časy příkladný život vésti, takže tomu zlému chování konec učiniti chci a míním, tuto se reversiruju.“

Jan Cibulka, souseď z měst. Vl. Březí

Též oba Pařízkové, hlavní viníci, jsouce po otci dědici domu č. 171 těžce za své činy zlé pykali. Karel vzat vrchností na vojnu a Matěj zbaven podílu na domě odešel do žaláře.

Ještě jeden případ, jenž není ani nářknutí (nářek) ani ohavné zlodějstvo, urovnával se dne 7. Octobris 1735 před ouřadem purkmistrovským. Jednal o čarách. Rozina, manželka Víta Zuny, toho, jenž měl živnost v Blatech č. 117, v nějakém hrnečku vodu majíc, tu do sadu

Vavřince Broulima (nyní č. 162) vnesla a ji tam vylila, což předepsaný Vavřinec Broulim vida, v tom nějaké čáry hádal a k své veliké škodě a snad i jeho zdraví ublížení sobě počítal, ano ihned že dvě dítky nemocné jsou a kdoví jak dále bude, mluvil a se strachoval. Že pak ale z takové vody vyhlíží žádný oučinek protivný nenásledoval, pravda jest. Proto všecko ona Rozina Zunová, nemohouce dostatečné vejmluvy míti, dle uznání celého magistrátu v pokutu uvedena byvše 3 kopy peněz složití musela, z kterýchž jedna jemu, druhá k záduší, třetí pak magistrátu patřiti měla. Že pak on Vavřinec Broulim na tom přestati nechtěl, anobř ještě protivně a nectné řeči vydával, vzácný magistrát za spravedlivý uznal, aby jeho díl k záduší obrácen byl, což taky se stalo, a on Broulin ji Rozinu Zunovou v té příležitosti více hindrovati nemá. Stalo se za ouřadu purkmistrovského pana Tomáše Fojta.

Nepatrná tato příhoda stála Rozinu Zunovou asi 30 korun předválečných. K porozumění situace připomínám, že Rozina mohla snadno na sad Broulimův vkročiti, ježto řada domků č. 156 až 161 zde ještě nestála. Případ jest nám i zrcadlem kulturní výše doby, kdy na kouzla a čáry i hlavami úřadů se věřilo.

Před právem městeckým vyřizovaly se i spory o meze pozemků. Měli již tehdejší sousedé snahu, by jejich grunty spravedlivě vymezeny byly. Kde sloužily stromy za mezníky, řezávali do kůry kříže, neb znamenali je lisováním, kde měl býti kámen mezníkem, sypali pod něj uhlí, sklo, obilí, a jiné věci, jindy dovolávaly se soudu starých pamětníků.

I události sázení mezníků do městských knih byly úředně zapisovány.

Dne 10. Juní 1702 u přítomnosti p. hejtmána Jana Jiřího Grosze, písaře kancelářského p. France Špačka a Tomáše Václ. Tůmy, primatora, rychtáře Tomáše Šťástky z městys Březí, Petra Šebele, mlynáře Novomlejského a Adama Prokopa, hospodáře též živnosti Bartovské, jsou tři mezníky od cesty a pole panského, ke mlejnu náležejícího od volší jeho Adama sazený, tak aby věděl on hospodář neb budoucí mlynářové, podkud jeden neb druhý svého užívati má.

Spor pro přeorávání. Nebyla-li pole pevně mezi vytčena, bylo sousedství narovnáno svým způsobem:

Tak roku 1735, když vzniklo nedorozumění mezi sousedy Martinem Zunou a Matějem mladším Šťátkou o mez mezi poli za Štěpovnou neb Močidlicí (za židovským krchovem), narovnáno tak, že Martin Zuna jedno orání brázdu k poli sousedovu, druhé pak orání zase ke svému poli přikládati má. Pokudžby se to pak v duboucnosti nedělo, tehdy Matěj Šťátka své pole od pole Martina Zuny mezi vymeziti moci bude.

Podobně narovnána pře o meze polní mezi týmž Šťátkou a druhým sousedem jeho, Jakubem Pikolonem, podle níž i Pikolon bude povinen pole tak orati, by brázdu střídavě každý rok na jinou stranu kladl.

Bylo-li potřebí zjistiti hranice a držbu pozemků, přináležejících různým panstvím v sousedství položených, byla k ohledání jich vyslána komise (po staroč. „výchoz“) z úředníků i zástupců těchto panství a pamětníků.

Léta P. 1707 a dne 17. měs. listopadu stal se vejchoz na mezníky, vykazující les obecní za Velkým Dubím, mezující s Ševcovým vedle Panského lesa a pole neb malého dílce Boukalova, též tejkajíce se pole zádušního, jakž toho Lysování a mezníky, též sklady patrně vykazují (i též svědomí dali Václav Bursa a Řehoř Švec, sousedé z Dolejší vsi Nakvasovic, kterýž takové sklady a mezníky vykazovali) vedle Panského a okolo Ševcového mezující k Pešťákovému lesu až do nivy zádušní. U přítomnosti vrchnosti pánův oficírův, urozeného pana hejtmána Hons Jiřího Grosza, pana Matesa Rudolfa Nygrina, důchodního panství zdejšího Vlachobřezského, též uroz. P. Maxmilian Felyksa Lintnera, purkrabího, p. obročního, též polesného panství Libějic a Dubu, také celý ouřad purkmistrovský a konšelé přítomni byli, toho času ouřad purkmistrovský majíce Lukáš Lízal, p. primator Kašpar Fojt a p. Tomáš Šťátka, Matěj Kodym, Ondřej Zuna, Vavřinec Švancar, Bartoloměj Křížek, Tomáš Houdek, konšelové radní, též Petr Lízal a Jan Šťátka, zámečník téhož obecního lesa a mladí

(mlázi) hajní, Řehoř Pešták, toho času rychtář z Dol. vsi Nakvasovic a Jiřík Boukal. Uznajíce vejš psané osoby ten vejchod a mezující sklady i mezníky za spravedlivý býti a nižádný proti tomu neprotestoval, i že před 40 lety na týž mezníky také vejchod byl. Obnovení téhož obecního místa, což nyní porostlina se nachází a k obci patřící býti pravili a jim to povědomo jest, že oni k svědomí svému to připustiti mohou, to za dobré a spravedlivé uznali. Toto pro budoucí pamět v zapsání se uvozuje. V domě Matěje Antonína Listopada, toho č. kantora a varhaníka, spolu písaře radního leta a dne svrchu psaného.

Šlo zde tedy o zjištění hranic mezi pozemky březskými a obce Hor. Nakvasovic, jež tehdy příslušely k panství Dubskému, a uznání držebnosti pole obecního mezi oběma lesy Dubí, jež nemajíc v těch dobách hospodáře, zarůstalo.*) V horní části jeho bývalo pole zádušní.

Zápisové smluv svatebních. Po různých těch svádách a potyčkách sousedských přijdeme ke kapitole poněkud vážnějšího rázu a vábnějšího obsahu. Jsou to námluvy a smlouvy svatební našich předků.

Smlouvám svatebním v domě nevěstině přítomny bývaly z každé strany dvě neb tři vážené osoby jako dožádaní svědci a rukojmí, zpravidla konšelé, purkmistr neb rychtář. Nescházel písař, který ujednané smlouvy, aby se jim dostalo pevnosti, do knih městských zapisoval. Byla-li aspoň jedna strana venkovská poddaná, tu pro lepší bezpečnost dožádaly se strany i pana hejtmana panství, by jim poctivé smlouvy confirmovati milostivě sobě oblíbil, tj. potvrdil.

Divíme se dnes skrovnosti věna nevěstina. I z této skrovnosti přínosů manželských lze souditi o smutném hospodářském stavu tehdejších dob železné kontribuse a krvavé chudoby. Činilo několik kop hotově a k tomu nějaká výprava a pomoc na dobytku. Přínos hotových peněz dělen byl tak, že část složena ihned, neb přislíbena do roka, to pro případ časnějšího úmrtí, druhá část vyplacena po roce. I ženich připověděl své příští manželce ze svého statku nějaký groš pro případ, že by ona dříve ovdověla.

Zde příklady:

L. P. 1699 staly se poctivé smlouvy svatební celý a dokonalý mezi Jiřím Ladem, sousedem a spoluradním a jeho dcerou se strany jedné a panicem Vítem Vozabalem, vlastním synem Havla Vozabala, fišmajstra z panství Netolického se strany druhé. Panic Vít Vozabal na dokázání své manželské lásky věnuje své panně nevěstě svůj poctivý kunšt písařský a k tomu, poněvadž nic více neměl, věrnost a upřímnost manželskou. Písaři si svoji dovednost za umění kladli a vysoce cenili. Napodobně i panna nevěsta choti svému věnuje vínek svého poctivého panenství nad stříbro i zlato vážený, na dokázání pak upřímnosti lásky manželské poslušnost a věrnost. Otec Jiří Lad přidal k těmto cenným pokladům své dceruše do dne a do roka 5 kop míš., po dni a po roce ještě 15 kop, ve dvou letech splatných, pak odsadí jalovičku ze živnosti své Ládovské jinak Svrchlovské (později Masákovské na Kavčinci č. d. 50) napnuv zajisté značně své síly pro příštího panského úředníka. Věno 20 kop bylo tehdy velmi slušné. Starý Lad Srchel však sliboval víc než dáti mohl. Když po pěti letech zemřel, neměla dcera ještě věno vyplaceno a ani po dalších letech, když Vít Vozabal, zanechav či zbaven byv písařství, byl někde hostinským a zemřel. Věno nevěstino obráceno bylo na dluh 15 kop, jež neb. Vít do knížecího důchodu za piva dlužen zůstal.

Jak řemeslníci se ženili a svou živnost cenili. Týž rok staly se poctivé smlouvy svatební mezi mládencem Václavem Papšem, jakožto ženichem a Kateřinou, vlast. dcerou Vavřince Švancara, spoluradního. Nastávající manžel, kovář, příští manželce své věnuje své

*) Toto pole (č. parc. 721) bylo v 19. stol. v držení předků pisatele tohoto spisku.

poctivé řemeslo kovářské v 50 kopách a kdyby ho Pánbůh smrti neuchoval do dne a do roka na chalupě své, Cihlářovské zvané (č. 67), 12 kop odevzdává jí k volnému použití. Naproti tomu p. otec panny nevěsty jemu věnuje 5 kop míš. tím způsobem, aby on dobrolíbezně bez překážky k nim sáhnouti moci měl. V padesáti kopách odhadovány a postupovány tehdy chalupnické živnosti samy a v téže výši cenili si řemeslníci svou živnost řemeslnickou.

Věno 5ti kop (50 – 60 K předvál.) bývalo na průměrných domech polovičních obvyklé. K němu přidáván ještě nějaký kus dobytka. Z velkých domů přinesla nevěsta poněkud více, aspoň dvojnásobné, ač ne vždycky.

R. 1700 ženíl se mládenec Šimon Lad, syn téhož Jiřího, na živnost otcovskou, zv. Srchlovskou, zvoliv si za manželku Annu, dceru Tomáše Šťástky, rychtáře ložního. Šimon věnuje nevěstě své poctivé řemeslo krejčovské v 50 kopách a naproti tomu otec nevěstin odevzdává věna do dne, do roka 5 kop, k tomu jednu krávu a ovci letošní, po dni a roce ještě 5 kop. To bylo věno z předního tehdy domu a živnosti Šťástkovské v Dol. koutě č. 27.

Známe i věna chudší, z malých domků. Mariana, dcera Ondřeje Žipka, chalupníka někde u mostu, kde počíná vznikati Stránka, provdávši se na možnou živnost Hlávkovskou do Chumen, přináší svému ženichovi Martinovi, synu Víta Hlávky, jen 3 kopy a po dni a roce ještě 2 kopy. Naproti tomu otec ženichův ze živnosti Hlávkovské odevzdává jí sedm kop míš., pak jalovici a dvě ovce, ku kterýmžto ona nevěsta, kdyby do dne a roka manžel zemřel, ona svobodně sáhnouti může. Snad sňatek z lásky?

O postupech gruntů. Postupy gruntů městeckých daly se též v úřední cestě za přítomnosti členů rady a konšelů. Vyjímáme jeden z čelnějších, zápis o postupu hospodářství se stanovením výminku velkého domu Kašparovského s výčtem náradí domácího, jak bývalo v těch letech.

L. P. 1714 Kašpar Fojt postupuje živnost Tomášovi synu svému v šacovní sumě 230 kop míš., jakž v knihách purkrechtních šacována jest. Vyjímá si

1. Stravu dávatí, jako i taky šaty bílé (prádlo) čistiti a práti.
2. Nivku nad cestou k Žabakovu pod 3 věrt., na Klíně k Spěváčkovice louce též po 3 věrt., na Hajcích pod 1 strych, sadu při Kryzovic straně za 2 líchy a švestky stromoví 3 kusy.
3. Trávníku pod špitálem vedle Spěváčkovice za 4 řady. Trávníček u božích muk v Dílích. Též 1 krávu a 1 hřebě. Políčka bude syn povinen sám obdělávati, návozem napravovati a orati a svážeti obilí. Semena pro zasetí ale otec bude dávatí. Ze zasetého již obilí vezme si otec 3tí mandel k zapravení kontribuce do příštího sv. Jakuba. Bratra Jiříka má u sebe podržeti, kus chleba má přát a kdyby se ženíl, svačinku vystrojiti, jakož i tomu sirotku, co u nich slouží po neb. Pavlu Předotovi tím způsobem svačinku vystrojiti. Komůrku do vystavení nové světničky si vmlouvá, tuto budou oba povinni mu pomoci vystavěti.

Dluhy: Zádušní dluh 75 kop 30gr. 6 den, tj. 90 Rýn. zl. 36 kr.

Od potřeb domácích synovi odevzdává:

vůz bosý (nebyl kovaný)	1	
nákolesník a náhradník	1	
houž svěrací	1	
hřebík svorní	1	
fasunk s líšněma	1	
pilu	1	
sekyru	1	
nebozez přínosný	1	
vidle S. V. hnojný		1
saně	3	
kolovrat na předivo	1	
díži pro chléb	1	

truhlu velkou pro obilí	1
spuh (?)	1
věřtele	2
chomout	1

Pro lepší toho stálost i bezpečnost ve vší šetrné uctivosti dožádaly se obě strany ouřadu purkmistrovského a pánův, by takové smlouvy menší pečeti městeckou, avšak bez újmy jednoho každého potvrditi sobě oblíbili.

Staly se tyto smlouvy u přítomnosti celého ouřadu purkmistrovského a všech konšelův, též z druhé strany Jiříka Bartoše, otce Markéty, manželky syna Tomáše Fojta a Lukáše Zimrmona, souseda města Prachatic.

Tento grunt „Kašparovský“, jak bude odjinud známo, byl donucen mocí Kašpar Fojt ujmouti a vzdělávati i náradím se zaopatřiti, jehož tu ještě nemnoho.

Starodávny řád a zřízení s 12 konšely v městech a městečkách, od něhož odvolání šlo vždy k vrchnosti, přestaly za Josefa II. Obec spravoval ve věcech hospodářských rychtář, později purkmistr zvaný. Věci soudní podávaly se k vrchnostenskému úřadu, který měl míti pro ně zkoušeného právníka, justiciára. Tento sídlil v místě panství, ve Vlachově Březí v domě č. 5. Později měli Vlachobřezí s Bavorovem společně jednoho právního.

Jak byl odměňován městecký rychtář jako představený, poví nám zápis: Dne 22. Decembr. 1791 bylo za příčinou vyměření platu pro vlachobřezského rychtáře dle naříz. král. krajs. výnosu z 9. Decembris t. r. provedeno šetření příjmů obecních a shledáno, že taxy v 6 letém průměru činí

123 fl. 26 kr.	
neméně příjmy obecní ročně	<u>126 fl. 30 kr.</u>
in Summa	249 fl. 56 kr.

Z toho vydání

<u>70 fl. 53 kr. 2 den.</u>

Tudíž zbývá čistého plus minus

179 fl. 2 kr. 4 den.

A ježto nyní veškeré taxy, jakož i bývalý plat městských radních k dobrému městec. důchodu plynou a nejméně důchodu 100 zl. čistého výtěžku po výměře odměny přichází, proto se strany vrchnosti pro měst. rychtáře, jenž vše obstarávati má, pro anni toto 90 Rýn. ročního služného se vyměřuje s výhradou schválení krajského úřadu a že v případě rozmnožení tax jeho péčí vezme se ohled i na větší odměnu. Augustin Siegl, Justiciar.

Představení a purkmistři ve Vlachově Březí byli tito, pokud známo:

Roku 1785 podepsán na dokončeném katastru Josefinském Wentzl Klitzka, Richtarz a Pikolon Hanus (Václav Klička, k německému podpisu je přec nikdo nenutil!)

R. 1794 - 1805 Kašpar Jindra, Bürgermeister

R. 1806 Laad, ale v témž roce již Tomáš Matoušek, Amtsvorsteher.

R. 1810 – 13 Jos. Scholtz.

R. 1820 Tomáš Matoušek, a Jakub Czuda, Václav Smitka radní.

Mezi léty 1824 – 35 zápisy jsou chudé.

R. 1838 Johann Tischler, Stadtvorsteher. Jeho otec Adalbert přišel z Rosenheimu v Bavořích a r. 1806 přijat byl tu za souseda.

R. 1844 Ignatz Grametbauer, rod. z města Prachatic, držitel domu č. 97.

R. 1850 Jan Tischler, měšťanosta (podruhé).

R. 1856 Franz Boška se brzy poděkoval, potomní obec. sekretář.

R. 1858 Jos. Zuna, kupec na d. č. 182, vedl i písařství obecní.

R. 1861 Jos. Zuna znovu zvolen.

- R. 1868 již úřaduje Hynek Tomeš.
- R. 1871 – 74 Karel Křiváček.
- R. 1876 Jan Klička.
- R. 1879 Jan Žipek (č. d. 13).
- R. 1885 Karel Křiváček (podruhé).

Velice se zasloužil o pokrok města Hynek Tomeš. Přišel do Vl. Březí jako koželužský tovaryš na vandru ze Semil. V krátkém čase se oženil s dcerou soukeníka Píchy a zvolen za purkmistra. Činností svou značně pozvedl město. R. 1869 postavil vodovod a kašnu na náměstí, zavedl petrolejové osvětlení města, zasadil se o zřízení četnické stanice, jakož i zavedl na obecním úřadě řádné zápisy a účetnictví. Za jeho starostenství povýšen byl městys Vlachovo Březí na město.

RADNICE, JEJÍ VZNIK A VÝVOJ

Po svém povýšení na městečko nové měšťané pořídili si sice velkou stříbrnou pečeť se znakem „Kozla“, dovedně rukou řezáčovou vyrytou, ale trvalo drahnou řadu let, než si postavili vlastní radnici. Konšelé městečtí scházeli se dlouho k úředním úradám v bytě purkmistrově neb rychtářově, aby vyřizovali sousedské spory, vážnější i méně vážné, a věci, týkající se obecního dobra.

Teprve ze spisů z doby pobělohorské zvídáme, že obec používala za radní dům některého domku sousedského, jehož se hospodář nějakým způsobem zbavil, buď ho pozbyl, neb šel z obce. Na př. psáno v registrech zádušních, že záduší má pohledávku ze zadrželého nájmu krav na chalupě Tomáškovské, jenž na ní někdy sládek byl a nyní Rathaus, z níž pak r. 1672 hospoda panská udělána. Jiný zápis v těchto registrech praví, že má odváděti k záduší žita a ova na zrně Václav Zemánek, nyní Rathaus neb Panský dům, od něhož Jiřík Eger pole užívá. Jiří Eger byl panský písař na zámku. Domek Zemánkův stával v ulici odedávna „na Kavčinci“ zvané, a to naproti domku Bosýho, jež asi o sto let později získala Kateřina Plánková, matka našeho písmáka a vlastence, buditele Jana Vlast. Plánka.

Ulice, v níž onen „starý Rathaus“ stával, bývala však širší než dnes, tvořila volné prostranství, neboť řada domků č. d. 268, č. 54 a č. 239 v té době ještě zde nestála.

Zápis v manuálu městeckém zachoval nám popis tohoto radního domu, nijak výstavného. Podle inventáře z r. 1702 obsahoval světnici velkou se dvěma okny, určenou bezpochyby k sezení rady a pro kancelář, a další dvě malé místnosti, z nichž šatlavy utvořeny. Vedle nich byla zde sejpka, jako v každém hospodářském domě.

Inventář vyčítá nám i další zařízení budovy. Do domu radního vedly dveře s panty, háky a klikou zapadající a s řetízkem. Takové dveře vedly i do světnice. V této nacházíme kamna červená kachlová, snad i s lavicí kolem na posezení, dále kamnovec hliněný, v starých domácnostech obvyklý.

Šatlavy byly dvě. Šatlava lepší nazývána byla vězením sousedským, odsouzenému pobyt v ní neubíral na cti. V tomto sousedském vězení bylo lože dřevěné, peřiny s bílými cíchami, ittem s modrací, prostěradlo tenké a jiné tlusté, neb podslamka a ručník cvilinkový. U lidu zváno vězení to „Boubalka“, asi po prvním vězni.

Druhá šatlava, zvaná „Studená“, byla asi ve sklepě. V ní byla okna beze skel, pouze kříže železný v nich. Ve studené šatlavě byla kláda, velký to a těžký trám, dubový, do jehož otvorů zapínány bývaly nohy vězňovy, a řetěz, jímž vězňové byli připínáni za krk, dále „skoba“, do níž jako na pranýři provinilec zapínán. Do klády neb trdlíce vsazovali ty, kteří láli a hromovali. Do trdlíce r. 1707 dána byla Anna Šedinová, že nectně mluvila a nadávala paličův Petru Kloužkovi, tehdy hospodáři na domě č. 97.

V radnici uschovány byly i vzorné úřední míry, věrtel a mírka. Z obecního nářadí byly tu ještě halapartny dvě, háky pro oheň tři a pouta na nohy.

Práva městská, kniha to archovní a zámky visutý čtyři zůstávají za panem rychtářem, tehdy Tomášem Šťástkou, jenž byl i vrchním správcem vězení.

Při radnici býval i zvonek, jímž svolávání páni k radě, neb zvoněno na poplach. Obec jej však později půjčila na věž za umíráček. Obec mívala ve správě i hodiny věžní, chrámové. Podle písemného nařízení uroz. p. hejtmána panství Hans Görga Grosze léta 1707 úřadu purkmistrovskému odevzdány jsou při chrámě zdejší hodiny k opravování a vedení Josefu Šťástkovi, zámečníku, za 5 zl. rýn. ročně, což od obce zaplatiti se má.

Vývojem doby poznalo se, že dosavadní stavení Zemánkovské pro účely řádné správy obce již nevyhovuje, i počalo se pomýšleti na stavbu radnice nové. Obec vyhlídla si k tomu účelu prázdný prostor mezi domem Lokovským a stavením školským, ježto čelilo místo to do náměstí. Na Lokovském domě hospodařil od roku 1706 Adam Ziobský. I usnesla se na koupi jeho. Trh o tom zapsán v manual:

„Leta Páně 1709 a dne 18. April. Stala se smlouva a trh pořádný, celý, dobrovolný a dokonalejší mezi panem purkmistrem a pány radními na místě celé poctivé obce zdejší kupujícími z strany jedné, též Adamem Ziobským, sousedem prodávajícím z strany druhé a to taková, že jest Adam Ziobský při domu svém Čenkovským kus místa prázdného vedle příbytku školního a téhož Čenkovského stavení v rynku, která bez újmy neb ztenčení té živnosti jeho býti mohlo, k obci odprodal na časy budoucí a věčné, s dobrým povážením manželky své, na kterémžto místě ouřad purkmistrovský oumysl majíc budoucně dům radní k vystavení vyzvednout, za summu dvanácte kop míš. v hotovosti jemu odevzdaných a to jak nyní, tak i budoucím v sousedství obytným k užívání volně, svobodně, bez překážky jednoho každého, kteréžto opáčené místo svrchu psaného dne při přítomnosti ouřadu purkmistrovského, též přítomnosti prodávajícího, spolu manželky jeho vymezováno a postoupeno jest.

Pro lepší pak toho budoucí stálost, neb bezpečnost v poníženosti žádající urozeného a statečného vladyky pana Hans Jiřího Grosze J. O. Kníž. Milosti z Ditrychsteinu (titul) plnomocného P. Hejtmána panství Vlachobřezského a Čepřovského, by tuto nadepsanou smlouvu a trh dobrolibezně učinění svou vlastní rukou confirmirovati sobě milostivě oblíbil.

H. G. Grosz. Věrní, poslušní poddaní purkmistr a konšelé, též celá nerozdílná obec městys Vlachova Březí.

Stalo se v domě radním svrchu psaného městys W. Březí za ouřadu purkmistrovského toho času Tomáše Šťásky, primatora Kašpara Fojta a všech konšelův radních. Leta a dne ut supra.“

Mezitím nastaly však zlé časy, které provedení úmyslu znemožnily. Války o dědictví habsburské a s nimi velké kontribuce válečné, také cholera r. 1713 a jiné těžkosti způsobily, že obec do stavby odvážití se nemohla. Další okolnosti pak přivedly v plánu jistou změnu.

Hospodář na domě Lokovském, jinak také Čenkovském, sousedícím se starou radnicí, choval se zle a málo víc než nic z něho neplatil.

Dopustil se i toho, že jak ve dne, tak nočně Jeho Mil. Panu faráři zdejšímu Matěji Felířovi do lochu s jinými pomocníky peníze krásti chodil a pro ten vejstupek do arrestu obecního dán byl. On pak železná pouta na nohou mající stloukl a z něho pryč utekl a proto toho domu zbaven jest. Dům jeho roku 1720 koupil Jiří Matěj Černý, po jehož smrti vdova Lidmila, provdána znova za Jana Cibulku, jej manželův svému připsala v sumě 200 kop míšenských.

Tento Johan Cibulka předepsaný dům léta 1730 postoupil kromě polí a luk k obci zdejší a frejmarkem, tj. z volné ruky ujal za něj „starý rathaus“, ležící proti domku France Bosýho, i se stodolou a chlívem, u cesty jdoucí na Kavčinec. Na to vše mu přidáno od obce 95

rýnských hotových peněz. Starý rathaus pak r. 1741 rozdělen ve dvě. Polovici od Jana Cibulky koupil Jiří Tadeáš Černý a druhou půli měl Jan Šebele, mlynář budkovský.

Obec tímto kupem získala nyní celou plochu k náměstí obrácenou, od stavení školního až k rohu ulice na Kavčinec vedoucí a na této ploše vystavěla si nový dům pro potřeby obecní i pro šatlavu, která stála vedle něho na rohu uličky.

Brzy ukázalo se, jak prozíravě jednala obec, když se zaopatřila pro příští časy budovou tak prostornou, která mohla sloužit nejen k účelům radním, ale i k potřebám, jež nastávající léta s sebou přinesla.

Již v prvních létech panování císař. Marie Terezie přivalily se na naše země těžké příhody válečné. Za války francouzsko-bavorské v letech 1741 – 42 zaplavila vojska nepřátelská, jakož i domácí, královská, všechna okolní města našeho kraje a po dlouhou dobu zde ložirovala, tu a tam se přepadala a v malých šarvátkách utkávala. V obou těch letech i v našem městečku nakvartýrována byla různá vojska se svými veliteli. Těmto vykázán byl byt vždy na radnici a vojsko rozloženo bylo v sousedských domech. V prosinci r. 1741 ubytován v radním domě hejtman dragounský se svými sloužícími i koni, později od 2. led. do 7. července husarští kapitáni.

A zase na konci vlády téže panovnice, když se chystalo k válce o dědictví bavorské za nastalých pohybů našich vojsk k Bavorům při nakvartýrované kompaniji hejtmana Steinera od Thürheimského regimentu ve dnech 22. 6. – 29. 6. 1779 bylo třeba pro něho upravit v radnici byt a maštale pro 3 koně, na půdě pak sbita z prken místnost pro hlavní stráž.

Radniční budova tato byla tehdy pouze přízemní, dlouhé však nevzhledné stavení a tu v letech pozdějších počala se brzy cítit její nedostatečnost, když v prvních desetiletích 19. století začalo se městečko kvapem rozvíjet. Rozkvetl zde průmysl soukenický a souběžně s ním množila se i jiná řemesla, čímž nastala v místě velmi citelná nouze bytová. I malá již budova radnice poskytla přístřeší soukromým nájemníkům. Tak v roce 1813 shledáváme v radnici bydlící tyto obyvatele: v I. světnici Ferdinand Schulz, kapitalista, v II. světnici Václav Kraus, visitator, se svou hospodyní a ve III. světnici Ant. Círk, truhlář. V r. 1830 bydlel tu písař Jos. Wöhr. V obecní šatlavě měl byt Ant. Pleml, posel, či policejssloužebník, po něm r. 1818 Franc Štáštka, servus.

Změněné poměry přivodily nutnost v obci radní dům zvětšiti a pro potřeby nastávající doby upravit. Rozhodla se tedy obec přízemní budovu radnice do patra zvýšiti. Roku 1833 položen základní kámen ku stavbě. V pamětní knize obce vlachobřezské zaznamenán jest slavnostní děj takto:

„Základ nově vystaveného radního domu ve Vlachově Březí roku 1835. Na den památky sv. Marka Evangelisty Páně, to jest dne 25. dubna 1835 položen a slavně posvěcen od P. Emanuela Aschwitz, tehdejšího faráře, Děkana a Vykáře byl kámen základní k nově stavenému domu radnímu v městečku Vlachobřezí u přítomnosti Úřadu Vrchnostenského, též Úřadu městeckého a velkého shromáždění sousedův a obyvatelův zdejších. Do základu toho zazděná byla plechová nádoba, v níž uzavřené jsou všeliké těchto časů peníze Císařské, a pak písemná poznamenání v jazyku českém i německém, Jména nejjasnějšího Císaře Pána a Krále, tenkrát panujícího Ferdinanda Iho, Nejosvícenějšího knížete a Pána panství Vlachobřezského Františka z Dietrichsteinů, všech Pánův Ouředníků knížecích panství Vlachobřezského, pak Pánův Ouředních a v povinnostech stojících městských, pak i duchovních zdejších a přítisknutí pečetě Ouřadu Knížecího, městského a farního.

Kámen stavěcí na ten dům radní dovolil pro snadnější dovezení tehdejší výše jmenovaný P. farář Emanuel Aschwitz.“

V těch asi letech zdviženo i poschodí na sousední budově školní, a když škola v r. 1864 rozšířena byla na trojtřídní, umístěna třetí třída v poschodí radnice, zároveň s bytem obecního lékaře. Též nově zřízená telegrafní stanice r. 1872 našla na čas místo díle v radnici vedle bytu obecního strážníka a šatlavy. I s bývalým domkem šatlavním se stala změna.

Prodán, ale později opět zakoupen obcí od dědiců po Anně Chmelíkové, provdané za hostinského do Husince, jež se zde opět usídlila. Snad i dům přestavěla. V něm pak r. 1870 umístěna byla nově zřízená lékárna.

Když pak roku 1886 lékárník V. Matoušek vystavěl si svůj vlastní dům, přestavěv zpola zpustlý domek č. 3, t. zv. Maškovnu, zřízen byl v domě čp. 55 na místě lékárny obecní hostinec a pro účely zábavné a tělocvičné přistavěn dozadu v patře, to v našich již letech, prostorný sál. Tam asi stával v ulici na Kavčinci v 17. století domek Zemánkovský, v němž míval sídlo někdejší rathauz.

Na týden před každým jarmarkem a týden po něm zatknuta bývá na radnici při vchodu jejím ruka, třímající tasený meč. Tento starobylý a již v málu místech zachovaný zvyk měl býti výrazem práva městského a tržního a zvýšené v tyto dny pravomoci soudu městského, vedle něhož různí nepoctiví navštěvovatelé a rušitelé pokoje „měšořezci a taškáři“ zasedající radou konšelskou měli býti přísněji než jindy trestáni.

O LÁZNI

O zdraví a pěstování jeho bylo postaráno v dobách předbělohorských mnohem pečlivěji než dnes. Lázně mívalo každé i menší město, ba i mnohé vesnice, ve válce 30tileté však tato péče utuchla a protireformační doba jí nepřála.

Lázně bývaly podnikem obecním. Scházejí sice prameny, které by jednaly v našem městě o nich, ale v ústech lidu zachovala se tradice v místním pojmenování „u l a z n y“, vztahující se k domku čp. 94 (nyní dům „villa Žofie“), který stojí na rohu ulice po staru „v Blatech“ nazývané a uličky, odbočující k potoku, „K lávkám“.

Domek, kde lazna stávala, býval odedávna v majetku obce. V 18. století uvádí se na tom místě, tehdaž již na konci městečka, obecní pastuška. Teprve později přešel do majetku soukromého a posledním majitelem starého nízkého domku byl krupař Ignác Fidler („u Nácičků“). Při přestavbě r. 1913 nalezeny byly v základech jeho jakési zbytky rozbených komůrek, jež jsou jistě svědectvím naznačeného účelu. Proti lazně u domku čp. 160 byla do nedávna studna, která patrně sloužila za pramen vody k lázním.

KONOVICE neboli PAZDERNA

O konopici obecní máme z minulosti dva údaje:

„L. P. 1706 postoupeno jest obecní místo blíž konopice vedle jámy vápenické nad potokem u Janovic Tomášovi Vrdlovcovi pro vystavení chaloupky“. Chaloupka ta, tehdy o samotě za městečkem stojící, má dnes č. 141. Vápenická jáma, tj. lom ve stráni nad potokem proti Janovic mlýnu, byl v místech nad domkem Jana Vojty č. 129, kde posud bílý, vápenný kámen a štěrk v cestě značí její místo.

Konopice neboli pazderny podle starých zřízení zemských měly stávati vždy vzdáleny od osad. Když se až sem rozšířilo předměstí Stránka, přeložena byla konopice dále za město k cestě jdoucí k staré panské cihelně, nyní hájovně. Když pěstování lnu a konopí přestalo a konopice staly se zbytečnými, stála tu poč. 19. stol. obecní cihelna, ale starší lidé doposud zde říkají „v konopici“, (u Bábíků, Vaníčková). Obecní pazderna připomíná se ještě r. 1820 v zápisech.

VZNIK A ROZVOJ OSADY

Osada Březí položena jest na nejnižším úpatí hory Vyšoháje, jehož téměř se zdvihá na 821 m. n. moře. Výška osady je 551 n. m. První osadníci zvolili si tu místo na sev. vých. svahu mírné vypnuliny, chráněném před větry ve výši 550 m n.m. Porost pokrývající svahy okolních vyvýšenin dal osadě i její jméno. Hranice újezdu, který byl úředně podle tehdejšího zvyku zajištěn objíždkou, určovala rozvodí. Táhl se z větší části po vrcholech a hřbetech okolních výšin, pouze na východě v nížině oddělovaly zabrané území od sousedů, dříve již usedlých, toky potoků.

Původní, nejstarší část osady prozrazuje ji jako převážně rolnickou; obrácena jest ve směru, kde rovinatější území poskytovalo vhodného místa k lehčímu zřízení a obdělání polností i tučných luk a pastvin. V útvaru ulicovitém seskupilo se tu hned naponejprv asi 20 dvorů, počet to, který její vznik posunuje již do doby pozdější, čítalyť nejstarší osady slovanské, založené na starém právu rodovém, zpravidla pouze 8 – 10 usedlostí. Možno tedy s jistou pravděpodobností vznik naší osady klásti nejpozději do 12. století (do doby umělé kolonisace).

V letech 1173 – 1197 bylo u nás čile kolonisováno, zejména v kopčítých krajinách jižní polovice Čech za krále Vladislava, jenž vyčerpav nákladnými taženými, válečnými výpravami na pomoc něm. císaři své důchody, odměňoval cennými dary pány i zemany drobnými statky a lesními újezdy, aby je kolonisovali a tím zvětšili výnos svých držav.

Rovněž tak jest pravděpodobné, že hned v první době života osady usadil se zde šlechtic, zeman, jemuž újezd zdejší byl darován, který si vystavěl na nejvyšším místě nad osadou pevné sídlo, tvrz, s roubeným plotem a příkopem obehnanou, a zabral ke svému dvoru pozemky nejbližší, nejúrodnější. Ostatní plocha přidělena novým osadníkům, kteří ovšem nemohli své pozemky, leda výjimečně, míti za svými humny, jak u pozdějších osad lánových bývá pravidlem, nýbrž dosti vzdálené, až za panskými položené.

Obsazením východní části okrsku, vyměřeného nové osadě, nebylo ještě osídlení její ukončeno. Ještě bylo dosti uchazečů o půdu, jímž se hodila i hornatější, západní část vyhlédnutého území. Zde pro nerovnost útvaru povrchu půdy, rozloženého po svazích a úbočích, nesoustředily se nové usedlosti v útvaru pravidelném, nýbrž roztrousily se podle možnosti na vhodných místech svahu, jak na jižní úbočí výšiny Hájků, tak na severním svahu vrchu Kančova a i v údolí podlíz potoka Libotyňského. Vzniklo tu as 10 nových usedlostí, k nimž připojovaly se pozemky jako záhumence. Tato část osady, poměrně pozdější, nebyla již typu v půdorysu soustředěného, spíše skupinového, pohorského. Tak vznikly živnosti podle pozdějšího určení č. 97, 100, 103 a 130 pod vrchem Kančovem, na „Stránce“, živnosti č. 117, 162, 164 a 165 „pod Hájký“, a blíže ke tvrzi jakožto středu, ještě č. 173 a 178. Živnosti č. 130 říkalo se proto snad od počátku „u Stránských“. Jistě brzy poté vznikly tu při potoce a rybnících dva mlýny i se svými záhumenními polnostmi.

Rozsáhlá, zbývající plocha mezi oběma vzniklými částmi osady postupem času vyplňovala se pak dalšími, však již menšími usedlostmi, takže se tu vytvořila v příští nedlouhé době podle obchodních cest zde se křižujících prostorná náves.

Tak značné osadě brzy pak již v dobách ranních vymohl pán založení vlastní farnosti s kostelem, postaveném uprostřed rozlohy její, k níž prvních asi 33 původních domů velkých bylo povinno placení desátku. Pozdějších domů a domků se tato povinnost netýkala. K farnosti připojeny byly i okolní vesnice, poddané vlastní vrchnosti i sousedních pánů. Brzy při kostele, středisku osady i uzlu probíhající cest, jako nezbytný přídavek vznikla krčma, zájezdní hospoda a kramář.

Kostel s oběma naznačenými živnostmi, postavenými na tak výhodném místě, tvořily přirozeně osu rozložené tu osady. Osa ta tvořila hlavní směr obchodní cesty, směřující od jihu k severu, tedy od Prachatic přes Husinec a dále k Předslavicům a k Strakonícím, a vedlejší směr odtud na východ k osadě Lipovici. Z ruchu obchodního, ubírajícího se tu na různé strany, těžila pak osada znamenitě. Vzdálena jsouc na míru slabého půldenního pochodu, neb jízdy, skýtala příznivý odpočinek polední pro kupce trhovce i soumary, jdoucí tam i směrem opačným za obchodem. Původní ulicovitá ves rozšiřuje se brzy k tratím ostatním, na sever, jih i západ, a utvoří poznenáhlu trojúhelný volný prostor, náves, základ to k budoucímu prostornému náměstí. Objevuje se tu pravidelné založení, vzniklé z místních i obchodních potřeb.

Takový byl obraz osady, jak vytvořila jej doba až do památného a významného povýšení jejího na městečko za Oldřicha z Malovic, pána na Březí.

Povýšení vsi na městečko mělo ovšem nesporný vliv na další jeho rozvoj. Právo konati zde trhy, jako i ostatní zvyky a privileje, volba rady, právo cechovní přivedly sem mnohé nové osedlíky, řemeslníky a obchodníky, ba i domácím synkům poskytlo příležitost se osamostatniti. Jimi vyplňoval se pak objem náměstí, při úpatí zámku, v ulicích pod kostelem a při hlavních tratích. Vznikaly tu domy poloviční neboli chalupnické a domky přístavní při velkých domech i na obecní, volné půdě. Jest pak jasno, že se přístavní domky na obecní půdě táhly více do blízkosti potoka.

Řemeslník, maje výdělky jen v určité doby v roce, hlavně o trzích, musel se ohlížeti i v ostatní dobu, by přiměřeně živ byl. Staral se o kus polností, jež by ho vedle řemesla živily. Role získával buď oddělením od gruntů velkých, rozdělením jich na dvě i více částí, neb zpracováním lad na orné půdy. Vedle řemesel dařilo se i ochodu. Procházeli kupci se svými soumary, zastavovali se, krmili, noclehovali a kupovali.

Doba 16. století znamenala pro celé Čechy i naše městečko při poměrné volnosti náboženského přesvědčení dobu blahodárnou. Nastala však doba úpadku a útisku po pohromě bělohorské, kdy záplavy císařských regimentů protáhly jižními Čechami a krutě trestaly za viny nespáchané. Zámek i městečko vypáleny. Jen z nových knih pozemkových, po přejití válek založených, možno vyčísti, kolik domů a gruntů bylo zrušeno a opuštěno. Staří unikli a na pustých gruntech v nouzi a za těžkých poměrů hospodařili noví hospodáři, zprvu bez povinných ouroků, ježto domy nebyly ani ošacovány a pole opustlých přitáhla vrchnost ke svému dvoru. Nedostatek dobytka nahrazoval dobytek od záduší vypůjčený, železný. Řemesla a cechy zanikly a teprve po půl století zakládány nové. Obec zchudla, i svůj pivovar, pramen příjmů ztratila. Teprve s obnovou cechů a řemesel v 2. pol. 17. století začal se poznenáhlu vyvíjet opět ruch stavební. Domky ovšem nízké, převážně ze dřeva stavěné. Těžkost doby zračila se ještě v počátcích 18. století na vnějšku obydlí, mnohé označovány v nově založených purkrechtních knihách jako polopustné a jen s těžkostí znovu vyzdvihované.

Podle již zmíněných, r. 1697 za vlády ditrichštejské nově založených knih městských neboli purkrechtních dělily se domy městečka na domy velké, domy poloviční a na domky přístavní. Domů velkých, jež se rovnaly výměrou polností a výnosem řemesla asi selským celolánům, neb větším půllánům, bylo 29. Domy poloviční anebo jak bychom řekli, chalupnické, byly domy s menší výměrou pozemků, obyčejně však s dobrým řemeslem, těch načítáno tehdy 25. Bývaly to někdy rozpůlené domy velké, z původních domů vzniklé. Konečně domky přístavní, bez polí, neb jen s nepatrnou výměrou pozemků, později přikoupených, neb od velkých domů pro nezaopatřené syny oddělené. Tyto vznikly později, když obyvatelstva přibývalo a přicházeli sem odjinud řemeslníci, kteří přiváběni privilegii městskými a chráněni řády cechovními se zde usazovali.

Cena odhadní neboli šacovní velkých domů, ve které každý nový držitel, ať vlastní syn či cizí, ho ujal a své vrchnosti i nápadníkům splácel, nebyla menší 100 kop grošů. Tato cena

bývala pro týž statek vždy stejná, měnila se pouze zmenšen-li grunt, neb nějakou pohromou živelní a těžkostí doby utrpěl, neb i zpusnutím na dlouhou dobu učiněn méněcenným, a zase stoupla zlepšením hospodářství, výstavbou neb zvětšením. Proto také vždy vrchnost dbala, aby osazen byl dům dobrým hospodářem. Šacovní cena domů polovičních pohybovala se mezi 90 až 25 kopami.

Domky přístavní stavěny především pro synky dědičně nezaopatřené na rozměrných dvorech otcovských, a nebylo-li místa při gruntě, stavěly se na půdě obecní za městem. Tak houstla jednak řada domů tak, že stavení stálo vedle stavení, jednak vznikaly nové ulice.

Stavební ruch rozvinul se hlavně v letech 1719 a následujících. V tomto roce vzniká na obecní půdě as 12 domků a několik domků na půdě odkoupené od soukromníků. Obci vplynul tím jakýsi pramen příjmů, neboť přístavníci měli odváděti z chalup těch roční ourok.

Mnozí přístavníci snažili se brzy k svým domkům získati kousky polí, často sami si kus obecního lada na role upravili. Tak r. 1711 žádá Matěj Žipek, kovář, nemaje k své přístavní chaloupce nižádného kousku gruntíku pro setbu hrstky obilí a svých dítek obživení, jakož i všelijakých poplatků a podělků k vystání, by mu obec při lese Kančově kousek mrtviny neb kopaniny, kterou by on s dovolením ouřadu rozkopal, vedle Klimšova a nad Petra Lízala polem pod čtyři věrtele prodala. Obec popustila mu ten pozemek, mezníky omezený, za 9 kop míšenských.

Za příčinou poddanských platů odhadnuty starší domky přístavní podle toho, bylo-li při nich políčko neb ne, v ceně od 16 – 25 kop gr. Do r. 1740 napočítáno jich celkem na 52. Bylo by tedy ve městečku do té doby dohromady as 110 domů občanských, nepočítaje v to budovy zámecké a jiné veřejné, jako radnice, škola, fara, konopice, pastuška. Počet obyvatelstva podle pamětní knihy farní v roce 1717 činil 542 osob, ve kterém čísle nejsou zahrnuty čeledi, tovaryši a podruzi, nemající svých domků.

Tak hojné množení se domků přístavních s přivandrovalými řemeslníky nebylo brzy ve shodě se zájmy panství. Toto z důvodů, buď že byly poměry hospodářské špatné, buď že se průmysl blížil nadvýrobě, začalo stavbě nových domků bez polí činiti překážky. Vydalo nařízení, jež i v obecní radě přijato bylo, takové: „Léta Páně 1736, dne 2. máje. Považujíce magistrát všeliké při tomto městys se vynacházející případnosti, také i k tomu se vyskytlo, že mnoho domků zde již přistavěno, lidé rozmnožení a tudy brzy všem obyvatelům těžké obživení zřejmo jest a dále těžší by býti mohlo. Pročež mezi sebou společně se usnesli, ano také v tom vrchnostlivého poručení následující, aby od tohoto času (mimo těch, kteří do tohoto času k stavení povolení mají), žádnému ani na obecním, aniž na jiném místě stavěti se nedovolilo, toliko kterýby řemeslník potřebný byl. Při čemž také na tom zůstáno jest. Jenž se stalo za ouřadu purkmistrovského pana Bartoloměje Pýchy v přítomnosti celého magistrátu v domě radním.“

O hospodách. V knize gruntovní z r. 1697 zapsány jsou pouze dvě hospody, a to: panský dům šenkovní, jenž slove markytánská hospoda, a dům panský šenkovní, v němž nájemník Ondřej Vacko bydlí. To byla hospoda „na Dolejší“, kde podle manualu soudního Anna Vacková, ten čas šenkýřka, na dobré poctivosti se dotkla radního Kašpara Fojta a jej zhaněla. Jinde mluví se o „Hořejší hospodě“, na níž byl šenkýřem r. 1756 Matěj Spěváček. Za časů, kdy po 30leté válce až as do těchto dob byla ve VI. Březí posádka vojska, slula tato „markytánská hospoda“. Obě tyto hospody po zřízení panského pivovaru v městečku měla vrchnost ve svém majetku. Stály při cestě vedoucí z Prachatic na sever přes Želibořice a Předslavice ke Strakonícím, kudy nejvíce soumarů se ubíralo. Byly to asi nejstarší hospody v obci.

O vinopalně panské, v níž se vyrábělo pálené víno, neboli kořalka, bylo již zmíněno. Stávala na náměstí pod zámekem, kde posud jest hostinec „na hraběcí“ neboli „u koruny“ (čp. 4), do našich dob téměř zachoval se tu název „ve vinopale“. Míval ho zpravidla v nájmu žid, na př. r. 1716 Šalamoun Lewi.

Jak se děl postup gruntu, praví nám kniha gruntovní. Převzal-li, či koupil kdo živnost, buď syn po otci, neb cizí kupec, byl dům se všemi pozemky, dobyt看em i náradím, odhadnut v jisté ceně a v té pak novým hospodářem převzat. Obnos ten neplatil se nikdy celý najednu, nýbrž splacena hned jen část jako závdavek, ostatní suma rozdělena na tolik podílů, kolik bylo nápadníků statku, tj. bratří a sester, příp. výměnkářů a jiných dědiců neb věřitelů, kteří měli jakýkoliv nápad či právo na dům. Spolunápadníkem ovšem byl i nastupující hospodář, jehož podíl srážel se první z ceny šacovní. Podíly pak splácel nový hospodář v ročních splátkách neboli vejruncích až do úplného splacení. Nebylo-li nápadníků přímých, odrazily se dluhy a vážnoucí povinnosti, ostatní pak rest připadl na milostivou vrchnost, které po vejruncích odváděn byl.

Byl-li dům pustý, ohněm zkažený a pod. neměla z něho ovšem vrchnost užitku, tu byl schopný poddaný i trestem donucen jeho se ujmouti, zříditi jej a vzdělati. Vrchnost i obec byla mu pak peněžité nápomocná, když si byla dluh svůj na gruntě pojistila, po případě obec i kontribuce zaň zaplatila. Takový případ stal se např. u domu Fojtovského.

Stavební rozvoj městečka po zákazu vrchnosti a obecní rady z r. 1736 poněkud se zastavil, neutuchl však docela. Zvláště rozvinul se následkem hospodářských poměrů neobyčejnou měrou po vznícení válečného období za revoluce francouzské a následujících válek napoleonských. Dlouhotrvající války měly netušený vliv na některý průmysl, především na řemeslo soukenické, jehož pevný zárodek založen v městečku již před stoletím za hraběte z Millesimo a vedl k založení vlastního cechu. Potřeba suken byla nadměrná, mistři naši dodávali vojenským komisím, učeníků, tovaryšů i mistrů přibývalo. Řemeslu soukenickému věnovali se nejen staří usedlí hospodáři, ale i nově prohlášení mistři, kteří se tu usazovali ve vlastních domcích, a když ty nestačily, pronajímány byly i všechny světničky dosud prázdné, ba v jednotlivých světnicích tísnily se mnohde i dvě rodiny. S řemeslem soukenickým množila se a přicházela do městečka i jiná řemesla, kterých zde nebývalo jako ručníkáři, jircháři, kloboučníci, perníkáři, hřebenáři a p. Příliv učňů, tovaryšů a mistrů ze všech oborů hrnul se sem nejen z měst a osad blízkých, ale i ze vzdáleného venkova, ba jednotlivci i z osad německých, z pohraničí. *)

Městečko rozšířilo se následkem rozmachu výrobního nejen v ulici „v Blatech“ a v souběžné ulici „v Sadech“ řečené, ale postupovalo dále i za potokem „na Stránce“ po severním svahu vrchu Kančova. Stavělo se nejvíce na obecních pozemcích „na drahách“ při cestě ke Kožlí i k Libotyni, vsím, vedoucí. Majitelé velkých sadů a palouků prodávali jich části na stavební místa. Kdo začal stavěti dřívě, ještě ke konci 18. stol., nabyt více plochy stavební, zřídil si větší domek, při něm prostranný dvorek a sádek neb zahrádku, později stavebníci museli se uskrovniti na plochu co nejmenší, bez zahrádky a jen se skrovným dvorečkem.

Ještě období poválečné, tak do let 30tých min. století přinášelo s sebou tento nebývalý rozvoj. Po něm pak nezbytně musela následovati léta velké hospodářské tísně a rozvoj městečka pomalu utuchal. I nové zákony zarazily příznivý dotud rozmach řemesel a přivodily neodvratný zánik řemeslných cechů, zvláště když z nedostatku příznivých podmínek, hlavně vodní síly, nenahradily jej továrny. Domů setrvačností přibývalo sice ještě až asi do roku 1860, kdy také počet obyvatelstva dosáhl největšího čísla. V tom roce čítalo městečko 2572 křesťanských obyvatel a 112 židů ve 360 domech, odtud počet pravidelně klesal, že při posledním sčítání r. 1930 činil 1699 obyvatel a 354 domů.

*) Viz můj spisek: Vlachobřezské cechy. Příspěvek k dějinám řemeslných pořádků. Nákladem města Vlachova Březí, 1938.

POŘAD DOMŮ DLE ČÍSEL A JEJICH DÁVNÍ DRŽITELÉ

Sestaven podle starých knih měst. z r. 1697, Registr zádušních z r. 1662, Josef. katastru z roku 1785, Stavů duší (Status animarum) farnosti vl.březské z r.1820, knihy na přijímání sousedů z r. 1806, Parc. protokolu z r. 1896 a j. pramenů.

Čís.
domu

1. **Zámek** se dvorem, dříve tvrz Vlachů ze Březí, nyní hrabat Herbersteinů. Jeho východní, starší křídlo, původně bohatě rustikou zdobené, patří do doby posledního Malovce, křídlo jižní z doby hrabat z Millesimo. Při něm dům pro myslivce, šafáře a zahradníka.
2. **Dům Zunovský** patřil mezi domy velké. Roku 1662 hospodařil na něm Adam Zuna. R. 1698 Ondřej Zuna, syn Adamův, býval spoluradním a primatorem. V knihách starých městeckých se všemi poli a lukami prošacovaný ve 120 kopách míš., kteráž suma nápadníkům zaplacená býti má takto: Ondřejovi, nyn. držiteli dle kšaftu otcovského 48 kop, Vítovi bratru 18 kop, Martinovi, mladšímu bratru 18 kop, Dorotě sestře, manželce Jakuba Stehlíka v Horoutech 18 kop, Alžbětě, Jana Velka ženě 18 kop. Na vejruncích každoročně po 5 kopách spláceti má. Martin z bratří koupil si pak mlýn Mlinkovský. - R. 1722 hospodaří Zuzana, vdova po Ondřejovi. R. 1723 Tomáš Zuna, syn Ondřejův. R. 1725 Anton Zuna, bratr, ujmul tento dům při knížecím vinopalu ležící. R. 1770 přejal dům Karel Zuna od otce Antonína za 230 rýn. zl., po něm pak František Zuna a r. 1864 Karel Zuna přijat za souseda. V r. 1870 koupil tento dům sládek Jan Schmid z Bavor a vystavěl tu ke svému novému pivovaru hostinec, od jehož syna Heřmana koupil jej lékárník Pavel Včelák a přesídlil sem lékárnu z domu č. 3.
3. **Domek přístavní France Zuny** stál zde již r. 1785. Přestavěl ho lékárník Václav Matoušek as r. 1890 na lékárnu.
4. **Panský vinopal**, zřízen zde již koncem 17. stol. za knížat Dietrichsteinů, po jeho zrušení jest tu hostinec „u koruny“.
5. **Panský dům pro obročního**. V něm bydlel za svého pobytu ve Vlachově Březí v l. 1824 – 26 vrchnost. justiciář František Turinský, básník český. Tento dům se soused. domkem č. 311 přestavěl v jeden dům Eman. Kovář č. 193.
6. **Domek France Bischofa**, pan. felčara, býval nízký, dřevěný. Po vyhoření zůstal dlouho pustý, až r. 1927 vystavěl zde holič Jarosl. Holín patrový dům, nyní č. 368.
7. **Panský špitál** vystavěn r. 1699, trvá dosud.
8. **Dům Tomáše Zuny**. L. P. 1724 ujal tento dům od otce svého Ondřeje za 120 kop. R. 1764 Matěj Zuna, syn. R. 1802 po smrti Matěje Zuny vdova odkázala jej zeti svému Antonínu Burianovi za sumu 1000 rýn. zl. R. 1818 Jos. Huber. Po něm Jos. Čapek.
9. **Poloviční dům Holcovský**, r. 1699 nově šacován za 50 kop. Dům byl zpustlý, jej Pavel Slavík, jinak Holec, nákladem svým znovu vystavěl. R. 1706 pustil jej Pavel Holec svému

zeťovi Matouši Cibulkovi. Jelikož Matouš Cibulka skrze svého syna Karla a Matěje Pařízka jejich krádeže a přijímání jich i přehlížení k potupě přišel a ještě na slavnou apelací se odvolával a ouřad strapicíroval, byl domu zbaven a za hospodáře uznán syn jeho Antonín. Od něho ujal r. 1733 dům frejmarkem Pavel Žipek. R. 1761 syn Jakub Žipek, švec. R. 1789 Josef Žipek. R. 1818 Pavel Říha. Po něm Bartoš Jan. Koncem 19. stol. Chlanda Jan, říd. učitel. - Domy č. 304, 8, 263, 9 tvořily za dávná jednu usedlost, r. 1662 dům Houskovský, pustý, jehož pole byly k panskému dvoru obráceny.

10. Domek přístavní Petra Jindry stával již před r. 1785. Nyní hostinec Jana Chána.

11. Velký dům Fojtovský, dříve Hlavovský. Roku 1662 Hlava neb Tucharovský. Nebyl v starých knihách městeckých jako dům pustý prošacován. R. 1697 Kašparovi Fojtovi nově šacován za 200 kop. Jsouce tento hospodář před 40 lety k ujití domu pustého a od ohně zkaženého arremtem přinucen a nemajíce dosti prostředků k vyzdvižení toho domu, od vrchnosti 15 Rýn. si vypůjčil. Neméně obec vlahobřezská 22 Rýn. jemu napomohla, kteráž když ten dům pustý bez hospodáře byl, Contribucí za něj platila. Též v letu 1629 pole orní a louku vrchnost od domu toho panskému užívání odebrala. Pročež se mu za jeho práci a náklad na šacunku odpisuje 43 kop. Má držitel na to ročně po 2 kopách spláceti. R. 1720 Tomáš Fojt, syn. Obec majíc na tom domě za půjčku a za Contribuce 39 kop 50 gr. tento dluh za hotových 20 Rýn. jemu prodala. R. 1724 jemu ouředně připsán, ježto bratr Antonín na vojně a Jiřík poustevníkem a otci platí po 1 kopě. R. 1736 koupil dluh zádušní 73 kop 32 gr. za hotových 20 Rýn.

R. 1760 Karel Fojt. R. 1761 koupil od něho dům Jakub Frnoch za 900 Rýn. R. 1765 Tomáš Kudrle od Doroty, Frnochovy vdovy. R. 1769 Antonín Pícha. R. 1793 Josef Šebesta, zeť neb Zbonek. R. 1811 Ignác Zbonek. R. 1818 Pavel Bartoš a potomci. K dceři Matěje Bartoše Marii přiznal se Matěj Kopkáně, nynější hospodář. Podle Josef. katastru bylo při domě 31 str. polí a 11 1/2 str. luk. Na domě posud se říká „u Kašparových“.

12. Dům Kryzovský, dříve Štěrbovský. Roku 1697 hospodářem byl Ondřej Kryza, jemuž prošacován dům za 150 kop míš. R. 1706 Matěj Kryza, jemuž šacunk novy učiněn na 250 kop. R. 1730 ujal se domu Václav Jindra, odevzdal mu jej Matěj Kryza pro sešlost věku a své manželky zraku zbavení. Na oučastek 120 kop, Adamovi Štěrbovi patřící, Matěj Kryza pustil jemu chalupu, řečenou Štěrbovskou, kteroužto Kryza na svůj náklad vystavěl a k ní od svého domu upouští na věčnost louky pod Zahorskou polovici, item pod 4 str. pole k Žabakovu ležící, dále za Hájem pod 3 str., z kterého vejminku on, Štěrba, contribuci platiti povinen bude. R. 1758 Karel Jindra po matce Oršile. R. 1762 hospodář Antonín Pícha, soused, na 15 let až do vzrostu syna po neb. Karlovi Jindrovi. R. 1781 Kašpar Jindra, po otčím Ant. Píchovi. R. 1818 Vojtěch Pícha. R. 1820 Jan Jindra, soukrmník. Poslední majitel po Alb. Steinovi zet jeho Emil Lederer, obchodní dům. Do války slulo zde „u Kryzů“. Domek č. 229 při tomto velkém domě vystavěný držel kolem r. 1866 Jos. Traxler, soukeník. Zde se mu narodil 17. ledna 1866 syn Karel, později farář a děkan v Dubě, vikář volyňský, věhlasný šachista evropského jména. Otec koupil pak dům č. 289 na náměstí.

13. Dům Žipkovský, dříve Jan Valda. R. 1697 byl hospodářem Lukáš Žipek, jemuž se dům nově připisuje za 120 kop. R. 1760 Jakub Žipek, jemuž připsán dům otcem Lukášem, který sám ještě hospodářství si ponechává. R. 1790 odkázal Jakub Žipek připsaným prostřednímu synu Antonínovi a r. 1792 též testamentem Matesovi. Tu oba bratři se dohodli a magistrát městecký předložil tu při magistratu vodňanskému k rozhodnutí, k bratrskému narovnání, že Antonín od svého zápisu dobrovolně ustupuje, když Mates

Žipek jemu byt a zaopatření jídlem i šatem do oženění dá a k jeho podílu ještě 50 Rýn. přidá.

R. 1818 Václav Žipek. Rod Žipků hospodařil na domě více než 200 let. Poslední z rodu Jan Žipek („pantáta Valdoc“), býv. purkmistr, zemřel r. 1912. Po něm zet Josef Brych.

- 14. Domek přistavěný** při domě Švancarovském č. 15. R. 1785 držel jej Jan Pícha. R. 1817 Isidor Procházka s manž. Rozalií prodali svůj domek Cons. No 14 Vojtěchu Tišlerovi a týž brzy na to Matěji Hlávkovi. R. 1837 Kahuda Pavel.
- 15. Dům Švancarovský**, dříve živnost Vitounovská. R. 1662 hospodařil na ní Jiřík Švancar. Po něm r. 1697 Vavřinec Švancar. Podle starých knih městeckých šacován dům ve 125 kopách. Před tím Jiří Švancar přikoupil s povolením hrab. Millesimo od Ondřeje Hrubého z Ouřic kus porostliny a od Jiřího Vitouně kus pole, chobot řečený, za 10 kop 12 gr. a jednu hřebici za 16 kop 30 gr. A tak zlepšice tento dům o 32 kopy tento šacunk zlepšil se na 157 kop grošů. R. 1719 nově činěný šacunk na 235 kop.
- R. 1729 nastupuje Jan Švancar. Pro syna Bartoloměje vejminek se světničkou udělán a s tím spokojen býti má. Bratr Matouš už 40 let na vojně a snad umřel. R. 1754 Vít Boukal ujmul tento dům od tchána svého Jana Švancara. R. 1770 Vojtěch Boukal, jemuž dům upustila matka Maří Majdalena, poněvadž pro těžkost a velkých dluhů hospodařiti nemohla. R. 1818 Matěj Boukal. R. 1830 Matěj Kloužek. R. 1867 Tomáš Kloužek přijat za souseda.
- 16. Dům Svatkovský** R. 1620 Fojt. R. 1662 Vavřinec Fojtl neb Fojt. R. 1697 Jan Svatek, jinak Fojt, koupil jej trhem od zemř. Vavřince Fojta za 260 kop, při tom šacunku se ponechává. Rybník v Dílích mezi panským polem a polem Kašpara Fojta, ten se k dědičnému užívání Kašparu Fojtovi zanechává. Jan Svatek složil první vejrunek do důchodu vrchnosti 4 kopy.
- R. 1719 šacunk vnově učiněný na 220 kop. R. 1720 Vavřinec Svatek. Podle knih tento nový hospodář byl vožralec a mrhač. Neplatí vejrunky nápadníkům, proto dům tento jinému hospodáři prodán býti má. R. 1722 Tomáš Matoušek. R. 1728 týž prohandloval dům svůj Jiřímu Černému za dům Lízalovský, jinak od starodávna Svobodovský (č. 84), k němuž Jiří Černý přidal Vavřinci Svatkovi hotových peněz 411 Rýn. R. 1741 Jiří Tadeáš Černý. Vdova Rozalie Černá postoupila dům Dominiku Jelínkovi, svému novému manželé.
- Týž byl řezník a první cechmistr. Po smrti jeho vdovu Kláru vzal si Vojtěch Klička, mistr postřihačský, jenž zemřel r. 1810. Za nezletilého syna Jana propachtováno hospodářství Bartol. Kejnarovi, sládku. Jan jsa 22 letý proženil se vzav si Annu, dceru Matěje Bíska z Vel. Blanice. R. 1846 Václav Klička, postřihač a po něm Jan Klička, kožešník, který býval purkmistrem. Od syna Františka Kličky koupil jej r. 1931 Vojt. Bláha, kolář.
- 17. Přístavní domek.** R. 1721 Tomáš Matoušek koupil od Vavřince Svatka místo pro vystavění domku toho a jest za souseda přijat. R. 1765 Tomáš, syn. R. 1778 chalupa Kolářovská. R. 1786 Josef Študlar, soukeník, zet' Matouškův koupil jej od manž. Anny za 114 Rýn. R. 1803 koupil domek Tomáš Průcha za 500 Rýn. Nyní Rud. Průcha, malíř a natěrač.
- 18. Dům Trhonický**, jinak Karas. V st. knihách měst. prošacován za 190 kop. V létech 1638 – 67 držel dům Pavel Brůžek. Po něm r. 1670 Mikuláš Karas, který býval primatorem.

R. 1697 Tomáš Karas, jinak Trhonický. R. 1706 dům připsán Jiříkovi Pavlíkovi. R. 1719 šacunk vnově učiněn v 120 kopách. R. 1739 Jiří Pavlík. R. 1742 Adam Pavlík. Pozůstalá vdova po Adamovi, Dorota, dcera Lukáše Žipka, pojmula sobě za manžela Jana, vl. syna Šimona Zuny.

R. 1786 Bartoloměj Zuna. R. 1818 uvádí se již Franc Němejc. Nyní Škopek Jos. Dosud „u Karasů“.

19. Poloviční dům Mastilovský tvořil před 30 letou válkou se sousedním domem č. 20 jeden velký grunt. Ježto brzo za válek ohněm zkažen, zpustl docela, nebyl ani ve st. knihách měst. šacován. Při založení nových knih ošacován v 60 kopách, a ježto sirotci po neb. Janu Mastilovi dům na svůj náklad vystavěli, odpisuje se jim 20 kop. Ostatní rest na milost. vrchnost připadá, jež nový držitel po 1 kopě 30 gr. splácti povinen jest. R. 1697 Ondřej Mastil složil první vejrunek. R. 1719 Ondřej Hrubec ujmul tento dům. Za vystavení tohoto od ohně zpustlého stavení jemu Ondřeji Mastilovi neb Hrubci odpisuje se 14 kop 30 grošů. R. 1736 Jakub Hrubec, syn. Dává vejminku: Otce svého teplem, šaty a stravou opatřiti, každoročně pro nalepšení 1 str. žita a 2 věrt. ječmene vydávati a 2 slepice vychovávat. R. 1778 Markéta Hrubcova, vdova. R. 1791 nastupuje Jakub Hrubec po otci Jakobovi. Dceru Barboru, nar. 3/12. 1787 pojal za manželku Jan plánek, truhlář, písmák a národní buditel, později měšťan strakonický. R. 1820 Linhart Hlávka, soukeník, pak syn Jos. Hrubec. R. 1896 Frant. Hrubec, býv. purkmistr. Nyní Jaroslav Hrubec. Do nedávna slulo zde „u Mastilů“.

20. Poloviční dům Cibulkovský, druhá polovina domu kdysi Mastilovského, nebyl šacován jakožto zpustlý, ve starých knihách měst. R. 1697 vnově se šacuje za 60 kop. Sirotci po neb. Janu Mastilovi nákladem svým jej vystavěli. Polnosti jeho s polnostmi Hrubcovskými posud se stýkají, spolu susedí. R. 1697 byl zde hospodářem Tomáš Cibulka. R. 1719 připsán dům Janovi Jindřichovi v 60 kopách, z ohledu toho, že jej od ohně zkažený znovu vyzdvihl, odpisuje se mu 22 kop 30 gr. Po něm Jakub Jindřich. R. 1798 předstoupil před opatrný ouřad městecký Jan Jindřich, jemuž Jindra, a žádá, by po smrti matky a otce Jakuba Jindřicha jemu dům s hospodářstvím připsán byl. R. 1825 Tomáš Jindra, syn Janův. R. 1825 Vojtěch Chvosta, zet, koupil dům. R. 1896 Hrubec Josef. Dosud „u Cibulků“. Na sadě domu vystavěny v 19. stol. domky č. 230 r. 1837 Jindra Václav a r. 1896 Zdichynec Vojt. a č. 318.

21. Přístavnický domek Ondřeje Žipka. L. P. 1720 Ondřej Žipek, kovář, vystavěl si s povolením magistrátu tento domek na obecním místě vedle dolejšího rybníčka obecního ležící, který jemu k dědičnému užívání se připisuje v šacunku 10 kop. R. 1731 koupil sobě pole „nad Průhonem“ od Jana Velka při gruntu Vavřince Valdy pod 1 str. 1 věrt. za 48 Rýn. a od Jana Kosmaty, tchána, vedle ležící pole pod 3 věrtele za 34 Rýn. 30 kr. – R. 1760 Frantz Žipek, syn, také kovář. R. 1794 Šimon Žipek, tkadlec. R. 1831 Vojt. Bezdrejka, tkadlec. R. 1896 Vojt. Kouba, kovář.

22. Přístavnický domek u obec. rybníčka. R. 1785 Václ. Janda, tesař. R. 1820 Jan Janda, soustružník, 1837 Novák Vojtěch.

23. Přístavnický domek. R. 1719 vystavěl si Jan Velek, bratr Pavla Velka na gruntě s dovolením ouřadu a připisuje se mu za 6 kop. Za svůj podíl na gruntě Velkovském obdržel od bratra hospodáře pole „u Loužku“ a louku na Bousovách. R. 1820 Jakub Pojsl.

- 24. Přístavnický domek** Jos. Trošky. R. 1820 Franc Troška, r. 1837 Kouba Jan.
- 25. Přístavnický domek** při domě Štátskovském, vystavěný Matějem Štástkou jeho sestrám, dcerám po neb. Matoušovi Štástkovi, Markétě, provd. za Šimona Poláka a r. 1733 Kateřině, provd. za Matouše Švancara. R. 1785 Alžběty Pikulinovy domek. R. 1818 Václav Pikolon. R. 1820 Jan Stuchlý, truhlář. R. 1896 Dejmek Frant.
- 26. Přístavnický domek** zprvu pro výměnkáře na domě Štátskovském. R. 1785 Roziny Ladovy domek. R. 1820 Matěj Předota, krejčí. R. 1831 Václ. Květoň, švec.
- 27. Dům dolejší Štátskovský.** Býval dům velký. R. 1697 hospodářem na něm byl Tomáš Štástka, jenž býval dlouho rychtářem ložním. Děd jeho slul Matěj Štástnej, otec Matouš. Ve starých knihách měst. dům prošacován za 260 kop, však přihlížeje k těžkým letům, že týž grunt velmi zpustlý a ruinovaný byl, tedy šacuje se vnově za 200 kop. Bylo od něho pole zastavené a velký dluh zádušní.
- R. 1719 hospodář syn Matěj Štástka. Dvěma pozůstalým dcerám po neb. Matoušovi Štástkovi, Markétě, manželce Šimona Poláka a Kateřině, provd. za Matouše Švancara, patřilo 16 kop, za kteroužto sumu svým sestrám chloupku v těch starých zdích, kde prve chaloupka stála, vystaviti povinen jest. Otcí měl dávat 1 věrt. žita a každé nové pečení chleba 1 bochník do jeho smrti. Místo toho vejminku jemu ihned 1 str. 2 věrt. žita dal a dále nic více pohledávati moci nebude. - Byla asi bída r. 1720.
- R. 1737 přejal dům syn Jakub Štástka v sumě 180 kop. R. 1748 Anna, vdova po neb. Jakubovi Št. pojmcou za manžela Lukáše Lada, jemu až do jeho smrti hospodářství odevzdala. R. 1779 Antonín Štástka. R. 1792 Tomáš Matoušek, zet Antonína Štástky, přijal dům za 300 Rýn., soukeník, býval dlouholetým purkmistrem. Syn Leopold, též soukeník, ztrativ v dodávkách suken vojsku vinou žid. komisionářů svůj majetek, musel dům prodati a zchudl docela, stavěl si vedle pro obývání domek, ale nedostavěl. Byl dobrým hudebníkem, pískal na flétnu a klarinet. Dům koupil Václav Kneprlík, pan. zahradník. Po něm syn Václav, na to Karel Kneprlík, nyní syn František. Jediné stavení v městě starého původu. Na trámech ve stodole vryté letopočty 1693 a 1621, roubená stodola ještě bez vodru a hambalků. Do nedávna slulo zde „u Štástků“.
- Přístavní domky 28, 29 a 30,** postavené na býv. velkém domě Drnkovském, zpustlém ve válkách, od něhož za Žákavců byla pole k panskému dvoru obrácena a byla dána Markovi Fojtovi k užívání.
- Na č. 28 byl r. 1719 Pavel Neumytka, r. 1756 Vavřinec, syn. R. 1783 Jan Vozabal, zet. R. 1820 Jakub Troška.
- Na č. 29 r. 1719 Václav Bozděch a r. 1818 Kajetán Baudis, soukeník.
- Na č. 30 r. 1769 Matěj Lízal, koupil je od Žofie Švancarovy, neteře Bozděcha Václava. R. 1801 Vojt. Lízal, r. 1820 Vojt. Gabriel, švec.
- 31. Dům Valdovský,** dříve živnost Prokopovská, na níž po Prokopu Žiobském dosazen Řehoř Valda, jemuž prošacována za 189 kop. Před Žiobským byl tu r. 1662 Václav Lad a po něm Matěj Němec. Řehoř Valda vyplatil zastavené pole a louku, svým bujným životem však dlouho zaměstnával soudy konšelské i vrchnostenské.
- R. 1725 nastupuje v hospodářství syn Vavřinec Valda. R. 1739 Vojtěch Valda. R. 1745 pojal vdovu po zemř. Vojt. Valdovi, Kateřinu, Jan Jindra a stal se plnomocným hospodářem toho domu až do vzrostu Tomáše po prvním manželu.
- R. 1749 vyhandloval od Jana Jindry tuto živnost Prokopovskou Jan Jiří Thadeus Černý za živnost starý Rathaus naproti přídavku 200 R. Poněvadž hospodyně Kateřina

Černá svoji dceru Annu dala za manželku Jakubu Paulymu, i hospodářství jemu odevzdala.

R. 1777 nastoupil Matouš Průcha, vzav si vdovu po Paulym. R. 1818 Josef Bauer, soukeník, r. 1837 Šmelcr Jos., hrnčíř.

- 32. Dům Hanušovský.** R. 1662 držel dům po Jirsovi Lukáš Hora. R. 1697 byl hospodářem Pavel Hanuš, jinak Hora, jenž nastoupil po Vavřinovi Horovi, zběhlýmu, Václav na vojně za panství. Hanušovi připsán dům za 115 kop. R. 1731 ujal jej Vavřina Hanuš. R. 1760 Bartoloměj Hanuš. R. 1798 po otci Václav Hanuš.

R. 1814 Jan Ždichynec, r. 1831 Matěj Sezima, r. 1896 Myška Jos., podstarší v pivovare. Nyní obecní chudobinec.

- 33. Dům Velkovský.** R. 1662 Jakub Velek. R. 1697 Pavel Velek přijal dům za 100 kop grošů. R. 1719 nový šacunk za 140 kop. R. 1730 Šimon Velek, syn Pavlův. R. 1752 Antonín Velek po otci Šimonu, soukeník. Matce výminku kromě obilí má z každého vyhotoveného postavu sukna 30 kr. hotových dáti.

R. 1760 Matěj Pauer, prohandloval svůj domek Malíkovský s Antonínem Velkem za Dům Velkovský, přidal mu 400 Rýn. a svůj domek Malíkovský. R. 1789 Dominik Paur, syn a r. 1826 Vojtěch Bauer. R. 1833 Václav Toušek ze Žárovne. Dosud zde „u Velků“.

- 34. Dům Kosmatovský,** byl dům pustý tak, že ve starých knihách měst. ani prošacován nebyl. Hospodařil na něm Jakub Lad, až jej syn Řehoř Lad znovu vystavěl, šacován za 130 kop. R. 1693 Jan Kosmata. R. 1737 Martin Kosmata, syn. R. 1764 Jan Kosmata, syn Martinův. R. 1791 zet Kosmatův Jan Noska, manželka Anežka. R. 1794 Bartoloměj Stuchlý, soukeník, koupil od Nosky dům za 1605 rýn. zl. Byl městským písařem. R. 1818 Josef Stuchlý, truhlář. R. 1834 Jan Stuchlý. R. 1896 Lácha Jan, nyní Václav Kovařík, sedlář.

- 35. Přístavnický domek** při domě Kosmatovském. R. 1785 Karel Drechsler. R. 1820 Adam Pícha, soukeník. R. 1896 Žáček Frant.

- 36. Přístavnický domek** při domě č. 37. Roku 1731 koupil Šimon Zuna od souseda Jos. Schobra místo, ležící při dvoře domu Schobrova, pro vystavení nové chalupy, na kteroužto chalupu handloval pak s Petrem Lízalem za dům jeho, řeč. Procházkovský, přidav jemu 130 rýn. zl.

R. 1734 koupil Karel Bárta domek ve svém dvoru, mající (č. 37) od Petra Lízala za 44. Vdova Rozina Bartová prodala tento přístavní domek zeti Bartoloměji Ladovi. R. 1754 ujala jej Veronika Matouškova frejmarkem, od jejíž dcery Anny koupil jej Karel Traxler, soukeník, za 173 rýn. zl. Syn Ferdinand. R. 1896 Bláha Vojt., kolář.

- 37. Dům Horovský, jinak Bečkovský.** Od r. 1638 až do r. 1667 Jan Velek. R. 1670 Jan Bečka, jinak Velek. R. 1697 Matěj Hora, jinak Bečka. Dům před ním šacován nebyl, nově prošacován za 100 kop. R. 1706 při držaných soudech u přítomnosti p. hejtmana, purkmistra a primatora koupil tento dům Pavel Dejmek za 100 kop. Byl panský pekař a zakladatel cechu pekařů a mlynářů. R. 1719 dům nově šacován na 130 kop, koupil jej Jos. Schober z panství vimberského od sestry své Alžběty, vdovy po neb. Pavlu Dejmkovi. R. 1732 prodán dům Karlovi Bártovi, řezníku a šenkýři čepřovskému, po odešlém Jos. Šobrovi, který pro krádež arrestem stížen jsa z téhož pryč utekl a malých sirotkův po sobě zanechal, kteréž Vojtěch Šobr, děd jejich k sobě přijal, za sumu 300 Rýn. R. 1754 odevzdala Rozina Bartova, vdova, dům zeti svému Františku Matouškovi. R. 1770

Ferdinand Matoušek, od něhož dům koupil r. 1798 Jos. Jelínek, pak švagr Jos. Šolc. R. 1818 Matěj Hlávka. R. 1820 Matěj Tišler, hrncíř. R. 1897 Háječek Václav.

38. Dům Spěváčkovský, dříve Truhlářovský. Tento dům na stavení a jináče zpustlý, k němuž pole byly k panskému dvoru obráceny a proto ve st. knihách měst. nešacovaný, vystavěl nově Marek Fojt. Po něm držel jej r. 1697 Mikuláš Spěváček za 100 kop. Nato ujal jej r. 1724 syn Martin za sumu hlavní 120 kop. Po smrti otcově měl vyplatiti pěti bratřím po 4 kopách, čtyři z nich byli na vojně. R. 1764 nastoupil v držení zeť Vojtěch Študlar. Otcí tchánovi měl dáti vejminku 3 str. žita, 1 str. ječmene, 2 str. ovsa a kdyby Pánbůh na poli nepožehnal a neouroda byla, tedy také tolik otec žádati nebude dle dobrého uznání, by se se zetěm vyrovnal. R. 1801 věkem sešlý Vojtěch Študlar odevzdal svému synu Martinu dům i celé hospodářství v těch mezích a úhlech, jak je sám užíval. R. 1818 ujmul dům Pavel Bartoš a drží potomci. Na části dvora přistavěn domek č. 266 v min. století. Byl na něm Matěj Bursa, zedn. mistr.

39. Poloviční dům Ladovský. Roku 1697 hospodářem jest Franc Lad. Nebyv dříve prošacovaný, šacuje se nyní ve 50 kopách. Předešlý hospodář Ondřej Karas, zedník. - R. 1706 ujal dům Šimon Lad, jinak Srchel, vlastní bratr a r. 1719 již jej drží Matěj Hlávka, též Cyprian jmenovaný. Ten zpustlé stavení napravil a vystavěl novou stodůlku. R. 1734 Jan Hlávka. Od Šimona, bratra, přijal zpět pole, jemu do jeho smrti postoupené, ančež mu tento stav soukenický dal.

Ke vdově po Janu Hlávkoví přiženil se a hospodařil na domě Frant. Hůlka, punčochář. R. 1772 hospodaří již syn Matěj. R. 1814 jest celý dům i s grunty prošacovaný za 1608 fr. 50 kr. R. 1818 Václav Hlávka. R. 1890 Háječek Jos.

40. Domek přístavní Ladovský, na němž r. 1697 hospodaří Václav Lad, řemesla hrnčířského. R. 1719 syn Jan Jiří (Hanzírek) Lad. R. 1778 Jan Holec. R. 1785 Jana Hraše dům. R. 1837 Zuna Jos. a Nusko Simon. Kol. r. 1900 Trnka Fr., říd. učitel, pak Kocáb Emanuel, fin. respicient na pensi.

Na místě, kde stojí za nynějších dob řada menších domků, č. 308, 41, 42, 43, 44, 45, 320 stávala před rokem 1772 dvě velká hospodářství: dům Holcovský a dům Pernikářovský. Oba tyto domy za válek zpustly a pole jejich byla ke dvoru panskému obrácena. Teprve po válkách až v r. 1697 uvádí se:

41. na domě Holcovském Vavřinec Holec, jehož dům prošacován za 140 kop a po něm r. 1719 Tomáš Holec, syn. V dalších létech vystřídala se na menších těchto domcích jména hospodářů: Drhové, Nedbalové, **na č. 43 Martin Žipek**, kovář a Václav Holub, **na d. č. 44 Vít Zvonek** s potomky a Václav Holub. Držitelé se tu často střídají.

45. Dům Pernikářovský, zapsán r. 1697 jako dům Ladovský, jinak Egkrovský, jež držel dříve Egker, písař panský a pak hospodaří Ondřej Lad, k němuž byla připojena i některá pole od živnosti Zemánkovské. Dům byl do gruntů shořelý a Ondřej Lad jej zase vystavěl. R. 1697 Lukáš Lad, syn a po něm Jan Lad. V rodě tom trvá ještě r. 1818, kdy tu pobývá Jos. Lad, soukeník. R. 1830 drží dům Jan Weber, postřihač, později Jan Kovář, Holý, řezník.

46. Poloviční dům Matoušovský, nebyl ve st. knihách měst. šacován, šacuje se později za 600 kop. Dům pustý znovu vystavěl Ondřej Matoušek. R. 1721 Matouš Matoušek bude povinen nejmlad. bratra Vojtěcha řemeslu soukenickému vynaučiti a zaň do cechu zaplatiti. R. 1765 Adam Matoušek, jenž pro sešlost věku odevzdává grunt svému zeti

Vojt. Paurovi. R. 1817 odevzdává Vojt. Paur dům, prošacovaný za 5369 fl. 36 kr.
Mikuláši Ertlovi. R. 1825 Jan Hubáček, v jehož rodě drží se posud.

- 47. Domek přístavní,** jež si r. 1719 vystavil Jakub Novotný, koupiv sobě od souseda Vavřince Matouška kus sadu za 20 kop. R. 1722 postoupil jej zeti svému Jakubu Zunovi. R. 1766 Václav Zuna. R. 1805 po neb. otci Antonín Zuna. R. 1820 Frant. Jelínek, soukeník. R. 1837 Weiskopf Jakob a r. 1880 Popper Jindř.
- 48. Přístavnický domek Frant. Bosýho,** kterýž r. 1715 ujmul tento domek, ležící proti starému Rathausu od Frant. Lada, tchána svého. R. 1755 ujmul jej Bartoloměj Hnát. Od něho jej r. 1787 koupila Kateřina Plánková za 136 zl. Zde se narodil r. 1789, 15. května Jan Vlastislav Plánek, truhlář, národní buditel a písmák, později vážený měšťan strakonický. Po Plánkovi koupil domek Pavel Vilím, švec. Na domku pamětní deska J. VI. Plánka.
- 49. Přístavnický domek,** který držel Jos. Plaicher. Jeho vdova odevzdala jej zeti Janu Matouškovi (r. 1785). R. 1820 Kateřina Kuttová. R. 1837 Tišler Jan.
- 50. Velký dům Ladovský, jinak Srchlovský.** Roku 1655 hospodářem byl Jiří Srchel, jinak Srchlovec, t. č. rychtář ložní, koupil jej od macechy své Kateřiny za 110 kop. R. 1697 syn Jiří Lad, jinak Srchel. R. 1706 připsán dům synu Francovi Srchlovi za 100 kop. R. 1719 porovnali se bratří Šimon a Franc Srchel o hospodaření tak, že Šimon, jemuž dům po otci kšaftem odkázán a on nemoha na domě hospodařiti, postoupil jej bratru Francovi. R. 1724 Franc Lad odkázal jej synu Matějovi. R. 1759 hospodaří Jos. Plaicher, pojav vdovu po Matějovi Ladovi. R. 1766 Jos. Masák koupil dům od Bartoloměje Lada, pravého dědice. R. 1776 Dorota Mazáková provdala svoji dceru Evu i s domem Josefu Cibulkovi, mistru soukenickému, jenž přikoupil k němu pole i louky. R. 1818 Jan Tischler, soukeník. R. 1896 Vozabal Klement. Po něm do r. 1923 Nathan Popper, obchod s kožemi. Dlouho zde slulo „u Masáků“.
- Mezi domem č. 50 a 49 postaven někdy v pol. 19. stol. domek č. 309, nyní Václav Svatek.
- 51. Přístavní domek Šimona Lada.** R. 1719 upustil jemu Franc Lad, bratr za ustoupení hospodářství domu Srchlovského na dvoře domek vystavený s kusem pole za humny pod 2 věrt., více na Hajcích pod 2 v. 2 mírky a loučku na Libotyních. R. 1760 Jos. Stuchlý, zeť Matěje Lada. R. 1815 vdova po Stuchlým Kateřina.
- 52. Poloviční dům Kokejlovský,** šacovaný za 26 kop. Do r. 1697 držel jej Tomáš Kokejl. Po něm Václav Miksa a vdova Voršila. R. 1750 Jakub Miksa, jenž dům upouští r. 1777 Václavovi Lízalovi. R. 1818 Jan Svatek, soukeník. R. 1896 Zunová Anna. Dům zachoval uvnitř dodnes svou původní podobu. Posud se tu říká „u Kokejlu“.
- 53. Přístavník Matouš Šťástka** r. 1726 ujal tento domek frejmarkem od Jos. Černého pod domem Kokejlovským při obecní stodole ležící. R. 1753 Matěj Pícha koupil jej od sirotkův Šťástkovských. R. 1799 Jan Pícha, invalid, postupuje jej dceři, zasnoubené s Jos. Luhanem. R. 1820 Jakub Dejmek. R. 1896 Toušek Ed.
- 54. Přístavní domek.** R. 1778 Tomáš Valda, r. 1818 Jos. Valda, r. 1896 Opava Frant.

- 55. R. 1785 obecní domek, jinak šatlava.** R. 1820 šatlava, v ní servus Fr. Štáaska. Se soused. radnicí vystaven jest zde hostinec, později umístěna zde první lékárna, nyní opět hostinec obecní.
- 56. Radnice** stojí, kde stával **dům Lokovský**. R. 1662 uveden jako držitel domu toho, prošacovaného ve st. knihách měst. na 70 kop, Bartoloměj Žid. R. 1697 zapsán jako dům Lokovský, jehož hospodářem byl Pavel Lok. Po něm r. 1706 ujal ho Adam Ziobský, jinak Prokop. Pro své zlé chování, totiž krádež ve farním domě a ježto za celých 23 let téměř nic neplatil, byl domu zbaven r. 1720. Ujal ho pak Jiří Matěj Černý, jehož vdova upustila jej svému novému manželu Janu Cibulkovi za sumu 200 kop. R. 1730 Joh. Cibulka postoupil dům mimo polí a luk obci zdejší a frejmarkem ujal zaň starý rathaus.
- 57. Škola**, nynější stará budova stojí na místě domku, jenž obec před r. 1652 od Bartoloměje Popelky, jinak Měchury, pro školu koupila. Nynější stavení asi z dob výstavby radnice r. 1830.
- 58. Farní dům.** Nynější budova asi z r. 1790. Předtím stávala farní budova vzadu dvora a hospodářská stavení bývala dopředu obrácena.
- 59. Přístavní dům Čenkovský** podle fary ležící, šacovaný za 9 kop, jehož hospodářem byl Tomáš Čeněk. R. 1706 ujal chalupu tu Jan Černý a šacunk nově učiněný na 50 kop, ježto přidáno jest od p. Jindřicha Žákavce ze Žákavy kus pole u Chumen od živnosti Kuklovské a loučka pod rybníkem Vápenickým. R. 1720 prodal jej Jiří Matěj Černý svému bratranci Jiřímu Černému, jenž jej prohandloval Václavu Bártovi za dům Procházkovský (č. 103). R. 1741 Jos. Velek, jenž pojal vdovu Bártovu. R. 1748 Václav Smitka, pojal vdovu po Jos. Velkovi. R. 1791 syn Václav. R. 1820 Ferd. Šulc, r. 1837 Král Jan. R. 1896 Popper Hynek a po něm přestavěl nízký domek do patra Frant. Kopeček, říd. učitel.
- 60. Domek přístavní**, jež si **Petr Pavel Štáaska** r. 1721 na obecním místě při masných krámích vystavěl. K domku koupil si od svého otce Tomáše Štáasky louku „rybníček Vytlukovský“ a okolo něho ležící políčko u Krlínského rybníka a od svého bratra Matěje kus pole „u Loužka“. R. 1733 maje ještě platiti obci za místo 3 kopy, ty jemu za jeho strapicírování skrze obnovení privilegium, jež z Vídně přinesl, odpuštěny. R. 1760 syn Antonín Štáaska. R. 1788 Tomáš Štáaska a po r. 1815 Václav Štáaska, syn. Poslední potomek rodu Marie vzala si Jos. Klimše, truhláře, po němž domek prodán a přestaven po válce. Do té doby slulo zde po původci „u Petru“.
- Za domkem vystavělo panství pro řeznický cech 6 masných krámů.
- 61. Dům panský šenkovní**, v němž r. 1697 nájemník Ondřej Vacko na ten čas bydlí, zván „Dolejší hospoda“. Poté zakoupen od Kašpara Peřiny. R. 1749 Jiří Procházka a různí nájemníci neb držitelé. R. 1896 Ždichynec Václav. Přestavěný dům drží Václav Cimrhanzl.
- Za touto hospodou rozkládala se již od 2. pol. 17. stol. židovská obec s templem a školou, domky židovské označeny řím. čísly II až X. Po zrušení obce jsou tu čísla 330 – 341 křesťanských majitelů.
- 62. Býv. panská kovárna.** Na ní r. 1820 Václav Křiváček, kovář a potomci. Od posledního Křiváčka domek koupil a přestavěl r. 1911 Václav Janovský. Nyní má jej Jos. Peniš.

63. ,

64. **Oba přístavní domky** bývaly panské, v nichž však již od poč. 18. stol. bydleli křesťanští nájemníci, řemeslníci. Tak v č. 63 Pavel Dejmek, pekař, Bartol. Křížek, r. 1820 Isidor Procházka a j. V č. 64 poč. 19. st. Aron a Amalie Strauss.

65. **Přístavní domek** r. 1785 Vojt. Neumytky. R. 1820 Karel Matoušek, soukeník. Domek spustl, pak znovu vystavěn.

66. **Domek Jana Žipka**, ručníkáře, který si r. 1722 vystavěl na místě, kde stály staré zdi a které někdy Kašpar Fojt koupil, Václavovi Papšovi je dal, a Papeš je Anně, matce Jana Žipka za 4 zl. 30 kr. prodal. Ona je svému synu Janovi odevzdala. R. 1761 Jos. Žipek. R. 1790 Kateřina, vdova a syn Václav. R. 1820 Jakub Formánek, soukeník, r. 1896 Žipková Terezie.

67. **Dům Cihlářovský**. V něm obýval Matěj Kalina, starý cihlář a po něm Lukáš Kalina. R. 1697 drží jej již Václav Papeš, kovář. Dům šacován ve 30 kopách. R. 1722 Jiřík Holec, zeť Václ. Papše. R. 1745 syn Vojtěch Holec, r. 1763 Matěj syn a r. 1785 Vavřinec či Lorenz Holec, soukeník. R. 1818 Jan Holec, r. 1837 Svatek Domin.

68. **Domek přístavní**. R. 1820 Jiří Lenc, soukeník a syn Tomáš. R. 1896 Jungvirt Adam a Eva.

69. **Domek přístavní**. R. 1780 Josef Žipek, Kateřina, vdova a zeť Vincenc Čížkovský, zámečník. R. 1831 Filip Křiváček, kovář.

70. **Dům Papežovský** vystavěl na zakoupeném místě od obce Václav Papeš a odkázal jej vlast. synu Antonínovi Papšovi. R. 1762 Jakub Papeš, r. 1793 Vojtěch Papeš a po něm Vít Papeš. R. 1818 Václav Svatek s potomky do dnes.

71. **Domek rohový a další domky** v řadě pod kostelem (č. 72, 73, 270, 209 a 324) pocházejí z doby pozdější a stavěny byly až po zrušení hřbitova, který sem značně zasahoval. Zato brzy osazena byla za hřbitovem ulička, prostranství vybíhající úzkou stezkou směrem k lukám a potoku.

Na domku č. 71 uvádí se r. 1820 Jan Eberle, řezník.

72. **Na domku** Jos. Hnát, zedník.

73. **Na domku** r. 1785 Adam Vrlovec a pak Tomáš Kloužek, krejčí.
Na d. č. 209 Jan Weber, postřihač a po něm kol r. 1840 Al. Mařík, barvíř.

74. **Dům Neumytkovský**, starý dům již v knihách ze stol. 17ho šacovaný za 40 kop. R. 1644 hospodařil na něm Vavřinec Neumytky a r. 1697 syn Šimon. R. 1709 vdova Dorota odevzdala dům dceři své Alžbětě, manželce Karla Procházky, za něhož dům polnostmi zlepšen a šacován za 70 kop. R. 1741 Karel Procházka, r. 1748 Josef a r. 1785 syn Josef, r. 1820 Vojtěch Procházka. Dodnes zachovalo se na domě přízvisko „u Neumytků“.

75. **Dům Zárubovský**, na němž r. 1697 hospodařil Jan Záruba, jinak Čapek. Šacován dříve za 85 kop, byv však hrubě zruinovaný, odhadnut jen na 35 kop. R. 1706 ujal tento dům bratr neb. Jana Václav Záruba. R. 1731 vdovu po něm vzal si Matěj Kloužek, jemuž dům upuštěn. R. 1803 Tomáš Kloužek. R. 1818 Martin Fidler, r. 1896 Fidler Jan.
76. **Přístavník Tomáš Nedbal**, koupiv sobě jedno místo od Václava Záruby za 5 kop, vystavěl si tento domek nad pivnicí (tj. býv. pivovarem městeckým). R. 1763 Vojtěch Nedbal. R. 1799 Jos. Kloužek, švec. R. 1896 Fidler Jan. Nyní stodola k č. 75.
77. **Dům Hlaváčkovský**. R. 1697 hospodaří tu Alžběta Hlaváčková. Šacován dříve za 70 kop, nyní jen za 30 kop. R. 1706 postoupila Alžběta tento poloviční dům či chalupu Martinovi Zunovi. Tento r. 1719 udělal handl s bratrancem svým Vojtěchem Mlinkou na dům a mlýn Mlinkovský. R. 1724 přiženil se Tomáš Stehlík z Horout k Marianě, vdově po Vojt. Mlinkovi a jemu připsán. Syn Vojtěch Mlinka na vojně. R. 1785 Dorota Hrašova. R. 1820 Vojt. Hrubý, pachtýř, r. 1831 Ant. Dejmek, pachtýř. R. 1837 Čuba Alois, výběrčí daní.
78. **Domek**, na němž k r. 1820 uvádí se Jan Kubička, soused. V řadě následující domky č. 349, 312 a 347 pocházejí až z doby stavebního ruchu za cechovního života v počátku 19. stol.
79. **Domek**, na němž k r. 1778 Vojtěch Papeš. R. 1820 Matěj Čapek, soukeník, r. 1837 Hora Matěj. R. 1896 Kovář Václav.
80. R. 1785 **France Valdy domek**. R. 1820 Matěj Valda, soukeník. R. 1896 Stuchlý Karel.
81. R. 1785 **Matouše Šťástky domek**. R. 1820 Jos. Svatek, řezník. R. 1831 Franc Burian, soukeník. R. 1837 Drha Jos.
82. R. 1785 **Václava Kličky domek** se zahradou. (Na ní vystavěn později dům č. 295.) R. 1820 Václav Papeš, soukeník. R. 1896 Dlouhý Jan, kolář.
83. **Domek**, na němž r. 1778 byl Jos. Stuchlý, soukeník. R. 1820 Jos. Jedlička, soukeník, r. 1837 Jedlička Jos., syn.
84. **Dům Lízalovský**. R. 1697 byl hospodářem Petr Lízal. R. 1706 dle dobrovolných smluv ujal tento dům Matěj Procházka handlem za dům Horovský na Stránce (č. 103). Matěj Procházka postupuje pak dům zeti svému Václavu Bártovi. Dům pak jde z ruky do ruky. R. 1724 prohandloval jej V. Bárta Jiřímu Černému za dům Čenkovský (č. 59). On, Jiří Černý přidal hotových 60 Rýn. zl. R. 1728 Jiří Černý upustil dům svůj, od starodávna jmenovaný Svobodovský, Vavřinci Svatkovi. R. 1741 sedí tu Bartoloměj Malík. R. 1748 Josef Černý. R. 1785 jest to již Jana Otty dům a zahrada. R. 1818 Anton Zuna, pekař. R. 1870 Hynek Stuchlý, koželuh. Posledně Václav Hais.
85. R. 1778 **domek France Stuchlého** a vdovy jeho Markéty, po ní Vojt. Lenc. R. 1896 Vávra Karel.
86. **Poloviční dům Šťástkovský**. R. 1697 koupil jej Matouš Šťástka od Jakuba Holce za 35 kop. R. 1706 po neb. Anně Šťástkové ujal dům Lukáš Vojtěch, vlast. zet, jenž jej odkázal r. 1731 synu Jiřímu. R. 1778 Franc Čapek. R. 1785 Václav Procházka. R. 1818 Terezie Rejchová. R. 1820 žid Popper, měl v domě ruční sirkárnu a krám. R. 1824 Ant. Dejmek.

R. 1837 Martius Ant. R. 1849 koupil dům ve dražbě Ant. Hora. R. 1861 Prokop Jakeš ze St. Prachatic. Od Jakeše koupil r. 1869 Emanuel Traxler, soukeník.

87. Poloviční dům Karasovský. R. 1697 hospodářem Ondřej Karas, koupil jej od Martina Žemličky. Dle st. knih měst. vynachází se ten dům šacovaný za 65 kop, nicméně jsouce za předešlých vrchností od této živnosti pole a luka odňata a panskému dvoru přivlastněna, též nynější těžká léta pozorujíc, z ohledu toho nově se šacuje za 20 kop. R. 1706 s dovolením p. hejtmána koupil jest tu chalupu od Ondřeje Karasa Pavel Čapek, jenž spustlý dům přestavěl. R. 1742 Jakub Čapek. R. 1778 Martin Čapek, r. 1818 Jos. Čapek. R. 1837 Jan Pícha, soukeník. Syn jeho Franc byl pak hostinským „na vinopale“. Po Janu Píchovi Kopkáně Matěj a syn.

88. ,

89. ,

90. ,

91. ,

92. ,

93.

Přístavní domky vznikly na obecní půdě a stavěny byly vesměs pořadem až v době oživení cechovních řemesel v 2. pol. 18. stol. Čísla d. 202, 212 a 294 až počátkem 19. stol. Dle Josef. katastru seděl r. 1785 na domku č. 88 Václav Janda, soukeník a po něm r. 1821 Ant. Dejmek. Na d. č. 92 r. 1820 Václav Lad, soukeník a po něm Matěj Müller. Na d. č. 93 roku 1820 Jakub Hanus, švec a po něm Ant. Peleška z Nišovic.

94. Bývala **obecní chalupa**. Zde před 30 l. válkou stávala obecní lázeň a po té ještě r. 1820 obecní pastuška, pastýř Ant. Študlar.

95. Na domku č. 95 r. 1820 Jos. Kocáb, soukeník. Další domky v řadě, č. 244 a 240 spadají rovněž původem do konce 18. st. a poč. 19. stol.

96. R. 1785 **Jos. Sýkory, soukeníka, domek**, po něm Jan Vlček, zet, krejčí. R. 1826 Tomáš Bursa, tesař. Zde stávala Matěje Lence stará barevna.

97. Velký dům Předotovský. R. 1662 Jindřich Matoušovic. R. 1697 byl hospodářem Pavel Předota. V st. knihách měst. prošacován byl dům za 255 kop, nyní přihlízejíce k těmto těžkým létům a byvše od předešlých vrchností na díle pole odňaté a k panskému dvoru připojené, pročež držitelé Pavlu Předotovi šacován za sumu 150 kop. R. 1706 s dovolením p. hejtmána a celého ouřadu vlahobřezského po neb. Pavlu Předotovi ujal tento dům Petr Kloužek, jenž pustý dům opravil. Potomci držitelé r. 1748 Vojtěch Kloužek, r. 1770 Václav Kloužek, r. 1785 Matěje Lence dům, r. 1818 Martin Kloužek, soukeník.

R. 1830 zakoupil se na dům Ignác Grametbaur z města Prachatic, traxlíř. mistr. Od něho koupil dům Kouba Jan, sedlák z Oulehle. Od pradávna sluje zde „u Buchtů“.

98. Přístavní domek, na něm r. 1813 Franc Vondrák a po něm Lád Eman.

99. Přístavní domek, na něm r. 1813 Bart. Matoušek, soukeník, r. 1837 Vrlovec Jan, soukeník, po něm syn a vnuk Karel Vrlovec.

100. Dům Klimšovský. R. 1642 Vítovi Vackovi prošacován za 90 kop. Od něho koupil dům Rehoř Klimeš. Synovi jeho Matoušovi prošacován r. 1697 z ohledu těžkých let za 60 kop.

R. 1719 šacunk zvýšen na 100 kop, avšak když tento dům spálený zase vystavěl, odpisují se mu na šacunku 42 kopy. R. 1734 Ondřej Klimeš, syn. Svého otce Matouše, též manželku jeho Maří Magdalenu má teplem, dokudž by při něm zůstávati mohli a chtěli, zaopatřiti. Pokudžby pak spolu srovnati se nemohli, tehdy obojí strany nákladem, jak starý zdi se zahrádkou obsahují, pro rodiče světnička s příslušenstvím vystavena býti má, které oba rodičové do své smrti volně užívati budou. Dále vymlouvají si dva kusy pole: 1. nad mlejnem, držící se pole Petra Lízala, 2. pod Kančovem, držící se pole Šimona Zuny, 3. kus louky nad cestou, jdoucí do Ouhřic, 1 krávu, 1 str. žita, 1 věrt. ječmene a 1 v. hrachu. Matěje nejmladšího má dáti vyučiti řemeslu a svatbu vystrojiti. - R. 1748 vdova po Ondřeji. R. 1770 Jos. Klimeš, tkadlec. R. 1818 Isidor Klimeš. Klimšové hospodařili na domě přes 250 let. K poslední dceři Anně přiženil se Fr. Čížek z Krajnicka. Po něm r. 1918 Václav Kouba.

- 101. Chalupa Urbanovská** (ležící při domě Klimšovském). R. 1697 Bartoloměj Urban koupil ji od Roziny Jirsovy. Poněvadž dřívější hospodář Jirsa na vrchnostlivých polích na Pláních mandele žita v noci kradl, jakož i v Dol. Kožlí Vankovi do stavení se vloupal, obilí na zrně odnášel a do Husince prodával, byl trestán vězením. Po propuštění s manželkou a dítkami zběhl a se nevrátil, jest majetku svého zbaven. Od tohoto domu hejtman Paul Sádlo pustý rybníček odňal. R. 1720 Mandalena, dcera vdovy Kateřiny Urbanovy, vzala si Martina Klimše a jemu stateček postoupila. R. 1818 Jos. Klimeš. Usedlost zrušena.
- 102. Přístavnická chaloupka** při domě č. 100. R. 1785 Jakuba Fišera domek. R. 1820 Vojt. Šolc, krejčí.
- 103. Dům Procházkovský**. R. 1662 patřil Ondřeji Kdolskému, po něm Vavřinec Kdolský. Od Mariany Kdolské koupil r. 1697 dům Matěj Procházka. Před ním ošacován dům za 90 kop, jemu za těžkých těch let prošacován za 60 kop.
R. 1706 podle dobrovolných smluv a handlů ujal tento dům Petr Lízal, jemu r. 1719 ježto pro opustlý dům zase vyzdvihl, šacován za 110 kop.
R. 1731 handloval Šimon Zuna s Petrem Lízalem na tento dům a přidal jemu na svoji chalupu, ležící mezi domy Jana Kosmaty a Jos. Šobra, peněz hotových 130 Rýn. Po Šimonovi Václav Zuna.
R. 1770 koupil dům Franc Křiváček, kovář, R. 1803 Martin Křiváček, r. 1832 Václav Křiváček, vesměs kováři. Po posledním Křiváčkovi koupil dům s dílnou v licitaci Eman. Klimeš, švec a kovárna pronajímána. Nyní Karel Klimeš, autodopravce.
- 104. ,**
- 105. Přístavnické domky**, na nichž zprvu příslušníci rodu Křiváčků seděli. Po nich r. 1820 na č. 104 Tomáš Lad a na č. 105 Matěj Sezima a Zdichynec Jan.
- 106. Přístavnický domek**, na něm r. 1785 Maxmilán Vrlovec, r. 1820 Jos. Dolský, 1837 Machovec Jos.
- 107. Přístavnický domek**. R. 1785 Andres Cibulka a Václav, soukeník. R. 1826 Jos. Jindra.
- 108. Přístavnický domek**. R. 1785 Kašpar Franc. R. 1820 Jan Neumytka s potomky.
- 109. Přístavnický domek**. R. 1785 Jos. Kubička. R. 1820 Jan Baroch, 1837 Bezdrejka Jos.

110. **Poloviční dům Študlarovský**. R. 1676 koupil jej Jiří Študlar od Jana Vytluky, někdejšího písaře obročního, za 40 kop. R. 1724 Šimon Študlar. Janovi, bratru, dal místo na sadě k vystavení nového domku (č. 112). R. 1778 Franc Študlar. R. 1818 Dorota Šťástková a Jakub Šťástka, syn, po nich Vojt. Kocáb.
111. **Přístavnický domek**. R. 1785 Frant. Čapek, r. 1820 Terezie, vdova.
112. **Přístavnický domek**. R. 1785 Matěj Študlar. R. 1820 Petr Šíma, soukeník.
113. **Přístavnický domek**. R. 1785 Vavřinec Hora. R. 1820 Ant. Hora, soukeník.
114. **Dům Rozporkovský**, k domu Křížkovskému patřící, držel Jan Rozporka, manžel Oršily Křížkovy. R. 1724 přiznal se naň Matěj Čapek. R. 1785 Jakub Čapek. R. 1820 Pavel Mareš, soukeník.
115. **Dům Kloužkovský**, držel r. 1697 Petr Kloužek, jemuž šacován za 30 kop. R. 1706 koupil tu chalupu od Petra Kloužka Bartoloměj Křížek, syn Jiříka Píchy z domu Křížkovského (č. 165). R. 1719 připisuje se Jiříkovi Píchovi, bratru Bart. Křížka. R. 1730 Žofie Píchová. R. 1778 Franc Pícha. R. 1820 Isidor Lenc, soukeník. Po něm Zuna Kašpar. Zde se narodil Frant. Zuna, prof. akad. gymnasia v Praze, + r. 1899.
116. **Domek Matouše Zuny**. R. 1820 Jan Žipek, švec. Později shořel a zůstal pustý.
117. **Dům Nedbalovský**, patřil mezi domy velké. R. 1662 držel ho Jan Zedník a šacován mu byl za 75 kop, v nových knihách měst. z ohledu těžkých let snížena odhad na 60 kop. Před r. 1688 získal dům Lukáš Nedbal. Tento odevzdal od živnosti své Janu Zedníkovi jednu louku, kterou Zedník dal synu svému Šimonovi Ždichyncovi za podíl za 15 Rýn. R. 1706 na místě sirotkův Nedbalových připsán dům až do vzrostu Tomáše Nedbala manželu Roziny, vdovy po neb. Nedbalovi, Janu Zunovi, krejčímu, jemuž šacován za 130 kop. R. 1770 Tomáš Zuna, r. 1818 Matěj Zuna, soukeník. Zunové tu hospodařili až téměř do konce 19. stol. Po nich r. 1896 Václav Bartoš, od něhož dům koupil Jan Kalbáč. Do té doby říkalo se zde „u Zedníků“.
118. Býval **domek** vzadu na sadě Zunovském. R. 1785 v něm Jos. Zuna. R. 1820 Tomáš Zuna, soukeník. Domek požárem zašel.
119. R. 1785 **domek Kašpara Vrlovce**. R. 1837 Nedbal Matěj, soukeník, po něm Vondrák Martin. Nyní Pilát Vojtěch, kupec.
120. R. 1785 **Jakuba Bošky domek**. R. 1820 Franc Nedbal, krejčí, r. 1837 Bluma Václav.
121. R. 1820 **Matěj Velek**, soukeník. R. 1837 Tomáš Vrtiš, hrobař.
122. R. 1785 **Jiříka Kocába domek**. R. 1820 Vavřinec Dvořák, soused.
123. R. 1785 **Doroty Kušvardovy domek**. R. 1820 Franc Jílek, švec. Stával u mostu. R. 1848 povodní stržen.
124. R. 1785 **Augustina Spěváčka**, soukeníka, **domek**. R. 1896 Procházka Hynek, po něm Václav Bartoš, dříve majitel domu Zedníkovského č. 117.

125. R. 1785 **Jos. Turka domek**. R. 1820 Jakub Souček. R. 1896 Klimeš Vojtěch
126. R. 1785 **Jana Štáštka domek**. R. 1820 Dominik Svatek, soukeník. R. 1837 Kotrc Marie. R. 1896 Müller Alois, cestař.
127. R. 1820 **Jos. Hubáček**. R. 1896 Zíka Jan.
128. R. 1785 **Jakuba Filouse domek**. R. 1820 Václav Filous, soukeník.
129. R. 1785 **Vojt. Kocába domek**. R. 1818 Václav Kocáb, 1820 Václav Lenc, soukeník, r. 1896 Vojta Jan.
130. **Poloviční dům Vlažnovský**, jinak Cibulkovský, od starodávna zvaný „u Stránských“. R. 1697 hospodyně Mariana Vlažná, jejíž předešlý manžel byl Václav Cibulka, který živnost tu dokonce zruinovanou svým nákladem vystavěl. R. 1702 Matouš Cibulka přepustil dům Lukášovi Vrlovcovi ze Lhotky v ceně 50 kop. R. 1719 nástupcem Ondřej Vrlovec, který upustil na svém sadu místo k vystavění domku Tomáši Cibulkovi za jeho podíl 5 kop 12 gr. (nyní č. d. 106). R. 1738 Jakub Vrlovec. R. 1772 Jan Vrlovec, po něm Josef. R. 1867 František Vrlovec. Synem Viktorinem rod na živnosti vymřel. R. 1896 Jan Kloud, po něm Pavlín Jos.
131. **Domek Jakuba Formánka** („u Kubičků“). R. 1818 Anton Formánek, soukeník. R. 1826 Martin Krejsa z Lazišť. R. 1890 Spěváček Eman.
132. ,
133. ,
134. ,
135. ,
136. **Domky** tyto postaveny jsou jednak na obecních „drahách“, jednak na pozemcích, od Mlinkovic mlýna oddělených, pocházejí vesměs z konce 18. st. a poč. 19. stol. Na č. 136 r. 1837 Pojsl Jakub. Domek č. 226 si vystavěl Michal Müller, druhý syn ze mlýna Mlinkovského, vysloužilý voják, jemuž kus místa na sadě z věna vykázán.
137. **Domek** r. 1820 Matesa Karneta, Fr. Dejmek, zet. R. 1829 Vojt Plevka z Hor. Nakvasovic. R. 1831 Jos. Kříž. R. 1896 Rozporka Jan.
138. R. 1785 **Šimona Jindry domek**. R. 1820 Jan Hilken, kolář, 1837 Jindra Fr., r. 1896 Brůha Jan, zámečník.
139. R. 1785 **Petra Stuchlýho domek**. R. 1820 Jos. Zíka . Nyní zahrádka.
140. R. 1785 **Vojtěcha Velka domek**. R. 1820 Tomáš Vrtiš, hrobař. R. 1831 Jan Holík, soukeník.
141. R. 1785 **Tomáše Matouška domek**. R. 1896 Mühlbek Josef.
142. R. 1785 **Doroty Vrhlovcovy domek**. R. 1820 Václ. Baroch, soukeník.
143. R. 1785 **Jana Lada domek**. R. 1820 Matěj Hálek. R. 1896 Svach Jos.

- 144. Dům a mlýn Karvánkovský**, od starodávna „u Janů“ zvaný. R. 1654 byl na něm Martin Šťástka, po něm zet jeho. R. 1697 Kašpar Karvánek. Dům s mlýnem šacován za 150 kop, avšak pro jeho sešlost odevzdán mu ve 130 kopách. R. 1719 Kašpar Holec. R. 1721 Jan Holec. R. 1778 Antonína Jindry dům a mlýn. R. 1795 Vojtěch Holec. R. 1818 Franc Holec. Po něm Jan Fidler z Chlístova. Na konec rod Hradeckých.
- 145. Dům a mlýn Mlinkovský** od dávna tak zvaný. R. 1662 Vít Mlinka platí k faře ouroků po 15 groších a 1 robotný den za používání vody z farského rybníka. Šacován dříve za 115 kop, nově za 70 kop. R. 1697 syn Jiří Mlinka. R. 1706 Vojtěch Mlinka, syn Jiřího. R. 1719 šacunk nově učiněný za 100 kop a dům s mlýnem postoupen Martinovi Zunovi. R. 1785 Jan Zuna.
R. 1770 koupil mlýn Vojtěch Müller, mlynář z Vimperka. Po něm Josef Müller a syn Jan. Od něho koupil mlýn r. 1890 Jos. Hankovec z Tvrzic. Na mlýně vystřídala se pak řada majitelů a nájemců. Nyní Kouba Fr.
- 146. Domek od mlýna** Ant. Jindry vystavěný. R. 1820 Kat. Šimová, vdova. R. 1829 Matěj Kouba.
- 147. Domek**, na němž r. 1818 Karel Král, r. 1820 žid Möller. R. 1896 Chán Jan, nyní Lukeš Fr., obchodník.
- 148. Domek „v Sadech“**. R. 1820 Šebest. Fuks, kolář, syn Jan a vnuk Vojtěch.
- 149. Domek „v Blatech“**. R. 1785 Jakub Vrlovec, 1818 Jos. Vrlovec, bednář, r. 1837 Velek Matěj. R. 1896 Jírovec Jan, kolář.
- 150.** R. 1785 **Tomáše Neumytky domek**. R. 1820 Filip Neumytka, soukeník.
- 151.** R. 1785 **Matěje Vozabala domek**. R. 1820 Jan Zedník, soukeník.
- 152.** R. 1785 **Jiříka Lence domek**. R. 1820 Matěj Dejmek, soused.
- 153.** R. 1785 **Jos. Žipka domek**. R. 1820 Jan Malina, krejčí z Předslavic.
- 154.** R. 1785 **Jana Šímy domek**. R. 1820 Jan Šíma, soukeník. Nyní zahrádka.
- 155.** R. 1820 **Jan Riemer**, postřihač. R. 1830 Joh. Kašpírek, šafář ze Stranějovic.
- 156.** R. 1820 **Filip Šťástka**, soukeník, r. 1896 Vachulka Jos., vyhořel, nyní zahrádka.
- 157.** R. 1820 **Václav Bauer**, soukeník. R. 1837 Vondrák Jakub. R. 1896 Kaštánek Fr.
- 158.** R. 1785 **Jakuba Cibulky domek**. R. 1820 Matěj Cibulka.
- 159.** R. 1785 **Jos. Kubičky domek**. R. 1820 Petr Jindra. 1828 zet Isidor Traxler.
- 160.** R. 1785 **Maří Magd. Cibulkovy domek**. R. 1820 Jos. Karas, krejčí.
- 161.** R. 1785 **Jana Láda domek**. R. 1820 Tomáš Trunde, jirchář.

- 162. Velký dům Broulimovský.** Na něm r. 1662 Ondřej Vrhlovec. R. 1697 Matěj Broulim, jinak Vrhlovec. Kdysi velká usedlost, šacovaná ve st. knihách za 293 kop, vzhledem k těžkým letům vnově šacovaná za 200 kop. R. 1705 postoupil Matěj Vrhlovec, jinak Broulim, živnost synu Vavřinci Broulimovi neb Vrhlovcí. Vymiňuje si k snazšímu vyživení 3 kousky pole za humny v Dílcích pod 1 str., v Klíních pod 1 1/2 věrt. a u Trávníku pod 1 1/2 věrt., dále pod 1 vůz sena v Slavoňových pro kravičku, kus sadu a komoru s chlívem. R. 1770 Franc Cibulka, po něm Adam, syn. R. 1818 Pavel Pícha. Na obecní půdě podél sadu při domě tom vystavěna v 18. stol. řada domků v ulici Blatech od č. 153 – 161 a č. 288.
- 163.** R. 1820 Matěj Lád, kramář. R. 1896 Spěváček Václav.
- 164. Velký dům Smitkovský.** Na něm r. 1662 Ondřej Smitka neb Hubáček, jemuž byl dům šacován za 205 kop. R. 1697 nastupuje Jan Smitka, jemuž cena domu v těch těžkých dobách snížena na 130 kop. R. 1719 Pavel Smitka. R. 1741 Jakub Smitka. R. 1751 drží již dům Jan Bauer, po něm 1785 Jos. Baur a syn Jan. R. 1815 paní Terezie Řeřichova připsala dům Antonínu Martiusovi, zeti svému, při jehož potomcích trvá dosud.
- 165. Velký dům Křížkovský.** R. 1649 Daniel Křížek postoupil jej Jiřímu Píchovi, jinak Křížkovi v odhadu 210 kop, Jiřímu pak nově šacován za 250 kop. R. 1706 ujal tuto živnost Jiřík Pícha, vlast. syn neb. Jiřího, i nemohouce on témuž domu neb živnosti zadost učiniti pro jeho velkou nedbanlivost a ožralství, obávající se, že by k zkáze přišel, připsán jest nyní bratru jeho Bartoloměji Píchovi, jinak Křížkovi. R. 1748 hospodář Jan Pícha a r. 1770 Martin Pícha, soukeník. Když jeho syn Kašpar byl r. 1800 při zvonění proti mračnům na věži bleskem zabit, prodal dům, založiv fundaci mešní, Jos. Haasovi, staviteli. Velký dvůr rozdělen pak ve 3 nové usedlosti, č. d. 255, 291 (žid Machrlík) a 261 Matulka Jan.
- 166.** R. 1820 drží domek Václav Partaj, soukeník.
- 167.** R. 1820 drží domek Ferd. Lízal, soukeník. V patrovém domku sídlí tu později Matěj Šrom, malíř lid. obrazů a cirkusových reklamních pláten.
- 168.** ,
- 169. Poloviční dům Žipkovský.** Ve st. knihách měst. šacovaný na 40 kop, pak po přikoupení polí a luk zlepšený šacuje se na 69 kop 25 gr. 3 den. R. 1672 hospodářem byl Matěj Žipek, kovář. R. 1719 hospodář Václav Král, zet. R. 1722 opět Lukáš Žipek a r. 1785 syn Josef. Po něm Severin Cibulka, soukeník a r. 1818 Martin Švec. Dům byl před tím rozdělen a na půli druhé usadil se Maxmilian Velek, krejčí, po něm Kašpar Velek. Na půli první r. 1837 Svatek Karel. Oba domy slují dodnes „Na vyhranej“.
- 170. Poloviční dům Štěrboský** vystavěn od Matěje Krýzy. R. 1697 byl hospodářem Adam Štěrba. R. 1722 ujal dům Jan Blahovec, zet neb. Adama Štěrby za 70 kop. R. 1733 Vojtěch Hlávka, švagr. R. 1785 Kašpar Blahovec, řezník. R. 1818 Franc Penz. R. 1826 Mates Kiewek. „U Štěrby“ slulo zde do našich dob.

171. **Poloviční dům Pařízovský**, R. 1697 hospodaří zde Karel Pařízek. R. 1730, ježto za hospodaření jeho tchyně by k ruině přišlo, z toho ohledu Matěj Matoušek, zet za plnomocného hospodáře přijat. Kdyby pozůstalý syn Karel, který pro zlé chování na vojnu vzat byl, se mimo nadání z vojny vrátil, při tom domě schránu svou by užiti mohl. Matěje Pařízka díl z ohledu jeho výstupku se prázdná činí. R. 1785 Leopold Broulim. R. 1818 Matěj Jelínek, krejčí a Václav Chán zet, r. 1896 Chán Jan. Oba půldomy, č. 170 a 171, tvořily původně jeden velký dům, od něhož byly pozemky k panskému dvoru obráceny.
172. **Poloviční dům Čudovský**, šacovaný v starých knihách městeckých za 60 kop. R. 1697 hospodářem Pavel Čuda, r. 1738 Jiří Čuda, R. 1785 Matouš Čuda a r. 1818 Jakub Čuda. R. 1820 Tomáš Selner, pekař. R. 1828 koupil dům Franz Boška, potom. sekretář obecní, po něm držel ho syn Jan Boška, široce známý lid. malíř a řezbář.
173. **Velký dům Ladovský**, před tím r. 1662 Kovikovský. R. 1697 držel jej Václav Lad ve 110 kopách. R. 1719 syn Tomáš Lad. R. 1785 Bartoloměje Lada dům a zahrada s domkem, po němž Václav Lad. R. 1818 Jos. Zuna, soukeník, r. 1837 Stuchlý Filip, r. 1896 Möller Jakub, žid. R. 1910 Jos. Vondříčka.
174. **R. 1785 Václava Lada domek**. R. 1820 Franc Šebele, krupař. R. 1830 Václav Toušek ze Žárovy. R. 1896 Steiner Berta.
175. **Poloviční dům Pikolonovský**, na něm r. 1697 hospodářem Jiří Pikolon, r. 1728 Jakub Pikolon, syn. R. 1785 Tomáš Pikulín. R. 1818 Jan Pikolon, soukeník, po něm Wentzl Prager, zet. R. 1896 Kramer Anna. Poté Jos. Nosek, poštmistr a poštovní úřad.
176. **Domek Jos. Zedníka**, přistavěný při domě Zedníkovském po r. 1724 Šimonovi, bratru hospodářovu. R. 1785 Josef Zedník. R. 1818 Václav Piksa, r. 1837 Mejda Václav, r. 1896 Ždichynec Vojtěch, pekař.
177. **Přístavní dům**, na něm r. 1820 Jan Huber, pekař. R. 1831 Jan Šolc, kupec. Po něm drží dům Hynek Tomeš ze Semil, koželuh a dlouholetý zasloužilý purkmistr města Vlach. Březí. Nyní Antonín Vrdlovec, perníkář.
178. **Velký dům Zedníkovský**, předtím Ždichyncovský, šacovaný ve st. knihách měst. za 120 kop. Na něm r. 1670 hospodářem Jan Zedník, syn Jana Zedníka z domu č. 117. R. 1697 Šimon Zedník, po němž hospodaří Markéta Ždichyncova, vdova po Šimonu Zedníkovi, jež provdána pak za Tomáše Tůmu, pročež hospodaří druhá dcera Mariana. R. 1724 Jiřík Zedník. R. 1785 Bartoloměj Zedník. R. 1818 Anton Vozabal, soukeník, r. 1837 Vladyka Václav, r. 1896 Tomeš Emanuel.
179. **Přístavní domek**, na něm r. 1821 Matěj Carda. Řada dalších domků, v ulici ke hřbitovu vystavěna byla v poč. 19. století na pozemcích domu Zedníkovského.
180. **Přístavní domek** pod pivovarem, na něm r. 1818 byl Tomáš Čapek, soukeník. Domek vyhořel a zbořen. Nyní na místě tom nový domek Vojt. Vachulky, tesař. a zedn. mistra.
181. **Přístavní domek**, na němž r. 1785 Petr Cibulka, soukeník.
182. **Poloviční dům Lízalovský**, na něm r. 1662 Jiřík Kožišník, po něm Diviš Lízal. Domek s dokonce maličností polí a luk šacován pouze za 20 kop.

- R. 1697 Lukáš Lízal, 1720 jeho zet Bartoloměj Cyprian, r. 1742 Kateřina Cyprianka. R. 1785 Václava Jelínka domek. R. 1820 Anna Stuchlá. R. 1831 Frant. Šebele, krupař. R. 1870 Jos. Buchmajer, kupec a vinárník. R. 1896 Varaus Fr., do r. 1892 byl dům nízký, na němž ve střešním výklenku bývala socha sv. Václava.
- 183.** R. 1785 drží **dům Šimon Zuna**, pekař, r. 1820 Anton Hauser, koželuh. Po něm Ant. Kopecký, kupec. Za něho byla zde pošta.
- 184.** **Dům** ten drží po Matěji Zunovi r. 1785 Krištof Šulc. R. 1820 Jos. Chramosta. Tyto poslední 4 domy dostaly se kol r. 1890 do rukou jednoho majitele Ant. Kopeckého a pak Fr. Varause, jenž přestavbou je spojil v jeden dům.
- 185.** **Dům** tento na náměstí drží r. 1713 Jos. Šťástka, „accisüberreiter“, pojezdny nad zavedeným tehdy akcíssem, potravní dani. R. 1750 prodal jej svému mladšímu bratru Petrovi Pavlovi za 100 rýn. zl., který jej zase svému synu Antonínovi připsal. L. P. 1756 koupil domek ten Jan Pícha od svého tchána Petra Šťástky. Od r. 1785 Jos. Pícha, soukeník. R. 1831 Jos. Stuchlý, soukeník. Po něm Jos. Šťástka, soukeník.
- 186.** **Poloviční dům Šťátkovský.** Ve st. knihách měst. šacován za 120 kop. Po otci Matějovi hospodaří na něm r. 1697 Tomáš Šťástka, krejčí. Manželka Markéta, vlast. dcera Jana Valdy. Věnem dostala 10 kop gr., k tomu 1 krávu a 1 ovci. R. 1731 Matěj Šťástka, nejmladší ze synů. R. 1785 drží dům Tomáš Spěváček. R. 1818 Jan Drha, soukenický mistr. R. 1844 dům vyhořel a s ním ještě domy č. 185 a 187 a na odprodané polovici od domu č. 186 vystavěn dům č. 289 (Jos. Traxler, nyní Živnost. záložna). Na domě Šťátkovském pak zřízen hostinec „U Hvězdy“, Jos. Píchy.
- 187.** **Poloviční dům Houdkovský.** R. 1697 hospodářem tu Tomáš Houdek, po něm r. 1722 ujal jej nejmladší syn Václav za sumu 50 kop. Jiřík, bratr, na vojně za vrchnost. R. 1734 ujmul dům Josef Plaicher. R. 1785 Matěje Čapka dům. R. 1818 Jan a Kašpar Stuchlý, pekař. Nyní na domě v jedno spojeném se sous. č. 300, Emanuel Tomeš, otec a syn obchodník. Dlouho zde slulo „u Houdků“.
- 188.** **Poloviční dům Pařízovský,** jinak Kodymovský. R. 1670 Augustin Kodym, Pařízek. Prošacován za 30 kop. R. 1719 připsán dům Václavovi Faltýnovi, rod. z města Chrudimě, za 50 kop. Poněvadž tento hospodář velký mrhač jest a tchyni svou často pere, má pokud se nepolepší, z toho domu vypuzen býti. R. 1721 koupila Anna, pozůst. vdova po neb. Jakobovi Stuchlým, kníž. sládku zdejší od Václava Faltýna tento dům, řečený Kodymovský za 230 Rýn. R. 1725 pojmul Annu Stuchlíkovou za manželku Anton Zuna, Kodým a stal se plnomocným hospodářem. R. 1785 Filipa Matouška domek. R. 1818 Ignác Zbonek, soukeník a syn Vincenc. Dům do patra zdvihl Maroušek, sládek a kupec. Od r. 1890 Fr. Kroupa, dlouholetý starosta města a kupec.
- 189.** **Panská hospoda „Hořejší“**, stávala zde odedávna. Když vystavěn v 2. pol. 17. stol. panský pivovar, přestavěna nově i hospoda a slula hospoda „markytánská“, pokud v městečku ležela posádka voj. Bývali na ní různí pachtýři, na př. r. 1753 Matěj Spěváček, r. 1791 Jan Luhan, r. 1820 Franc Eiler, r. 1831 Jan Smitka. Poslední od r. 1843 Matěj Chvosta, majitel a syn Jan. R. 1938 dům zakoupil Eman. Švancar, hostinec zrušil a zařídil střížní obchod.

- 190. Ovčín panský**, I. část. R. 1820 mistr ovčácký či polní Jan Stehlík, r. 1837 Václav Kneprlík.
- 191. Starý mlýn**, býval panský a na něm různí zákupní držitelé. Vedle jiných závazků měli mlynáři za povinnost šenkovati mlečům pivo a kořalku z panského pivovaru a vinopalu, jakož i vrchnost. úředníkům a sloužícím a pro dobytek dvorský zdarma obilí mletí i šrotovati. R. 1788 byl zde po otci Ferdinandovi mlynářem Jakub Šebele. R. 1820 Martin Kulhánek. R. 1831 Jan Kohout. R. 1845 Tomáš Šimák, držitel emfyteutního mlýna, tak zv. Starého, prodává jej Václavu Mejdovi za 1560 fl. Con. m.
- 192. Panská pila** s rybníkem. R. 1820 Bartoloměj Šebele, pilař. Později zřízena zde valcha soukenická. R. 1846 přeměnilo panství valchu na mlýn, jenž byl v držení Václava Staňka. Po něm Vozabalové.
- 193. Nový mlýn** býval rovněž panský a připomíná se již v 1. pol. 17. stol. Jsou na něm různí pachtýři. R. 1818 Jos. Fidler, r. 1831 Jan Kouba, r. 1837 Kubašta Václav, r. 1846 Matěj Christlbaur. Po parcelaci r. 1925 prodán Jarosl. Vávrovi.
- 194. Panský ovčín**, II. část. R. 1914 shořel.
- 195. Domek**. R. 1820 Jakub Fouček, soused, r. 1837 Klein Ant.
- 196.** R. 1820 **domek Tomáše Šafránka**, zahradníka. Posud drží se v rodě.
- 197. Domek na Stránce**. R. 1820 na něm Václav Vojtěch, tkadlec, po něm Jos. Vachulka z Malenic, pak zet Lád Karel, nyní jeho zet Soumar, zedník.
- 198. Domek** ten tvořil zprvu s horním domkem, nyní č. 293 jednu usedlost, na níž se uvádí r. 1813 Matěj Nedbal, soukeník, horní část obýval Anton Turek. R. 1814 na žádost věřitele Jos. Poppera byl domek Nedbalovi prodán v licitaci Jos. Čapkovi za 500 fr., avšak r. 1820 (dle Stat. anim.) jest zde posud Matěj Nedbal s Ant. Turkem. R. 1831 Matěj Žipek, soukeník. Brzy po něm r. 1833 stal se majitelem celého domku Petr Kopka, býv. sedlák ze Skal u Paračova (živnost „u Rysů“) se svou manželkou Kateřinou, roz Bískovou z Vel. Blanice z gruntu č. 2 (živnost „u Hostáků“). Zde se jim narodila dcera Rozalie, k níž pak na domek č. 198 ve Vlach. Březí přiřazenil se Frant. Brož, syn sedláka a rychtáře Matěje Brože z Vel. Boru u Netolic, č. 4 („u Nováků“). R. 1866, 17/1. narodil se jim syn Josef, prof. a pisatel těchto dějin města Vl. Březí.
- 199. Domek**, na něm r. 1820 Vojt. Velek, krejčí. R. 1831 Bart. Stegbauer.
- 200. Domek**. R. 1820 Vojt Bauer, soused, r. 1831 Jos. Fidler, krupař.

Další domy v řadě neuvádím. Jednak není sestaveného seznamu jejich v měst. archivu, jednak majitelé se často střídali a namnoze známost jejich jest v paměti nynějších držitelů.

Vyjmenované zde domy a domky stávaly již do roku 1800. Rozvíjejícím se řemeslem soukenickým a s ním i druhých řemesel dostoupil počet jich do roku 1860 největší výše, asi 360 čísel.

VÝŇATKY ZE STARÝCH KNIH PAMĚTÍ

O STRAŠNÉ BOUŘI V ROCE 1800

Nebude snad proti oučelu této knihy, když podotknu zde smutného pádu, který se udál na zdejší věži dne 29. Máje 1800. Hned před polednem 28. Máje sehnala se mračna, ledem a vodou obtížená, velmi strašná nad městečkem naším. Lid zdejší proti zákazu zeměpána zvonil, jak v obyčeji míval, proti mračnům, která ale z místa nehnula se, než bouře hrozná jen chvílemi přestávajíc, jakoby snad sobě pooddechovala, trvala celý ten den a následující na to noc. Nastal 29. Máj a s ním bouřka s lijavci a krupobitím hned ráno. Obyvatelé zdejší střídajíce se, jak mladí tak staří, zvonili po chvílích neustále. P. Raffius napomínal, pan vrchní Ant. Eder zakazoval, než lid nechtěl uposlechnouti, ani představení obce městecké nejenom zvonícím na posilněnou pivem přispívali, noprž i podruhy z povinnosti na věž ku zvonění nařizovali. Tak bouře trvala až pozdě do noci dne 29. Máje, v které bouře nejstrašlivěji zuřila. V 11 hodin v noci skončila ale najednou strašlivým udeřením hromovým mezi zvoníky, zabivši Kašpara Píchu, tovaryše soukenického, 18 let starého, syna Martina Píchy, souseda zdejšího a Jozefa Nováka, podruha a nádeníka v městečku, jenž z nařízení opatrného magistrátu zdejšího zvoniti musel a vdovu s 2 sirotky po sobě zanechal. Mimo těch dvou zabitých popálil hromový blesk ještě 3 zdejší synky, takže za mnoho neděl s velikým namáháním pozdraveni byli, pak 2 byli jen lehce raněni. Ostatní, jež bděli, byli na dlouhý čas omráčeni, takže jich za mrtvé drželi. Někteří, jež ale unaveni od zvonění na zvonici usnuli, nevěděli ani, že udeřilo. Jozef Novák držel tak pevně provaz od zvonu v rukou, že rozhoupaný zvon od země ho pozdvíhoval a podruh jiný an druhý zvon tahal, zůstal bez porušení, aniž světlo v svítilně zhaslo. A tou ranou umkla bouře docela.

(Z memorabilií fary vlachobřežské. Zapsal farář P. Eman Ašvic.)

Tragicky zahynulý synek městecký Kašpar Pícha odpočívá dosud na hřbitově u Sv. Ducha se svým dědem Johanem Píchou u jižní zdi hřbitovní. Hrob jejich označuje původní pomníček, žulový empirový obelisk, zakončený koulí a kovaným křížkem. J. B.

MORBUS CHOLERA VE VLACHOBŘEZÍ 1832,

neb Aziatická vrhavá ouplavice nazvaná, která již v roku 1817 v bažinatých krajinách Indie vznikla a zprvu ovšem váhavě, však předce vždy dále k Evropě se dávala, pohřbivše v Azii kolik miliónů lidí, přišla počátkem roku 1831 do království Polského, právě když národ polský proti svému králi a tehdejšímu Císaři Ruskému Mikuláši I. se byl pozdvihl, veda válku krutou.

Odtud z jara prodrala se vzdor přísnému vojenskému kordonu do království Haličského a hned na to přes hory Karpatské do království Uherského, z Uher již v srpnu měsíci se vkradla před kordon do Rakous Dolních a něco málo později do Moravy.

Z Moravy z Holomouckého kraje v podzimku do Čech a sice do Krulichu a Chyšperku v kraji Králo-Hradeckým a ku konci měsíce listopadu 1831 již se octnula v Praze.

Projdouce všeliké kraje Českého Království přišla v únoru 1832 do krajského města Písku. Projdouce všeliká města a místa kraje Práchyňského dostala se ku konci měsíce srpna do městyse Strunkovic – 17. září do Husince, za několik dní na to do města Prachatic, pak dne 2ho. října do vsi Chumen a dne 20. října do Vlachobřeží, když velikou zuřivostí lid hubiti počala, neb hned 23. října umřelo 6 osob, dne 24. října umřelo 9 osob, do konce měsíce října 58 osob.

Ve vsi Chumenách v říjnu zemřelo 18 osob. V Chumenách přestala cholera 13. listopadu – usmrtivše ještě 12 osob, tak že když počet obyvatelů se vezme, tak umřel 13tý člověk.

V městečku Vlachobřezí trvala smrtelná nemoc cholera do 22. listopadu, pohřbivše za těch 22 dní ještě 49 osob, a tehdy v oučtu 107 lidí, neb dle lidnatosti každého 19ho člověka.

Krom toho zemřelo ještě 12 židů, neb dle počtu duší 8mý žid.

V Budkově octnula se cholera dne 18. listopadu a do 14. prosince zahubila 10 osob.

V Doubravě 3 osoby, v Horním Kožlí 1 osoba, ve Lhotce 2 osoby. V ostatních místech se neukázala cholera.

(Do staré knihy pamětí zapsal Fr. Boška, měst. sekretář.)

Dodatek z farních Memorabilií: Na rynku byl, jako na vsích, rybníček prostranný, jenž jiného přítoku neměl, než vody dešťové a hnojnice, která z vinopalny a jiných domů do něho se táhla. Letního času z něho hnusná pára vycházela, takže okna ve farním domě otevřítí radno nebylo. V několika letech se spouštěval a tu jako o závod sousedi bláto z něho vyváželi na pole svá, při čemž mnoho hádky povstávalo, když některý více než jiný vyvezl. Ten rybník při choleře r. 1832 byl z nařízení krajského ouřadu k velikému zármutku susedstva zavezen a tak rynek srovnán.

(Zapsal P. Em. Ašvic.)

O NÁRODNÍ GARDĚ V ROCE OSMAČTYŘICÁTÉM

Léta Páně 1848 byla prohlášena od Jeho Veličenstva císaře pána Ferdinanda konstituace.

Toho roku byla v celé české zemi ve všech městech zařízena „Národní Karda“ (národní stráž). Též také byla dle usnesení v našem městečku ve Vlachově Březí zřízena Národní Karda a zavedená za pana purkmistra Hynka Granitbaura a pánů radních Josefa Vrdlovce, Antona Hory a representantů p. Jana Drhy, Filipa Stuchlýho a Františka Bošky a obecního písaře Tomáše Krále. Toho roku přihlásilo se asi 150 měšťanů zdejších, byla tehdy utvořena a uspořádána Národní Karda a započala také hned volba řiditelů a byli většinou hlasů zvoleni za vůdce čili hejtmána pan Alois Kilb, bývalý vrchní na zdejším panství Vlachobřezském knížete pána z Dietrichsteinů; pan Maroušek kupec byl zvolen za Capitána, pak Josef Papeš za Oberleutnanta (mistr soukenický), pan Tomáš Král za Leutnanta (obecní písař a knihvedoucí), pan Josef Zůna Leutnant (kupec), pan Václav Wagner Adjutant (důchodní), pan Václav Bartoš za šikovatele, pan František Boška za šikovatele, pan Václav Klička za šikovatele, pan Jan Král za šikovatele, pan Josef Bartoš za kaprála, pan Josef Šebele za kaprála, pan Josef Šíma za kaprála a t. d.

Zároveň byla zřízena muzikantská Národní Banda a obdrželi oblek z modrého sukna s bílými paspulíruňky a výložky, čáky černé, soukenné a též bílý šňůry.

Též také byly nakoupené flinty všelijakého druhu, které se však později v Strakonických prohandlovaly za 40 kusů kverů s bodáky, tak jako vojenské.

Na prapor a k řízení těchto kvérů daroval (nebožtík již) tenkrát Jeho osvícenost kníže pán z Dietrichsteinů – 50 zlt. A na ostatní přispěla zdejší slavná obec, jakož i zámožnější měšťané též také sobě kupovali za své peníze celé modré soukené šaty, červený paspulíruňk, spodky však z černého sukna, čáky černé soukenné, potažené voskováným plátnem. Též toho času se ustavičně konaly samé volby, které však opětně znova zařizovány byly.

Toho roku se pozdvihli Uhři a oblehli Vídeň, avšak jenerál kníže Windischkretz oblehl s císařskou armádou Vídeň a hned se musili Vodenčané vzdátí a barikády, které nastavěli

odstraniti. V Praze též byl generál kníže Windischgretz na hradě Pražském, před tím dříve prohlásil Prahu do stavu obležení. I tu se stavěly barikády, avšak jak se chytly mlýny a skoro celé vyhořely, voda se do Prahy tekoucí přerušila, musilo se všechno vzdáti a kteří kardistové přišli z vůkolních měst toho času na pomoc Pražanům, byli, poněvadž to bylo přede žněma, mnoho postříleni a později v žitě nalezeni.

V roku 1849 složil Jeho Veličenství císař pan Ferdinand jeho synovi Františkovi Josefu I. Toho roku byli Uhři povstali. Uhři, kteří měli za generála komendujícího Gergaje a Festungskomendanta v Komárnu Klapku, dle vedení této války Košutem s pomocí ruského císaře Mikoláše přemoženi a generálové Gergaj a Klapka se najednou vzdali. Tehdáž byli též volencové v Kroměříži, avšak přišlo císařské vojsko a vyslancové se všickni rozjeli, každý do své otčiny a někteří byli také zatknuti. Zdejší bývalý pan kaplan Páter Rozsypal též přijel z Kroměříže ze sněmu a obdržel zase malé místo kaplanské. Toho roku též vyšlo nařízení, by všickni kardistové odevzdali zbraň, t. j. kvéry. Tenkrát Vlachobřezská Karda také musela kvéry všechny odevzdati do Budějovic. Tam byly od znalců od 4 zlt. až na 5 zlt. 50 kr. odhadnuté a vyplaceny – tyto kvéry koštovaly jeden k druhému po 14 zlt. r. č. Od té doby Karda se rozpustila a začaly opět zase nové volby k zařízení nového představenstva a nových c. k. okresních úřadů ve všech zemích korunních rakouských. Ouřadové vrchnostenský a magistráty musily vydati jim svěřené pozemní knihy, a zařízeny byly nové c. k. okresní ouřady. Vlachobřezská obec připadla k Prachatickému okresnímu úřadu.

Vlachobřezská setnina Národní Stráže či Gardy byla částí 5. praporu jejího, k němuž patřily dále: Netolice, Lhenice, Bavorov, Strunkovice, Vlacho-Březí, Husinec. Celý Prácheňský kraj od Rožmitála a Březnice k Volarům, Vimperku a Kužvardě a od Rejštejna a Kašpárských Hor k Vodňanům a Protivínu byl takto rozdělen v 9 praporů.

(Z kroniky obecní, stará část. Zapsal Fr. Boška, městský tajemník.)

POVODEŇ r. 1849

Léta Páně 1849 dne 1. května na sv. Filipa a Jakuba o husineckém výročním trhu byla odpoledne taková velká povodeň ve Vlachově Březí, že takovou žádný nepamatuje. Nejprve vzala tato povodeň v Hradišti tak velké kmeny, že i některý dal přes 1 i 1 1/2 sáhu dříví. Některé velké kmeny zůstaly ležeti pod lesem Hradištěm na Janoc louce. Oba rybníky panské Cihelské byly strženy, Janoc stodola od mlýna č. 145 odnesena, domek č. 123, Františka Ilka (vulgo Kužvarda) byl celý najednou do vody převrácen a odnesen. V tom domku byla jeho manželka Kužvardka odnesena a utopena, pak její matka, starý Cibulka a jeho dvě dcery. Potom ta voda prorazila hrobaři jednu zeď č. 121. Voda se tam vehnala, odnesla hrobařku Vrtišovou, jejíž manžel se potom odstěhoval do Ameriky, též babičku, matku jeho manželky, pak manželku Frant. Tůmy, tovaryše zednického a dítě. Odnese též Václava Nováka (vulgo Vencel Kočojc), který seděl na trámu a plaval po vodě až na hráz u starého mlýna a tam pod hrází ho voda pohltila. Lidé se na to dívali, pomoci však nemohli. Voda tenkrát vystoupila přes 1 1/2 sáhu zvýše, mosty byly všecky strženy.

Františkovi Jílkovi bylo od slavné obce vlachobřezské darováno místo na Stránce, kde si vystavěl nový domek. To místo, kde jeho domek stál, zůstalo pusté. Vysoce osvícený kníže pan z Dietrichsteinu daroval těmto lidem peníze 500 fl. C. M. a materiál, aby mohli opět domky opravit a vystavět. Obec vlachobřezská učinila též sbírku a pomáhala všemožně, aby tito škodu trpící zase se zotavili.

Výška vystouplé vody byla na Hajsově domku č. 94, bývalé obecní pastušce proti studni „Lazna“ naproti na zdi poznamenána.

Při této povodni se utopilo 10 lidí a 1 dítě.

(Vyňato z obecní kroniky. Zapsal Frant. Boška, měst. sekretář.)

VOLBA ZASTUPITELSTVA PO VYDÁNÍ NOVÉHO ÚSTAVNÍHO ZÁKONA

Dne 28. srpna 1850 stala se slavná volba ve Vlachobřezí, kteří občané následovně zvoleni byli:

Pan Jan Tischler, měšťanosta
Eman. Aschwic, I. radní
Jan Král, II. Radní.

Výboři: Alois Kilb, vrchní správce panství, Alois Maroušek, Matěj Křiváček, Václav Prager, Jos. Zuna, Jan Král, Frant. Boška, Frant. Kopeček, Fr. Šebele.

Náhradníci: Václav Klička, Jan Müller, Jos. Bartoš. Který tohoto dne s největší slavností, cechovními korouhvemi, pak Národní Stráží do chrámu Páně doprovoděni byli, kde se tento den s největší stělbou Národní stráže a z moždířů, pak přelíbeznou hudbou skončil. Tehdy byl zvolen Matěj Marčan, zdejší mistr pekařský, za městského písaře.

ÚMRTÍ PANUJÍCÍHO KNÍŽETE PÁNA

Roku 1858 dne 10. července zemřel náhle ve Friedlandu kraje Boleslavského Nejosvícenější kníže Pan Jozef z Dietrichsteinu v 61. roku věku svého.

VOLBA ČESTNÝCH MĚŠŤANŮ ROKU 1861

Při sezení výboru dne 3. května 1861 dalo se městské čestné právo následujícím velezasloužilým P. P.:

1. Panu p. doctoru Františku Palackému, poslanci zem. z Prahy.
2. Panu p. doctoru Lad. Riegerovi, poslanci na říš. a zem. sněmu.
3. Panu p. doctoru Krejčímu, řediteli vrch. real. školy v Písku, poslanci Netolického, spolu našeho okresu.
4. Veledušt. veleb. p. arciknězi a vikáři naší fary Eman. Aschwicovi ve Vlachově Březí.
5. Panu Karlu Píchovi, okres. představenému z Prachatic.
6. Panu Aleši Kilbovi, vrch. správci statku Vlach. Březského a prvnímu radnímu.

(Zapsal Fr. Boška.)

SLAVNOST MĚSTA VLACHOVA BŘEZÍ

Dne 18. října 1868 na den posvěcení Chrámu Páně slavilo se povýšení městečka Vlachobřezí za město podle vynesení vydaného od Cís. Král. ministerium vnitřních záležitostí dne 8. září 1868.

Jenž se stalo za tenkráté úřadujících a níže podepsaných Pánův představených a výborů obce Vlachobřezské:

Hynek T o m e š, purkmistr

C. Hons, okres. c. k. heytmann	Václav Klička, I. radní a škol. dohlížitel
Math. Kugler, c. k. okr. soudce	Leopold Formánek, radní
Med.un. Dr. Arnošt Mayer, okr. starosta	Josef Traxler, radní
P. Jan Mls, farář	Marek Fantl, městský lékař
P. Jan Vacek, kaplan	Josef Papeš, výbor
Frant. Kopeček, učitel	Václav Pícha, výbor
Jan Žipek, výbor	Karel Křiváček, výbor
Matěj Křiváček, výbor	Emanuel Traxler, výbor
Frant. Boška, obecní sekretář	Jan Kašpírek, výbor
Filip Lederer, Kultusgemeinde Vorsteher	Václav Weber, výbor
Jan Dejmek, představený obce Budkova	Alois Čuba, výbor
Jan Vodička, obec. strážník	Václav Toušek, výbor

(Zapsal Fr. Boška.)

OBSAH:

	Str.
Osídlení kraje a první držitelé Březí	2
Tvrz i ves Březí v držení Malovců	4
Městečko za Černínů a Žákavců ze Žákavy	14
Vláda hraběte z Millesima městu příznivá Svob. pán z Wunšwicz	21
Městečko za knížat z Dietrichsteinů	22
Berní rolla a katastry	27
Robotní povinnosti a platy městečka ke konci vlády Marie Terezie	31
Záležitosti církevní, kostel, faráři a škola	33
Židé na osadě vlachobřežské	48
Doba národního probuzení ve Vlach. Březí	50
Za starých šartek zámeckého archivu	53
Ze života sousedů vlachobřežských v 18. století:	
Za válek	55
Za války bavorsko-francouzské v letech 1741 – 42	57
Vlachobřeží za vojny bramborové	63
Před soudem konšelským	67
Radnice, její vznik a vývoj	78
O lázni, Konopice či pazderna	81
Vznik a vývoj osady	82
Pořad domů dle čísel a jejich držitelé	86
Výňatky ze starých knih pamětních	106

VYOBRAZENÍ

1. Pečeť městečka Vlachova Březí z pol. 16. stol. (Kreslil J. Brož)
2. Náměstí, strana západní
3. Náměstí, strana severní
4. Náměstí, strana jižní
5. Zámek, pohled na starou část (Kolor. pérokresba J. Brože)
6. Pergamenová privilej krále Ferdinanda I.

(1. – 6. vesměs celostránkový obraz as 10 cm x 15 cm)

7. Náhrobek Oldřicha Malovce (ve farním kostele). Bude lze si vypůjčit od Archeolog. Komise při České Akademii pro vědy a slovesnost a umění v Praze.
Viz Soupis památek histor. a uměleckých v polit. okrese Prachatickém str. 24
Snad i obrázek. Pečeť městská. Březí Vlachovo str. 19, tamtéž.
8. Celkový pohled na město od západu podle fotografie z let. 1880.

UPOZORNĚNÍ

Od téhož spisovatele, prof. Jos. Brože vyšel spisek „Vlachobřezské cechy“, příspěvek k dějinám řemeslných pořádků. Nákl. Města Vlachova Březí.